

Apsigynimo ginklas

kovoje su tikėjimo priešais

Intelligentams ir liaudžiai

Parašė
KUN. PETRAS NILKES S. J.

Iš vokiečių kalbos 20 leidimo vertė
KUN. K. SIRŪNAS.

K A U N A S
„Šviesos“ spaustuvė, Jakšto g. vė nr. 2.
1 9 3 1

Nihil obstat.

Praelatus A. D a m b r a u s k a s.

I M P R I M A T U R.

Datum Kaunae, die 13 febr.. 1931 a.

C. Š a u l y s,
Vicar. Generalis,
Praelatus S. S.

(I. S.)

Apsigynimo ginklas

kovoje su tikėjimo priešais.

Pirmoji dalis:

Dievas.

I. Religija.

1. Religija — tik liaudžiai.

„Liaudžiai, t. y., paprastieji, be jokio aukštesnio išsilavinimo žmonėms religija yra geras būdas tvarkai palaikyti; bet apsišvietusiems jokios religijos nereikia.“

Atsakymas. 1. Pirmiausia turime pasakyti: ar religija yra tiesa, ar melas. Jei ji yra tiesa, tai ji tokia yra ir inteligentams. Jei ji nėra tiesa ar pusiau melas, tai labai turėtume rausti, jei apgavimu ir melu norėtume tvarką palaikyti. Vadinasi, bloga priemonė būtų naudota geram tikslui.

2. Kur yra pradžia aukštesnio išsilavinimo? Ar pas 2-os ar 4-tos klasės moksleivį bei moksleivę? Ar pas tą, kuris nieko daugiau neskaityt, kaip tik „Lietuvos Ūkininką“? Ar pas darbininką, kuris, neidamas į bažnyčią, lanko socialdemokratų susirinkimus ir čia semiasi „išminties“?

3. Kasdieninis patyrimas ir protas rodo, kad religija labai daug padeda visiems žmonėms, taip pat ir mokytiems, dorą gyvenimą palaikyti. Aukštai mokyti žmonės ar nepadaro visokių piktadarybių?! — Taip, bet kaip tik dėl to, kad nesilaiko religijos.

2. Religija — skonio dalykas.

„Kas neranda muzikoj malonumo, to negalime verstį jį domėtis. Taip pat ir man religija yra nuobodi, ir aš nerandu joje jokio malonumo.“

Atsakymas. Malonėki, gerbiamasis, paaiškinti, kaip Tamsta supranti religiją?... Kaip?! — Tamsta to nežinai, o vis dėlto apie ją savotiškai sprendi? Religija yra

žmogaus santykis su Dievu, arba, dar aiškiau — visos tos tiesos ir pareigos, kurios kyla iš to santykio. Galima trumpai pasakyti: religija yra Dievo garbinimas.

Mane manymu, religinės pareigos yra bent tiek pat šventos, kaip ir mokesčių mokėjimo pareigos. Jeigu tad kas sakytų: „Mokėti mokesčius man nepatinka, tegu niekas man to nesiūlo“, kaip greitai pažintų jis, kuo skirias pareiga nuo patikimo!

3. Religija—jausmo dalykas.

„Religija yra jausmo dalykas, todėl ji gali tikti tik jaunimui ir moterims. Mes, vyrai, vadovaujamės tik protu, ir bet koks jausmingumas mums svetimas“.

Atsakymas. Gerbiamasis, savo aiškiu protu ir savo stipriais norais esi visai artimas religijai, nes įsitikinimas į religines tiesas ir ištikimasėjimas religinių pareigų sudaro religijos esmę, tuo tarpu kai jausmai yra nebūtinai. Atvirkščiai, išlepintas ir neprotingas jausmingumas yra dažnai kenksmingas. Minėto jausmingumo mes nerandame P. Tilmann'o Pesch'o S. J. (Freiburg, Herder) veikale „Das religiöse Leben“, kurį šia proga aš tau labai rekomenduočiau pasiskaityti, nes jame rasi gausių pamokymų apie tikrąjį religingumą, paremtą protu ir valia.

Apie protingų religinių jausmų reikšmę rašo Gutberletas Apologie I. S. 16–21. Apie Schieiermacher'io fantastišką jausmo religiją, be pažinimo ir mokslisko pagrindo, rašo Cathrein'as Moralphilos. II. 5. Aufl. s. 23. Schleiermacher'is sako: „Religijos esmę išimtinai sudaro jausmai. Kas nėra jausmas ar pojūtis — nuo jos atmetama. Religija nėra pažinimas, jai nereikalinga moksliskumas.“ — Jie abejo, su tuo negali sutikti protingi žmonės, ypač vyrai.

4. Religija—moterims.

„Religija tinka moterims. Vyrai privalo dirbti, moterys gali melstis.“

Atsakymas. Ir moterys turi dirbti; ir joms tingėjimas būtų pradžia visokių nedorybių. Vyras irgi turi melstis. Darbas dėl Dievo yra viena religijos dalis, o malda ir pamaldos sudaro antrąją. Moteris, kaip ir vyras, privalo

turėti pilną religiją, o ne kokią jos nuotrupą. Melskis ir dirbk!

5. Religija—kunigų išradimas.

„Religiją išrado kunigai.“

Atsakymas. Bet, gerbiamieji, iš kur tuomet atsirado kunigai? Jūsų išmanymu, pirmiau turėjo būti kunigai, o paskiau atsirasti religija ir Dievo garbinimas. Bet tai būtų lygu pasakymui, kad geležinkeliai esą gelžkeliečių išradimas.

6. Religija—pinigų dalykas.

„Kunigai religijos moko dėl to, kad tai yra jų verslas. Už tai jiems yra atlyginama. Bet ar tiesa, ką jie sako?!“

Atsakymas. Mokytojas, matematikos profesorius irgi moko. Už tai jis gauna sau išlaikymą. Ar jau dėl to skaičiavimo mokslas, matematika yra abejotina?

Be abejo, ir katalikų kunigai moko ir skelbia Dievo žodį ne dėl pinigų, bet norėdami skleisti teisybę žemėje. Jie kulturkampfo*) laikais taip pat skelbė šias amžinas tiesas ir vietoje pinigų gaudavo kalėjimą**).

7. Religija ir mokslas.

„Tikėjimas su šių dienų mokslu yra nesuderinamas.“

Atsakymas. Žymus mokslo atstovas mokslininkas Baco Verulamietis sako: „Paviršutiniškas mokslas, gal būt, veda nuo Dievo šalin, bet pagrindinis pažinimas artina į Dievą.“

Vieną kartą kažkas paklausė žymiausią gamtos tyrėją Pasteur'ą, kaip jis, būdamas mokslo vyras, gali būti toks uolus katalikas. Šis atsakė: „Taigi todėl, kad tiek daug esmi studijavęs, tad pasilikau tikįs, kaip bretonas. Jei būčiau daugiau studijavęs, tai būčiau taip tikįs, kaip bretonė“ (Bretonijos gyventojai pasižymi giliu tikėjimu. Mano pr.).

Po pasaulinio mokslininkų kongreso Paryžiuje, įvy-

*) Didis katalikų persekiojimas Vokietijoje Bismarko laikais.

**) Arba Meksikos baisybės ir žiaurumai.

kusio 1867 met., vienas mokslininkas rašo savo draugui: „Ar tu žinai, kas jame buvo vainikuotas už didžiausius mokslinius laimėjimus? Tai tėvas Secchi*), astronomijos kunigaikštis.“

„Aš vakarieniavau tą vakarą didžiųjų mokslininkų draugijoje su Wheatstone'u, stereoskopo išradėju; Staas'u, pirmuoju Belgijos chemiku; žyniu ir garsiu portugalu ir su kitais garsiausiais Amerikos ir Anglijos mokslo vyrais. Šitie tikrieji mokslininkai, kurie savo giliose studijose ir darbe pražilo, nė vienas negalvojo, kad religija yra nereikalinga, arba kad ją gali pakeisti gamtos mokslas, kaip sako mokslo atsilikėliai. Ne, tikrieji mokslininkai yra pasižeminę ir lenkiasi Dievo majestotui“ (Lejeune Apologiste, S. 56).

1899 met. spalio mėn. Charlottenburg'e, švenčiant aukštosios technikos mokyklos šimto metų sukaktuves, kaizeris Vilhelm'as II savo kalboje pasakė: „Nuostabūs yra šiandien technikos laimėjimai, kurie augo taip dėl to, kad dangaus ir žemės Kūrėjas apdovanojo žmogų sugebėjimu ir noru vis giliau įsiskverbti į Jo kūrinių paslaptis ir vis daugiau pažinti gamtos jėgas ir įstatymus, kad juos palenktų žmonijos gerovei. Todėl, kaip kiekvienas mokslas, taip ir technika veda prie visų daiktų Pradžios, prie Visagalio Kūrėjo, ir pasižeminę nulenkime savo protus prieš Jį. Tik tokioje plotmėje, kurioje gyvena ir veikia amžinos atminties kaizeris Wilhelm'as Didysis, gali mūsų mokslo siekimai turėti patvarios reikšmės“.

8. Laisvamanis.

„Man nereikia jokios religijos; aš esu laisvamanis.“

Atsakymas. Aš bijau, kad Tamsta nesi nei laisvas, nei mąstytojas. Ar Tamsta gali laisvai mąstyti, kad 3 kart 3 yra 13, arba, kad Tamsta man esi skolingas 10.000 litų? Tai yra netiesa, Tamsta nesi laisvas savo galvoje, bet turi skaitytis su teisybe ir tikruma.

Taip pat ir mes tikintieji esame surišti su tikrais apreiškimo faktais ir su jų tiesomis.

*) Jis buvo Vatikano observatorijos direktorius. Vert.

Kame gi lieka jūsų laisvamanybė? Ar tame, kad jūs vieną tiesą priimate, o kitą savavališkai atmetate, su vienu dalyku sutinkate, o kito, lygiai taip pat tikro, nepriimate? „Laisvai“ galvoja nesubrendęs vaikas arba pamišėlis.

Kai Thiers'as 1849 met. Paryžiaus parlamente kalbėjo apie mokymo laisvę, jam buvo iš vietos pastebėta, kad Bažnyčia priešinasi laisvam mąstymui ir tuo būdu dabartinei visuomenės santvarkai. Tuomet atsakė Thiers'as: „Aš didžiuojuos, gyvendamas šio amžiaus visuomenėje; daug studijavau tą vadinamąją laisvamanybę ir prieidavau visuomet išvadą, kad religija tik tiems kliudo mąstyti, kurie mąstyti dar nėra priaugę“ (Le jeune Apologiste, S. 62).

9. Religinis abejojimas ir apsišvietimas.

„Apsišvietusieji laikosi vokiečių rašytojo Lessing'o žodžių: „Jei Dievas laikytų savo dešinėje visą tiesą, o kairėje tik tiesos ieškojimą, ir nors aš žinočiau, kad amžinai klysiu, betgi, jei sakytų man: rinkis! — aš pasižeminęs, pulčiau prie Jo kairiosios ir sakyčiau: „Tėve, duok man tiesos ieškojimą! Tikroji tiesa tėra tik Tau vienam skirta.“

Atsakymas. Jei Lessingas būtų pasakęs, jog čia žemėje dar neturime visiškos tiesos, bet vis jos ieškome, tai šis jo pasakymas būtų tikras. Bet Lessingas norėjo kiekvieną tikėjimo tiesą paversti abejotina ir paskui eiti jos ieškoti. Taip jis elgdamasis prilygsta tam, kuris, matydamas šeimininkę atnešant užkandžių, sakytų: „O, šeimininke, šeimininke! Užkandžiai priklauso tik tau; man užteks ieškoti ir uostyti.“

„Nieko nėra piktesnio, kaip alkis“, sako Homeras. Alkti tiesos ir nesistengti bent iš dalies pasisotinti būtų kvailas ir nedovanotinas žmogui kuklumas. Dievas, būdamas pats tiesa ir įdiegdamas į žmogaus širdį tiesos troškimą, būtų per žiaurus, jei Jis paliktų mus alkstančius miglotose abejonėse ir neduotų bent kokio pasotinimo.

10. Religija — nereikalingas padaras.

„Religija ir tikėjimas į Dievą žmonijos gyvenime yra visai nereikalingas padaras. Jei tik kiekvienas protingai ir padoriai gyventų ir savo pareigas ištikimai eitų, tai žmonijos palaima ir be Dievo būtų užtikrinta.“

Atsakymas. Jei kas sakytų: „Aš dorai gyvenu, tad ir religijos man visai nereikia“, prieštarautų pats sau. Jau ir tuo, kad jis jokios religijos nepripažįsta, paniekina jis aukštą ir svarbią pareigą ir dėl to jis jau nebegali girtis savo geru gyvenimu. Jis prilygtų tam kareiviui, kuris sakytų: „Aš sveikinu savo draugus ir karininkus, o generolai, karo vadai, man nerūpi; jų aš nesveikinu.“ Ar tai — geras kareivis? Negarbingas yra žmogus, kuris nori eiti pareigas sau pačiam ir visuomenei, bet pirmutinę, didžiausią ir svarbiausią pareigą — tarnauti V. Dievui — atmeta. Jis eina kas dieną pro savo didžiausią Valdovą, niekumet Jo nepasveikindamas.

2. Kaip atlieka savo kitas pareigas religijos ninkintojas? Kur dorovė be religijos?! Kur namai be pamato!? Jeigu nėra Dievo, tai aš pats esu Dievas. Kas mane vers tuomet atlikti savo pareigas? Visur aš esu prieš nieką neatsakomas ir galiu pats save nuo to, kas vadinama pareiga, paleisti. Teisingai gyventi — taip, bet ką tai reiškia? Anarchistui, pav., atrodo labai neprotinga, kad pasaulyje yra tokia didelė nelygybė, jog vieni dirba ir bulvės valgo, tuo tarpu kai turtingi dykūnai austres ryja ir šampaną siurbia.

3. Politinės ekonomijos profesorius, liberalas Emile de Laveley, klausia: „Ar gali civilizuota visuomenė patvariai išsilaikyti be religijos? Ar yra dorovė be tikėjimo į Dievą ir sielos nemirtingumą? — ir jis, visai įsitikinęs, atsako: nėra! „Jeigu aš nesilaikyčiau šių dviejų tiesų, tada nebeliktų nieko daugiau, kas galėtų mane sudrausti nuo to, kad neveikčiau vien dėl savo norų ir naudos, kenkdamas kitų gerovei... Kodėl aš neteisingu būdu negalėčiau pralobti? Aukso blizgesys greitai uždengia žmogaus sąžinėje nedorovingumo dėmes. Aš nematau jokio protingo pagrindo, kodėl negalėčiau neteislingai prekiauti, laužyti savo pažadus, vogti — kad iš to turėčiau naudos — kol liksiu sugautas ir nubaustas... Gal su-

laikys mane nuo to garbės? Bet ką ji reiškia aistringam savimylai? — Sąžinė! Be Dievo nėra sąžinės. Be religijos neužginčijamai grįžtume į barbarų laikus“ (Sk. Stimmen aus Maria-Laach, Bd., 1889, 271 ff.).

4. 1889 metais ispanų katalikų kongrese Ispanijos ministeris Don Alejandro Pidal y Mon'as pasakė: „Mokslininkas, kuris pats save išmintimi vainikuoja, teskelbia: „Nėra Dievo.“

Tautų vyriausybės, girdėdamos tuos žodžius, kalbėtų: „Nėra teisėtumo“.

Tai nugirdęs, nusizengėlis pats sau sakytų: „Nėra nusikaltimo“, o gašlus jaunuolis logiškai pabaigtų: „Nėra skaistybės.“

Jeigu toks mokslas vyrautų gatvėse, tai jos maudytųsi kraujuose, ir ginklų taršėjime būtų girdėti triukšmaujančios minios šauksmas: „Šalin Dievą! Šalin dangų ir amžinybę! Mokslas įrodė, kad jie tėra svajonė ir apgaulė. Mums nereikia daugiau nieko, kaip tik pragaro, nebūties ir geidulių, kurie vyrauja, prieš nebūčiai ateisiant“.

5. Vieną dieną, sėdėdamas prie stalo, didelis katalikybės niekintojas satyrikas Voltaire su savo dviem taip pat bedieviais draugais d'Alembert'u ir Diderot'u, greitai pradėjo ginčytis dėl savo religinių įsitikinimų. Bet Voltaire'as, būdamas toks pat bedievis, kaip ir jo draugai, staiga juos pertraukė: „Palaukite, iki mano tarnai iš čia pasišalins; aš nenoriu būti šianakt jų pasmaugtas.“

6. „Be religijos“, sako Napoleonas I, „žmonės užsimuštų dėl sultingos kriaušės ir gražios moteriškės“.

Palaikyti pasaulyje dorovei ir tvarkai yra vienintelė priemonė: pripažinti Dievo buvimą ir sielos nemirtingumą, kitaip sakant — religiją.

11. Religija ir mokykla.

„Religinį auklėjimą gali pakeisti mokykla. Jei vaikai yra gerai lavinami pasaulietiškoj moralėj, jiems nebereikia jokio religinio mokymo — gerais žmonėmis padaryti.“

Atsakymas. Pažiūrėkite į Prancūziją. Čia bereliškiškos valstybinės mokyklos vaisius yra vis auganti jaunų nusižengėlių karta.

Tribunolo teisėjas Bonjean'as rašo: „Prancūzija eina prie žlugimo.. Vyriausioji demoralizacijos ir išsigimimo kaltė yra viešas bereliškiškas auklėjimas.“

„Valstybinės mokyklos“, sako Paryžiaus teismų instruktorius Guillot'as, „padarė baisų bankrotą, nes su religiniu idealu žūva ir visi kiti idealai; ištautėjimo vaisius neša tas pats bedievybės medis.“ —

„Dorovinis bankrotas yra visus kitus pralenkęs“, sako protestantas Buisson'as, kuris pats 20 metų dirbo mokykloms suvalstybinti.

Pagal žinomą statistiką Tarde'ą Prancūzijoje 16 metų savižudžių vaikų skaičius nuo 1876 iki 1894 met. išaugo ligi 50 procentų, o tuo pačiu laiku augesnių vaikų (16—21 mt.) savižudžių skaičius padidėjo 90 procentų. Viso to vyriausiąją priežastimi Tarde'as laiko Prancūzijos dechristianizaciją ir jos mokyklas (Revue Sociale Cath. 1879, p. 356).

Alfredas Fouillé'e nusiskundžia laikrašty „Revue des Deux Mondes“ (t. 139, 1897, p. 418) greitu padaugėjimu nuo 1880 mt. jaunų nusižengėlių. Per dešimtį metų jų skaičius padidėjo 25 procentais, tuo tarpu kai vyresniųjų — tik 11 proc. Šiandien“, sako jis, „jų skaičius yra dvigubai didesnis, kaip paugusiųjų... Paryžiuje yra daugiau kaip pusė jaunuolių (ligi 21 mt.) nusižengėlių, ir visi jie yra sunkiai doroviškai nusidėję.“

Doroviškas sugedimas, einas iš valstybinių mokyklų Paryžiuje, proletariato jaunimo tarpe yra be galo pasibaisėtinas. Anksčiau nežinomas ištvirtavimas dabar pasidarė eilinis dienos veiksmas. Sodomos ipročiai isivyravo jaunuomenės tarpe. Praslinkus dvejiems ar trejiems metams, nusižengėlių skaičius nuo 16 metų amžiaus trigubai padidėjo (Stimmen aus Maria-Laach Bd. 42, 1892, 369).

2. Pagal prof. Garofalo, Italijoje kalinių skaičius 1862 met. siekė 15037, o jau 1894 mt. jų buvo priskaitoma ligi 28336. 1889 metais iš viso nuteistųjų nusižengėlių skaičiaus penktoji dalis buvo jaunuomenės. 5500 jų neturėjo net 14 metų amžiaus! Mokyklose religijos nebuvo mo-

koma; vienintelis moralės vadovėlis, kurį dėstė tik aukštesnėse klasėse, buvo apie valstybės santvarką. Štai ką sako apie tokį mokymą Italijoje aiškiai bereligiškas laikraštis „Revue scientifique“: „Mūsų šių dienų auklėjimas daugelį moksleivių padarė visuomenės priešais ir blogiausio pobūdžio socializmo šalininkais“ (Stimmen aus Maria-Laach. Bd. 50, 1896, 596 f.).

3. Panašūs pavojai gresia ir Vokietijoje. Štai kaip atsiliepia apie religijos reikšmę mokykloje 1921 met. balandžio 6 dn. 55 įvairių sričių teisėjai Kėlne: „Mokykla, kurioje pašalinamas nuo senovės buvęs religinis mokymas, sudaro pavojų jaunimo auklėjimui ir dorovinei tėvynės pažangai“ (Köln. Volksztg. 1921 Nr. 274).

4. „Katalikas, kuris leidžia savo vaikus į valstybines-bereligiškas mokyklas, negali kataliku vadintis“, pabrėždamas sakė Kėlno archyvisk. kardinolas Šulte 1921 met. balandž. 12 dn. Valstybinės mokyklos lygiai yra bereligiškos mokyklos, ir daugumas yra pasižymėję nedorovingumu. Bažnytinių teisių 1373 kanonas sako: „Š 1. Kiekvienoje pradžios mokykloje turi būti atitinkamas vaikų amžiui religinis mokymas. Š 2. Jaunuomenei, kuri lauko vidurines ar aukštesnes mokyklas, turi būti pagrindiskai dėstomas religijos mokslas“.

Ziūrėk straipsnį iš „Stimmen aus Maria-Laach“ Bd. 33, 1887, 239—54: „Glaube und Sittlichkeit an säkularisierten Gymnasien“, kur dr. Pilger'o parodyta prūsų mokyklų nusikaltėlių statistika ir mokytojų slapsti nutarimai.

12. Religija ir žemės ūkis.

„Mano kaimynas meldžiasi, į bažnyčią bėga, o aš — ne. Bet mano laukų derlius yra lygiai toks pat, kaip ir jo laukų. Tad kur skirtumas? Religija ir malda nė kiek čia nepadedą, bet visa daro trąšos“.

Atsakymas. Skirtumas yra šis:

1. Tamsta nesi geras Dievui žmogus, nes jokio nuolankumo Jam nepripažįsti; o Tamstos kaimynas, kalbėdamas prašymo ir padėkos maldas, elgiasi padoriai prieš Dievą, aukščiausiąjį Viešpatį.

2. Tamstos kaimynas vartoja dangiškojo Tėvo dovanas ramiai ir džiaugsmingai, kaip mažas vaikas; o Tam-

sta primeni man visai neišlavintą jaunikaitį, mūsiškai betariant, nepraustaburnį, kuris, sėsdamas prie tėvo stalo, nė karto nepasako jam „gero ryto“.

3. Trečias skirtumas: Tamstos kaimynas draug su savo derliumi gauna ir Dievo palaimos. Reikia abejoti, ar gautasis laukų derlius yra Tamstai atpildas už tokį piktžodžiavimą Dievui.

Netikėlis profesorius Schneider'is, Haeckel'io mokinys panašiu įsikarščiavimu kalba, kaip mūsų liberalas ūkininkas: „Šiandien ūkininkas žino, kad jo sėklų tarpimas pareina nuo gero žemės išdirbimo, nuo trąšų ir kitų veiksmų, ir kad malda nevaisingos žemės derlinga nepadaro“ (Der tierische Wille S. 138). Bet argi tik šiandien išrastos trąšos ir, gal būt, net kokio materialisto? Argi Homero laikų ūkininkai netręšė laukų? Sveiko proto ūkininkai žino daugiau, negu ponas profesorius; jie žino, kad gamta ir jos jėgos, oras ir kitos aplinkybės nėra aklos jėgos padarinys, bet protingojo ir gerojo Kūrėjo, kuris visa valdo ir tvarko. Labai apsirinka profesorius, manydamas, kad daugumas ūkininkų nebepriskaito jokios svarbos maldai. Nuolankus ir protingas ūkininkas dirba su Dievu. Melskis ir dirbk! Dievo palaimoje yra viskas!

13. Religija—privatus dalykas.

„Mes, socialdemokratai, sakome, kad religija atgyveno savo amžių; religija yra privatus dalykas“.

Atsakymas. Religija yra ne vien privatus, bet drauge ir viešas dalykas. Kiekvienas žmogus, kaip jis moka ir gali, turi tarnauti Dievui, ir kiekvienas po mirties pats turės atsistoti prieš Dievo teisumą — tuose atsitikimuose religija yra privatus dalykas, bet anaip tol ne visur ir ne visumet. Tik socialdemokratams religija yra privatus dalykas, nes religijos naikinimas yra vyriausias jų uždavinys.

Socialistas yra antikrikščionis; socializmo laimėjimas yra galimas tik tada, kada žlugtų krikščionybė“ (Losinsky in Bernsteins Social-Monatsheften. Februar 1902).

Žinomas yra Bebelio pasakymas: „Religiją mes pakeičiame ateizmu“. 1905 met. Povilas Bernstein'as išsireiškė: „Religijos pa-

šalinimas yra pirmoji sąlyga politinei ir ekonominei pažangai... Tie, kurie laikosi religinės pasaulėžiūros, trukdo mūsų plėtojimąsi. Todėl religija negali gyvuoti net kaip privatus dalykas (Köln. Volksztg 9 März. 1905).

Robespierre'as, prancūzų revoliucijos vadas, ir Napoleonas sakėsi, kad jie nebūtų galėję valdyti tautą be religijos. Robespierre'as, besistengdamas sustiprinti savo valdžią, vienoje iškilmingoje kalboje 1794 met. geg. 7 dn. įkalbėjo Konventui, kad nutartų, jog prancūzų tauta pripažįstanti Aukščiausią Būtybę ir jog reikia įvesti šventes — dažnai žmonių mintims prie Dievo pakreipti“ (O. Zimmermann, Das Gottesbedürfnis, 1919 S. 171).

Religija yra ir viešas dalykas: nes kiekvienas žmogus prigimties įstatymų yra įpareigotas ne tik slapta, bet ir viešai garbinti Dievą, savo religiją atitinkamose vietose išpažinti, gerbti priesaikos šventumą, klausyti sąžinės balso ir tuo pačiu — Dievo valios, ir kitas religines pareigas viešai eiti; pav. katalikas turi eiti sekmadienį šv. mišių išklausyti ir kt.

Ne tik atskiram žmogui, bet ir visuomenei prigimties įstatymai uždeda pareigą Dievui tarnauti ir pagal religiją, t. y., pagal Dievo valią gyventi.

Seima privalo remtis religiniais pamatais, moteryste, santykiai šeimoje tarp vyro ir žmonos, gimdytojų ir vaikų privalo būti normuojami ne kūno geiduliais, bet religija.

Visuomenės ir valstybės gyvenimas gali rasti sau tvirtą pamatą tik religijoj: teisybė yra valstybių pagrindas (Iustitia est fundamentum regnorum). Tikras teisėtumas be religijos yra tik pasaka, kaip ir kiekviena dorovė be religijos negalima.

Valstybė privalo religiją ne tik globoti, bet ir pati ją praktikuoti ir Dievą garbinti, nes Dievas, kuris sutvėrė žmogų, kaip socialę būtybę yra drauge valstybės pradžia ir paskutinis tikslas, aukščiausias Viešpats: valstybė reikalinga Dievo palaimos ir globos (Žiūrėk, O. Zimmermann, S. J. Soll Religion National sein? Ergänzungsheft zu den Stimmen der Zeit I. 3 (1916) S. 72 ff.).

Religija savo esme negali būti tautiška: t. y., kiekviena tauta negali turėti savo ypatingos religijos, nes Kristus paskelbė tik vieną tikrą religiją — Katalikybę. Iš antros pusės, religija yra ir tautiškas dalykas, nes ją privalo praktikuoti tautos ir valstybės.

Ir religijos praktikavimas įvairiose tautose ne esminiuose dalykuose gali būti skirtingas; pav., šv. Mišių auka savo esme visoje Katalikų Bažnyčioje yra ta pati, bet jos išviršinės apeigos Vakarų ir Rytų Bažnyčiose skiriasi.

Kiekvienas viešojo gyvenimo veikimas politikoje ir valdyme, mene ir moksle, spaudoje ir literatūroje, prekyboje ir pramonėje, mokykloje ir auklėjime, ekonomijoje ir visuomeniniuose klausimuose privalo remtis religija ir būti jos dvasios persunktas.

Be šitos religinės ir krikščioniškos dvasios auga žiaurus anarchizmas su savo geležine barbariškumo kumštumi, gresia nihilizmas su savo bombomis ir socialdemokratija, ardanti tvarką ir tautos gerovę.

Menas be religijos grimsta į purvą, mokslas į miglas. socialis gyvenimas į verguvę ir stabmeldystės barbariją. Todėl religija nėra vien privatus dalykas.

Pagaliau, religija nėra iš šio pasaulio, ji yra tik šitame pasaulyje, kaip viešoji įstaiga, Dievo įkurtoji, regima, tobula draugija, kuri siekti savo aukščiausiam tikslui (mokymas, vadovavimas ir žmonių tobulinimas) turi reikiamų priemonių ir pilną teisę iš aukščiausio visų teisių Šaltinio, kuris pasakė: Man duota pilna valdžia danguje ir ant žemės. Todėl eikite ir mokykite visas tautas.

14. Religija yra svajonė.

„Religija yra gražus idealas, puiki svajonė; bet aš esu realistas, visuomet laikaus tikrumos ir nepavydėdamas žiūriu į tą, kuris džiaugiasi svajonėmis“.

Atsakymas. Jums rodosi, kad religijoj nieko nėra pozityvaus, kad Dievas Tėvas ir Kristus nėra nieko aktualūs, kad Katalikų Bažnyčia esanti tik svajonė. Ar Tamsta niekuomet negirdėjai Dievo buvimo, J. Kristaus Dievybės ir Jo įsteigtosios Bažnyčios tiesioginių tvirtų įrodymų?! Šios trys tiesos yra lyg trys svarbūs stulpai laiko srovėje, ant kurių remiasi stipriausieji tiltai, vedą mus į tikrą, gražų (t. v. preambula fidei) tikėjimo lauką. Šiuos tris stulpus protu palaikyti ir remti yra mokslo uždavinys, kuris vadinasi apologetika, arba fundamentalinė teologija.

II. Dievas ir pasaulis.

Ar tai jau tokia didelė paslaptis,
Kas yra Dievas, žmogus ir pasaulis?
Ne, bet niekas noriai apie tai neklauso;
todėl tai pasilieka slapta“, sako Goethe.

15. Dievo negalime rasti.

„Milžiniškais šuoliais bėgas modernusis mokslas visą gamtą ištyrė ir nerado čia jokio Dievo — Jo visai nėra!“

Atsakymas. Aš labai atsidėjęs išžiūrėjau savo kišeninio laikrodžio mechanizmą ir čia neradau laikrodininko. Ir vis dėlto aš žinau, kad jis yra, nors jo ir nemačiau.

16. Klaidingas sprendimas.

„Čia Tamsta sprendi pagal panašius atsitikimus, vaduodamasis patyrimu, bet pasaulio kūryboj nėra panašių atsitikimų, negali būti patyrimo. Tad Tamstos išvada yra klaidinga“.

Atsakymas. Aš juk nesprendžiu vien pagal panašius atsitikimus, aš remiuos sveiko proto ir logikos dėsniais. Jei aš ir niekuomet nebūčiau matęs pačio laikrodininko, vis dėlto vien iš tobulo laikrodžio įrengimo galėčiau spręsti, kad jis ne atsitiktinai atsirado, bet buvo padarytas protingos jėgos. Panašiai aš iš pasaulio sprendžiu apie protingą Kūrėją.

17. Tikėjimas į Dievą kilo iš baimės.

„Tikėjimą į Dievą pas laukinius žmones pagimdė žaibų, perkūnijų ir panašių gamtos reiškinių baimė“.

Atsakymas. 1. Seniausioji žmonijos istorija rodo mums, kad pirmieji žmonės nebuvo miškiniai, bet turėjo aukštą dvasios kultūrą, kuri vėliau sumenkėjo.

2. Etnologiniai tautų tyrinėjimai, kaip mums paduoda Andrew Lang (*The making of religion*, 1898, 1909³), vysk. Le Roy (*Die Religion der Naturvölker deutsch* 1911), Tėvas Wilh. Schmidt'as (*Der Ursprung der Gottesidee*, 1912) rodo, kad primityvės tautos iš seniausių laikų ligi šiandien išlaikė nuostabiai gryną Dievo supratimą ir tikėjimą į vieną Dievą monoteistine prasme (Palyg. „*Stimmen der Zeit*“ Bd. 84, 1915, 397 — 412; Raump S. J.; Bd. 88, 1915, 522—533; didelis veikalas „*Die Einheit des sittlichen Bewusstseins*“ von V. Cathrein S. J., 3 tomai).

3. Net stabmeldžių laikais aukščiausias dievybes žmonės laikė geradarėmis būtybėmis, kurias garbino ne iš baimės, bet gero tikėdamiesi.

4. Daug teisingiau būtų pasakyta, kad baimė gimdo ne tikėjimą į Dievą, bet Dievo paneigimą; būtent, baimė Amžinojo Teisėjo. „Kad Dievas yra, niekas neginčija, nebent tik tas, kuris nenori, kad Dievas būtų“, sako Baco Veluramietis. Sakyti, kad Dievo nėra, reiškia tai pat, ką ir: „Aš norėčiau, kad Dievo nebūtų, nes man nereikėtų Jo bijoti“ (Palyg. J. Schmitz, *Kleine Apologetik*, S. 8.).

5. Gera ir tai, jei kas ir baimės pastūmėtas ėmė galvoti ir nuoširdžiai ieškoti Dievo. „Ieškokite Dievo, ir jūsų sielą bus gyva“ (Psm. 68, 33).

18. Tikėjimas į Dievą — nemoksliškumo išdava.

„Didžiausia paslaptis gamtoje buvo — kaip atsirado tikėjimas į Dievą. Ten, kur iškyla gilesnis gamtos reiškinių pažinimas, turi būtinais protu paremtas tikėjimas žūti“... „Nes (gamtos moksle) nemoksliškiausias ir kvailiausias yra tas, kuris nori gamtos paslaptis išaiškinti Dievu“ (Schneider, *Der tierische Wille*, S. 138).

Atsakymas. Prof. Schneider'is, Haeckelio mokinyš, šį komplimentą taiko didiesiems praeitųjų ir dabartinių laikų tikintiesiems gamtininkams, kuriems jis nevertas net batų virvelės atrišti.

Anot jo, reikėtų laikyti kvailiais didžiausius mokslininkus: pav., matematikoj — Euler, Gauss, Cauchy, Puisseux, Hermite, Weierstrass, Laplace — tai vis gilai tikintieji; astronomijoj: Kopernikas, Kepleris, Tycho de Brahe, Newton, Herschell (tėvas ir sūnus), Piacchi, Oriani, Inghirami, Cechi, Denca, Vico, Secchi, Bessel, Olbers, Leverier, Mädler, Lamont, Faye, Kreil, Heis, Braun, R. Wolf, Gautier — tai vis aiškūs tikintieji.

Fizikoje ir chemijoje: Huyghens, Biot, Euler, Rumford, Galvani, Volta, Davy, Ampère, Cauchy, Liebig, Faraday, Joule, Hirn, Robert, Mayer, William Thomson (Lord Kelvin), Clausius, Maxwell, Wüllner, Perntner, Röntgen — tai vis aiškūs tikintieji; mineralogijoj: Hauy, von Fuchs, Beudant, Hausmann; botanikoje ir zoologijoj: Baer, Agassiz, von Benneden, Altum, David, Heude, Latreille, Lacordaire, Förster, von Martius, Kielmeyer, v. Schrank, Leunis, Castracana, Wiegand — taip pat aiškūs tikintieji; fiziologijoj: Jonas Müller, Teodoras Schwann, Spring, Wagner, Volkmann, von Vierort, Claude Bernard, Flourens, Pasteur, Carnoy, Pantel, Laënnec, Hyrtl, Ranke, Ganglbaur — tai vis aiškūs katalikai; geologijoj ir paleontologijoj: Cuvier, de Luc, Lyell, Quatrefages, J. Barrand, de Serres, de Beaumont, Daubrée, de Lapparent, d'Omalius, Dumont, Buckland, Hitschcock, Mac Culloch Conybeare, Sedgwick, Dana — tai vis giliai tikintieji.

Pagaliau, visų čia ir negalima išskaičiuoti; jei skaitytojas domis, patartume paskaityti Kneller'io S. J. veikalą: „Das Christentum und die Vertreter der modernen Naturwissenschaft“.

2. Netikintieji gamtininkai mano išaiškinę sau, kas yra žaibas, įrodę jo kilmę iš elektros; jie mano visiškai nustatę dangaus kūnų judėjimą, žinodami Keplerio dėsnius, o konstatavę fizines jėgas ir evoliucijos išsiplėtojimo dėsnius, viso pasaulio paslapčių mįslę išsprendę. Bet paklauskime, kuri yra šitų priežasčių priežastis, iš kur pati medžiaga? Iš kur jėga? Iš kur gyvybė? Iš kur stebėtinio tikslingumo įstatymai gamtoje? Tada vėl atsistoja šitie ponai prieš mūžinišką, neišspręstą gamtos mįslę, kurią protingai be Dievo išspręsti negalima. Tik mokslo rėksniai, pav., kaip Haeckelis, pamėgdžiodami tikrųjų

mokslininkų darbus ir klaidingai įsivaizduodami esą mokslininkai, nori mus suklaidinti gamtos paslapčių sprendime. Išmintingieji netikėliai gamtininkai dažnai kartoja Berlino profesorius Du Bois Reymond pasakymą: „nežinome ir nežinosime“, t. y., išbraukę Dievą iš pasaulio kūrybos akto, nei dabar, nei ateityje negalėsime aiškiai išspręsti svarbiausios pasaulio mįslės, todėl visai išsižadame ją kuomet nors spręsti“ (Palyg. sk. 27).

19. Bedievystė ir mokslas.

„Bet vis dėlto, kaip minėtas Berlino profesorius, taip ir daugelis kitų mokslininkų visai nepripažįsta Dievo, o tuo tarpu yra įžymūs mokslininkai“.

Atsakymas. Savo specialybėje jie gali būti gilūs žinovai, bet kitose srityse jie gali būti lygūs neprotingiems kūdikiams. Kodėl jie nenori pripažinti Dievo, kai po pasaulio Kūrėjo? Vienintelė priežastis yra prietaringas jų įsitikinimas: „Kur prasideda antgamtiškumas, ten liaujasi mokslas“. Tą savo tvirtinimą jie nesutinka įrodyti, nes mano, kad jis savaime suprantamas. Bet savaime nėra aišku, kad mokslas ir sveikas žmogaus protas savo tarpe nesutinka. Mokslas sako: arba reikia Dievą pripažinti, arba nepriimti jokios paskutinės priežasties pasaulio atsiradimui. Tuo tarpu sveikas žmogaus protas sako: turi būti paskutinė priežastis; visi daiktai turi savo atsiradimo priežastį. Todėl aš pripažįstu Dievą.

Argi ne nesamone yra sakyti: „Ne, aš nenoriu Dievo pripažinti; kitaip man tektų išsikraustyti su savo mintimis anapus šio pasaulio ribų (nes čia įsipina anas „baisusis“ antgamtiškumas), o tuo pačiu ir iš bet kurių mokslo pasaulių?“

Nepermaldaujamas priežastingumo įstatymas reikalauja pasaulyje tokios priežasties, kuri būtų regimose pasaulio daiktuose ir viršum jų. Ar mokslas, to priežastingumo įstatymo laikydamasis, nebebūtų mokslas? Atvirkščiai, nemoksliška būtų atmesti kokiam nors faktui išaiškinti vienintelę ir tikriausią priemonę.

20. Dievo buvimas neįrodytas.

„Kad Dievas yra, mes galime tikėti, jausti, spėlioti, bet Jo buvimo moksliskai ir protu pagrįstai įrodyti negalima“.

Atsakymas. Moksliskas Dievo buvimo įrodymas yra galimas tada, kai prie to prisideda sveikas žmogaus protas.

Be galo daug giliai pagrįstų Dievo buvimo įrodymų randama katalikiškuose apologetiškuose veikaluose; čia kai kuriuos jų sutrumpinęs paduodu.

1. Jei jau yra pasaulis, tai taip pat turi būti ir jo buvimo priežastis. Šita priežastis negali būti jame pačiame, jo esmėje, nes pasaulis keičiasi, vadinasi, nėra savaime būtinas; buvimas nepareina iš pačios jo esmės. Todėl jo buvimo priežastis turi būti kitoje būtybėje ir, būtent, tokioje, kuri yra pati iš savęs ir būtina. Šią būtybę mes vadiname Dievu (čia yra kosmologinis įrodymas).

Ši įrodymą galime trumpai pasakyti: turi būti kas nors, kuris pasaulį sutvėrė; ir tą sutvėrėją vadiname Dievu.

2. Tą patį įrodymą galime taikinti ir pasaulio daliai, pav., gyvajai gamtai.

Pirmiau nustatome faktą, o paskui darome iš jo logišką išvadą.

Gyvoje gamtoje matome didelį gyvių pareinamumą iš kits kito; obelis išdygsta iš obuolio grūdo, šis gautas iš kitos obelies ir t. t.; žmogus gimsta iš savo tėvų, pastarieji iš savo tėvų ir t. t.

Šis pareinamumas turėjo turėti savo pradžią, nes kitaip nebūtų galimas pirmojo buvimas, o taip pat antrojo, trečiojo ir t. t. Be to, visi žino šių dienų gamtos mokslo patvirtintą faktą, kad pasaulio pradžioj žemė buvo labai ir labai karšta, ir nieko gyvo — jokio gyvybės diego — joj negalėjo būti. Vadinasi, jokios gyvybės anksčiau nebuvo, ji pagaliau syki atsirado. Tai — faktas.

Dabar protas klausia: Iš kur gyvybė atsirado? Priežastis turėjo būti, nes atsitikimas yra kvailių dievukas, yra pasakęs visai teisingai karalius Fridrikas

Apsigynimo ginklas, 2.

Didysis. Toji priežastis turi būti pačioje gyvoje būtybėje arba šalia jos; bet joje pačioje atsiradimo priežastis negali būti, nes ji pati savęs negali padaryti. Daiktas, kurio čia nėra, negali pats atsirasti. Todėl gyvybės priežastis turi būti šalia jos. To reikalauja sveikas protas.

Tad kokia yra pagaliau gyvybės atsiradimo priežastis? Gyvybė turėjo kilti iš pirmiau buvusio (prieš gyvybę) pasaulio, vadinasi, iš negyvojo pasaulio arba iš antgamtiškos buities. Šis paskutinis tvirtinimas yra tikrasis. Gyvybė negalėjo atsirasti iš negyvybės, nes niekas negali duoti to, ko pats neturi, tai priešintusi protui ir šių dienų gamtos mokslo patyrimui. (Palyg. 22 skyr.). Todėl griežtai ir logiškai turime tvirtinti, kad gyvybės priežastis nėra iš šio pasaulio. Toji antgamtiškoji būtybė, kuri sutvėrė gyvybę (vadinasi, turėjo turėti ir pati gyvybės), kuri sutveria dvasines būtybes, kaip mūsų sielą (vadinasi, ir pati turi būti dvasia), toji būtybė, kuri turi tveriančios galios, yra tai mūsų vadinamasis Dievas. Jei yra pasaulis ir gyvybė, turi būti ir Dievas.

21. Atsitikimas.

„Tamsta sakai, kad aš per lengvai tikįs į atsitikimą, norįs juo išaiškinti pasaulio ir gyvybės atsiradimą. Bet ko negali padaryti atsitikimas? Atsitiktinai keičiasi žmogaus gyvenimas, atsitiktinai padaryti didieji išradimai, atsitiktinai ligos pareina iš vienos šalies į kitą, atsitiktinas gaisras gali visą apylinkę sunaikinti ir t. t.“.

Atsakymas. Tie ir panašūs pavyzdžiai rodo ne priežasties nebuvimą, bet jos nežinojimą arba apsireiškimą nežinomo veikimo. Kai aš sakau: „Gyvybė negalėjo atsitiktinai atsirasti“, tas „atsitiktinai“ reiškia „be atitinkamos padarančios priežasties“. Kitais žodžiais — gyvybė negali pati savaime atsirasti, kol ją pagamins kita priežastis. To reikalauja priežastingumo įstatymas, to reikalauja sveikas žmogaus protas.

22. Savaiminis atsiradimas.

(Generatio aequivoca).

„Dievo buvimo įrodymas, remiantis gyvybės kilme, savaimė atpuola, nes šių dienų mokslas priima savaiminį atsiradimą, t. y. laipsnišką perėjimą iš negyvos (neorganinės) medžiagos į gyvą medžiagą. Todėl gyvosios būtybės turi savo buvimo priežastį ne Dievuje, bet negyvoje medžiagoje“.

Atsakymas. Tik toks mokslas, kuris neigia Dievo buvimą, priima savaiminį atsiradimą, ir tai daro ne moksliniais sumetimais, bet iš bėdos, nes šiaip tektų pripažinti Dievą. Taip prisipažįsta dideli mokslo specialistai. Štai ką sako garsus netikėlis Virchov'as 1887 met., Munchene, gamtininkų susivažiavime: „Be abejo, šandien nėra nė vieno pozityvaus fakto, kuris rodytų, kad gyvybė yra savaimė atsiradusi, kad neorganinė medžiaga, pavyzdžiui, grynanglis, su kuo nors kitu susijungęs, būtų savaimė į organinę medžiagą išsivystęs. Tačiau, prisipažįstu, jeigu norima įsivaizduoti, kaip pirmoji būtybė būtų galėjusi savaimė atsirasti, nieko kito neliaka, kaip tik grįžti prie savaiminio gyvybės atsiradimo.“ Bent aiškiai pasakyta! Jei aš nesutinku su tvėrimo mintimi, jei aš nenoriu tikėti, kad yra Kūrėjas, kuris žemėje įdiegė gyvybę, jei aš nuo Jo noriu nusigręžti, tai būtinai turiu pripažinti savaiminį gyvybės atsiradimą. Tuomet nieko kito neliaka, kaip tik tvirtinti: aš nepripažįstu Kūrėjo, bet noriu išsiaiškinti gyvybės atsiradimą. Nepripažįstant Dievo ir ieškant gyvybės atsiradimo priežasčių, savaimė aišku, lieka vien priimti savaiminį gyvybės atsiradimą. Bet, deja, faktiškų įrodymų neturime. Nė vienas žmogus nėra matęs savo akimis savaiminio atsiradimo, ir kiekvienas, kuris tvirtintų jį matęs, ne tik teologų, bet ir gamtininkų būtų pasmerktas ir išjuoktas. Taip kalba Du Bois-Reymond savo veikale „Ueber die Grenzen des Naturerkennens. Die sieben Welträtsel“. Leipzig 1882.

2. Tame klausime gamtos mokslas savo patyrimo davinius išreiškė trimis dėsniais:

a) „Omnis cellula ex cellula“. Kiekviena ląstelė iš ląstelės.

b) „Omnis nucleus ex nucleo“. Kiekvienas branduolis iš branduolio (Strassburger 1879).

c) „Omne vivum ex vivo“. Kiekvienas gyvybės iš gyvybės.

Šitie dėsniai patvirtinti garsių Pasteur'o bandymų. Prieš tuos davinius bet kurie netikėlių puolimai lieka be pasėkų.

23. Savaiminis gyvybės atsiradimas ir teizme (religijoj pripažįstancioj Dievą). neneigiamas.

„Nuolatinis Dievo kišimasis per stebuklus į pasaulio mašineriją, anot Du Bois-Reymond, rodo, kad Dievas esąs blogas menininkas“.

Kūrėjas galėjo antgamtišku būdu kartą sutverti gyvybės sėklą ir ją tokiose sąlygose padėti, kad iš jos be kokios kitos priežasties išaugtų gyvas sutvėrimas. „Jei tą Dievas galėjo padaryti, tai, sutikdami su tuo, mes laisvai galime eiti ir prie kito klausimo, ar ne geriau būtų tikę Dievui tik nustatyti pirmuosius įstatymus ir į medžiagą iš pat pradžios įdiegti tokių jėgų, kurios, tinkamoms sąlygoms atsiradus, čia žemėje ir kituose dangaus kūnuose, savaime, be kokios kitos pagalbos pagimdytų gyvus padarus. Čia yra tiesa, kurios neigti negalime. Bet, tą priimdami, savaime turime pripažinti ir grynai mechaninį (savaiminį) gyvybės atsiradimą („Ueber die Grenzen des Naturerkennens“, die Sieben Welterträge p. 69, 70).

Atsakymas. Pamažu, pamažu, profesoriau, nesiskubink per daug su savo išvadomis. Neužmiršk Tamsta ir tai, kad, jei yra Dievas, visagalis Tvėrėjas, tai jis negali sutverti prieštaraujančių dalykų. Argi nėra prieštaravimas savyje, kad negyvas daiktas gimdo gyvą? Todėl Dievui visai netinka apsirubežiuoti vien pradžios darbu ir leisti medžiagai tvėrti gyvybę. Negyvosios medžiagos negalima taip sutvarkyti, kad ji iš savęs išduotų gyvybę, lygiai kaip negalima taip padaryti, kad lavonas atgimtų. Tai būtų taip pat prieštaravimas.

Todėl gyvybė negalėjo atsirasti mechaniniu būdu, bet ją sutvėrė gyva, ne šio pasaulio Būtybė, Dievas.

Blogas meisteris tėra tik tas, kuris, ką nors negerai padaręs, po kai kurio laiko turi iš naujo vėl patobulinti, bet ne tas, kuris prie pirmiau gerai ir tobulai padaryto

dalyko sukuria ką nors dar tobulesnį. Panašiai pasielgė ir Dievas: Jis pirma sutvėrė negyvą medžiagą, o paskui uždėjo ant jos daug puikesnį ir didingesnį gyvybės vainiką.

Taip pat ne kvailystė, bet aukščiausioji Dievo išmintis ir tame, kad Jis, sunaikindamas miškus akmens anglio gadynėje ir daugelį senovės gyvulių paslėpdamas giliuose žemės sluoksniuose, jau iš anksto parengė XX amžiaus žmogui akmens anglį kurui ir žibalą — šviesai.

24. Praeityje buvo palankesnės sąlygos savaiminiam gyvybės atsiradimui.

„Tiesa, šiandien gyvybė negali pati savaimė atsirasti, bet pirmiau palankesnės buvo tam sąlygos: „Kas žino, kur ir kokioje formoje gyvybė pirmiausiai ant žemės pasirodė, ar jūroje protoplazmos gemalėliuose, ar ore, dar daugiau tuomet veikiant ultravioletiniams saulės spinduliams ir esant daugiau angliarūkšties atmosferoje, ar iš kitų dangaus kūnų gyvybės sėkla yra pas mus atskridusi?

...Jei mes galėtume sudaryti tas sąlygas, kuriose pirmoji gyvybė ant žemės atsirado, tai ji ir šiandien patį savaimė iš negyvos medžiagos atsirastų“ (Du Bois-Reymond, Ueber die Grenzen des Naturerkennens, p. 25).

Atsakymas. Taip, jei būtų buvusios tos sąlygos ir jei galėtume mes šiandien jas sudaryti... Bet tas „jei“ nič nieko nepasako. Tiesiog juokinga yra kalbėti apie palankesnes sąlygas praeityje; juk ir šiandien labai lengvai laboratorijose galima sudaryti tokią orą, kuriame tirščiau būtų angliarūkšties, taip pat ir ultravioletinių šviesos spindulių... Visas tas sąlygas mūsų laikų mokslas gali smulkmeniškai sudaryti, tačiau pasėkų iš to jokių nematyti. Jei taip tiksliai ir taip apgalvotai sudaryti įvairių medžiagų junginiai palankiausiose sąlygose neparodė nė mažiausios gyvybės žymės, ar gali tą gyvybę pagaminti atsitikimas?

Ir dar: atsitikimas būtų turėjęs sutverti tokią tobulą būtybę, iš kurios būtų išsivystę augalai, gyvuliai ir

žmonės?! Kad ir milijonus metų tokio atsitikimo lauktum, vis tiek nieko nesulauktum.

Kas tiki į tokius netikėtinius dalykus, šimtą kart lengviau turėtų tikėti į Katalikų Bažnyčios mokslą, kurio tiesos yra nepalyginamai tikėtinesnės.

25. Savaiminis atsiradimas yra bent hipotezė (spėliojimas).

„Nors savaiminis atsiradimas ir nėra įrodytas, aš galiu priimti jį kaip hipotezę, ir tada man nereikalingas Dievas pasaulio paslaptims išsiaiškinti. Atsitiktinai, atitinkamoms medžiagos dalelėms tiksliai susijungus, kartą galėjo gyvybė žemėje prasidėti ir toliau savaime plėtotis“.

Atsakymas. Ne, taip negalėjo būti. Negyva medžiaga, granitas, titnagas, angliarūkštis, azotas ir t. t. neturi jokios gyvybės, o taip pat nė gyvybės pradžios, todėl ji negali išduoti jokios gyvybės. Man niekuomet nepasisekė rasti pinigų kišenėje, kai jų ten nebuvo. Gyvoji medžiaga ne tikrai iš viršaus ir atsitiktinai, bet ir iš vidaus ir iš esmės skiriasi nuo negyvosios medžiagos; tą aiškiai įrodė p. Dressel savo veikale „Der belebte und unbelebte Stoff“. Freiburg 1883 (žiūrėk taip pat žymų veikalą botaniko J. Reinke, „Die Welt als Tat“, 4 Aufl., Berlin, 1905).

Gyvoji ir negyvoji medžiaga savo viduoje ir nekontingente prigimtyje yra visai priešingos viena antrai, ir abi veikia į priešingas šalis.

Pažiūra, kad gyvybė esanti tesinys tolimesnio vystymosi neorganinės (negyvos) medžiagos, prieštarauja gamtai ir sveikam žmogaus protui (Žiūrėk pas Dressel, esminis skirtumas taip vadinamo kristalo augimo ir augalo augimo. Taip pat pas Reinke, p. 399-346).

Pas augalus ir gyvulius mes pastebime aukštesnių reiškinių, kaip neorganinė gamtoje. Bet veiksmas negali būti didesnis už savo priežastį. Vadinasi, neorganinė gamta šitų aukštesnių veiksmų nėra pareiškusi. Pav., pats vienas vežimas negali judėti. Jeigu mes palankiausiose sąlygose sudėtume šalia ar vieną ant kito vežimus, gau-

tume tik jų krūvą, o judėjimo ir gyvybės ženklą vis tiek nebūtų.

Seni vežimai juoba nepagamins naujų, nors šimta tūkstančių senų vežimų suverstumei į krūvą, į riebiausią dumblą, ir paliktumei juos ultravioletiniams saulės spinduliams kažin kiek ilgai šildyti, iš tos krūvos neišdygs nė vienas jaunas vežimėlis.

Paimkime, vietoj vežimų molekules ar atomus, tik be jokios gyvybės ir be judėjimo, kurs galėtų kilti iš vidaus, ir čia gautume tą pačią nesąmonę: paprastas dulkelio susijungimas nepagimdys gyvybės ir tolimesnio jos plėtojimosi.

Jeigu Tamsta man patieksi tokį jauną vežimuką, kuris būtų gimes iš anos krūvos, aš, atsisėdęs į jį, važiuosiu per pasaulį ir šauksiu: nėra Dievo! Kol to nepadarysi, gyvybės kilimui išaiškinti reikės pripažinti kūrėją (Palyg. Pesch, Welträtsel II, S. 147).

26. Tvarka — atsitikimo žaislas.

1. „Kai kas nori iš pasaulio tvarkos protingą Kūrėją esant įrodyti. Bet kodėl gi tvarka negali būti atsitikimo padaras? Jei nuolatos juda atomai būtų turėję pakankamai laiko ir erdvės, pav., milijonus ar net milijardus metų, tai iš jų visai nesąmoningai, grynai atsitiktinai, galėjo susidaryti dabartinė pasaulio tvarka, lygiai kaip pasitaiko netikėtas laimėjimas didelėje loterijoje“.

Atsakymas. Matematika sako, kad galimumų skaičiavimas tokiame, kaip Tamstos, pavyzdyje išvadoje duoda nulį (nieką). Matematikoje yra žinomi vadinamieji gretinimai, kur skaičiai arba daiktai, įvairiausiais būdais perstatinėjami, rezultate duoda labai daug formų (stovių). Paimkime tik 20 akmenėlių, kuriuos kaitaliodami, dėdami šalia vienas kito, galime gauti 2 trilijonus vis naujų formų. Tad laukti, kad atsitiktinai susidarytų kuri nors Tamstos geidžiamoji forma, būtų beviltiškas darbas.

Aš buvau paėmęs tik 20 akmenėlių, bet kas suskaičytys viso pasaulio atomus? Pačios žemės turi (talpą) sudaro 2700 milijonų kūbinių mylių. O kiek iš jos bus ato-

mų? Saulė (savo mase) 333000 kartų didesnė už žemę. O kiek atomų? Mūsų saulės sistema yra tik maža dalis pasaulio visumos. Kalifornijoje su 36 colių teleskopu galima matyti bei priskaityti apie 100 milijonų žvaigždžių (Prof. Young, Lehrbuch der Astronomie).

Ir tie visi visatos atomai, chaotiškai, be jokio plano judėdami, turėtų sudaryti harmoningą pasaulio vienetą?! Bet tas vienetas juk turėtų atsirasti ne iš 2 trilijonų naujų formų, bet iš begalinio skaičiaus, nes visatoj ne 20, bet begalinis skaičius atomų. Tad visai aišku, kad be galo didelė skirtinių formų eilė negali atsitiktinai sudaryti vieno harmoningo vieneto, nes vienas dalytas iš be galo didelio dydžio, matematikoj duoda tik nulį.

Ir tokio fakto akivaizdoje netikėliai drįsta ieškoti pasaulyj atsitiktinos tvarkos! Vargšai, jie pučiasi prieš akstiną. Kas gali paneigti tai, ką mažas vaikas aiškiausiai pastebi, t. y., tą nuostabią pasaulyj išimtį ir harmoniją. Teisingai sako Balmes: „Labai skaudu matyti, kai žmogus savo protą, charakteringiausią savo didybės bruožą taip blogai panaudoja ir kankinasi, kad ištremtų iš pasaulio Aukščiausią Išmintį.“

Iš poros šviežiai nulaužtų šakų gražioje girioje indijonas tuoj sužino kito laukinio norus (ar tikslą), kuriuos tuo ženklų praeiviams nurodė, o šių dienų bedieviškojo mokslo vyrai iš pastovios pasaulio tvarkos nenori pažinti Didžiausios Dvasios.

Žmogus, žiūrėdamas meno kūrinį, niekuomet nepaklaus: „Kaip jis galėjo atsitiktinai atsirasti?“ — Ir kodėl? Dėl to, kad kiekvienas mano, jog, kur yra dėsningumas ir tvarka, ten turėjo būti kūrybinės dvasios. Argi galėjo didysis meno kūrinys atsitiktinai, neveikiant jokiai išmintingai dvasiai, atsirasti? Kaip neišmintinga, tuščia ir bedvasė yra tokia pažiūra!

27. Nežinomos priežastys (ignoramus).

„Mieliau aš priimsiu nežinomas priežastis pasaulio ir gyvybės pradžiai išaiškinti ir sakysiu su Du Bois-Reymond'u: ignoramus et ignorabimus (mes nieko nežinome ir nežinosime), negu į Dievą tikėsiu!

Kiekvienas mokslo žmogus neišvengia šios pažiūros — šalinasi nuo teologijos. Jis laikosi padoraus dėsniu: Ignoramus (nežinome).“

Atsakymas. Jei tai būtų galima, Tamsta galėtų būti tuo patenkintas; bet, kur prasideda šitoks pasitenkinimas, ten nebeveikia sveikas žmogaus protas. „Nežinomos priežastys“ labai primena arklių vagį, kuris teisme sako, kad arklių nupirkęs turguje iš vieno „nepažįstamo žmogaus.“

Leiskim, kad tas yra galima; bet kad gyvybė iš negyvybės ir tvarka iš chaoso būtų kilusi, yra visai negalima. Čia turėjo būti priežastis, sako sveikas žmogaus protas; ir toji priežastis yra ne kas kita, kaip tik Dievas. Todėl negalima užsimerkti ir sakyti: Ignoramus, nes jau yra visai įrodyta, kad toji priežastis, Dievas, tikrai yra.

Bet ką pasakys „mokslas“! Juk jis draudžia tikėti į Dievą ir mato tame per didelį atsilikimą.

Koks mokslas? — Gamtos — trumpai atkerta. Bet argi gamtos mokslas tėra vienintelis, kuris sprendžia visus klausimus? Ar nėra daug tokių klausimų, į kuriuos neatsako gamtos mokslas? Juk ir filosofija yra mokslas, ir dar daug aukštesnis!? Visai nemoksliškai elgiasi netikis gamtininkas, manydamas, kad jis visą tiesą žinąs. Šitie „nežinomumo“ ponai tikrai mano, kad kas ne teleskopu ar mikroskopu, ne svarstyklėmis ar panašiais instrumentais arba ne matematikos apskaičiavimais įrodyta, esą netiesa.

Jie mielai sutiktų pasaulio pažinimą uždaryti siauro moksliškumo ribose ir ties Du Bois-Reymond „neišrišamų mįslių“ anga užklijuoti rimtą ir mokslišką gamtos įsakymą: „Uždraustas išėjimas! Giliau protauti nevalia! Hannibal ante portas (Hannibalis prie vartų). Dievas stovi prie vartų! Kas išdrįs prie Jo nueiti, nustos mokslininko vardo“. Pasirašė „Nežinomumo“ (Ignoramus) komitetas.

Policijos įsakymo, mano ponai, sveikas žmogaus protas ir tikroji filosofija nė kiek nebijo. Kieta logikos kumštini ji sugriauna siauraprotystę ir atidaro laisvės kelius, vedančius prie visų būtybių Priežasties — Dievo.

Kas neužmerkia savo akių, tas mato giedrame vidurdieny saulę, ir kas turi sveiką žmogaus protą, pažįsta Dievą, savo Viešpatį, ir reikalauja Jam tarnauti ir Jį garbinti. Tai — didelis gyvenimo uždavinys, ir vargas tam, kuris jo neįvykdys ar net norės išvengti. Atsakingumo jausmas prieš Kūrėją ir Teisėją glūdi žmogaus širdyje.

Geri ir blogi norai stovi ant abiejų gyvenimo svarstyklių, ir viena jų turės nusverti antrąją. „Prieš tave stovi gera ir pikta; gyvenimas ir mirtis. Į katrą tu ištiesi ranką, tą ir gausi.“

Kvailybė ir neišmintingumas (kai kuriems kaltes pateisina, bet tik ne sąmoninga ir geista kvailybė.

„Vadink mane niekšu, bet ne kvailiu“, sako paprastai dabartinis žmogus; tik religijoje jie patys save „neišmanėliais“ laiko.

28. Tikrasis mokslas.

„Aš priimu tik tikrojo mokslo davinį, kurie iš patyrimo įgaunami ir patyrimu gali būti patikrinti. Filosofinius galvojimus aš laika „dūmais“ ir proto šmėkla. Jei ką norima mokslu laikyti, tai tas turi būti įrodyta. Kur įrodymų trūksta, ten nieko nepadės jokia fantazija ir joks gudražodžiavimas, ten vis vien mokslo nebus“.

Atsakymas. Paskutiniam pasakymui aš visai pritariu. Tikrai didelis klausimas, ar visi įrodymai turi remtis patyrimu ir ar su patyrimo ribomis bagiasi ir mokslo ribos. Taip tvirtinti būtų materialistiška.

Tikras mokslas negali atsirasti vien iš gryno patyrimo, be proto išvadų. Kas yra gamtos įstatymas? Tai — ne koks paprastas stebėjimo daiktas, bet minties ir proto padarinys, kurį jis sudaro išvadų keliu iš įgytosios patyrimu medžiagos. Nė vienas gamtininkas neišrado įstatymo vien grynu bandymu (patyrimu).

Todėl gamtos įstatymas yra protavimo darbas, paremtas faktais. Kas yra mokslinės hipotezės, pav., mechaninė šilumos teorija, šviesos bangų teorija, eterio teorija, atomų teorija? Juk vis tai proto spekuliacijos darbas, faktais paremtas.

Tikroji filosofija naudojas patyrimu įgytais faktais ir daro iš jų proto išvadas. Tikrosios filosofijos pagrindas glūdi visuotiname patyrimo; ji naudojasi ir tais patyrimais, kurie kiekvienam žmogui prieinami, ir tais, kurie tik moksliais bandymais galimi pasiekti.

Tuo pagrindu pasirinkusi, filosofija eina toliau ir ieško daiktų sąryšio, priežasčių, tikslo ir esmės, ir, jei ką nors ji įrodo, kaip tikrus mintijimo davinius, tą ji laiko ir mokslo daviniais; kur nėra tikra, o tik panašų į tiesą, ten tėra tik nuomonė. Taigi, filosofija skelbia tik tai, kas savyje yra aišku ir teisinga, pav., kad niekas tuo pačiu laiku ir tuo pačiu atžvilgiu negali būti ir nebūti; kad aš esu, kad aš galiu pažinti tiesą, kad visuma yra didesnė už jos dalį ir t.t., ir t.t.

Gamtos mokslas ir filosofija skirias tuo, kad gamtos mokslas ieško artimiausių, o filosofija tolimiausių ir pasakutinių daiktų priežasčių.

2. Labai keistai atrodo, kad netikėliai gamtininkai, kada mes norime ką nors moksliai tvirtinti, reikalauja, kad mūsų tvirtinimus būtų galima patikrinti bandymais. Ar geologai gali antrą kartą žemę atvėsinti? Gyvybės atsiradimas žemėje yra gamtos mokslo faktas, kurio antrą kartą pakartoti bandymais niekada nėra pavykę. Kas per daug nori įrodyti, nieko neįrodo (qui nimum probat, nihil probat) ir, kas per daug reikalauja, tas pats yra neišmintingas.

Panašiai yra su tais, kurie iš mokslo reikalauja ne tik faktų ir jais pagrįstų proto išvadų, o dar ir to, ko mokslas jau negali duoti. Bet, jeigu iš mokslo tereikalausim to, ką jis gali duoti, tada bus galima moksliai įrodyti, kad yra asmeninis ir antgamtinis Dievas.

29. Dievo buvimo įrodymas ir Kantas.

1. „Kantas įrodė, kad Dievo buvimo įrodymai neturi jokios įrodomosios vertės.“

Atsakymas. Kantas to neįrodė. Tokio atsakymo visai užtenka tam nepagrįstam, tačiau reikalingam pagrįsti priekaištui.

II. „Vienok Kantas įrodė, kad mes tik daiktų apraiškas tepažįstame, o ko nepasiekia mūsų pojūčiai, to visai nepažįstame. Todėl ir Dievo negalime pažinti“.

Atsakymas. 1. Kantas to neįrodė.

2. Kanto protas yra taip pat antpojutinis, ir aš jo negaliu apčiuopti savo pojūčiais, apie tą nieko negaliu ir žinoti, todėl aš nieko nežinau ir apie Kanto protą. Tokio filosofo liudijimais, apie kurio protą aš nieko nežinau, negaliu patikėti.

3. Pats pažinimas, kad aš nieko negaliu spręsti apie antpojutinius dalykus, jau yra pažinimas to, kas yra viršum mūsų pojūčių. Arklys niekuomet neprieis prie minties, kad jis nieko negaliu patirti, kas yra viršum pojūčių. Kas tvirtina patyręs, kad jis nieko antpojutinio negaliu pažinti, tuo pačiu prasižiojimu pasisako, kad jis gali ką nors pažinti, kas yra viršum mūsų pojūčių.

III. „Jūs sakote tiesa, kad mes šį tą galime pažinti, kas yra viršum mūsų pojūčių. Bet čia buvo kalbėta ne apie tai, kad mes nieko negalime pažinti, kas yra viršum mūsų pajautų, bet apie tai, ar mes galime antpojutinę substanciją Dievą pažinti.

Atsakymas. 1. Kam tuščias išsisukinėjimas: ką tik sugriovėme Tamstos tvirtinimą, kad mes nieko negaliu pažinti, kas yra viršum mūsų pojūčių, iš kurio Tamsta taip pat norėjai išvesti, kad ir Dievo negalime pažinti, o dabar jau išsigini ano pasakymo.

2. Be abejo, Dievo pažinimas veda mus į pojūčių nepačiuopiamą sritį, bet, nors Dievas ir yra viršum mūsų pojūčių, mes galime Jį pažinti; tai jau buvo įrodyta.

Naudodamies abstrakcija, kombinacija ir proto išvaizdomis, mes taip pat galime pažinti ir antpojutinę substanciją.

IV. „Bet Kantas kosmologiškuose Dievo buvimo įrodymuose surado daugybę dialektinių (protavimo) nenuoseklumų“.

Atsakymas. Surado? — Ne, Kanto priekaištai prieš kosmologiškus Dievo buvimo įrodymus yra jau sugriauti. Gera tie priekaištai yra išsklaidyti, pav., pas Lehmen S. J. Theodizee 3 Aufl. 1912. Kantas ypač klysta manydamas, kad kosmologiški Dievo buvimo įrodymai, savo tikslui pasiekti, turi remtis supuvusiuoju ontologišku

pagrindu, kuris iš Dievo sąvokos nori išvesti Jo buvimą. Ne, kosmologiškas įrodymas negali remtis ontologišku, tik faktais, pasaulio buvimu ir aiškiais mintijimo įstatymais, kaip užtenkamo pagrindo ir priežastingumo dėsniais.

„Jei Kantas visai sugriovė Dievo buvimo įrodymus, tai nesuprantama, kaip tokia pasaka apie Dievo buvimą galėjo tiek ilgai viešpatauti žmonių protuose ir dar dabar būti tikima; to dalyko aš sau kitaip negaliu išaiškinti, kaip tik tuo, kad Kanto išvedžiojimais nerado atbalsio dideliuose mokslininkų protuose, o tik akluose jo garbintojuose“. O. Cohauss S. J. *Idole des zwanzigsten Jahrhunderts*, 2. Aufl., 1913, 21.

„Kas yra“, klausia B. Jansen S. J.: „šių dienų Kanto sekėjai arba jo mokiniai? Ar neskyła Kanto tyrinėtojai, aiškindami svarbiausią jo mokslą? Ar jie neparodė, kad Kantas pradėjo savo mokslą su Fichte ir, perėjęs Šopenhauer'į ir Herbert'ą, apsistojo prie Volkelt'o ir Baihinger'io didžiausių nesamonių? Ar jie neįrodė filologišku, istoriškai-filosofišku tikrumu, kad pamatai, kuriais parėmė Kantas savo praktiško ir grynojo proto kritiką, yra vien tik iš piršto išlaužti priėmimai, nepamatuoti spėliojimai?“ (*Stimmen der Zeit*, Bd. 95, 1918, 138 p.).

V. „Tačiau teisingai Kantas atmetė ontologišką Dievo buvimo įrodymą, kuris norėjo iš Dievo sąvokos Jo buvimą išvesti.“

Atsakymas. Tą padarė ne Kantas, bet šv. Tomas Akviniėtis dar 500 met. prieš Kantą (*Summa theologiae* I q. 2a 1) ir prieš šv. Tomą vienuolis Gaunilo (Žiūrėk Deneffe S. J., *Kant und die Katholische Wahrheit*, 1922, Freiburg).

30. Skepticizmas.

„Jei kas gilinas į įvairias pažiūras ir filosofines sistemas, tas pagaliau prieina tą išvadą, jog nė viena jų nėra tikra ir teisinga; ką vienas tvirtina, tą kitas užgina. Todėl visų geriausia yra visu kuo abejoti, t. y. būti visišku skeptiku“.

Atsakymas. Šitame atsitikime aš labai abejoju, ar Tamsta rimtai apgalvojęs pasakei šiuos žodžius. Tamsta sakaisi nieko tikro nežinąs, o tuo tarpu tvirtini esant įvairių filosofinių sistemų. Tamsta taip pat žinai ir tai, kad, jei dvi pažiūros (sistemos) tame pačiame klausime ginčijas ir yra viena antrai priešingos, tai abi negali būti ir teisingos; arba tikrai žinai, kad vienas ar kitas žmogus gali būt daugiau ar mažiau išmintingas. Trumpai sakant, Tamsta nori daug patyręs ir sužinojęs sakyti nieko tikro nežinąs.

2. Visiškas skeptikas, kuris savo veikime sakosi nesilaikąs kokios tikros tiesos, yra mažiau galimas už nebylį, kuris sako: „Aš negaliu kalbėti.“ Taip lygiai ir skeptikas, kaip tik pradeda kalbėti, tuo pačiu priima ką nors kaip tiesą, na, pav., kad kiekvienas pažinimas esąs miglotas ir abejotinas; vadinasi, tuo pačiu jis ši savo tvirtinimą laiko teisingu; arba jis abejoja, begu yra kas tikra; tame atsitikime jis pats tvirtina, pav., kad tiesa ir melas nėra tas pats, kad tikrenybė ir abejotinumai yra skirtingi, kad jis pats tikrai žino, jog jis vaikščioja, mato, gyvena ir t.t.

— Bet ir čia aš abejoju. — Ar Tamsta abejoji skirtumu tarp tiesos ir melo? — Taip. — Tai kodėl gi Tamsta su manimi ginčijies; juk su viskuo turėtumei sutikti? Tamsta, tur būt, abejoji ir mūsų pažiūrų skirtingumu? — Taip. — Apskritai, dabar Tamsta neturi jokio pagrindo daugiau kalbėti.

Visiškam skeptikui nieko kito nelieka, kaip tik susičiaupti ir ramiai už pečiaus atsisėsti. Ir ten didžiudamasis tegu atsimena ši taip pat abejotiną priežodį: „Niekas neatrodo panašesnis į išminčių, kaip tylis kvailys.“

Kol žmogus turi proto, tol jis negali abejoti dėl visų tiesų; jis turi pripažinti betarpiškai aiškias tiesas. Pav., jis turi priimti savo buvimo faktą; jei ir juo abejoja, tai pats abejojimas aiškiai pasako, kad jis — abejojantysis — yra; turi pripažinti taip pat prieštaravimo dėsni, kuris sako, kad tas pat daiktas toje pačioje vietoje, tuo pačiu laiku negali būti ir nebūti. Ir matematikoj tam tikri dėsniai dėl savo aiškumo yra iš anksto priimami kaip tiesa: pav., dalis negali būti didesnė už visumą ir p. Jie yra visiškai aiškūs, bet neįrodyti.

Apskritai sakant, visa įrodyti negalima. Jei pirmuosius įrodymo principus ir pirmuosius pagrindus be įrodymo nepriimsime, tai be jų mes nieko negalėsime įrodyti. Jei ką nors nori įrodyti, kai ką turi be jokio įrodymo priimti; bet ir šituos be jokio įrodymo dėsnius neturime akiai ir be pagrindo tikėti. Juos mes pripažįstame dėl jų betarpiško aiškumo.

Todėl, jeigu yra pastovių ir nekintamų tiesų, tai turi būti ir jų buvimo versmė — Dievas.

III. Ateizmas, materializmas, panteizmas

31. Ateizmas—moksliškas.

„Tiki tik liaudis ir dvasiškai, mokslo žmonės daugiausia yra ateistai (bedieviai).“

Atsakymas. Tikras melas, kad pasauly veik visi mokslo žmonės esą netikėliai; priešingai — daug didesnė jų dalis tiki į Dievą (žiūrėk 18 sk. Skaityk prof. Šilkarskio brošiūrą „Ateizmas ir mokslas“).

Kad išaiškintume šį klausimą, turėsime išeiti iš siaurų tautinio gyvenimo ribų ir pažvelgti giliau į senovę.

„Kai kurie mūsų amžininkai, sudarydami lyg tam tikrą atskalą, išsiskiria iš visuotinio visų tautų tikėjimo į Dievą. Tame pulsuojančiame ir neaprėpiamame tautų judėjime, kaip dūkstančios jūros bangų užsesys ir potvyniai, skamba minios balsas: „Viršuj mūsų yra Dievybė, kuriai mes privalome lenktis!“ ir prieš šitą žmonijos jūrą stojo gauja mažaverčių mokslininkų ir kerštingų bei kraugeringų visuomenininkų ir su jais dar laukinių žmonių būrys, iš kurių akių trykšta neapykanta; abu būriai susitinka ir kovoja, ir girdisi antrojo balsai: „Be mūsų — jokio Dievo; mes patys esame dievai!“ — Ar jie nepanašūs į nuo uolos puolantį upelį? Ta putojanti ir kunkuliuojanti vandens srovėlė nori nuslopinti didžių jūros potvynių ir bangų užesį ir išstumti ją iš jos nuolatinės vietos“ (A. David S. J., Zu Nutz und Trost, Feldkirch 1904, S. 386).

2. Tikrasai ateistų skaičius, kuris, tiesa, apgailėtinais yra didelis, anaip tol dar neįrodo jų pažiūrų teisingumą. Ateizmas auga dėl tam tikrų priežasčių, kurios, žinoma, tiesiog nieko bendro neturi su Dievo buvimu įrodymais.

Apsigynimo ginklas, 3.

Pirmoje vietoje čia tenka suminėti tikros filosofijos stoką. Kai protestantiškieji kraštai atsitraukė nuo senos ir gajos aristoteliškai-scholastiškos filosofijos, jie nuėjo klaidingu Kanto ir jo sekėjų keliu, kurie, bedievindami filosofiją, pateko tiesiog į klampią visokių abejonių bala“ (Vergl. R. Kempf S. J., Die Ratlosigkeit in der modernen Philosophie. Stimmen aus Maria-Laach. Bd. 79, 1910, 21 ff.).

Jei būtų moksliška visu kuo abejoti — ir pasaulio buvimu, ir mintijimo dėsnių tikrumu, ir daiktų pažinimo galimumu, ir net savo paties buvimu — tai nieko nuostabaus nebūtų, jei kas ir Dievo buvimu abejotų.

1880 m. Berlyne vienos šventės proga protestantas Du Bois-Reymond savo kalboje nusiskundžia sumenkėjimu filosofinio išsilavinimo (Bildung) Vokiečių tautoje nuo Kanto laikų.

Antroji dalis taip vadinamų šių dienų mokslininkų puola į materializmą, su dižiausiu stropumu vargsta ir dirba, kad įrodytų žmogaus giminingumą su bezdžione ar kitais gyvuliais ir paneigtų savo dvasią. Nebepripažindami aukščiausios Dvasios, jie nebėra daugiau mokslininkai. Materializmas moksliškai visai nusigveno.

Dar liko neliestas panteizmas, vaizduotės ir prieštara-
vimų sistema, kuri remiasi nemoksliškiausiu ir klaidin-
giausiu pamatu (Palyg. 47 skyr).

Tikrai, Dievo išsigynimas nėra moksliškumo žymė.

Antra ateizmo plitimą aiškinanti priežastis yra žmogaus valia, kuri nenori Dievui paklusti. „Dievas mirė“, sako Nitčė: „mes tik norime, kad gyventų antžmogis, — taip pat mes norime pašalinti morale“. Išdidus žmogus nori pats viešpats būti ir niekam nesilenkti. Gašlus žmogus nenori atsakyti nuo bet kokio patogumo ir pakęsti nors mažą įpareigojimą.

Nitčė taip kalba: „Jeigu būtų dievai, tai kaip gi aš galėčiau ištvirti, nebūdamas Dievu! Taigi dievų nėra!“! Be abejo, dievų nėra, bet yra Dievas. Einant antžmogio logika, reiktų taip pat sakyti ir tame atsitikime: jeigu būtų milijonierių, tai kaip gi aš galėčiau ištvirti, nebūdamas milijonierius! Taigi, milijonierių nėra!“!

„Keistas išdidumas neleidžia žmogui nuolankiai savo protu ieškoti ir pažinti. Todėl jis mieliau pripažįsta atsitiktinį viešpatavimą akiai veikiančios jėgos ir neigia savo protą“ (J. Reinke. Die Welt als Tat, 4 Aufl. S. 316).

Štai ką sako 13-ji psalmė apie netikėlius: „Jie sugedę ir pasidarę pasibiaurėtini savo veikaluose; nėra, kas darytų gera, nėra nė vieno“.

32. Netikėlių ramybė.

„Dažnai sakoma, kad netikėliai neturi viduojės ramybės. Kaip senas ateistas, aš prisipažįstu, kad niekuomet nejaučiau jokio sąžinės griaužimo ir neramybės, kaip skelbia kunigai ir pamokslininkai. Net mirštant netikėliui, aš nesu pastebėjęs jame jokios neramybės ir baimės“.

Atsakymas. Voltaire, mirties patale gulėdamas, blaškėsi iš skausmo ir baimės, čia šaukdamas Dievo vardą, čia jį keikdamas. Jis raičiojosi, kaip kirminas, ir draskė save nagais. Jis šaukėsi į kun. tėvą Gaultier, bet netikėliai draugai nemalonėjo paklaustyti. Artinosi paskutinė valanda. Nauja abejonių audra apėmė jį, ir jis sakė: „Aš jaučiu nežinomą ranką ant savęs, kuri traukia mane prie Dievo teismo sosto!“ Tada jis peržvelgė savo guolį baisiu žvilgiu ir sušuko: „Čia velnias, jis nori mane pagriebti — aš regiu jį, aš regiu pragarą; o, paslėpkite mane!“ Taip jis mirė. Jo gydytojas dr. Fronchin rašo savo draugui Bonnet: „Įsivaizduok Tamsta Oresto kančias. Taip mirė ir Voltaire. Jis atsiskyrė su mumis, baidyklių kankinamas“ (W. Kreiter S. J. Voltaire S. 551 f.).

2. Tiesa, yra ir netikėlių, kurie ramiai miršta, bet jų ramybė yra dirbtinė, dažniausiai užsispyrimo ir puikybės vaisius, kaip anų nuteistųjų mirti nusižengėlių, kurie eina į mirties vietą, neparodydami jokios baimės. Mat. yra ir mirties ramybė, kuri pareina iš nuslopintos ir apmarintos sąžinės, ir kuri, lyg beausmis lavonas, neatsiliepia į jokių Dievo malonės veikimus. Ramybės yra ir vidaus audrose, kai siela, ilgai piktnaudžiojusį Dievo malones, taip užšala, kad nebeįstengia parodyti jokio susijaudinimo.

3. Kad netikėlių ramybė ne per didžiausia yra, rodo ir tai, kad jie, vos tik susiduria su kunigais ir tikinčiais, tuoj ima kalbėti apie religiją ir pulti tikėjimo tiesas, tuo tarpu kai tikintieji jokio noro neturi pult netikėlių. Dažni religijos pajuokimai verčia manyti apie jų neramią sąžinę.

4. Gal jie toliau ir nebejaučia neramumų, bet, kol ligi to priėjo, jie turėjo daug viduoju kovų ir sąžinės griaužimų, kol ją tiek užslopino, kad nieko nebejaustų.

Kai traukinys pereina iš vienu bėgių poros į kitą, tai pradžioje keleivis dar mato šitą išsisukimą, bet, juo toliau traukinys važiuoja, juo labiau nyksta iš akių pirmieji bėgiai, ir jų vietą užima naują kryptis. Taip pat yra ir su netinkičių žmonių sąžine. Bet paprastai netikėlių ramybė ilgai nepatveria: Ramybė, ramybė! sako jie: bet nėra ramybės! (palyg. Jer. 6, 14).

33. Visur paslaptys.

„Tikinčiam žmogui Dievas yra pilnas paslapčių ir nesuprantamas. O man, netikėliui, pasaulis yra nesuprantamas ir pilnas paslapčių. Vadinasi, mes abu turime paslapčių: Tamsta paslaptį Dievą, aš paslaptį pasaulį. Todėl kiekvienas galime pasirinkti pagal savo skonį“.

Atsakymas. Atsiprašau, pone! Tamsta turi ne paslaptį, bet prieštaravimą. Pasaulis be Dievo yra veikimas be priežasties, kas yra aiškus prieštaravimas. Bet pasaulio Kūrėjo buvimas nėra nei prieštaravimas, nei paslaptis, tik aiški tiesa, būtinas priežastingumo įstatymo reikalavimas.

Dievo buvimas nėra paslaptis. Tiesa, Dievuje yra paslapčių, bet jų yra ir kiekvienoje smėlio kruopelytėje, kiekviename magnete ir kiekviename šviesoje, bet dėl to mes nesakome, kad tų daiktų nėra.

34. Medžiagos amžinumas.

„Tamsta priimi amžinąjį Dievą, kuris pats per save esąs ir kuris sutvėręs pasaulį. Vietoj Jo aš pripažįstu amžinąją materiją, jėgą ir medžiagą, kurios nuo amžių pačios savaime yra; tada Kūrėjas lieka nebereikalingas“.

Atsakymas. Ir tada išmintingas Dievas yra reikalingas, kad iš betvarkės medžiagos ir netikslingų jėgų padarytų ką nors protinga. Nes amžinoji materija be dvasios paliktų amžinai bedvasė ir niekuomet nesusiformuotų į tokį stebėtiną kūrinį, kuriame gerojo Kūrėjo yra apskaičiuotas ne tik kiekvienas akmuo, bet ir atomas.

Kur valdo jėgos aklos, kietos.

Ten santvarkai nebėra vietos.

2. Amžina pati per save esanti medžiaga yra prieštaravimas savyje. Kas savaime yra, tas būtinai turi būti toks, koks jis yra, vadinasi, turi būti nesimainomas, nes esmė ir buvimas tuo atveju yra tas pats dalykas. Esmė niekuomet nesikeičia, todėl ir visas buvimas, t. y. apčiuopiamos esmės pasireiškimas, turi būti nesikeičiamas.

Dabar palyginkime su tuo negyvąją ir gyvąją medžiagą. Koks nuolatinis judėjimas ir koks keitimasis visose gamtos srityse! Koks didelis skirtumas tarp pirmųjų dujų masės ir šiandieninio pasaulio! Toks nepastovus daiktas, kaip pasaulis, negali būti pats savaime, nes kitaip jis turėtų nesikeisti.

3. Pasaulyje kiekviename žingsnyje sutinkame nepastovumo žymių; jis galėjo būti ir nebūti; jis galėjo turėti vietoj tos erdvės ir laiko kitą erdvę ir kitą laiką; jis galėjo būti du kartu, dešimtį, šimtą kartų mažesnis ar didesnis; arba, ar būtinai turėjo būti tas pats skaičius ir tos paties didumo molekulės? Žymus gamtininkas Maxwell sako: Nėra reikalo tvirtinti, kad tiek ir tiek medžiagos turi būti kiekvienoj vandens molekulėj, nes to nei ypatingas medžiagos sąstatas, nei mūsų pačių protas nereikalauja. Taip pat nebutina, kad molekulė turėtų tokią, o ne tokią formą; taigi, reikėjo, kad ją kas nors turėtų, o ne kitokią padarytų, o tai atliko „ana Būtybė, kuri pradžioj ne tik dangų ir žemę sutvėrė, bet ir me-

džiaga, iš kurios dangus ir žemė sudaryti“ (Žiūrėk, Knel-ler, Christentum, S. 94).

Pasaulis yra nebūtinas ir, kaipo toks, turėjo būti kieno nors valios sutvertas. Jo didumo ir tobulumo saikas gali būti didesnis arba mažesnis. Kas nustatė dabar esantį saiką? Atsitiktinai negalėjo jis atsirasti. Pasaulio esmėje tos priežasties nėra, nes tada jis būtų pastovus ir nebūtų galima kitokio (didesnio) įsivaizduoti. Todėl turi būti priežastis, kuri nustatė esamojo pasaulio tobulumo laipsnį, ir ji yra Dievo valia, kuri pasirinko tą, o ne kitą tobulumo laipsnį. Todėl pasaulis negali būt amžinas ir egzistuoti savaime (Žiūrėk, Gutberlet, Apologetik I., 120 ff., 147 ff. Pesch, Welträtsel II, 3 Aufl. 1907, n. 538).

35. Begalė eilė.

„Jei dabar vienas daiktas iš kito atsiranda, jei vienas judėjimas yra kito judėjimo priežastis, tai toji vienas iš antro parėjimo eilė gali būti amžina ir begalė tiek į priekį, beieškant pirmosios priežasties, tiek atgal, beieškant galutiniojo pasaulio tikslo. Tuo atveju Dievas jau būtų nebereikalingas“.

Atsakymas. Jau esame moksliskai įrodę, kad gyvybė nebuvo nuo amžių, bet kad ji laike sutverta. Iš to seka aiškus Dievo buvimo reikalas (Žiūrėk 20 skyr.).

Dabar apie mechaniškuosius judesius. Tamsta manai, kad jie sudarą tikrumoj begalį skaičių; o juk tas skaičius gali būt padidintas ir iš tikrųjų eina kaskart didyn. Begalis skaičius ir gali būti dar padidintas! Daugelis mano, kad toji sąvoka (mintis) pati sau prieštarauja. Neužmirškite, kad aš čia kalbu ne apie matematikos skaičius, t. y. ne apie tokius, kuriuos galiu tik savo minty įsivaizduoti, bet apie konkrečius (tikrus) daiktus—judesius, kurių skaičius esąs neva begalis ir kuris dar nuolat gali būti didinamas (Žiūrėk, Braun, Kosmogonie, 3 Aufl. 1905, 280 ff.).

Be to, jei mes šitą sunkų klausimą ir aplenkstume, tai tuo dar Dievo neaplenkstume; nes nė vienas daiktas (žiūrėk, skyr. 24 ir 34), taip pat ir nė vienas judesys, kad ir neva iš begalės eilės, neturi savy pačiam savo buvimo priežasties. Savaime suprantama, kad ir jie visi, drau-

ge paimti, neturi tos priežasties savyj. Kaip kiekvienas daiktas sako: „Mano buvimo priežasties nėra manyje“, taip pat ir visi drauge kartoja: „Mūsų buvimo priežasties nėra mumyse“. Nors būtų ir begalis tų daiktų skaičius, vis tiek iš visų girdėsime tą patį balsą.

Toji ne pasaulio daiktuose, bet už jo glūdinčioji priežastis yra Dievas.

36. Jokios pirmutinės jėgos nebuvo.

„Dovidas Strauss'as neigia visų Dievo įrodymų vertę, nes, sako, ieškant pirmutinės priežasties, negalima išeiti iš pasaulio daiktų. Jei kiekvienas daiktas pasaulyje turi savo priežastį kitame daikte ir taip eina ligi begalybės, tai tas tinka visur ir visiems daiktams, ir todėl niekuomet negalime išeiti iš pasaulio daiktų į antgamtinę priežastį“.

Atsakymas. Šalia mano lango važiuoja traukinys. Jis yra toks ilgas, kad aš nematau jo nei pradžios, nei galo. Aš tik matau, kad kiekvienas praeinančiųjų vagonų yra traukiamas. Kiekvienas jų neturi bėgančiosios jėgos, todėl aš tvirtinu, kad priešakyje traukinio yra lokomotyvas, ir taip iš visos eilės prieinu jos pradžią. Bet tada man prikištų Dovydas Strauss'as, kad tokiam galui (įrodymui) trūksta pajėgumo, nes priežastį būtų galima surasti ir neišeinant iš vagonų eilės. Kiekvienas vagonas yra kito vagono traukamas, ir lokomotyvas yra nereikalingas. Ar tikėsite juo?

Kiti netikėliai vaikiškai galvoja, kad mes darą didelę neteisybę, baigdami priežastingumo dėsni Dievuje; kaip visiems daiktams reikalaujate priežasties, sako jie, taip klauskite ir kuri yra Dievo priežastis.

Taip galvoja turi klaidingą priežastingumo dėsni supratimą. Šis dėsnis anaip tol nesako, kad visa turi turėti priežastį. Be abeio, tuomet ir Dievas turėtų savo priežastį, kuri Jam būtų davusi būti. Ne, priežastingumo dėsnis kitaip skamba. Jis esti įvairiai teisingai išreiškiamas: pav., visa, kas dabar yra, bet savo buvimo pagrindo neturi savo esmėje, turi priežastį; arba visa, kas pradeda būti, turi savo priežastį. Nė viena šių formulų

negali būti pritaikinta Dievui, nes Dievas nėra prasidėjęs. Jis yra amžinas ir savo buvimo priežastį turi savo esmėje ir tai taip, kad Jo esmė yra Jo buvimo priežastis, net pats Jo buvimas.

Kitas daug visuotinesnis už priežastingumą dėsniis yra užtenkamo pagrindo (racijos) dėsnis. Jis sako: visa turi reikiamą pagrindą, taigi ir Dievas. Šis dėsnis reiškia tai, kad kiekvienas daiktas turi visa, kas reikalinga yra, kad jis juo būtų; nes kitaip jis nebūtų tuo daiktu. Ši dėsni galima taikinti ir Dievui. Jis turi visa, kas reikalinga yra, kad Dievu būtų.

37. Sutvėrimas negalimas.

I. „Iš nieko yra niekas“.

Atsakymas. Čia tiek tepasakyta, kad niekas negali pats pereiti į buvimą.

II. „Visa tai, kas atsirado, rodo mums, kad prieš juos (daiktus) turėjo būti medžiaga ir jėga. Taigi, ir prieš pasaulio atsiradimą jau yra buvusi jėga ir medžiaga“.

Atsakymas. Taip, jėga buvo, bet medžiagos — ne.

2. Jeigu mes, kūriniai, ką nors norėtume sutverti, tai galėtume, žinoma, su savo pabaigiamomis jėgomis tik pakeitimų esančiuose daiktuose padaryti. Bet begalė jėga gali be galo daugiau, kaip mes; ji gali ką nors ir iš nieko sutverti, nes, jeigu ji tik pakeitimų darytų, o tverti negalėtų, ji būtų tik daug (bet ne be galo) didesnė, kaip mūsų jėgos. Ji yra be galo didesnė, todėl ji gali tverti.

III. „Anglų filosofas Herbertas Spencer'is sako, kad materijos sutvėrimas esąs nesuvokiamas, nes tada reiktų sudaryti santykį mintyje tarp nieko ir buities; kadangi trūksta sąryšio tarp buities ir nebuities, užtat ir toks santykis negalimas“.

Atsakymas. Tos minties laikydamasis, aš galėčiau irgi tvirtinti, kad Schiller'io „Glocke“ (veikalas) nėra sukurtas. Jei jis (veikalas) dabar yra, tai yra nuo amžių. — Kodėl? — O gi dėl to, kad, pagal Jūsų „didžią filoso-

fija“, tokiam veikalui sukurti reikėtų „mintyje sudaryti santykį tarp nieko ir buities, t. y. negalimą santykį“.

Prieš kai kurį laiką to veikalo nebuvo lygiai taip pat, kaip pasaulio prieš sutvėrimą.

Jeigu Schiller'is galėjo sukurti „Glocke“, nors jos pirma nebuvo, ar, kitaip sakant, sudaryti santykį tarp nieko ir buities, tada ir Dievas galėjo sutverti pasaulį, kurio pirmiau nebuvo.

IV. „Ką tik išdėstytasis atsakymas yra bergždžias aristoteliškai — scholastiškosios filosofijos žaidimas su analogijomis (panašumais). Kas nemato čia logiškos nesąmonės, tas yra neišmanėlis. Išmintingas ir kritiškas žmogus nesiduoda gražiam ir masinančiam palyginimui apgaudinėti ir savo galingu protu išdidžiai žiūri į filosofijos apkvailintą mulkį“.

Taip rašė „Kölnische Zeitung“ (15 Nov. 1900) recenzuodamas šią knygą („Apsigynimo ginklas kovoje su tikėjimo priešais“).

Atsakymas. 1. Daug naudingiau būtų buvę, jei vietoj plepėjimo būtų parodytos anos neva „logiškos nesąmonės“.

Tinkama analogija ir palyginimai vartojami ne tik scholastikoje, bet taipgi ir šių dienų pedagogikoje, kaip puiškus mokymo būdas.

Spencer'is sako: „Kaip galima įsivaizduoti, kad tai, kas reliatyvu, pasireiškėtų tikrumoj? Tektų mąstyti, kad pereina iš nebuities į būtį. O juk mes galime, galvodami apie koki daiktą, galvoti apie jį tik kaip apie esantį tikrumoj“.

Čia Spencer'is supainiojo. Be abejo, fantazijoje galima vaizduotis tik tai, kas yra. Bet fantazija juk nėra gilaus galvojimo padarinys. Galvoti galima ne vien apie esančius daiktus, bet ir apie galimus; pav., Marso gyventojai gali būti su plunksnomis ir sparnais, nors jokių būdu negalima tvirtinti juos tikrai esant.

Kai Spenceris mano, kad galvoti apie daikto „perėjimą nuo nebūties į būtį“ esąs minties prieštaravimas, tai šis prieštaravimas dingsta suminėjus aną skirtumą. Mes galime labai gerai galvoti apie daikto perėjimą iš galimo į tikrą buvimą. Taip, pav., prieš pasirodant, Schiller'io „Glocke“ („Varpo“) buvimas buvo tik galimas, o po to virto tikru buvimu. Panašiai yra ir su pasaulio sutvėrimu. Žinoma, Spenceriui pasaulio sutvėrimas yra negalimas dėl to

kad Spenceris nepripažįsta jokio antgamtiško Dievo; šiurpulingas pasaulio kilimas iš visiškos nebūties, kur nebūtų nei Dievo, nei ko kito, būtų, be abejo, negalimas, būtų santykis, kuriam ne tik vieno nario, bet ir jam pamato stinga. Bet ši Spencerio pažiūra, Dievo neigimas, yra klaidinga ir, kaip jau anksčiau įrodėme, nelogiška. Yra pakankamas sutvėrimo pagrindas, atsieit. Dievas, vadinasi, yra galimas perėjimas pirmiau nebuvusio, bet galėjusio būti pasaulio į tikrą buvimą, kaip ir atsiradimas Schiller'io nebuvusio „Glocke“ („Varpo“).

2. Čia dar reikia pažymėti vieną aiškų prieštaravimą, į kurį įsipainiojo pozitivistai. Jie, iš vienos pusės, tyrinėti tai, ko patyrimas nepasiekia, laiko senovės frankų ir scholastikų svaičiojimais; iš antros pusės, jie patys savo mokslo rūmą stato ant tokių atitrauktų galvojimų, kaip absolutumas ir relativumas, santykiai, priežasties prigimtis, begalybės sąvoka ir t.t., — kas tikrumoj negzistuoja ir ko negalima patirti, kas yra gryniausia metafizika.

Toks neišsilavinimas šitoje srityje rodo, kad mes čia kalbame ne su „antžmogiais“, bet su „pusėtinais galvotojais“. Jie nežino, kas jau nuveikta ankstybesniųjų šimtmečių, džiūgaudami išvelka jau seniai kitų išspręstus sunkumus ir mano patys juos ką tik išradę. „Visur trūksta ir braška, ir dar juokingiau atrodo, kai padaroma rimta mina“ (Tolimesni protavimai pas Tilm. Pesch, Welt-rätsel II n. 642 ff.).

38. Materializmas — jėga ir medžiaga.

„Viskas yra jėga ir medžiaga, materija ir judėjimas. Kas yra šalia jos (Dievas, siela ir t. t.), materialistas vadiną transcendentiškais, neapčiuopiamais, nesuvokiamaais dalykais, o ko negalima apčiuopti, tą jis laiko žmogaus proto klaida“ (Büchner).

„Kur baigiasi pojūčių patyrimas, ten baigiasi ir proto ribos“ (Vogt).

Atsakymas. 1. Čia yra tuščias ir „bedvasis mokslas“, draudžias bent kiek giliau galvoti.

2. Šis mokslas yra pilnas prieštaravimų. Ar materialistas kada nors apčiuopė savo pojūčiais atomą, ma-

žiausią, nedalomą kūnelį? O jis atomą pripažįsta ir už jo buvimą galvą gulto! Koks prieštaravimas! Kaip galėtų atomai be vienijančios priežasties (principo), be dvasios, taip nuostabiai, tvarkingai ir tikslingai veikti, kaip jie šiandien pasaulyje veikia?

Norėdamas išvengti to prieštaravimo, materialistas Haeckelis kiekvienam atomui pripažino po sielą. Tuo būdu kiekvienas mūsų turėtų nebe po vieną sielą, bet milijonus ir milijardus sielų. Kokia prabanga! Bet mes viena patenkinti, ir su ta viena siela esame turtingesni, negu sielų milijonierius Haeckelis.

Kur tik pažiūrėsime, visur gamtoje pastebėsime tikslingumą, tikslą ir paskutiniąją priežastį, kitaip sakant, planingumą ir išmintį, bet ne atsitiktinumą. Planingumas ir išmintis yra ne medžiagos, bet dvasios vaisius.

Materializmas, nepripažindamas sielos, nepripažįsta taip pat nė dvasios laisvės; anot jo, kiekvienas veikimas yra būtinumo ir medžiagos jėgų vaisius. Čia vėl yra aiškus prieštaravimas kiekvieno žmogaus išvidiniam įsitikinimui, nes jis veikia ne priverstas (būtinai), bet laisvai (skyr. 73—76). Laisvas yra žmogus, nors ir „Büchneriu“ gimtų.

39. Darvinizmas.

„Nė vienas šių dienų gamtininkas nebetiki į Šv. Rašto šešių dienų tvėrimo pasakojimą ir taip pat į gyvių sutvėrimą tokiam išsivystymo laipsnyje, koks jis šiandien yra. Visas gyvasis ir negyvasis pasaulis, pasak Darvino, per ilgus laikus išsivystė savaime, be Dievo“.

Atsakymas. Dievo buvimo negali išvengti nei darvinizmas, nei joks kitas kilmės mokslas, nes be Dievo: 1. liktų neišaiškintas gyvybės atsiradimas; 2. be Dievo dar sunkiau būtų suprantamas dvasinis gyvenimas, nes tarp dvasios ir medžiagos, tarp žmogaus ir gyvulio yra esminis skirtumas, ir 3. didelis gamtoje tikslingumas prileidžia ir reikalauja protingos priežasties.

2. Mozės sutvėrimo istoriją katalikų tikėjimas nereikalauja taip siaurai suprasti, kaip mums nori primesti darvinistai. Šešias tvėrimo dienas galima suprasti, kaip ilgus laikotarpius, arba, anot Hummelauer'io (Biblisches

Schöpfungsbericht, Freiburg, 1877) kaip Adomo regėjimo dienas, kuriose Dievas rodė jam ilgą pasaulio išsivystymo eigą, ir tai ne griežtai, kaip dalykai po kits kito atsirado, tik kad Adomas suprastų, jog Dievas visus dalykus sutvėrė. Taip suprastas šv. Raštas išvengia visų sunkenybių iš gamtos mokslo pusės. Mūsų niekas neverčia tikėti, kad augalai ir gyvuliai, kokie jie dabar yra, yra tiesiog paties Dievo sutverti. Katalikų tikėjimas tik sako, kad Dievas viską sutvėrė, kas pasaulyje yra.

Nėra nė vienos rūšies augalų ir gyvulių, kuri nebūtų savo buvimą gavusi iš Dievo. Tikėjimas nemoko, kaip dabartinės gyvulių ir augalų rūšys iš Dievo išėjo, ar tiesiog, ar netiesiog, būtent, iš kitų išsivystydamos; be to, išsivystymas galėjo būti iš daugelio gyvių rūšių ir iš vienos celės (narvelio). Jei kada nors mokslas įrodys evoliuciją (išsirutulojimą), tai nė kiek nepakenks tikėjimui. Tuomet tik reikėtų daugiau stebėtis Dievo išmintimi, kuri taip nuostabiai ir taip išmintingai sudarė gyvybės pradžią, vieną arba keletą pirmykščių formų, ir sudėjo į jas tokį didingą išsirutulojimo įstatymą, kad per jį, be tiesioginio paties Dievo prisidėjimo, išaugo stebėtino grožio gyvulių ir augalų pasaulis.

3. Čia iškyla du klausimai: pirma, kas galėjo įvykti, pav., kokiu būdu žmogus galėjo atsirasti? antra, kas iš tikrųjų įvyko? Į pirmąjį klausimą atsako filosofija, į antrąjį — gamtos mokslas, geologija ir teologija. Pirmasis klausimas savo ruožtu skirstosi į kitus du klausimus: kas galėjo pasidaryti, veikiant Dievo Visagalybei, ir kas — gamtos jėgoms? Į paskutinįjį atsako filosofija: negalima prileisti, kad gyviai būtų išsivystę iš negyvos medžiagos, veikiant neorganinėms jėgoms, nes tada veikimas būtų esmiškai tobulesnis už savo priežastį. Remiantis tuo pačiu pagrindu, negalima prileisti, kad dvasinė žmogaus siela būtų išsivysčiusi iš gyvulio sielos, nes žmogaus siela, būdama vientisa ir dvasinė, tegalėjo atsirasti tik Dievo visagalybei veikiant. Taigi, kiekvieno žmogaus siela yra betarpiškai Dievo sutverta, bet neišsivysčiusi iš žemesnių gyvių, nes tatai esmiškai yra negalima.

4. Katalikas mokslininkas tuose klausimuose yra išmintingai laisvas; jis gali tyrinėti faktus, persvarstyti gali-

mumą ar negalimumą įvairių kilmės mokslų. Vasmann'as sako: „Hipotetiškai padermės išsirutulojimui visai netinka Darvino atrankos teorija, nes ji temoka išaiškinti tik išnykimą netikslingųjų gyvių, bet ne atsiradimą tikslingųjų. Tik tokia išsirutulojimo teorija, kuri tinkamai atsižiori į viduoges išsivystymo priežastis, gali susilaukti pritarimo. Mokslškai apie hipotetinį padermės vystymąsi šiandien štai ką galima pasakyti: vieneilinis (monophyletinis) išsivystymas visos gyvijos iš vienos pirmąsios celės (ląstelės) šiandien neturi jokio mokslinio įrodymo. Vieneilinis išsivystymas iš vienos pusės gyvulių, iš antros pusės augalų pasaulio yra paleontologišku atžvilgiu taip pat labai netikėtinas. Tuo tarpu vis labiau iškyla tie mokslo tvirtinimai, kurie kalba už polyphyletinį (daugeilinį) ir augalų, ir gyvulių pasaulio išsivystymą. Mes taip pat biologiškai — paleontologiškais sumetimais laikomės pasakutinės nuomonės. Šiandien dar neaišku, kiek reiktų pripažinti padermės eilių, koks jų didumas ir koki jų sudėtis. Taip pat mokslškai dar tikrai nežinome, kokios priežastys veikė aname hipotetiškame padermės išsivystyme. Apytikriai galime sakyti, kad čia veikė įvairūs viduogai ir išviršiniai veiksniai, bet svarbiausias jų čia buvo — išvidinis išsirutulojimo įstatymas. Evoliucijos (išsirutulojimo) mokslas, kaip gamtamokslio hipotezė ir teorija, yra visai suderinamas su krikščioniška pasauliožiūra. Tarp tvėrybos ir išsivystymo nėra jokio prieštaravimo, nes pirminės eilių formas reikėjo būtinai sutverti, kad iš jų išsivystytų tolimesnė organiškojo pasaulio padermė...

Nepriimtina ir prieštaringa yra monizmo pasauliožiūra (Haeckel'io), kuri Sutvėrėją visai nori pašalinti ir skelbia vien tik išsirutulojimą. Nuosaiki ir priimtina yra krikščioniškojo teizmo išsirutulojimo teorija, kuri pripažįsta, jog Dievas davė pradžią organiškojo pasaulio išsivystimui, o kokių kelių šis toliau rutuliojosi, kokie įstatymai čia veikė — palieka mokslui spręsti. P. Wasmann S. J. *Die moderne Biologie und Entwicklungstheorie*, 3 Aufl. 1906; p. 310—312.

40. Tinkamųjų gyvių išlikimas, priverstinas pasirinkimas ir prisitaikymas.

„Visokių rūšių augalų ir gyvulių atsiradimą galime be Dievo, be tikslingumo ir dvasios išaiškinti. Augalai ir žvėrys prisitaiko prie išviršinių aplinkybių, kuriose jiems tenka gyventi, ir reikale keičia savo organizmą bei išvaizdą. Po daugelio pasitaikančių permainų, tinkami gyviai išsilaiko ir toliau, o netikę žūsta (natūralis pasirinkimas — natürliche Zuchtwahl). Kad natūralis pasirinkimas gali permaintyti gyvių rūšį, aiškiausiai buvo įrodyta, pav., su karveliais ir arkliais“.

Atsakymas. 1. Jeigu visas stebėtinai tikslingas sutvarkymas žvėrių ir augalų pasaulio neturėtų tikslingo principo, o būtų galimas aiškinti grynai mechanišku atsitiktinumu, tai aš, laikydamasis tokios pat teisės, galėčiau tvirtinti, kad Lygumų bažnyčia netyčiomis susidarė iš vėjo suridintų akmenų krūvos, taip pat netyčiomis įgavo gotišką stilių, o tuo tarpu visa, kas nereikalinga, žuvo.

Jeigu Tamsta, prižadėdamas godžiam šykštuoliui milijoną litų, lieptum jam numesti ant žemės iš karto dvylika žirnių taip, kad jie atsitiktinai sudarytų pilną ir tikslų apskritimą, tai šykštuolis, be abejo, atsakytų: „Aš nesu kvailas! Veltui būtų mano pastangos: per šimtą metų to nepadaryčiau“.

Argi galime tikėti netikėliais, kurie sako, kad milijardai elementų — tik ne 12 žirnių — sudarė taip stebėtinai puikią tvarką. Kas jais tiki, turi „stebuklingą tikėjimą“, kokio dargi indiečių pasakos nereikalauja. Iš tikrųjų to netiki ir patys netikėliai.

Pažvelgę giliau į netikėlių gyvenimą, pastebėsime, kad jie, norėdami Dievo išvengti, stengiasi tikslingumą gamtoje pakeisti atsitiktinumu, o slapta veidmainiaudami, vėl kalba apie „išsivystymo dėsnius“, apie „veržimąsi į tobulumą“, apie „pasirinkimą“ ir „prisitaikymą“, apie „biogenetiškus dėsnius“, „išvidinio formavimosi dėsnius“, „gamtos norus“ ir t. t. Čia jau nebe mechaniškas gamtos aiškinimas, kuriuo pašalinamas Dievas, bet neaiškus pripažinimas „tikslingo principo“, kurio viešai užsigina. Prof. Weismann'as, Darvino sekėjas, pats prisipažįsta.

kad be tokio principo nieko nebūtų galima išaiškinti. Ir, jeigu kas nors išdrįstų netikėtiems visai nutraukti kaukę, pamatytų, kad ir čia pripažįstamas Dievas, aukštoji Dvasia, kuri savo išmintimi visa sutarkė ir kurią netikėliai nori mums tik po svetimais bei kitokiais vardais paslėpti.

Kur yra „priežastingumo dėsnis“, „išvidinio formavimosi įstatymas“, „veržimasis į tobulumą“, ten yra aiški žymė galvojančios, veikiančios ir norinčios Dvasios, kuri valdo ir tvarko negyvą, bedvasę ir palaidą materiją. (Sulyg. rimtus išvadžiojimus, Pesh, Welträtsel II n. 620 ff.).

Atsitiktinai pasitaikančios pakaitos yra be galo mažos, kad galėtų bent kiek veikti organizmą. Daugely atsitikimų ir viso organo pasikeitimas maža ką tereiškia. Čia reikia atsižvelgti į harmoningą dalių pereinamumą, kuri sukūrė per ilgus laiko amžius tikslus ir pastovus išsirutuliojimas. Taip, pav., kad paukščiai galėtų skristi, neužtenka vien sparnų, bet reikia skridimo raumenų, stangrių griaučių ir tobulo rutuliojimo jutimo nervų. Čia neužtenka vien mechaniško, bedvasio ir neplaňingo aklosios gamtos veikimo.

Paleontologija*) nepripažįsta neriboto kaitaliojimosi. Geologiniuose sluoksniuose gyvių rūšys pasirodo staiga, visai gatavos, be jokio lėto perėjimo iš žemesnės formos į aukštesnę. Jos išlaikė savo vienodą formą visuose sluoksniuose, kuriuose jos buvo užtinkamos, ir dažnai staiga pražūva, nepalikdamos jokių pasikeitimo žymių, kurios prirengtų aukštesnį tipą, kaip, pav., zaurai.

4. Dirbtinės natūralinės atrankos padariniai yra labai maži. Ir kaip tik lieka apsaugotas skirtingasis tipas. Visos dirbtinai gautos karvelių rūšys yra ne kas kita, kaip tik tikri karveliai, kuriuos, kaipo tokius, tuoj galima pažinti. Juo toliau nuo tipo atsitraukia pakaita, juo sunkiau yra ją pagaminti, ir, kai tik dirbtinoji globa pasiliauna, pakaita vėl grįžta į normalų pirmąjį kamieną.

Dar iki šiandien nepasisekė iš karvelių išauginti žąsis ar erelius arba kokias nors pusžąsis ar puserelius.

*) Mokslas apie išnykusius augalus ir gyvulius, kurių palaikų atrandama žemės sluoksniuose.

Jokios pastangos gamtoje to nepasiekė, kad galėtų priverstinu pasirinkimu sudaryti naujus tipus.

Darvinistinis kilmės mokslas nėra nei dabarties, nei praeities faktais įrodytas; jis pats savyje yra be pagrindo, nes mėgina išaiškinti išmintingą veiklą (kūrinį) be Išminties pagalbos.

41. Haeckel'io „padermių eilės“.

„Augalų ir gyvulių pasaulyje matyti nuostabūs ir nuolatos kylą būtybių tobulumo laipsniai, pradedant netobuliausiaja ir baigiant žmogumi; tai aiškiai rodo, kad žemosios būtybės išsirutulojo į aukščiausias. Taip ir žmogus išsirutulojo iš netobulesnės būtybės — bezdžionės“.

Atsakymas. Pas gyvulius, be abejo, kilimo laipsniai yra nuostabiai puikūs. Bet ar iš to jau galime išvesti, kad tobulesni gyvuliai yra kilę iš žemesniųjų? Ir mineraluose randama taip pat laipsniška eilė, nuo paprasčiausių iki sudėtingiausių kristalų. Nežiūrint to, čia negali būti jokios kalbos apie savaiminį kilimą iš kito kito; tai — Dievo planas.

Ar šitame Dievo plane yra įdėtas visuotinis ar dalinis kilimas, ar visai nėra jokio kilimo augalų ir gyvulių iš kito kito, apie tai tikėjimas mums nieko nesako.

2. Dr. Bumüller'is savo mokslinių tyrimų peržvalgoj sako: „Pagaliau konstatuotas didelės svarbos faktas, kad seniausieji žemės gyvuliai liudyte liudija, kad nesą visi kilę iš vieno kelmo, o tvirtintė tvirtina, kad atskirai yra kilusios bent atskiros rūšys“ (Mensch oder Affe, 1900, S. 61). Šitos rūšys yra: 1) seniausieji gyvuliai (protozoai), 2) augaliniai gyvuliai (cölenteratai), 3) dygliaodžiai (echinodermatai), 4) kirmėlės, 5) moliuskoidai, 6) moliuskai arba minkštagyviai, 7) kaituliai (arthropodai), 8) stuburiniai gyvuliai (vertebratai), 9) žmonės, turint omenį kūną. Bent šios rūšys (ar eilės) yra atsiradusios atskirai: „Tarp tų eilių nėra nė vienos tarpinės formos, ir beveik visos tos eilės atsirado vienu laiku, iš karto labai differencijuotos (su savomis įvairenybėmis) ir kiekviena su savo gatavu tipu“ (p. 87). „Lygiai tą pat galime pasakyti greičiausiai ir apie daugumą parūšių ir klasių“ (p. 88).

Tuomet Bumüller'is sukuria palyginamai siaurą hipotezę kilimo atskirų rūšių ir klasių ribose, pažymėdamas, kad ir ši hipotezė nėra dar pakankamai šiandien turimais faktais pagrįsta.

„Šiandien yra aišku, kad paleontologija sutinka tik, kad galėjo atskirai kilti vien atskiros pagrindinės eilės (rūšys) ir artimiausieji jų paskyriai. Bet tuo būdu paleontologija pasako, kad žmogus yra atsiradęs atskirai nuo visų kitų rūšių“ (p. 90).

42. Ilgi laikotarpiai.

„Per vienus metus, dargi per tūkstantį, atsitikimas nedaug tegali padaryti; bet mes juk galime atsitikimui leisti veikti milijonus ir milijardus metų. Mažais žingsneliais, ilgais laikais. Tokiuose ilguose laikotarpiuose visa gali atsirasti ir išsirutuloti“.

Atsakymas. Jei Tamsta pasaulio praeičiai ir milijonus metų priskirsi, vis tiek liks priešinga sveikam protui manyti, būk šis pasaulis, toks tvarkingas, toks tikslingas, galėjęs atsirasti atsitiktinai ar vienkart, ar dalimis per milijonus metų. Galimumų skaičiavimas moko, kad abejais atvejais anas galimumas yra be galo mažas, arba, stačiau sakant, lygus nuliui; vadinasi, šis pasaulis negalėjo atsitiktinai susidaryti nei iš karto, nei per ilgiausius amžius (Žiūrėk, Dr. Gutberlet, Der Mensch, ps. 12). Mažais žingsneliais per ilgus laikus tik tada prieinama prie tikslo, kada tuos žingsnelius veda reikiama kryptim žinanti savo tikslą ir viską tvarkanti dvasia.

43. Kaip Haeckelis sprendžia pasaulio mįslę?

„Jenos profesorius Haeckelis († 1919 met. rugp. m.) užsipelnė nemirtingą vardą, įrodydamas galutinai Darvino mokslą ir pašalindamas „dualistinę pažiūrą“, kuri šalia pasaulio pripažįsta Dievą ir šalia medžiagos — dvasią; o vietoj jos įkūrė „materialistinį monizmą“ (tokia pasauliožiūra, kuri pripažįsta vieningą medžiaginį pasaulį, o visa, kas nėra medžiaga, atmeta). Kur Du Bois-Rey-

Apsigynimo ginklas, 4.

mond svarbiausiuose pasaulio klausimuose pasisakė „nežinome“ (ignoramus), ten Haeckel viską pagrįstai išaiškino“.

Atsakymas. Neduodami pradžioje atsako, mes pažiūrėsim, kaip šitas dalykas atrodė praeityje.

1880 met. Berlio profesorius Du Bois-Reymond surado septynias pasaulio mįsles ir turėjo garbės prisipažinti, kad jis dėl savo netikėjimo negalės jų išspręsti. Ten baigiasi natūralis pažinimas, nes, kaip pats profesorius prisipažįsta, toliau jau reikia žengti į antgamtinę sritį, t. y. pripažinti asmeninį ir dvasinį Dievą, ko jis nenori prileisti, nors to nepermaldaujamai reikalauja sveikas žmogaus protas ir aiški logika.

Štai tos septynios mįslės:

1. Kokia yra medžiagos ir jėgos esmė? 2. Iš kur kilo judėjimas? 3. Kaip atsirado gyvybė? 4. Iš kur tikslinga tvarka gamtoje? 5. Kaip atsirado pojūčiai ir sąmonė? 6. Kaip atsirado protas ir kalba? 7. Iš kur ir kas yra valios laisvė?

Haeckelis tik skaniai nusijuokė iš Du Bois-Reymond, pavadino jį Berlio retoriumi (suprask, plepiu), gy-rė pajuokdamas jo kalbą, vadindamas ją „svarbiu retorišku meno veikalu“, „gražiu pamokslu apie susidariusias formas ir greit besikeičiančius gamtos vaizdus“; pagaliau sako su pašaipą: „Betgi gražųjį pamokslą tegu vertina daugumas, ypač gražioji lytis, ne pagal jo turimas mintis, bet iš estetiškosios pusės, iš jo formos“ (Welträtsel, 10 skyr.).

Jam, nė kiek filosofijoje nenusimanančiam, pasaulio mįslės nesudaro jokių sunkenybių, ir jis sprendžia be vargo po kita kitos.

„Mano nuomone“, sako jis: „trys pirmosios mįslės savaime išsispręstų, kai mes išsiaiškintume sau, kas yra substancija“. Iš kur ir kas yra jėga ir medžiaga? A. pasaulio substancija juk tėra dvilypė: „jėga ir medžiaga“. Todėl pirmiau pasaulio substancija buvo ta pati, kokią ir šiandien matome. Tuo būdu klausimas yra išspręstas. Kaip šiandien yra, taip ir visuomet buvo. Bet Haeckelis nė jauste nenujaučia, kur yra dalyko svarbumas ir esmė (Žiūrėk 33—38 skyr.). Iš kur judėjimas? Aišku, kad

atsakys: jis buvo visuomet, jis amžinas. Kiti tegu mato čia nors ir tūkstančius sunkenybių — jam nesvarbu.

Kantas ir Laplace pripažino pradžią judėjimui ir išaiškino tolimesnį pasaulio vystymąsi mechaniskais įstatymais. Du Bois-Reymond vadina šitą judėjimo pradžią antra pasaulio mįsle, ir todėl neišsprendžiama.

„Mūsų nuomone“, sako Haeckelis: „šita antroji mįslė lieka suprantama, atsiminus, kad judėjimas yra vidinis (immanentinis) ir pradinis substancijos savumas, nes tai aišku iš substancijos įstatymo (skyr. 13). Bet tą substancijos įstatymą gamtos mokslo atžvilgiu prof. Chvolsonas šiandien visai sukritikavo.

Trečioji mįslė yra gyvybės atsiradimas, kurioje Haeckelis taip pat nemato daug keblumų. Mokslas niekuomet nepatvirtino savaiminio gyvybės atsiradimo, t. y. iš negyvosios medžiagos; atvirkščiai, jis įrodė, kad gyvybė tik iš gyvybės atsiranda; bet Haeckelis sako: „gyvybė aišku, turėjo iš negyvosios medžiagos atsirasti, nes kitaip šiandien jos nebūtų. To reikalauja nuoseklumas“! Neigti savaiminį atsiradimą reikštų ne ką kitą, kaip skelbti stebuklus. Skelbti stebuklą, anot Haeckelio nefilosofiškos mąstysenos, reiškia baisiau, negu „pripažinti Dievą“. Bet Haeckelis, nenorėdamas pripažinti Dievo, geriau renkasi moksliskai neįrodytą savaiminį gyvybės atsiradimą ir jį skelbia, apsišarvavęs įvairiais graikiškais žodžiais ir išsireikšimais: abiogenezis (atsiradimas gyvybės iš negyvos medžiagos), archigonija (pirmykštis atsiradimas), autogonija (savaiminis atsiradimas), plazmogonija (plazmos atsiradimas)*). — Bet ką galime išaiškinti vien tuščiais graikų žodžiais? — Absoliutiškai nieko. Graikiškos svetimybės yra ypatinga Haeckelio simpatija, kurių pilna visuose jo raštuose.

Savo antropologijoje (mokslas apie žmogaus kilmę) Haeckelis, žūt būt, spirdamasis prieš mokslo davinius, nori apginti žmogaus kilmę iš bezdžionės. „Net iš paviršutinių panašumų atskirose gyvulių ir žmonių išsivystymo stadijose (tarpuose), drąsiau, negu logika leidžia, išveda Haeckelis rūšių kilmės paralelę (lygiagretybę);

*) Plazma yra tasus skystimas (gleivė), kuri drauge su branduoliu sudaro visos ląstelės (celės) gyvybės pagrindą.

žmonijos neva „protėvių“ grandies spragas užpildo savo išmislais, kuriuos pavadina pirmaisiais žliužais, pirmaisiais grobuonimis, pirmais bezdžionžmogiais ir t. t. — ir tai laikoma mokslisku įrodymu, kad žmogus kilęs iš gyvulio, tarpininkaujant pagrindiniam „biogenetiniam dėsniumi!“ (P. Wasmann, Biologie, pusl. 456).

Ketvirtos ir septintos pasaulio mįslės Haeckelis visai nepripažįsta. Tikslingumo gamtoje, anot jo, visai nėra: „Tikslingumas yra ne kas kita, kaip padarinys kovos už būvį, kaip išsivystymo tvarkytojas (regulatorius)“. Regulatorius veikia pagal nustatytą normą ir taisykles, todėl tikslingas; o Haeckelis, nė nemirktelėjęs, vadina jį „aklu“ be tikslo veikiančiu. Tokia nuomonė yra lygi tvirtinimui, kad popierinis kardas yra iš geležies ir kad medinis suolas yra iš akmens, — kas logikoje vadinama *contradictio in adiectis*. Senojo darvinizmo grynai mechaniską išsirutuliojimą šiandien atmeta daugumas kilmės mokslo teoretikų, dargi netikėlių. Vadinasi, Haeckelis stovėjo, lyg „apleisti griuvesiai“ iš šešiasdešimtųjų ir septyniasdešimtųjų praėjusio šimtmečio metų.

Septintąją mįslę, valios laisvę, Haeckelis atmeta be jokio įrodymo, prieštaraudamas aiškiausiems normalios sąmonės faktams (Apie valios laisvumą žiūr. n. 73—75).

Liko dar dvi mįslės: iš kur pojūčiai, mąstymas, kalba, sąmonė? Į juos atsakė taip pat nemoksliskai: „Tarp elementų yra chemiška giminytė: vieni jų jungiasi, kiti ne. Vienas atomas deguonies, susijungęs su dviem atomais vandenilio, sudaro vandenį. Panašiai Goethės „Giminingame pasirinkime“ Eduardas patį aukė Ottiliją, o graikų pasakoje Paris — Elena. Mes esame tuo įsitikinę dėl to, kad jau ir atomuose yra prastutė jautimo ir valios forma, arba, geriau pasakius: jutimo (*aesthesia*) ir veržimosi (*tropesis*) — vadinasi, visuotinė primitiviškiausios rūšies siela, dar be sąmonės. Iš to grynai mechaniskai atsiranda prasti ir sudėtingi cheminiai junginiai, pilkoji smegenų žievė, kur susidaro jautimas ir mintijimo židinys, kur įvyksta mąstymas ir sąmonė visiškai mechaniskai“. Šitie nuostabiai neišmintingi tvirtinimai, viliojančiu stilium pasakyti, yra visas Haeckelio mokslas, kuriam pagrįsti jis neturi nė vieno argumento. Tai paprasčiausias štukoriaus žaidimas žodžiais. Anot Haeckelio, mūsų plyta mąsto ir jaučia; lietsargis ant galvos irgi rim-

tai susimąstęs, kai lietus skalbia jam šonus; skardinė dėžutė pradeda palengva mylėti ir siekti, su savo visuotine primityvės rūšies siela, gal patį Haeckelį, žinoma, labai silpnų formų.

„Ar nėra mokęs jau Ėmpedoklas V šimtmetyje prieš Kr. apie neapykantą ir meilę elementų“? — su pasitenkinimu sako Haeckelis minėto veikalo 12 skyriuje. Bet, Haeckelio nuomone, didesnės svarbos turi jo pažiūrų įrodymui šios beprasmiškos eilės:

Kad kulnis žinotų,
jog batai turi mirti!

Batai miršta dar jauni, jauni, jauni,
Batai miršta dar visai jauni.

Koks jautimas ir jausmas toje kietoje odoje! Todėl nereikia nustoti vilties dėl šikšniųjų žmonių: juk jie turi prasčiausią jautimo formą! Ir kokios pastangos ir koks primityvis noras ir meilė visame bate ir atskirose jo dalyse: batas ir kulnis!

Štai ir visa, ką davė mums Haeckelis išspręsti filosofinėms pasaulio mįslėms! Gamtos istorijos medžiaga, kurią jis surinko, tėra tik pagrindas joms spręsti, o ne pats jų išsprendimas. Pirma reikia ją filosofiskai sutvarkyti, — ko siekia šiandien krikščionių filosofai katalikai ir tikintieji protestantai, sudarydami iš tos medžiagos tvirtus Dievo buvimo įrodymus, — ir tada tik žiūrėti, kuo reikia tikėti: ar tuo paviršutiniu protu, kuris nori pasaulį išaiškinti be Dievo, ar šiais paskutiniais mokslininkais.

44. Haeckelio autoritetas.

„Profesoriaus Haeckelio autoritetas gamtos moksluose yra toks didelis, kad jo vardo užtenka juo tikėti“.

Atsakymas. Vadinasi, Haeckelis Tamstai beveik tas pats, kas mums Dievas? Nuo tokios stabmeldystės mes esame laisvi. Tamstos dievaitis Haeckelis yra ypatingai autoritetingas, nes: 1) viešai suklastavo savo „Gamtiškojo tvėrimo istoriją“^{*)} ir „Antropologiją“ daugelį paveiks-

^{*)}Natürliche Schöpfungsgeschichte“.

lą. Pav., kad įrodytų tam tikrame išsivystymo laipsnyje žmogaus, beždžionės ir šuns lygybę, jis triskart pavartojo tą pačią klišę (fotografiją), taikindamas ją pervien višiams trims. Jis vėliau pats prisipažino prie to suklastavimo ir pavadino jį „labai negudria kvailyste“ (Apolog. Schlusswort der späteren Auflagen der Anthropogonie).

2. Haeckelis nepasitenkina vienais tyrinėjimais: jis panaudoja taip pat ir vaizduotę, ir savo veikale „Anthropogonijoje“ (18 sk.), šiek tiek perdirbęs savo naudai, cituoja kito tyrinėtojo sekantį išsireiškimą: „Vaizduotė yra būtinas turtas, nes ji gimdo naujų kombinacijų svarbesniems išradimams padaryti“.

3. Su Haeckelio vardu taip pat surišta neišdildoma gėda, kurią pergyveno netikintieji mokslininkai dėl „Haeckelio Bathybijo“ (jūrų gelmės dumblas). Nors ji surado 1868 m. mokslininkas Huxley, bet toji garbė teko Haeckeliui. Jis tuo jūrų gelmės dumbļu aiškino gyvybės kilmę. Vadinasi, pirmoji gyvybė atsirado iš negyvos medžiagos; sunkiausiaji mįslė, materializmo lemiamasis klausimas, buvo išspręstas! Haeckelis triumfuodamas šaukė: „Dabar mes galime gyvybės atsiradimo stebuklą išaiškinti šitos medžiagos pagalba; dabar aišku, kad vienintelė gyvybės atsiradimo priežastis yra be galo įvairūs ir painūs fizinių ir cheminių ypatybių veikimas kiaušinio baltyme“. Bet gaila pono Haeckelio, nes netrukus patirta, kad čia būta ne dumblo, bet gipso, kuris sluoksnių pavidale buvo nuskenęs jūros dugne, ir kuris visai priklausė neorganiškam pasauliui ir negalėjo sudaryti jokio tilto (perėjimo) į gyvąjį pasaulį.

4. Haeckelis yra ir zoologas ir toje srityje daug nusipelnęs, bet taip pat ne mažiau ir susikompromitavęs. nes ir netikėlis Berlio profesorius Du Bois-Reymond jo žmogaus kilmės istoriją pavadino romanu, o prof. His jam neduoda vietos rimtų mokslininkų tarpe. Jis sako: „Aš patyriau ilga savo gyvenimo praktika, kad visų gamtininko savumų ir būtinų pagarbos tik vienas tikrai neužsitarnavo... Kas nori, tegu gerbia Haeckelį, kaip veikalų ir nenuilstantį partijos vadą; bet, mano nuomone, jis dėl savo kovos būdų neturi teisės įsiskaityti lygiu į gamtininkų tyrėjų eiles“.

5. Bet Haeckelis nepasitenkina savo specialumu ir braujas į filosofiją, fiziką ir k. Haeckelio pasaulėžiūrą Wasmann'as pavadino „filosofišku mišiniu“. Netikintis profesorius Paulsen'as (Berline) sako, kad jam buvo gėda mąstyti apie filosofiją, matant, kaip netikusiai Haeckelis ją naudoja. Anot Paulsen'o, Seeberg'o, Loofs'o, Dennert'o ir k., Haeckelio „Pasaulio mįslės“ stovi žemiau už bet kokią kritiką (t. y. rimta kritika net nesiima toki žemą dalyką kritikuoti). Dr. Mertens, kaipo gamtininką, Haeckelį giria, bet kaipo filosofui, suduoda paskutini smūgį. Kalbėdamas apie Haeckelio veikalą „Gyvybės stebuklai*“, kur Haeckelis gyvybę išveda iš grynai materialių priežasčių, sako: „Reikia stebėtis, koku iškalbos įtempimu ir gudria logika Haeckelis paneigia skirtumą tarp gyvybės ir negyvybės, kad apgintų pasaulio visumos vienybę“.

„...Tarp kristalų ir prastų gyvybės formų“, sako Haeckelis, „nėra jokio aiškaus skirtumo“. Struktūroje — taip! Esmėje yra didelis skirtumas. Šitas skirtumas yra ne tarp kristalo ir negyvos kiaušinio baltymo medžiagos, nes čia tėra tik nedidelis cheminis skirtumas, o tik tarp negyvos protoplazmos (kristalo) ir gyvos protoplazmos (ląstelės). Tą tiesą šiandien niekas negali aplenkti. Bet Haeckeliui jo dogmatika neleidžia prie to prisipažinti; todėl jis tvirtina: „Kristalas turi gyvybę, t. y. jautrumą“. Ką tai reiškia? Ar čia nėra tas šposas, kuriuo Haeckelis išjuokia Liuterio katekizmą? Ne, taip negalima.... Iš tiesų, norėdami, galime gyvybę neigti, savavališkai galime taip aptarti prastas, chemiškas - fiziškas jėgas, kad jose neva savaime esama gyvybės savumų. Bet čia tebus tik savivalė, vaizduotė, bet ne mokslas. Jei aš priimčiau tokią nesąmonę: „Plyta sienoje gyvena ir mąsto“, tai kodėl negalėčiau tvirtinti, kad nėra jokio skirtumo tarp žmogaus ir plytos.

6. Ne tik filosofinis, bet ir fiziškasis Haeckelio supratimas (jėgos, medžiagos, energijos ir k.), kuriuo jis nori paremti savo monizmą, rodo apgailėtiną jo nežinojimą ir klaidas. Tą jam aiškiai įrodė Petrapilio universiteto pro-

*) „Die Lebenswunder“.

fesorius Chwolsonas*). Ką Haeckelis manė apie eterio esmę, apie „nepastovumą“ substancijos teorijos, apie vandens, energijos ir entropijos dėsnius, tą visa Chwolsonas pavadino nesusipratimu, tamsybe ir baisiausiomis nesamonomis. Haeckelis nė kiek nenusivokia apie energijos dėsni, nes, mesistengdamas jį pažinti, visą savo žinojamą tamė punkte jis ėmė iš sudrumstų versmių.

Visas jo filosofinis rūmas remiasi nesusipratimais. „Haeckelis yra sumaišęs paviršutiniškus nemokslininkų plepalus su rimtu mokslu ir prirašęs tvirtinimų, kurie pralenkia blogiausiuosius ir juokingiausiuosius pasakymus negamtamokslininkų... Čia negalima atleisti, bet tik užmiršti“.

Visa tai, ką pasakė šis mokytas rusas, patvirtino įvairiausių sričių specialistai mokslininkai.

Platesnę kritiką rasi T. Pesch, *Weiträtsel II***), 3 Aufl. 1907. pusl. 590—625. Taip pat pas Gutberlet'ą, *Apologetik I.* ir kitame puikiamė jo veikalė „*Der Mensch*“***).

45. Monizmas.

„Mokslas stengiasi kiek galima paprasčiau aiškinti gamtą, kiek galima suprastinti pasaulio visumos sąvoką, —tai yra visa aiškinti pagal monizmą. Dualizmas****) tarp Dievo ir pasaulio, sielos ir kūno, dvasios ir medžiagos, turi būti pašalintas. „Tvėrėją tuojau reikia už durų pašalinti“ sako Karolis Vogt'as. Kas nepatenkintas materialistiniu Feuerbach'o, Vogt'o, Moleschott'o, Büchnerio, Darvino ir Haeckel'io monizmu, gali eiti prie panteistinio monizmo, kurio atstovai yra Spinoza, Fichte, Schelling'as, Hegel'is. Schopenhauer'is, Hartmann'as ir kiti“.

Atsakymas. Mokslas visa aiškina ne pagal monizmą ir ne pagal dualizmą, bet laikydamasis tiesos. Jei dualizmas, t.y. tas mokslas, kurs šalia pasaulio pripažįsta Dievą, šalia kūno sielą, šalia materijos dvasią — yra tiesa, tai mums nieko daugiau neliktų, kaip gražiai papuoštą mo-

*) Studijoje „Hegel, Haeckel, Kossuth und das 12 Gebot“.

**) „Pasaulio mįslės“. Vert.

***). „Žmogus“. Vert.

****) Dvejopumas, dvailumas.

nizmo arkliuką palikti vaikų žaislams, jeigu jis kada iš tikro norėtų mūsų mintyse „pajodinėti“. Tokia žodžio prasme šitas monizmas yra ateizmas, bedievyystė. Jis tik tegali būti pavadintas ateistiniu monizmu.

Argi toks jau baisus yra dualizmas? Jūs tikrai, tur būt, galvodami apie jį, manote, kad jis yra toks sunkus, kaip valstybių užsienio ir vidaus politikos reikalai. Bet nebūkite taip susirūpinę. Dualistinėj pasauliožiūroj yra be galo stipri ir galinga vienybė. Amžinasis Dievas yra visokio buvimo šaltinis, visų daiktų Tvėrėjas, kurie šalia Jo yra. Jis savo pasaulyje įspaudė puikiausią ir vieningiausią tvarką. Protingas žmogus dualizme randa vieningą pasauliožiūrą, kokios niekas negali majestotiškiau sukurti: Dievas yra Alfa ir Omega, pirmoji priežastis ir paskutinis gyvenimo tikslas. Dorovinis, aukščiausias ir kilniausias žmogaus siekimo tikslas yra — už visa labiau mylėti Dievą (Vergl. Stimmen aus Maria-Laach Bd. 81, 1911, 149). Bet slapti monizmo burtai yra visai aiškūs (monos — graikiškai reiškia pats vienas). Monizmas sako: „Šalin Dievą!“ „aš esu pats vienas“. Aš ir pasaulis esame viena; ar idealistiškai, ar materialistiškai aiškintume šį pasakymą, tai vis tek, anot Strauss (Alter und neuer Glaube, S. 212), skirtumo nesusidarytų, — jis galėtų būti nebent žodžiuose. Čia svarbu, kad tik būtų pašalintas ir už durų paliktas Tvėrėjas.

„Let me alone“, „palik mane vieną“, sako anglas, jei nenori, kad jį kitas trukdytų.

Almighty God, let me alone (Visagalis Dieve, palik mane vieną!). Taip atrodo monizmas gyvenimo realybėj.

46. Panteizmas.

„Aš vaizduojuos visą pasaulį, kaip vieną vieningą substanciją ir visus atskirus daiktus, materialinius ir dvasinius, kaip pasireiškimą šitos substancijos. Visa ateina ir praeina, kaip kylančios ir puolančios jūros bangos, tik pasilieka pati jūra: viena pasaulio visuma.

Taipogi ir žmogus nėra jokia substancija, tik pasireiškimo forma vienos gamtos substancijos, vienas atspindis Dievybės, visumos“.

Atsakymas. Vadinasi, aš ir Tamsta esame ta pati substancija! Vaikezas ir žandaras, kuris jį areštavo, yra tik įvairios formos tos pačios substancijos! Profesorius ir kvailys yra ta pati substancija! Nekaltas vaikas ir už grotų žmogžudys, chinų kaizeris ir šluotrišys, žinoma, taipgi ir visi šunės, asilai, katės, levai ir beždžionės — visa yra tik atspindžiai tos pačios substancijos.

Šita substancija, šita būtybė yra tuo pat mirksniu protinga ir kvaila, dorybinga ir ydinga, — tai prieštaravimų mišinys!

Ar priimsite Tamstos tokią nesamone?

2. Visai aišku, kad aš pats esu savarankiška substancija, būtybė, skirtinga nuo visų kitų būtybių. Juk Tamsta ir beždžionė nesat ta pati būtybė?

Panteistas, pav., mūšio lauke būdamas, vaizduotųsi, kad generolas, kuris duoda įsakymus, ir jo žvengias žirgas, priekin puolas priešas ir frontas, kuris jį pasirengęs šauti, tėra tik vienas veikėjas, viena būtybė, kuri viename kampe įsakinėja, o kitame žvengia, vienoje pusėje puola, o iš kitos pusės vėl pati atsišauko. Kokia baisi nesamone!?

β. Panteizmas, kuris pasireiškia įvairiose formose, jau buvo prieš Kristų pas indus ir graikų filosofus, būtent, pas eleatus ir stoikus, o po Kristaus viduramžiuose pas neoplatonikus. Žygėjimo laikotarpį jis pergyveno Spinozos († 1670) laikais, kuris tiek daug veltui kamavos savo panteizmo tikrumui įrodyti.

Spinoza maždaug taip galvojo:

Substancija yra nepriklausantis, nesutvertas, egzistuojantis buvimas. Bet nepriklausomas, nesutvertas ir egzistuojąs buvimas gali būti tiktai Dievas. Todėl tik Dievas tėra substancija. Iš to seka, kad šio pasaulio daiktai nėra substancijos. Joj yra vien dieviški savumai ir Dievo būvio formos (modi).

I tokį priekaištą štai ką atsakyk:

Tikra tiesa, jog, aiškinant substanciją taip, kaip aukščiau pasakyta, nė vienas daiktas pasaulyje nebebūtų substancija; iš to savaime tiek tik sektų, kad pasaulyje nėra nė vieno daikto nepriklausomo, neatsiradusio (t. y. amžino). Bet tikrai gali būti priklausanti, atsiradusi (t. y. ne amžina) būtybė. Taip iš tikro ir yra. Šio pasaulio daiktai yra tikrai Dievo sutverti, nuo Jo skirtingi, ir todėl

jokiu būdu negali būti Dievo savumais ir Jo buities formomis. Negirtina ir tai, kad Spinoza nutolo tokiam svarbiame klausime nuo paprastų filosofinių kalbos dėsnių (terminų). Šie kalbos terminai daro griežtą skirtumą tarp substancijos ir būtybės, kuri yra savaime („Vonsichsein“).

Substancija yra daiktas, kuris turi savarankišką būvį (ens per se stans), ne taip, kaip akcidensas (savumas), pav., išvaizda, spalva, svoris, kurie, aišku, savaime neturi savarankiško būvio, o gali tik tartum kabėti ant kokios substancijos (ens in alio).

Kiekviena substancija egzistuoja savarankiškai, bet ne savaime (a se); tik Dievas yra tokia substancija, kuri yra savaime (ens a se), kitos substancijos egzistuoja savarankiškai, bet ne iš savęs, ne savaime, ir priklauso nuo kitos būtybės, būtent, — Dievo; jos yra entia ab alio, daiktai, kurie savo buvimą turi iš kitos būtybės.

Šių vienalyčių ir paprastų sąvokų Baruch'as Spinoza reikiamai nesuprato. Čia yra viso panteizmo pagrindinė klaida. Per pirmąjį ir klaidingąjį sąvokų nustatymą Spinoza pasuko savo minčių eigą klaidingu keliu, tuo būdu suklaidindamas būrius nelaimingų. Jis užsimojo prieš visuotinę ir stiprią, lyg uolą, individualizmo sąvoką ir valios laisvę. Valios laisvės supratimas panteizme yra lygiai taip pat suvyniotas ir sunarpliotas, kaip ir substancijos aiškinimas.

Laisvė nuo išviršinių varžtų, bet ne nuo išvidinio būtinumo, anot jo, sudaro tikrąją laisvę. Taigi, matome, kad visos sąvokos bei supratimai yra klaidingi, nes pačios pagrindinės sąvokos yra klaidingos.

Griežtai pasmerktinas yra dalykas, kai paprastų kalbos sąvokų iškraipymas yra naudojamas klaidingam mokslui išmugeliuoti.

47. Panteizmo kilnumas.

„Panteizme žmogaus dvasia triumfuoja kilniausiu ir dievišku triumfu. Jis toje didingoje ir puikioje gamtoje jaučiasi, kaip maža dalelė, kaip spindulys šitos amžinos dievybės, jos aukščiausioji pasireiškimo forma ir visa, ką jis aplinkumoje mato, yra dieviškosios šviesos per-

sunkta. Pirmai samonei atbudus, žmogus turi jausti didingus žodžius: „Eritis sicut dii, būsit, kaip dievai“.

Atsakymas. Jėzuitas P. Roh šitą dieviškąjį žmogaus panašumą taip apibūdina: „Nuo tos dienos, kai panteistai liko panašūs į dievus, jie verkia ir dejuoja, lyg ištikti didžiausios nelaimės. Kaip daug tokių „dievų“ ir su dideliu vargu sapnuoja ir vaizduojasi šitą dievybės panašumą įgyti. Ir kai įgyja tą tariamąjį panašumą, jie verkia ir dejuoja. Aplink jų koks didelis stundymasis, konkurencija, pavydas, tarp jų ir kitų draugų — dievybių! Koks gi šitos puikybės galas? — Skurdus drugys istumia dievaičius į duobę — kirmėlėms maitinti (Grundirrtümer unserer Zeit S. 21).

Nuo kilnumo iki juokingumo panteizme tėra ne visas žingsnis.

Panteizmo kilnumas baigiasi mahometoniškame likimo tikėjime. Netikėliai sentimentaliai gali gamtą vadinti „gamta močiute“, bet ši šaltoji motina neturi širdies; tai yra akla, besotė baidyklė, kuri, tiek laiko žmogų maitinusi, jį praryja. Kiekvieniame žingsnyje jis privalo saugotis, kad neliktų aklų gamtos jėgų sudraskytas, užnuodytas, sudegintas ar prigirdytas. Ir tada — viskas baigta! Ir maža ką begelbės netikėlio Dovid'o Strauss'o šalta ir išdidi paguoda: „Kas stovi po akiai varomo rato, rulio, bufero ir svirties šios pasaulio mašinos, kuri jį gali kiekvieniame akimirksnyje sugrūsti ir sutriuškinti, tas gali gūdžiai jausti savo silpnumą, bet, kas negali apsiprasti su tuo jausmu, tas nėra tobulai išsilavinęs“.

Visai kitokios paguodos teikia dieviškosios Apvaizdos mintis! Iš tikrųjų, kilni tėra tik krikščioniškoji pasauliožiūra, kuri sako, kad Dievas yra mūsų Tėvas, kuris visa valdo ir tvarko, be kurio valios nėra vienas plaukas nuo mūsų galvos nenukrinta, ir kuris kartais siunčia nelaimių mums pataisyti. „Aš esu sūnus didžiojo Dievo, žemės gyvenimas yra šventa kelionė, dangus yra mano tėvynė!“ Tai yra tiesa ir kilni tiesa!

48. Kaip Goethe suprato Dievą?

„Kunigai ir moterys mielai gali mus vyrus kateki-
zuoti, kaip Gretchen daktarą Faustą. Taip, mes tikime į
Dievą, bet Goethės būdu. Mes sakome su Faustu —
Goethe:

„Kas drįs pavadinti ir prisipažinti:

Aš tikiu jį?

Kas drįs jausti ir nenurausti — pasakyti:

Aš Jo netikiu?

Visa apimam — visa laikas.

Ar jis neapima ir neišlaiko — tave, mane ir save patį?

Ar ten aukštai dangus nesiskliautuoja? —

Ar čia žemai neguli stipriai žemė?...

Ir ar nesisupa visa amžių paslapytys.

Nematoma, matoma šalia tavęs?

Tuo prisipildyk savo širdį, kad ir kažkaip ji būtų didelė,

Ir, kai tu jau visai būsi laimingas per tą jausmą,

Vadink jį, kaip tinkamas:

Laime, širdimi, meile, Dievu.

Aš neturiu tam jokio vardo — Jausmas yra viskas.

Vardas yra tik garsas ir ūkai — dengią dangaus mėlynę“.

Atsakymas. Jūs tikrai nuo manęs sulauksite kito-
kio atsakymo, kaip Gretchen'os, kur nieko daugiau ne-
rado atsakyti, kaip tik „labai gražu ir gera“. Protaujan-
čiam žmogui miglota, panteistinė Goethės jausmo reli-
gija yra visai nepakeliama ir neprotinga.

Su žodžiu, „Dievas“ čia negarbingai žaidžiama. Die-
vas tesas tik „laimė, širdis, meilė, jausmas“. — vadinasi,
ne asmeninė būtybė. Tai — aiškus panteizmas, kuris vi-
sumą vadina savo dievu; visata, kuri glūdi amžinose
paslapytys, gali būti vadinama ir Sutvėrėju ir Visagaliu,
bet tuomet šalia jos negalės būti asmeninio, antgamtinio
Dievo.

Protaujamas žmogus vaizduojasi pasaulį, ar tai mažuo-
se ar dideliuose dalykuose, kaipo kūrinį išmintingo Tvė-
rėjo, t. y. vienos Dvasios, Asmenybės; ir šitą vadiname
Dievu.

Kas neturi aiškaus supratimo apie Dievą ir pasaulį,
taip, tas gali, kaip nelaimingoji Gretchen, „x“ už „u“ pri-
imti ir sakyti: „Maždaug taip pat sakė ir kunigas, tik tru-

putį kitokiais žodžiais“. Bet šitie „truputį kitokie žodžiai“ yra kaip tik visiška priešingybė.

Žymus politinės ekonomijos profesorius Roscher sako, kad vyriausioji Goethės dievinimo priežastis esanti jo švelni, panteistinė pasauliožiūra. Šitame atveju jis yra priešingas Shakespeare'ui. Apie nuodėmes, sąžinę, teisėtumą ir malonę pas Goethę nerandame jokie nusivokimo; jo Faustas, kuris dėl savo žemojo jautulingumo visą šeimą, motiną, dukterį, sūnų ir brolių į baisius griuvesius įstūmė, nieko nežinojo apie gailestį; jis miega atsigulęs gėlėtame žolyne, užmiršęs savo baisius pergyvenimus, ir atbunda naujiems gyvenimo džiaugsams. Ar tai dorovinga? Senatvėje jis dar pikčiau gyvena ir pagaliau be jokios atgailos ir gailesčio eina į „dangu“!

Į Dievą, savo tikslą, Faustas niekuomet nesikreipė ir niekuomet neišsivadavo iš velnio nagų. Apie dorovinį grįžimą nebėra jokios kalbos. „Išganymas“ (die Erlösung) — taipogi paviršutinė komedija. Šita labai ištaijinga ir ne mažiau doreviškai opi pasauliožiūra yra ta pati dainelė, kur ir „Linksmi gyveno, laimingai mirė“.

„Kas tokius atsakus“, sako Roscher: „į tokius gyvenimo klausimus pakankamais laiko, tą turi pats poeto gyvenimas labai paguosti ir suraminti“.

IV. Dievo savumai ir veikimas.

49. Dievo visagalybė.

Dievo tu nepeik darbų
Tavo labui sukurtų, —
Tai sukūrė išmintis,
Meile deganti širdis.
W. Kreiten.

„Dievas nėra visagalis; pav., Jis negali padaryti keturkampiško rato.“

Atsakymas. Tikra tiesa; nesąmonės daryti ir nesąmonių reikalauti gali tik kvailas jaunikaitis, o ne be galo išmintingas Dievas. Keturkampis ratas yra nesąmonė. Jis nėra nei kvadratas, nei apskritimas, užtat jis yra niekas ir todėl negali būti priešingas Dievo Visagalybei. Labai gražiai pastebi šv. Tomas, kad daug protingiau būtų sakyti, jog panašios, pilnos negalimumų, priešgynybės, pav., keturkampis ratas, negali būti padarytos, kaip sakyti — Dievas negalys jų padaryti.“ (Summa theologiae I q 25 a 3.).

50. Dievo išmintis.

„Jeigu būtų išmintingas Dievas, tai gamta nebūtų taip blogai ir netiksliai sutvarkyta, pav., didesnioji žiedų dalis be naudos nukrinta ir nepasiekia tikslo — neduoda vaisių.“

Atsakymas. Pagal Jūsų išmintį, ant obelies negali atsirasti daugiau žiedų, kaip tik tiek, kiek obuolių vėliau ant jos turi kabėti, pav., 50 žiedų. Bet tada per lietu ir audrą pastatyk Tamsta prie kiekvieno jų angeliuką su

mažu lietsargiuku, kad nė vienas žiedas nenukristų ir nepražūtų.

Ir, kai džiaugsmingajame pavasaryje bitės, vabalai ir plaštakės sau maisto norės nešti, tada Tamsta, kaip žiaurus policistas, nuvyk jas; tikrai, jos galėtų didelių šunybių žiedams pridaryti (!).

Kaip galėtų gražiai nusiteikti poetas, jei Tamstos šykščioje pavasario puikybėje daugiau nebekristų ant jo kelių ir garbanų žiedų sniegas.

Aš manau, geriau mes pasilikime prie to, kaip yra.

Tur būt, nė vienas nenorėtų, kad ant ažuolo arbūzai augtų, nes, atsigulus popiečio po tokiu medžiu, galėtų kurs nors ant nosies nukristi. Tamsta gal žina: net šią gražią pasakėčią?

51. Dievas ir oras.

„Dievas savo visa išmintimi vis tik gali atsirasti keblioje padėtyje. Pav., lygiai tuo pačiu metu meldžiasi du maldingu ūkininku: vienas prašo lietaus, antras — giedros. Ką tuomet Dievas turi daryti“?

Atsakymas. Tą pat, ką kiekviena protinga vyriasybė daro, kai jai išeikiami kits kitam priešingi prašymai: jina! atsižvelgia į visuomenės labą.

Pagaliau, Dievas gali daug daugiau. Jis, prieš amžius numatydamas įvairias maldas, galėjo orą sutvarkyti pagal gamtos dėsnius taip, kad įvairūs prašymai galutiniam vaisių tarpimui (nes dėl to, paprastai, meldžiasi ūkininkai) būtų patenkinti. Nuo pirmojo medžiagos ir jėgos sutvarkymo pareina visi sekantieji gamtos reiškiniai (vystymasis).

Dievas gali dėl ypatingų priežasčių išimtinai ir stebuklingai įsikišti.

Pagaliau, Jis gali vienam besimeldžiančiųjų laikine dovana, antram tolimesnę, bet daug aukštesnę, antgamtinę malonę duoti. Todėl, meldamas laikinių malonių, dar pridurk: „Jeigu Tavo tokia šventoji valia ir tas reikalinga mano sielai išganyti — duok man, Viešpatie!“

52. Gyvulių skausmas (jutimas).

„Žmogaus skausmas turi dorovinės reikšmės, bet ką gauna nekalti gyvuliai už savo kentėjimus? čia reiškiasi trūkumas Dievo išminties. Ir kaip gali gerasis Dievas džiaugtis tuo baisiu reginiu, kai žvėrys vienas kitą plėšo ir ėda, pradedant mažiausiu plėšriuotu žvėreliu ir baigiant tyrų karaliumi, liūtu.

„Paprasčiausias pasivaikščiojimas“, sako Goethės Werther, pražudo tūkstančius mažų kirmėlių gyvybių“.

Atsakymas. Jeigu Jums, kaip tam sentimentalistui, sapnuotojui Werther'ui, „suspaustų širdį“, tai galėtumėt iš meilės kirmėlės jos duobės (narvelio) neužminti, iš meilės veršiuko veršienos nevalgyti, taip pat iš meilės avinėlių avienos kepsnio nedaryti. Atsimink Tamsta ir tai, kaip žiauriai elgiasi su nekaltais veršiukais, ėriukais, avinėliais, kaip jie gauna bliauti, kraujuoti ir tūpintis toje mirties kovoje, kol atsiranda ant Jūsų stalo!

Ir kaip gi gali Tamsta, beširdis žmogau, tūkstančius gyvūnėlių virinti baisiai karštame vandenyje! Ak! koki kraugeringą veiksmą pažymėjo Goethe žodžiais: „Juk mes tuoj krentame ir alpstame, „kai kas nors duria“.

2. Čia yra be galo didelis skirtumas tarp skausmo ir nelaimės. Pirmose kūdikystės dienose daug nusižengėme, dažnai verkėme ir visas skausmo žymes rodėme, kaip žvėrys kentėdami daro. Bet vis mes nebuvo dėl to nei laimingi, nei nelaimingi, nes tuomet neturėjome sąmonės. Tikra žodžio prasme laimė ar nelaimė gali būti ten, kur yra protas ir sąmonė.

Skausmas gali būti jausmų dalis, t. y., nemalonus pojūtis, kuris anaipat dar mūsų nedaro nelaimingų. Taip buvo mūsų kūdikystės dienose, kol dar ėjo kūniško ir jautulinio gyvenimo vystymasis; dabar tas pats yra pas žvėris, kurie tik tokį gyvenimą teturi.

Jeigu mes, žiūrėdami į trūkčiojimus vaitojančio gyvulio, su savo sąmone pereitume į jo padėtį, tai galėtume, be abejo, nelaimingumo jausmų jį pralenksti; bet žvėris nėra nelaimingas; jis kenčia taip, kaip nesąmoningi vaikai (be nuovokos). Ir kas tuokart galėjo nelaimingas jaustis? Tad tik be fantazijų! laikykimės tik tikru

mos! — „O, jei taip, tai gyvulių kankinimas nėra nuodėmė?“ — Kai gyvuliai kankinami be jokios reikalingos ir protingos priežasties, tai vis dėl to tas nebus teisus, nes žmogus viskam, ką jis tik daro, turi turėti protingą priežastį. Jeigu kas taip elgtųsi, tai parodytų tik savo žiaurumą, lygiai taip pat, jei be pagrindo laužytų jaunos medelius ir skintų gėles, liudytų turis gyvuliuko linksnių.

Bet gyvulių skausmas, pareinąs iš protingos priežasties, nėra priešingas nei žmogiškajai, nei dieviškajai išminčiai ir gerumui...

3. Kaip kad žmogus maitinasi gyvulių mėsa, taip Dievas žemesniuosius gyvulius paskyrė aukštesniųjų maistui.

Be to, skausmų jausmas turi daug tolimesnę ir gilesnę prasmę; čia yra protingas ir reikalingas būdas savilaikos instinktui palaikyti. Jei katės neturėtų jokio skausmų pajautimo, kaip dažnai joms būtų nudegusios uodegos! Be skausmų pajautimo, pav., gyvuliai nepastebėtų miego pasitaikiusių gyvenimui reikalingų organų sudarymo ar sužalojimo. Nuo skausmo pajautimo šimtuose tūkstančių atsitikimų pareina pačių gyvulių gyvybė.

Čia esama dar ir pamokymo. Kas žemesnis, turi tarnauti aukštesniajam. Šis dėsnis, vykstant visoje gamtoje, sako žmogui: ir tu turi Dievui tarnauti.

4. Gyvulių mylėtojai daug geriau padarytų, jei savo gailestingumą, pinigus ir pagalbą teiktų kenčiančiai žmoniškai. O socialio skurdo tikrai netrūksta! Kaip baisu ir biau, kai jausmingoji šunų globėja perka savo šunyčiui prieglavėlį ir antklodėlę, o veja lauk iš namų basą, sušalusį vaiką elgetą!

53. Dievo žinojimas.

„Kaip gali Dievas pramatyti ateitį ir dar neklaidingai? Aš to nesuprantu“.

Atsakymas. Dievas pramato ateitį neklaidingai, nes Jis yra amžinas ir be galo tobulas. Jis, kaip visur esąs, pažįsta tikrąsias ir galimas vietas, o kaip amžinas, suvokia visus laikus — praėjusius, dabartinius ir ateinančius. Ką Jis gali suvokti, tą aiškiai ir mato savo žvilgsniu.

Tas „kaip“, be abejo, mums yra paslaptinas. Bet tas faktas, kad Dievas pažįsta visą tiesą, o taip pat ir ateitį, yra aiškus, nes, jeigu Jis ateities nepažintų, bet pirmiau turėtų patirti, tai begalinis tobulumas prilygtų netobulumui, nepriklausomumas — priklausomumui; nesikeičiamybė irgi keistusi per priaugantį žinojimą, o tai būtų prieštaravimas. Todėl Dievas tikrai pažįsta ateitį, nors mes ir nesuprantame kaip.

Atsiminę, kad ir mūsų siela kūne yra visur esanti, mes lengvai įsivaizduosime Dievo visuresamybę. Mums yra nesuprantama Dievo amžinumo sąvoka, nes amžinybė turi iš karto tobulai apimti savo neribotą gyvenimą praeitį ir ateitį (interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio), nes mes teturime tik vieną laiką — dabartį ir tai, ką atsimename iš praeities ir ką spėliodami ar pagrįsta tikrybe pažįstame iš ateities.

54. Dievo visažinojimas ir žmogaus laisvė.

„Jei Dievas visai neklaidingai pramato ateitį, pav., ar aš būsiu išgelbėtas ar pražudytas, tai aš nesu laisvas savo veikime; Dievas žino, ar aš eisiu į pragarą ar į dangų, nes Jis negali klysti“.

Atsakymas. Ne dėl to, kad Dievas pramato, aš taip turiu veikti, bet dėl to, kad aš taip veikiu, Dievas taip mato tai iš anksto. Jei veikčiau kitaip, tai ir Dievas kitaip pramatytų. Aš ir mano laisvė yra pagrindas (priežastis) mano tolimesnio veikimo; taip pat nuo manęs pareina, ar Dievas savo pramatymu mane išganytų ar pasmerktų, lygiai taip pat nuo manęs pareina — nors Dievas gerai žino — kur aš važiuosiu: ar į Šiaulius, ar į Kauną?

Dievo pažinimo galia yra begalinė, o žmogaus pažinimas yra labai aprubežiuotas. Ir Dievo pažinimo būdai esmiškai ir be galo skiriasi nuo žmogaus. Mes negalime giliai išvelgti į Dievo pažinimą ir žinojimą, o taip pat į Jo visažinojimą, ir užtat visai neprotinga, turint taip menkas pažinimo galias, kelti priekaištų dieviškajam pažinimui. Jei kirgizas ar šiaip koks laukinis pradėtų mums aiškinti, jog mes negalime tų pačių pietų metu

kalbėtis su vienu žmogumi iš Paryžiaus, su antru iš Berlino, tai būtų didelė kvailybė.

Nesielk ir tu panašiai, kaip tas laukinis, prieš Dievą!

55. Dievo nesikeičiamybė.

„Dievas turi būti pastovus; bet, kurdamas pasaulį, Jis tikrai pasikeitė, nes dabar yra kūrėjas, kas prieš tai nebuvo. Lygiai taip pat ir pas Dievą mainosi neapykanta ir meilė, žiūrint į tai, ar žmogus geras, ar blogas yra“.

Atsakymas. Dievas savo esmėje yra nekintas, tuo pačiu ir viduojai pastovus; iš viršaus Dievas gali keistis, t. y., kai kūrinys iš vidaus persimaino, pav., nusidėjėlis atsiverčia, tai jis, susitaikęs su Dievu, atsiranda visai kituose santykiuose su Juo, ir mes, žiūrėdami į šiuos naujus santykius su Dievu, sakome: dabar Dievas myli atsivertusį nusidėjėlį, anksčiau jo neapkentė.

Čia tėra tik išviršinis keitimasis; viduojai Dievas palieka pastovus — lygiai geruosius mylėdamas, o blogųjų nekęsdamas. Kartais žmogus atsistoja Dievo kairėje, pikto tamsybėse, kurias Dievas neapkenčia; kartais atsistoja Dievo dešinėje, gero šviesoje, kurią Dievas myli. Tikrasis keitimasis vyksta ne iš Dievo, bet iš žmogaus pusės.

Tas pats yra ir su kūryba; anksčiau sutvėrimas buvo galimumo srityj, dabar jis perėjo į buvimą ir veikimą. Iš to seka antrasis išviršinis Dievo pažymys, būtent, Tvėrėjo. Kai jaunavedžiui gimsta pirmasis vaikas, tai jis vadinasi tėvas, kuriuo jis anksčiau nebuvo; bet šis titulas viduje jo nepakeičia.

56. Dieviškosios valios sprendimų nekintamumas.

„Dievas, sutverdamas pasaulį, pakeitė savo norus; anksčiau Jis pasaulio nenorėjo, dabar jo nori“.

Atsakymas. Dievas jau nuo amžių ir visuomet norėjo, kad pasaulis būtų dabartiniame laike. Dievo norai liko nepasikeitę, tie patys.

Keitimasis vyksta tik kūrinyje.

57. Vargų problema.

„Pasibaisėtinas pasaulyje skurdas man neleidžia tikėti į asmeninį ir visagalią Dievą. Jis, būdamas geras, negalėtų leisti jokių vargų“.

Atsakymas. Tikra tiesa, kad pasaulyje viešpatauja didelis skurdas: bet ne mažesnė yra tiesa, kad didelė dalis to skurdo yra visai natūralė pasėka viešųjų ir slaptyjų nusižengimų ir nusikaltimų prieš save ir kitus.

Tačiau aš visai neginčiju, kad daugelį kankina sunkus skurdas, kurio jie patys neužsitarnavo. Tikrai, šis faktas užduoda mintijančiam sociologui daug mislių, kurias ne visuomet pasiseka išspręsti; bet vien dėl to abejojoti, begu yra asmeninis, be galo geras, išmintingas galingas Dievas, yra neprotinga. Nes, „jeigu jau kartą itikimai įrodyta, kad yra be galo geras Dievas — ką galima visai moksliskai tvirtinti — tai pasaulio skurdas negali būti laikomas išmintingos ir gerosios Apvaizdos trūkumu, nors skurdo buvimas lieka didumoj mums paslaptis. Žmogus, kuris atsisakytų savo Kūrėją prideramai išpažinti tol, kol išspręs visus jam į galvą ateinančius klausimus, pasielgtų daug kvailiau, negu tas vaikas, kuris atsisakytų nuo savo tėvų globos ir priklausomumo, iki jo mažam protui jie išaiškins visas jo išlaikymo smulkmenas. Pagaliau, vaiko išmintis yra daug mažesnė už jo tėvų, bet vis tik stovi pabaigiamame atstume (vadinasi, nėra begalinio skirtumo); Dievo dvasia be galo toli mus pralenkia“ (B. Bödder, S. J. Natural Theology, London 1901, S. 394).

2. Tikrojo vargo ir vyriausio socialio skurdo šaltinis yra moralinis skurdas, t. y. nuodėmės, ypač sunkiosios, kurios, jeigu yra neatgailotos ir neatleistos, kankina žmogų ne tik šiame gyvenime, bet taip pat amžinai atskiria nuo Dievo ir daro nelaimingą.

Dievas davė žmogui tikrąją laisvę; todėl šis, savo laisvę piktam panaudojdamas, gali nusidėti ir su savo norais nutolti nuo dieviškųjų norų. Užtat ne Dievas, bet žmogus yra nuodėmės kaltininkas.

Dievas nenori ir negali norėti nuodėmių. Jis draudžia jų daryti, grasindamas, kaip Apreiškimas sako, amžinojo nuo savęs atskyrimo bausme, — ir kur tada žmo-

gaus laimė? Dievas siūlo daug gausių malonių, kad žmogus galėtų išvengti nuodėmių ir tinkamai savo laisvę panaudotų. Bet, jeigu jis nori savo laisvę į pikta pakeipti, tai Dievas nėra įpareigotas tokio piktanorio žmogaus laisvę prieš jo paties norą nuo pikto sulaikyti. Todėl, jei žmogus įpuola nors į didžiausią nelaimę, tai dėl to jis pats yra kaltas. Be abejo, Dievas galėtų kiekvienam žmogui tarp daug malonių duoti, kad jis, laisvai apsisprendamas, išvengtų nuodėmių; jei Dievas taip elgtųsi, tai turėtų pikčiausiam žmogui kaip tik daugiausia malonių duoti. Kodėl Jis laikosi savo dosnume tam tikros normos, yra Jo laisvės paslaptis.

Nežiūrint to, Dievas sulaikytų nuodėmes, jei jos netarnautų Jo aukščiausiam tikslui. Šitas aukščiausiasis tikslas nėra kūrinio gerovė; Dievas, tverdamas pasaulį, turėjo daug kilnesnį ir aukštesnį tikslą — savo garbę. Tos garbės Jis siekia, kaip per amžinąją palaimą, taip ir per amžinąją žmogaus bausmę; žmogus gali laisvai pasirinkti, kuo jis pagarbins Dievą: ar neišpasakyta Dievo gerumo laime, ar prakeiktomis bausmėmis. Todėl Dievas, atsižvelgdamas į savo garbę ir į vėlesnę kūrinio gerovę, leidžia nuodėmes. „Jei neatsirastų persekiotojų — tironų, nebūtų kankinių kantrumo“, yra pasakęs šv. Tomas (*Summa theologiae* 1 q 22 a. 2 ad 2).

3. Bet tai nereiškia, kad Dievas geistų ir norėtų nuodėmės.

Ligi šiol kalbėjome tik apie moralį skurdą. Ne mažiau skaudus ir pasibaisėtinas yra fizinis skurdas, kurį sudaro kančios, ligos, mirtis, karas, badas, nelaimė ir vargas; bet šis skurdas tėra laikinis ir negali atskirti žmogaus nuo jo paskutiniojo tikslo, amžinosios laimės. Kas apsirubežiuoja vien šiuo trumpu žemės gyvenimu, tam pasaulio skurdas tikrai paliks neišsprendžiamą mįslę. Bet, jei šį gyvenimą laikysim tik prisirengimo laiku į kitą (gyv.), kur daugiau nebus jokio skurdo, tai tikra žodžio prasme skurdas būtų tik tada, jei jis apsunkintų šio tikslo pasiekimą arba padarytų jį visai negalimą. Toks negali būti laikinis gamtos skurdas. Jis gali pagreitinti ar sukludyti žmogui pasiekti tikslą, žiūrint į tai, kokią poziciją žmogus užims prieš tą skurdą. Jei jis trokš, tai šis, nors ir kietas, skurdas jam paliks palaimingą dorybių mokyk-

la; ji visuomet duos jam progos kovoje save doroviškai sustiprinti, primins, kad nenuskęstų vien žemės reikaluose, bet savo norus ir protą nukreiptų ten, kur žemės pragaišimas negalėtų sunaikinti amžinų vertybių.

Todėl ne be pagrindo Dievas leidžia moralį skurdą, o fizinį skurdą ne tik leidžia, bet kartais ir nori, kad jis būtų. Be abejo, Dievas niekuomet neleistų skurdo ir, kaipo tokio, visai nenorėtų, bet pagrindas šitam leidimui yra kokia nors grovė, nepabaigiamas Dievo gėris. Dievas galėjo sukurti tokį pasaulį, kuriame mažiausia tebtų skurdo, bet to Jis nepadarė. Kas yra šalia Dievo, yra netobula ir gamtos aprubežiuota; o tai padaro visokeriopo skurdo šaltinį. Kiekvienas daiktas galėtų būti tobulesnis, bet be galo tobulas tėra Dievas. Todėl kiekvienas pasaulis, kurį Dievas gali sutverti, yra tik netobulas pareiškimas Jo paties tobulumo. Kas galėtų Jam uždrausti kaip tik tame laipsnyje pasireikšti, kuriame yra dabartinis pasaulis?

Kas nori iš pasaulio visoki skurdą pašalinti, iš tikrųjų reikalauja, kad Dievas nuolatos stebuklingu būdu pasaulio eigą vairuotų. Aišku, ir čia Dievas galėtų padaryti pagal savo norą, bet nebūtinai, nes toks veiksmas būtų ne pagal gamtos esmę ir kūrinių reikalavimus (teises). Grynai pasaulietiskam žmogui skausmas visuomet pasiliks baidi tamsybė, kurią nušviečia tik Apreiškimas. Iš jo mes sužinome, kad skurdo pagal pirmąją Dievo planą žmonijoj neturėjo būti, kad tikroji jo buvimo priežastis yra moralė blogybė „kylanti iš piktos kūrinių valios, atgarsis didžiojo nuodėmės disonanso, pirmoj eilėj bausmė ir atlyginimas už kaltes, kartusis nuodėmės vaisius“. (P. Keppler, *Das Problem des Leidens*, S. 16).

Pilną skausmo problemos išsprendimą atnešė krikščionybė, pats nukryžiuotasis Kristus, kuris nusileido į pačias skausmo gelmes, kuris per nekaltą kančią ir mirimą nugalėjo pačią skausmo priežastį — nuodėmę ir iškėlė skausmo vertę. Per Jį skausmas nebėra vien nuodėmės padarinys, bet ir įrankis jai nugalėti. Iš Dievo teisingumo apreiškimo Jis padarė meilės ir gailestingumo apreiškimą. Kristus, nekaltai kentėdamas už svetimas kaltes, parodė skausmuose glūdinčią atsilyginimo galią

ir savo dieviškai — žmogišku asmens orumu iškėlė ją į begalinę aukštybę. Nuo to laiko skausmas nebėra atpirktiesiems kliūtis ir trukdymas, bet tikra sąlyga šventumui pasiekti, tobulinimosi būdas (Heb. 12, 10), malonė pas Dievą (1. Petr. 2, 20), dieviškosios meilės dovana (Heb. 12, 5) ištvermei ir išaukštinimui gaminti (Rom. 5, 3; 2. Kor. 12, 7). Jo, nukryžiuotojo, paveikslas stovi centre kenčiančios žmonijos, kaip simbolis skausme skestančios, pačią save aukojančios, mirtyje triumfuojančios meilės, išgelbėjimo ir nugalėjimo ženklas, skausmų mįslės išsprendimas (Žiūrėk Keppler'į kitoj vietoj. pusl. 19—21).

4. Pažiūrėkime ir į gražiąją bei gerąją pasaulio pusę. Pats Dievas yra be galo tobulas gėris, todėl ir į savo pasaulį sudėjo daug gėrio, kilnumo ir grožio. Dievas globoja viską savo Apvaizda, kuri remiasi dievišku visažinojimu, visagalybe ir Jo gerumu; Jis mato toliau ir geriau, negu mes trumparegiai žmonės. Jis žino, kur reikalingas skausmas. Jis yra meilėsnis už geriausią tėvą, ir, jei Jis mus baudžia, tai dar nereiškia, kad Jis mūsų nemyli; kai čia žemėje tėvas kartais plaka savo vaiką, tai tas dar nerodo, kad jis savo sūnaus nekenčia. Dievas nori mums tikrojo gero, kuriuo negali būti nei žemiškieji turtais, nei gyvenimo prabangos, bet amžinoji laimė. Tikėjimo dogma sako: „Visa, ką Dievas sutvėrė, Jis laiko ir valdo savo Apvaizda, visa savo galybe apimdamas ir visa meiliai tvarkydamas“ (Vatikano susirinkimo 1 sesija, 1 cap.). Išminties Knyga (11, 25) kalba apie Dievą: „Tu myli visa, kas yra, ir nelaikai neapykantoje nieko iš to, ką esi padaręs“.

Į šį klausimą, kodėl Dievas leido žemėje pirmagime nuodėmę, atsako § 194; o kodėl Dievas baudžia amžinomis bausmėmis, apie tai rasit § 233.

Pagaliau, palygink dar T. Pesch'o Welträtsel II n. 683 f.; Cath., „rein'o, „Vom Atheismus zum Anarchismus“, 2 leidinys, pus. 170—186. Morawskio, „Vakarai ant Genevos ežero“, 3 vakaras; O. Zimmermann, „Warum Schuld und Schmerz?“ Freiburg, 1918.

58. Nepasitenkinimas kūryba.

„Kodėl mane Dievas sutvėrė? juk aš to nenorėjau? Jei jis būtų mane paklauses, aš būčiau atsakęs: ne, man mieliau visai nebūti, negu būti amžinai nelaimingam“.

Atsakymas. 1. Tamsta gali būti ir laimingas. Tamstos pyktis ir nepasitenkinimas truks tol, kol pats jo norėsi. Užuoat buvęs panašus į piktą vaiką užsispyrėlių ir per tai savo dabartinį ir amžinąjį gyvenimą nuodinęs, Tamsta galėtų, kaip gailestaujas vaikas, pasiduoti Dievui, ir tada, būdamas geras sūnus, turėtų Jame sau mylintį tėvą. Tamsta laisvai gali pasirinkti.

2. Kaip Dievas galėjo Tamstą paklausti tuomet, kai dar nebuvai Jo sutvertas? Be to, ar klausia ponas savo tarną, ką jis, ponas, turi veikti? O Dievas yra aukščiausias Viešpats.

3. Dievas pasaulį (tuo pačiu ir Tamstą) iš meilės sutvėrė, nes Jis norėjo. Pirmoji geradarybė, kurią Jis jiems aukojo, buvo gyvenimas (buitis). Ir nuo to laiko Jis nesiliauja jums gera daryti ir, kai norite, Jis savo kūrinį vainikuoja, suteikdamas amžiną palaimingąjį gyvenimą. Jis yra dosniausias Ponas ir Tėvas, ir Tamstą amžinajai laimei sutvėrė, kurią Tamstą per savo pasižeminimą, Dievo malonės padedamas, tikrai pasiekti gali.

59. Deizmas.

„Dievas yra per daug kilnus, kad mumis, mažais sutvėrimais, rūpintųsi! Ką Jam, Amžinajam, gali reikšti ir tai, ar mes Jį garbiname ar ne? Jis turi visokeriopą laimę pats savyje ir nereikalingas mūsų smilkalų ir tarnavimo“.

Atsakymas. 1. Aišku savaime, Dievas mūsų nereikalingas savo laimei padidinti, tik mes be Jo neturėtume laimės. Tarnaudami Dievui, gauname amžiną atlyginimą; be to, Dievas yra meilė, todėl iš mūsų reikalauja tarnavimo, kad padarytų mus amžinai laimingus.

2. Anot Jūsų, išeitų, kad juo kilnesnis valdovas, juo mažiau jis turi daboti savo įstatymus ir rūpintis savo valstybės tvarka. Tuomet valdovo idealu galėtų būti

sofoje miegąs senukas, kurio anūkai tuo tarpu laisvai išdykauja.

Be abejo, daugeliui žmonių būtų daug geriau, jei Dievas juos „ramybėje paliktų“, kaip anuos išdykaujančius vaikus. Bet kiekvienas protingas žmogus tikrai žino, kad Dievas, kaip tvarkos ir šventumo Dievas, turi palaikyti teisingą tvarką tarp savęs ir savo kūrinių ir tarp pačių žmonių. Toji tvarka reiškiasi čia tuo, kad žemesnieji gyviai tarnauja aukštesniesiems: gamta žmogui, kūnas — sielai, siela — Dievui.

3. Kartais lyg atrodo, kad Dievas nesirūpinas pasauliu ir žmogumi, kad Jam esą vis tiek, ar ispanai, amerikonus, ar švedai, anglus, rusai, japonus nugali, ar anarchistas valstybės viešpačiu lieka, ar gerai ar pikta valdovai viešpatauja ir t. t.

Iš tikrųjų, mes nepastebime aiškiai Dievo rankos istorijoje ant atskirų kūrinių, bet užtat visatą Jis valdo išmintingai ir galingai. Dievo malūnas mala palengva, bet tikrai, ir Jis neleidžia medžiams augti ligi dangaus. Kaip keleivis, prieblandoje įėjęs į bažnyčią, galvojo, kad langai yra krauju ir suodžiomis nudažyti, bet sekanti rytą, kai saulė švietė, jis negalėjo atsistebėti langų stiklo grožiu: taip ir mes, žmonės, žiūrime į Dievo vadovavimą pasauliui; ant žemės mums truputį tamsu, bet amžinybės aušra apšvies visas tamsybes.

Pasaulio ir gyvenimo istorija yra lyg margas divonas: vienoje jo pusėje, kurią mes dabar labiausiai matome, neaiškiai vieni su kitais narpliojasi žali, raudoni, mėlyni ir geltoni siūlai, o tuo tarpu viršutinėje tikroje divono pusėje jie sudaro gražiausias gėles. Pasaulio pabaigoj Dievas apvers šį divoną, ir visi kūriniai stebėsis Jo išmintimi ir vadovybe (Sulyg. Jos. v. Görres'o straipsnį „Gott in der Geschichte“).

60. Žemė—visatos vidurys.

„Toji mintis, kad Dievas mažą, nereikšmingą žmogų pasirinko savo veikimui buveine, kad Jis čia žmogumi tapo ir mus išvadavo, kilo anais naiviais laikais, kai dar žemė buvo laikoma tikroju visatos centru.

Bet žemė tėra tik maža planetė, ir šitame visatos užkampyje Dievas įkurdino žmogų. Keista kūryba?“

Atsakymas. 1. Dar keisčiau yra, kai Tamsta manai, būk nepabaigiamai galingam Dievui patinka didesni dangaus kūnai, negu mažesni. Dvasiniai dalykai nepareina nuo erdvių plotų. To saiko nepripažįsta moksliski tyrimai.

2. Mūsų mylima žemė yra, jei ne iš didžiausių, tai bent gražiausių planetų. Man nemalonį saulė, kur yra 6-7000 laipsnių šilimos, ir panašios žvaigždės; puikusias mėnulis man per šaltas, o ypač per sausas; kometos yra neramios padaužos; apie planetas man pasako mūsų artimiausieji kaimynai — Venera ir Marsas. Net pats fantastingasis Flamarionas, privatinės observatorijos vedėjas Paryžiuje, laiko mažai galimu, kad Marsas būtų apgyvendintas, nors dar tikimasi ant šitos klajūnės žvaigždės bent silpniausių gyvybės ženklų surasti. Mokslas neturi jokių įrodymų apie gyvybę kitose žvaigždėse (Vergl. die fachmännische Darlegung in den Stimmen aus Maria-Laach, Bd. 58, 1900, 141 ff.). Ši klausimą tikėjimas palieka atvirą, nes apreiškimui nerūpi gamtos mokslus aiškinti. Šie du galimumai protui nesudaro jokių sunkenybių. Nors žvaigždės ir neapgyvendintos, tačiau didysis pasaulis nėra betikslis. Kaip dažnai žvaigždėtasis dangus pakelia žmogaus dvasią prie visatos Kūrėjo; dangus byloja žmogui apie Dievo didybę, išmintį ir galybę! Jeigu jums patinka, laikykite visas žvaigždes apgyvendintomis ir skaitykite apie tai prof. Pohle's veikalą: „Die Sternenswelten und ihre Bewohner*“, 4 Aufl., Köln, Bachem, 1904.

3. Ir protas čia neranda jokių sunkenybių, kad Dievas, duodamas žmogui trumpą prisirengimo laiką, jam paskyrė mažą uostą — žemę, kad po to duotų tikrą centrą ir visuotinę vietą danguje.

4. Astronomas Braun'as mūsų menkoje gyvenimo vietoje įžiūri labai gilią prasmę. Iš to mes turime pasimokyti pasižeminimo ir kuklumo. Mes nesame visatos vidurys ir ne viskas apie mūsų mažą „aš“ sukasi. „Mažiausias žemės gyventojas nolens volens (nori nenori) kasmet gauna 366 kartus apsisukti apie savo ašį. Mūsų tarnui, mėnuliui, panorėjus, visi žmonės kasmet 13 kartų turi padaryti milžinišką ratą.*) Tuo būdu vyksta judėji-

*) Žvaigždžių pasauliai ir jų gyventojai.

mas apie saulę ir su saule į nežinomas dangaus erdves. Ir šita galinga mašina neša mažąjį žmogų, ir jis negali net mažiausios įtakos jos veikimui padaryti“. Argi Tamsta neįžiūri mūsų saulės sistemos įtaisyje dorovinio pasaulio vaizdo, kurio centre yra Dievas; apie Jį turi suktis dvasios ne tik pagal fizinius, bet ir moralinius dėsnius. Kokia puiki mintis glūdi pradžioj keistai atrodžiusio kūrybos plano?!

Ankstesniųjų laikų taip vadinamoji „geocentrinė“ pažiūra, kuri sako, kad žemė yra nejudamas visatos centras, o dangus yra jos tvirti skliautai, — yra tokia pat „dogma“, kaip ir ši nuomonė, kad tik viena žemė tesanti apgyvendinta. Tokių klausimų Bažnyčia nesprenžia ir palieka visišką laisvę kiekvienam susidaryti savąją nuomonę.

Geocentrinę pažiūrą sugriovė didis katalikų mokslininkas Kopernikas, kuris buvo Franenbūrgė kanauninku ir mirė 1543 metais. Vėliau iš šio kataliko tyrėjo ir pagrindėjo tikrosios taip vadinamos Koperniko visatos sistemos mokėsi visi vėlesnieji mokslininkai; todėl netikėliai labai „išdegė akis“, kai mums, katalikams, norėjo primesti geocentrinę pažiūrą.

Panašiai jiems ir ateityje nebeteiks pasirodyti su savo pašaipomis, jeigu mokslas kada nors ir suras žmones ant kitų žvaigždžių; nes taip pat katalikų mokslininkas prof. Pohle jau dabar, ši klausimą (apie galimumą gyvenimo ant žvaigždžių) betyrinėdamas, toliausiai nužengė.

**) Šis faktas remiasi tuo, kad žemė ir mėnulis sukas apie bendrą savo sunkumo vidurinį tašką.

V. Žmogus.

Nemirtingumas yra didelė mintis,
verta, kad paprakaituotų kilnūs
žmonės.

Klopstock, Zürichersee, Str. 13.

61. Gyvulys ir žmogus.

„Daug yra panašumų gyvulio ir žmogaus gyvenime bei palinkimuose, todėl žmogus skiriasi nuo gyvulio ne esmiškai, tik laipsniškai, t. y., žmogus tėra tik labiau išsitobulinęs gyvulys“.

Atsakymas. Mes griežtai tvirtiname, kad žmogus esmiškai skiriasi nuo gyvulio dėl to, kad 1) Žmogus daro pažangos mokslė, mene ir pramonėje. Visi didieji mūsų laikų išradimai, kuriais didžiuojamės, kieno tai darbas, jei ne žmogaus? Gyvulys turi tvirtą ir protingą instinktą, tačiau jis nepadaro juo jokios pažangos. Kregždė, kaip prieš du ar keturis tūkstančius metų, taip pat ir šiandien tebelipdo savo lizdą. Žmogus valdo materiją, nes jis turi dvasią ir protą, kuriuo pažįsta nemedžiaginius santykius tarp priežasties ir veikimo; jis savo dvasiniu (atitrauktu nuo medžiagos) galvėjimu gali sudaryti visuotinės kokio nors dalyko sąvokas ir sprendimus, kuriais susėka gamtos įstatymus ir priverčia juos sau tarnauti. Net ir aukščiausiai išsirutulojęs gyvulys nesupranta šito dvasinio gamtoj sąryšio. Jei jis ir veikia tikslingai, tai tą daro ne pats, bet kas nors kitas: ar Dievas, kuris vadovauja gyvulio instinktui, ar žmogus, kuris įvairiais būdais išlavina jo instinktą. Pats vienas gyvulys nieko naujo neišranda. Žmogaus dvasios galybė yra didelė: jai neprilygsta nė gudriausias, jei taip galima išsirtarti, gyvulys. Taip, pav., viena mergaitė Elena Keller iš prigimties

buvo kurčia, akla ir nebylė, bet, vien tik padedama jungtamojo prisilietimo, išmoko daug kalbų, istorijos ir matematikos.

2. Žmogus turi kalbą, kuri yra aiški išraiška jo minčių, o kadangi gyvulys neturi minčių, todėl neturi nė kalbos. Įvairūs gyvulių maurojimai, bliovimai ir kitokie pasiūkimo ženklai yra ne kas kita, kaip jautulinio pažinimo ir jutimo žymės.

3. Žmogus turi savijautos ir supratimo apie save ir savo „aš“. „Kai mano arklys pasakys „aš“, sako Kantas: „aš šoksiu tada nuo balno ir nusiimsiu prieš jį savo skrybėlę“.

4. Žmogus turi religiją, Dievo pažinimą, pareigų supratimą, sąžinę; gyvulys to neturi, nes jis neturi dvasios. Todėl yra esminis skirtumas tarp žmogaus ir gyvulio.

62. Žmogaus kilmė iš beždžionės ar gyvulio.

„Žmogus atsirado iš beždžionės. Jo protėviai yra žmogus-beždžionė arba beždžionžmogis“.

Atsakymas. „Jei ponai materialistai savo šeimų archyvuose turi slaptų dokumentų, įrodančių jų kilmę iš beždžionės, tai jie savo garbės dėliai turėtų ir ateityje juos slapta laikyti“, sako P. Roh.

2. Paviršutiniškasis materializmas mėgsta galvoti tik apie išorinius panašumus, o didžiausių vidinių skirtumų (milžiniškos žmogaus viršesnybės už beždžionę, esminio skirtumo tarp žmogaus dvasios ir gyvulio sielos) jie visai nenori matyti, lyg kad jų nebūtų. Šitie žmogaus sugyvinimo apaštalai daro šitokias vaikiškas išvadas: žmoguje yra šis tas gyvuliška, todėl jis visas yra gyvulys.

3. Ir kūno panašumai yra ne per dideli. Beždžionių profesoriai sakosi suradę 123 panašumus, bet R. Virchow, kurio autoritetas anatomijoje ir fiziologijoje yra labai didelis, didžiausią panašumą mato tik žmogaus griaučiuose, o J. Ranke (Der Mensch) nė to nenori pripažinti.

4. Maža ką padeda materialistams ir tas tvirtinimas, kad pirmiau esą buvę (bet šiandien jau išnykę) tarpiniai nariai tarp žmogaus ir beždžionės, apie kuriuos tačiau

jokių žymių neužtinkama žemės sluoksniuose. Jie panašiai elgiasi, kaip tas teisiemas žmogus, kuris paskutiniame momente dar šaukiasi mirusiojo liudininko: „Aš dar turiu vieną liudininką, bet jis jau miręs.“

5. Lygiai taip pat žymus šalia Virchow'o Vokietijoje antropologijos profesorius J. Ranke (Der Mensch 1, 409) paduoda sekančią lentelę, sulyginanti įvairių kaukolių tūriui kūbiniais centimetrais.

Senovės Bavaro kaukolė turėjo...	1503 kūb. cm.
Senovės Bavarės kaukolė turėjo...	1335 kūb. cm.
Europiečio vyro	1410 kūb. cm.
Gorilos (beždžionės abiejų lyčių)	498-458 „
Šimpanzės (bezd. abiejų lyčių)	409-392 „
Orang- Utan'o (bezd. „ „)	...426-406

Liūtas turi 321, lokys 265, šernas 207, Neufundlendo šuo turi 105 kūb. centim. (Žiūrėk, Gutberlet, Der Mensch, S. 249-50).

1891 m. mokslininkas Dubois Javos saloj rado suakmenėjusią beždžionę, kurios kaukolė turėjo maždaug 800 kūb. cm. Ji pavadinta „*pithecanthropus erectus* Dubois.“ Bet jos smegenų dydis nesudaro $\frac{2}{3}$ vidutinško europiečio smegenų dydžio. Viena trečioji ($\frac{1}{3}$) visų smegenų dydžio yra didelis plyšys, kuris skiria žmogų nuo beždžionės.“ (Žiūrėk, Dr. Bumüller, Mensch oder Affe, S. 12).

Dr. Bumüller'is (ten pat. 14-15 p.) tvirtina, kad visai neteisingai laikomas sulyginimo pagrindu smegenų svorio santykis su viso kūno svoriu; atvirkščiai, reikėtų ieškoti svorio santykio tarp galvos ir nugaros smegenų. Galvos ir nugaros smegenys yra dalis nervų sistemos: galvos smegenys yra vieta aukštesniųjų dvasios galių, o nugaros smegenys — vegetatyvių galių.

Žmogaus galvos smegenys yra maždaug 50 kartų sunkesnės už nugarkaulio smegenis, Gorillos 20-17 kartų, šuns 5 kartus, žiurkės 3 kartus, arklio $2\frac{1}{2}$ karto ir t. t. Todėl žmogus tuo atžvilgiu labiausiai skiriasi nuo gyvulių, nes jo smegenų svorio santykis praneša net sunkiausių smegenų gyvulį gorilą daugiau kaip du kartus.

Savo tyrinėjimo davinius Dr. Bumüller apibūdina šiais žodžiais (p. 91): „Nuosekliai žmogus nepriklauso beždžionių; neminint proto ir kalbos, jis ~~stovi~~ aukščiau-

siame smegenų ir nervų sistemos išsivystymo laipsnyje visame gyvulijos pasaulyje, taip kad jų tarpe jis užima visai naują, savarankišką vietą. Mokslas taip pat nieko nesako, kad žmogus būtų kilęs iš beždžionės, nes nerasta jokio laipsninio sąnario, kuris rištų žmogų su beždžione. Panašiai kalba pusiau beždžionių ir tikrųjų beždžionių kūno išsirutuliojimas: juo labiau jis išsirutuloja, juo labiau atsitraukia nuo anatominės žmogaus kūno sudėties. Taip pat ir visuotinis paleontologijos patyrimas neigia anoki jungiamą sąnarį tarp žmogaus ir gyvulio.“

63. Beždžionė bereginti virtusi žmogum.

„Persimainymas beždžionės rankos į žmogaus koją, persimainymas griaučių ir raumenų yra stataus vaikščiojimo padarinys. Kai beždžionės medžiuose pakankamai maitos neberado, tada jos leidosi žemyn ir pratinosi tiesiai vaikščioti. Dėl tos priežasties lipinėjimo ranka pasikeitė į žmogaus koją, ir, dar porai smulkmenų pasikeitus — žiūrėk, jau ir visiškas žmogus!“

Atsakymas. Dr. Bumüller štai ką sako apie tai savo veikale „Mensch oder Affe“:*) „Tarp žmogaus kojos ir beždžionės kojos yra didžiausi skirtumai“ (p. 26).

Beždžionės letena visai neturi kupros, kaip kad žmogaus letena: didysis kojos pirštas yra taip atskirtas nuo kitų pirštų, kaip rankos nykštis; todėl beždžionės letena yra daugiau nusitvėrimo organas, negu vaikščiojimo ir yra panaši į ranką. Tuo tarpu žmogaus koja savo tvirtu kaulų ir pirštų sudėjimu ir pėdos santvarka yra tikroje prasmėje koja; beždžionės koja panėši daugiau (fiziologiškai) savo dideliu judrumu į ranką, negu į koją.

„Išžiūrėję arčiau į stačią beždžionės vaikščiojimą pastebėsime, kad tai pasaka“ (p. 23).

„Stachiai žmogaus vaikščiojimo esmė yra tame, kad jis, nevarčiodamas rankų pasiremti, gali tiesiai eiti ir išlaikyti pusiausvyrą taip, kad liemuo, šlaunies kaulas ir blauzdos kaulas yra vienoj linijoje ir sudaro statmeną kryptį su stovimąja vieta“. Kai koja yra ištiesta, tai kelio sąnario raiščiai, kurie riša blauzdikaulį su šlaunies

*) Žmogus ar beždžionė.

kaulu, tvirtai išsitempia ir priduoja tuo būdu ištiestai kojai kelio linkyje tvirtos paramos.

„Pas beždžionę kelio sąnario raiščių sutvarkymas yra kitoks: čia jie labiausiai išsitempia esant kojai sulenktai, o atsileidžia jai išsitiesus. Todėl beždžionės koja per kelio sąnarį tvirtesnė yra, kai ji sulenkta, negu kai ištiesta“, t. y. liemuo su šlaunies kaulu, o šitas su blauzdikauliu sudaro didesnę ar mažesnę įlenktą liniją su stovimąja vieta. Čia yra ypatinga savybė keturkojų eisenoje. Todėl nė viena beždžionė negali tikrai „stačiai“ t. y. žmogiškai eiti ir stovėti, ir čia mes matome didelį skirtumą tarp žmogaus ir beždžionės (p. 23—25).

Idomus yra Rankės pastebėjimas, kad smegenų pailgumas nėra stačio vaikščiojimo pasėka, bet atvirkščiai, status vaikščiojimas yra pasėka žmogaus smegenų pailgumo. Todėl atpuola Darvino romantiškas tvirtinimas, kad nuo stataus vaikščiojimo plečiasis beždžionės akiratis ir didėja jos smegenys (p. 18—23).

Dr. Bumüller'is, suskaičiavęs devynis skirtumus tarp žmogaus ir beždžionės, sako: „Nėra kito sutvėrimo gyvulių pasaulyje, kuris taip daug ir taip svarbių skirtumo žymių parodytų, kaip žmogus ir beždžionė. Mes ne tik turime teisę, bet esame priversti skirti žmogaus sutvarkymą nuo beždžionės sutvarkymo (p. 33). Žmogus gamtamokslo atžvilgiu yra įskaitomas į stuburinių gyvulių padermę, o visų kitų gyvulių padermių atžvilgiu jis užima atskirą vietą (p. 36). Prof. Gütberlet mano: jei kvaila beždžionė galėtų išsirutuloti į žmogų, tai gudurūs anatomijoje, fiziologijoje ir prileidimuose (išsilavinę) darvinistai tegu pabando ką nors bent iš tolo panašu padaryti. Tegu jie žmogui išdaigina sparnus ar bent mažus sparnų daigelius, arba tegu išaugina tokių narių, kurie yra nenaudingi ir kenksmingi, kaip pav., akląją žarną. Juk kvailiosios beždžionės, pagal darvinistus, įstengė pašalinti savo uodegą.

64. Iškastosios žmogaus kaukolės.

„Neandertal'io kaukolė, kuri buvo iškasta 1856 m., Engis kaukolė, Cro-Magnon- kaukolė ir kitos iškastosios žmogaus liekanos rodo žmogaus kilmę iš gyvulių“.

Atsakymas. 1. „Senumas labai gerai žinomų kaukolių iš Pavilandijos, Engis, Engihoul ir Spy, iškastų prie Lüttich, Aurignac, Cro-Magnon, Bruniquel... yra abejotinas; kaukolė iš Kannstatt... tikriausiai yra vėlesnių laikų. Žymus Neandertal'io kaukolės fragmentas, kaip liudija Virchow, yra kilęs iš mažagalvių giminės, bet neįrodyta, kad jis kilęs iš diliuvijaus gadinės... Ir toji pati kaukolė yra nesveika, sako Virchow. Diliuvijaus (tvano) gadinės laikomos šios kaukolės: Toskanoj ir Elzase rastos kaukolės, apatinis žandikaulis, iškastas Belgijoje prie Furfooz'o ir dalis žandikaulio, rasto Moravijoje, Šipkos oloj. Bet ta medžiaga negali tikrai nustatyti rasių; tik visos žmogaus liekanos iš diliuvijaus gadinės iškastos Europoj ir visos olose rastosios kaukolės savo dydžiu, forma ir tūriu atitinka išmintingą žmogų (homo sapiens) ir yra aukšto išsivystymo. Tos liekanos nesudaro pereinamo laipsnio tarp žmogaus ir beždžionės“. Taip kalbėjo garsus paleontologas Karolis A. Zittel (Paleontologie 4 dal., Vertebrata p. 717--18, München und Leipzig 1891 — 93).

2. R. Virchow, neabejotinas autoritetas tame klausime, sako: „Tyrinėdami ketvirtos gadinės iškasto žmogaus liekanas, kurios turėjo sudaryti artimiausią kilmės eilę mūsų pirmiesiems protėviams, randame tą patį žmogų, kaip ir mes. Prieš dešimtį metų, kai surasdavo kaukoles durpėse arba suakmenėjusiuose palaikuose arba senose olose, tai manydavo, kad čia jau tikrai matą žemą išsivystymo stovį. Bet tas iš lengvo vis labiau ir labiau nyko. Pasirodė, kad seni trogloditai, baslių statybos laikų žmogus ir durpių žmogus yra vienos gražios draugijos. Jie turi tokio didumo galvas, kokias turėdamas kiekvienas mūsų sakytusi esąs laimingas. Bet mums gali pasakyti, kad iš galvos didumo nieko negalime spręsti: juk galvoje galėję būti ne tik nervų centrai, senojo žmogaus smegenys galėję turėti daugiau tarpinių audinių, negu dabar yra, ir jo

nervų centrui, nežiūrint smegenų didumo, galėję būti žemesniame išsivystymo laipsnyje. Bet čia yra tik mandagus bejėgis išsisukinėjimas. Šiandien visi pripažįsta, kad šių dienų iškassenose nėra nė vieno žemesnio išsirutulojimo žmogaus. Jei mes suimtume visas iškastojo žmogaus liekanas drauge ir sustatyme jas šalia to, ką turime šiais laikais, tai drąsiai galėtume tvirtinti, kad tarpe šiandien gyvenančių žmonių yra didelė dalis reliatyviai daug žemiau stovinčių už anuos iškastuosius. Ar kaip tik tie didieji genijai ketvirtosios gadynės turėjo laimės išlikti? to aš nedrįstu spėti. Paprastai sprendžiama iš ypatumų vieno kokio nors daikto apie daugelį kitų, dar nesurastų (nežinomų). Tačiau aš to nenoriu daryti. Aš nenoriu tvirtinti, kad visa rasė buvo tokia- me aukštame išsivystymo laipsnyje, kokiam yra lig šiol užsilikusiosios dvi kaukolės. Aš prisipažinsiu, niekuomet nesu radęs iškassenose beždžionės arba beždžionžmogio kaukolės, kurią būtų galima priskirti žmogui. Juo daugiau medžiagos tuo klausimu surinkta, juo toliau atsitolinta nuo pasistatyto klausimo. Mes negalime mokyti nė skelbti, kaip mokslas laimėjimo, kad žmogus iš beždžionės arba kito kokio nors gyvulio išsirutulojęs“ (Virchow, Die Freiheit der Wissenschaft p. 30—31).

3. „Šiandien yra tikras mokslo padarinys, rezultatas, kad žmogus neišsivystė iš beždžionės“. Tais žodžiais K. Frank S. J. pabaigė ilgą straipsnį žurnalo „Balsai iš Maria-Laach“), 80 tom., 1911, 560, kur jis gvildeno klausimą: ką sako šiandien mokslas apie žmogaus kilmę iš gyvulio?

4. Dr. Bumüller savo knygoje „Priešistorinis žmogus“ (Die Urzeit des Menschen 3 Aufl. Köln 1914, 221), gvildendamas paskutinį skyrių apie žmogaus kilmę, taip rašo: „Lig šiol dar yra gamtos mokslui paslaptis, iš kur žmogus atėjo“. Tas pats Dr. Bumüller, baigdamas straipsnį „apie dabartinę žmogaus kilmės klausimo būklę, pabrėždamas sako: „Teorija apie žmogaus kilmę iš beždžionės gamtamokslio atžvilgiu šiandien yra labiausiai netikėtina hipotezė“ (Wissen und Glauben, Magazin für volkstümliche Apologetik 19 Jahrg. 1921, 175),

*) Stimmen aus Maria-Laach.

65. Ką sako katalikų Bažnyčia apie žmonių kilmę iš beždžionės.

„Ar katalikų Bažnyčia turi teisę ką nors šiuo klausimu pasakyti? Juk čia — grynai mokslo dalykas“.

Atsakymas. Kas tikrai supranta katalikų bažnyčios mokslą, tas žino, jog ji Dievo įkurta ir turi teisės spręsti apie tikrąją Sv. Rašto prasmę. Šv. Raštas kai kuriose vietose kalba apie žmonių giminės kilmę, todėl katalikų Bažnyčia turi teisę išsirtarti apie tų vietų tikrąją prasmę.

2. Pirmojo žmogaus atsiradimo klausimas paliečia gerokai religinę sritį. Nes, jei žmogus, pav., žino, kad pirmasis jo tėvas ne tik kūnu, bet ir siela yra betarpiškai Dievo sutvertas, o nėra išsivystęs iš gyvulių, tai tas daro labai didelės įtakos žmogaus vertės gerbimui ir Kūrėjo baimei. Be to, jei Dievas tiek daug mums apreiškė, tai Jis negalėjo palikti mūsų ir čia nepamokęs. Visą savo apreiškimą Dievas pavedė skelbti neklaidingai Katalikų Bažnyčiai.

3. Pirmojo žmogaus atsiradimo klausimas yra glaudžiai susijęs su tikėjimo tiesa (dogma) apie atsiradimą žmonių (dabar gyvenančių) iš Adomo. Nes, jei žmogus išsivystė iš gyvulio, tai tada galėjo būti ne viena pirmųjų žmonių pora, bet daugelis. Tuomet liktų abejotinas visos žmonijos atsiradimas iš Adomo. Dėl šito sąryšio Katalikų Bažnyčia turi teisę pasakyti čia savo nuomonę.

II. „Tad ką yra pasakiusi Katalikų Bažnyčia šituo klausimu?“

Atsakymas. Lig šiol Katalikų Bažnyčia viešai, t. y. visuotiniuose susirinkimuose ir popiežius iš katedros dar šituo reikalu nieko nėra pasakęs. Apskritai, vieši tikėjimo tiesų skelbimai yra reti. Pirmas visuotinis susirinkimas buvo tik 325 m. po Kr. Bet šalia viešų tikėjimo tiesų paskelbimų Bažnyčia atlieka savo neklaidingo mokymo pareigą taip pat per paprastą kasdieninį tikėjimo skelbimą. Ką ji sutartinai po visą žemę aiškina kaip tikėjimo ir dorovės dalyką, tai yra tikra tiesa.

2. Nėra abejonės, kad Katalikų Bažnyčia moko, yra tikėjimo mokslas, kad pirmojo žmogaus kūnas iš žemės be-

tarpiškai yra Dievo sutvertas. Bažnyčia randa tą mokslą šv. Rašte: „Taigi, Viešpats Dievas padarė iš žemės molio žmogų ir įkvėpė į jo veidą gyvybės kvapą, ir žmogus pasidarė gyva esybė“ (Gen. 2,7). Prieš tai jis nebuvo gyva būtybė, taip pat nė gyvylis. Po puolimo pirmasis žmogus buvo pasmerkta grįžti į žemę ir dulkes, iš kurių jis paimtas (Pradž. 2, 19). Šv. Rašto komisija, kurios mokslo autoritetas yra lygus šv. Oficijos kongregacijos autoritetui, birželio 30 d. 1909 m. pareiškė, kad dėl trijų Pradžios knygos skyrių istoriškumo negali būti jokios abejonės, nes čia kalbama apie faktus, kurie liečia krikščioniškosios religijos pagrindus; ir šičia aiškiai pasakojama, kad pirmasis žmogus buvo atskirai sutvertas ir iš jo padaryta pirmoji moteris (Denzinger, *Enchiridion*, n. 21, 23). Ir kitos Šv. Rašto knygos paduoda tą patį mokslą „Dievas sutvėrė žmogų iš žemės... Jis vėl jį į ją sugrąžino“ (Knyg. Eccli. 17, 1, 2). „Pirmasis žmogus iš žemės, žemiškas; antrasis žmogus iš dangaus, dangiškas“ (1 Kor. 15, 47).

Bažnyčios tėvai, kurie, jei ką nors vienbalsiškai moko, kaip tikėjimo tiesą—yra tartum mokinančiosios Bažnyčios balsas, — lygina sutvėrimą pirmojo žmogaus su jo atsikėlimu iš numirusių; Dievas iš dulkių padarė pirmąjį žmogų, todėl gali jį paskutinėje dienoje, kaip sėklos grūdą žemėje, iš naujo prikelti (Iriniejus, Aphraates). Jie stebisi žmogaus vertybe, kurią įžiūri ypatingame pirmakščiam sutvėrime (Theophilis iš Antijochijos, Origenas, Tertulijonas, Hilarijus). Šv. Gregorijus iš Nysos († 395) aiškiai sako: „Kad tu vengtum bendrumo su neprotingais kūriniais, (Dievo) Žodis mums sako apie ypatingą ir pilną meilės Dievo veikimą, tave sutveriant: Dievas paėmė dulkių nuo žemės“ (Migne, 44, 281).

Rymo katekizmas sako: „Pagaliau iš žemės molio jis padarė žmogų“ (1, 2, 19). Savo katekizme skaitome: „Dievas sutvėrė kūną iš žemės ir įkvėpė jam nemirtingą sielą“. 1860 m. provincionaliūs Kėlno susirinkimas moko: „Pirmieji tėvai betarpiškai buvo Dievo sutverti. Todėl toji nuomonė, kuri tvirtina, kad žmogus atsiradęs savaime iš netobulo kūrinio ir vėliau pasikeitęs į tobulą, yra priešinga tikėjimui ir šv. Raštui“. Kai patys katalikai pradėjo viešai ginti žmogaus atsiradimą iš gyvu-

lio, tai Katal. Bažnyčia isikišo ir pareikalavo atšaukti savo nuomones ir knygas, kurias parašė šituo klausimu.

Visa drauge suėmus, išeina, kad Katal. Bažnyčios aiškus yra mokslas, jog pirmasis žmogus atsirado ne iš gyvulio, bet buvo betarpiškai Dievo sutvertas.

III. „Bet gamtos mokslas tvirtina, kad žmogaus atsiradimas iš gyvulio esąs galimas, todėl Bažnyčios mokslas lieka netvirtas“.

Atsakymas. Gamtos mokslo nuomonė, būk žmogus galėjęs atsirasti iš beždžionės, yra labai silpna (Palygink 64 skyrių). Be to, jei mes ir priimtume tą gamtos mokslo nuomonę, tai vis dėlto ir čia tiespanašumas (galimumas) turi nusileisti pačiai tiesai. Paimkime tokį dalyką: gerų tėvų sūnus pražuvo kare. Tėvai mano, kad sūnus gyvas. Bet tuo tarpu kiti žino, kad jis tikrai miręs. Kol tėvai negauna iš jų kokios žinios, tol jie gali pasilikti prie savo abejonės (tiespanašumo), bet, kaip tik tikrai sužino apie sūnaus mirtį, gauna pamesti savo abejonės ir įtikėti priešingos pusės tiesą. Panašiai yra ir čia. Isižiūrėję į gamtos mokslo tvirtinimus, pastebėsime, kad jis neturi tvirto pagrindo sakyti, būk žmogus atsiradęs iš gyvulio, bet tik priima galimumą (tiespanašumą). Jei yra žinoma iš kitur aiški tiesa, jog žmogaus kūnas betarpiškai yra Dievo sutvertas, tai jos privalo klausyti tiespanašumas. Dievas gerai žino, kaip tai visa įvyko: jis mums tai galėjo apreikšti ir iš tiesų apreikšė.

Mokslas ramiai gali žengti pirmyn, surasti naujų panašumų žmogaus į gyvulį ir daryti naujų iškasimų, bet jis privalo saugotis daryti tokių išvadų, kurios logiškai neseka.

IV. „Jei geologas randa šalia vienas antro du kalnynų, kurie savo suakmenėjimu ir sluoksniais yra vienas į antrą panašūs, tai jis išveda, kad jie kuomet nors jungėsi, nors neranda jokių tarpinių narių ir įvykusio persiskyrimo žymės. Panašiai išveda ir mokslas iš žmogaus ir gyvulio panašumo, kad žmogus kilęs iš gyvulio“.

Atsakymas. Jei anas geologas iš kur kitur nežinojo, kad tie kalnynai kuomet nors iš tiesų jungėsi, tai jo išvada yra neteisinga. Tas pats reikia pasakyti ir apie evoliucijos (išsivystymo) mokslą. Kitaip reikėtų pripažinti visuotinį dėsni, kad panašumas yra vienokios kilmės ro-

diklis (žymė). Čia reikia skirti tris galimumus: arba pirmas turėjo atsirasti iš antrąjo, arba antrasis iš pirmojo, arba abudu drauge iš vieno trečiojo. Paskutinis galimumas yra pasitvirtinęs, nes žmogus ir gyvylis išėję iš to paties Kūrėjo. Tuo išaiškinami panašumai ir skirtumai tarp žmogaus ir gyvulio.

66. Šuns protas.

„Argi gyvuliai, pav., šunės, neturi proto? Savaiame aišku, niekas taip nėra tobulas, kaip žmogus. Bet ir šunės supranta kai ką, ir dažnai tikrai yra gudrūs savo srityje. Jie mąsto, skaičiuoja ir ieško sau naudos. Šunis taip pat galima išmokyti įvairių daiktų nupirkti“.

Atsakymas. Šunės ir visi gyvuliai turi tik pojūčių pažinimą, o protas reiškia dvasinį pažinimą, ir tarp abiejų šito pažinimo rūšių yra lygiai toks pat didelis ir esminis skirtumas, kaip tarp materijos ir dvasios.

Šuo pažįsta tik atskirus vienetus, esančius laike ir erdvėje, kurių supratimas pasireiškia tik per pojūčių atmintį ir pagal asociacijos (pojutinių vaizdų jungimo) dėsnius lieka surišamas su kitais naujais pojūčių pastebėjimais. Bet čia nėra mąstymo. Mūsų protas esmiškai siekia daug toliau: jis pažįsta daiktų santykius, priežastį ir veikimą, tikslą ir priemones, būtį ir nebūtį; jis sudaro visuotines savokas, palyginimus, sprendimus, išvadas ir paskum tik pagal šią pažinimą tvarko savo veiksmus.

„Jeigu šuo nors mažiausią dalelę šio dvasinio pažinimo turėtų, jis tikrai pastebėtų, kad žmogus už pinigus nuperka mėsos, ir tada protingai įstengtų savo alkį nuraminti. Pav., jis, atsitiktinai atradęs ir, progai pasitaikius, pavogęs nuo savo pono truputį pinigų, gerai paslėptų, kad vėliau juos panaudotų savo tikslams. Tada jis su pinigais snukyje nubėgtų pas mėsininką, padėtų juos ant stalo, letena nurodytą puiklį dešrą ir po to protingai pažvelgtų į mėsos savininką arba, sumaniai lodamas, jį pastūmėtų, duodamas jam savo norus suprasti.“

Be abejo, šunį galima pripratinti prie to, kad jis su krepšiu, kuriame yra pinigų, nubėgtų pas nurodytą (žinomą) mėsininką ir atneštų mėsos. Šis faktas tik tiek tepasako, kad žmogus savo protavimo sprendimus gali

mechaniškai, dresūros keliu, išpausti į pojutinę gyvulio atmintį; vadinasi, tuo aiškiausiai įrodoma, kad gyvulys savo proto neturi; nes kitaip bent kartą turėtų ypatingai protingas šuo, kuris tokius darbus savo ponui atlieka, pastebėti bent mažiausią sąryšio žymę tarp mėsos ir pini-gų, ir po to savarankiškai pagal savo interesus pasielgti.

Nežiūrint tūkstantinių progų, kurios leidžia jam, santykiaujant su žmogumi, siekti taip vadinamos inteligencijos, nė vienas šuo (ir, apskritai, joks gyvulys) nėra priėjęs iki to laipsnio, kad galėtų protingai veikti.

Jis neveikia protingai dėl to, kad negali, o negali to daryti dėl to, kad jis, pagal instinktyvius vaizdų asociacijų dėsnius, tesugeba surišti tik visiškai konkrečius po-jučių vaizdus, nežvelgdamas juose jokio sąryšio ir nepareikšdamas jokios savisąmonės; trumpai sakant, dėl to, kad jis tikrai pojutinio, o ne dvasinio pažinimo galia teturi“ (Wasmann S. J. Instinkt und Intelligenz p. 79).

Pudelis Vanas buvo labai gudrus gyvulys. Lubbockas, jo po-nas, norėjo jį išmokyti „galvoti“ ir skaityti; tada jis „maistą“ (fo-od) ir kitas „šunsinteligencijai“ artimas sąvokas ant įvairių lentelių didžiąja raide atspausdino ir šunį taip pripratino: jei jis ėsti nori, privalo atnešti tą lentelę, ant kurios užrašyta „maistas“ (food), jei jis nori pasivaikščioti, privalo atnešti tą, kurioj pažymėta „iš“ (pav., išeinam) ir t. t. Taip jam pasisekė padaryti tik po ilgos ir vargin-gos dresūros ir su mažu žodžių skaičiumi. Konkretus sąryšis žo-džio „maistas“ su dažnu regėjimu ištisos cilės pažymėtų raidžių pamažu taip įlindo į pojutinę pudelio atmintį, kaip ir šis patyrimo faktas, kad jis ėsti tada gaus, kai jo ponas sušuks „food“ (maistas)! Iš to išeina, kad, pagal anuos pojutinius vaizdų asociacijos dėsnius, kuriuos prof. Wundt'as vadina „prisilietimo asociacija“, su alkio pa-jautimu šuns sieloje taip pat buvo iššauktas ir vaizdas tos lentos, kurioje užrašyta „food“. Todėl jis atnešdavo tą lentą tada, kai jį versdavo alkis. Taigi, matome, kad pas išmintingą pudelį Vaną per patyrimą buvo susidares sąryšys pažymėtų vaizdų su afektais (no-rais). Jei šno igautų inteligencijos, — nors ir aprėžtos šuns inte-ligencijos, — tai jis galėtų šiuo kalbos būdu dar toliau tobulintis ir savarankiškus veiksmus daryti. Nežiūrint viso to, šuo vis tik to nepasiekia. Jis visuomet pasilieka tiek protingas, kiek jam jo mo-kytojas mechaniškai įkalė pojutinių vaizdų junginių, kurių toliau šuo savarankiškai neberutuloja.

Jam niekuomet neatėjo į galvą mintis savo mažą draugę Pasjanšę, kambario kalytę, pratinę prie tos kalbos, kurios jis pats mokėsi; šitai draugei visai neatėjo ta mintis, kad ji galėtų pasinaudoti Vano elgimusi ir, kai ji alkį jaučia, atnešti tą lentelę, ant kurios užrašyta „food“; nors ji gerai stebėjo, kaip Lubbockas tvirtina, kad Vanas gauna gabalėlį mėsos, kai jis atneša aną lentelę. Pasjanšė nepriėjo prie tos minties, kurioj glūdėjo santykis maisto su lenta, ir taip pat Vanas jai to nepasakė.

— Kodėl?

— Samoningas psichologas atsakytų, kad ne Vanas Pasjansei, bet jos ponas ir mokytojas Jonas Lubbockas tegali duoti inteligencijos“ (Wasmann kit. viet. p. 100—101).

Kai kada tokie iš gyvulių gyvenimo atsitikimai atpasakojami, žinoma, truputį su „pagražinimais“.

Visiems matant, šuo skambino fortepionu, žinoma, tik paprasčiausias gaidelės. Visi stebėjosi gyvulio sumanumu: „Tikras antšunis!“ Tuomet vienas žiūrėtojas parodė jam dešrą. Šuo, pamatęs, pauostė ir tuoj prišoko prie jos. Bet keista — klavišai ramiai skambino toliau, nes pasislėpęs griežikas tuo laiku nepastebėjo šuns pasišalinimo. Žinoma, užsipelnė gėdos šuo, bet to pats nė praste nesuprato.

Gyvuliai nesijuokia; žmogus juokiasi. Aš kalbu ne apie tam tikros rūšies karvelius ir šunyčius, kurių snukučio raumens kartais išsitempia po tam tikrų pojūčių pakaitu, bet apie tokį juoką, kuris reiškia supratimą, pav., išgirdus sąmojų.

O, kaip bijosi žmogus sąmojaus! Vienas studentas turėjo puikius ūsus. Kai jis sugrįžęs atostogų, išdidžiai į savo gimtinės miestelį įvažiavo, užsidegė paskutinį cigarą; ištiko nelaimė; dešiniąją pusę ūsų ugnis stipriai nudegino. Tada nelaimingasis buvo priverstas ir kairiąją pusę nusiskusti, nes kokia pašaipa jį būtų palydėjusi, jei jis su apdegusiais ūsais būtų įvažiavęs į miestą.

Katinas, tokios nelaimės ištiktas, nė kiek nesibijo būti žiurkių išjuoktas, nes žiurkės jokio sąmojaus neturi.

Ir, jei šuo (sprendžiant pagal šunų papročius) būtų dar juokingiau pasielgęs, tai jį nesivytų ir neišjuoktų kiti šunes, kaip mokinys vytusi, pamatęs kynietį. Nė vienas šuo nerodytų savo priešakine letena į jį ir nesišaipytų, vogčiomis žvilgterėdamas į draugą.

— Kodėl?

— Dėl to, kad gyvulys apie šamojų ir pašaipą neturi jokio supratimo. Šamojui reikia pažinti santykius, t. y., šį tą antpojutinį.

Šamojus yra sugebėjimas surasti nelauktą panašumą dviejų neva visai svetimų ir vienas nuo antro toli stovinčių vaizdų. Žvėris to padaryti neįstengia, nes jis, apskritai, nieko dvasiško nepažįsta, jokio supratimo, jokios dvasios neturi.

67. Gudrusis Jonas Berline.

„1904 metų vasarą Berline vienas ponas von Osten ant rusiško erzilo įrodė, kad gyvuliai turi protą.“

Šis jaunas arklys, „gudrusis Jonas“, galėjo, krapštydamas pirmutine koja, savo mintis išreikšti, o jas užrašyti sugebėjo atitinkamai trepsėdamas ir tam tikru būdu raides žymėdamas. Jis galėjo skaičiuoti, skaičiuoti net su trupmenomis ir laipsniais, pasakyti vokišku pinigų vertę, asmenis iš paveikslų pažinti, vokiečių kalbą suprasti ir t.t. „Aš šiandieną su nemažu skaičiumi nudžiugusių mokslininkų visai įsitikinau, kad erzilas savarankiškai galvoja, kombinuoja, išvadas daro ir pagal tai veikia“, taip kalbėjo ponas Schillings 6-tame tarptautiniame zoologijos kongrese Berline.

Ponui von Osten pasisėkė „arklio dvasią pastūmėti tikrai savarankiškai veikti“ (Bericht des Generalmajors von Zobel in der „Deutschen Landwirtschaftl. Presse“).

Atsakymas. „Gudrusis Jonas“, kurio gudrumas 1904 metų vasarą buvo padaręs kvailus daugelį „išmintingų“ vyrų, ypač netikinčių, dar tų pačių metų rudenį buvo su-sektas kaipo „maisto dresūros mokytinis“ ir „morkų Jonas“.

„Joną“ tyrinėjo mokslinga iš 13-kos rinktinių asmenų komisija, o paskui jį pavedė prižiūrėti universiteto profesorius Dr. Stumpf, direktoriui psichologiško seminaro Berline. Šis gruodžio mėnesyje po įvairių bandymų padarė atitinkamą „Jono“ išminties įvertinimą, iš kurio kai ką paduodame.

„Rezultatas yra toks. Arklys nieko neatsako, kai sprendžiamas uždavinys yra nežinomas nė vienam ten esančiųjų; pavyzdžiui, jei jam užrašytieji skaičiai arba suskaityti duodamieji daiktai taip patiekiami, kad niekas jų

Iš esančiųjų, o ypač klausinėtojas, neregėtų. Jis negalėjo nei skaityti, nei suskaičiuoti.

Toliau, jis taip pat nieko neatsakė, kai jis negalėjo per kutės užtvarus matyti žmonių, ypač klausinėtojų, kurie mokėjo uždavinį išspręsti. Todėl arklys, matyti, reikalingas reginių pagalbą...

Per ilgą mokymą skaičiuoti arklys taip pripranta prie savo pono elgesio, kad, mušdamas koja, jis pastebi kiekvieną pono veide įvykstantį pasikeitimą, akių užsimerkimą, kurie sąmoningai ar nesąmoningai pažymi mokytojo galvoje išdavas, ką regėdamas, arklys panaudoja savo trepsėjimams. Prie to atidumo jį dar labiau paskatindavo po kiekvienos pamokos duodama morkų ir duonos porcija.

Nuostabus yra pastebėjimas smulkiausių judesių.

Tuo būdu buvo suduotas mirtinas smūgis „Gudriojo Jono“ protui.

Iš nenusisekusių mėginimų išidėmetinas yra šis keistas atsitikimas. Arklys turėjo naga išmušti vieno pono von Plüsskow vardą. Jis tai padarė, bet galė žodžio pridėjo ir raidę „w“, kurį visai nebuvo ištarta (tariama: Plūsکو). Ar iš tiesų „gudrusis Jonas“ mokėjo taisyklingai užrašyti prūsų didiko vardą? o gal jis tik buvo dirguojamas savo mokytojo slaptais ženklais? Iš tikrųjų, mūsų „Duonos studentui Jonui“ reikėjo tik stebėti, kada mokytojas tyčiomis ar netyčiomis duos jam ženklą pradėti ar baigti trepsėjimą. Ir šitame atsitikime jo mokytojas sąmoningai ar nesąmoningai davė ženklą dėl paskutinės raidės „w“, kurią neprotingas gyvulys ir paabrėžė. Tuo ir pasibaigė „gudriojo Jono“ išmintis.

68. „Mąstą“ arkliai iš Elberfeld'o.

„Kas nepavyko „gudriajam Jonui“ padaryti, tą padarė trys mąstą arkliai iš Elberfeld'o. Tuo tikrai įrodyta, jog gyvuliai mąsto. Trys zoologijos profesoriai: Kraemer'is, Sarasin'as ir Ziegler'is paskelbė, kad Elberfeld'o arkliai sunkiausius aritmetikos uždavinius gali išspręsti: „Jau tikrai įrodyta, kad ilgai mokyti arkliai — Muhamed'as ir Zarif'as gali išspręsti net sunkiausius uždavinius (Kölnische Volkszeitung 16. Sep. 1912, 814)“.

Atsakymas. Yra įrodyta, kad arkliai neturi proto, todėl negalima priešingai įrodinėti, kad jie turi protą (žiūr. skyr. 66).

2. Elberfeld'o arkliai, tap pat kaip ir „gudrusis Jonas“, greit pagauna signalus (ženklus), savo dresūroje jie puikiai išmoksta pastebėti mažiausius ženklus, į kuriuos greit reaguoja ir veikia. Tie ženklai gali būti regimi, girdimi arba jaučiami. Regėjimo ženklai nieko nepadėjo aklam arkliui Berto. Už tat jo ponas Karolis Wigge, Reino-Vestfalijos gyvulių gydyklos savininkas, pastebėjo, kad aklasis eržilas kaip tik tada pradeda koja trepsėti, kai jo arklininkas Albertas, ponui Krall'ui duodant arkliui klausimą, atriša apinasrį. Čia, matyt, arklio pastabumas buvo surištas su prisilietimo ženklais. Panašiai ponas Wigge pastebėjo, kad arklys Muhamed'as pradėjo ir baigė koja trepsėti, kai prasidėjo ir liovėsi arklininko mirksėjimas (Stimmen aus Maria-Laach Bd. 85. 1913).

1913 m. tarptautinis zoologų kongresas Monake, vadovaujant universiteto profesoriui Dr. Hermann Drexler'ui, pasmerkė anų trijų zoologų išvadas ir jų tvirtinimą. Kongreso nutarimas taip skamba:

Daugiau kaip prieš metus ponas Krall iš Elberfeld'o parašė knygą, kurioje gina savarankišką arklių mastymą ir tvirtina, kad aritmetikos skaičiuotėje jie prašoksta net vidutinių gabumų žmones. Krall'io pažiūros jau 1912 m. rudenį surado daug šalininkų, kurių tarpe buvo ir trys minėtieji zoologai: Ziegler, Sarasin ir Kraemer; jie pirmi sudarė gyvulių psichologijai tirti draugiją.

Krall'io ir jo pasekėjų mokslas, nežiūrint to, kad jis visai neatitinka dabartinius gyvulių fiziologijos ir psichologijos moksliskus tyrinėjimo davinius ir neparemtas jokia griežta metodika, labai greit išsiplatino po visą Vokietiją, nors lig šiol neparodė nei vieno kritikos reikalavimams atsakančio tyrimo ir nei vieno patikimo eksperimento. Leisti toliau be pasipriešinimo plisti tai pažiūrai, reikštų lygiai tą pat, ką ir niekinti naujai bujojančią gyvulių psichologijos tyrinėjimo sritį, kuria remdamies kongreso dalyviai štai ką sako:

Teoretinės Ziegler'io, Sarasin'o ir Kraemer'io išvados Krall'io arklio tyrinėjimo atvejuje bus laikomos neįrodytos ir labai netikėtinos, kol pasirašiusiems po šiuo raštu bus patiekti visiems prieinami tyrinėjimų protokolai, atitinką visus šių dienų gyvulių psichologijos tyrinėjimo reikalavimus ir pojučių fiziologijos metodiką. Negali būti jokio ginčo apie mokančius skaičiuoti arklius, kol ponas

Krall'is patieks savo gyvulius laisvai patyrinėti, vartojant tikrus eksperimentalės psichologijos ir fiziologijos metodus, vadinas, kol jis prileis prie savo arklių kitus mokslininkus, ne savo šalininkus.

Pasirašo: Karolis Bühler (Bonn), Hermann Drexler (Praga), Max Ettlinger (München), Otto Lipmann (Berlin), Steponas von Maday (Praga), Juozas Marek (Pest), Armin von Tschermak (Viena), Erich Wasmann (Valkenburg), Karolis Wigge (Düsseldorf), Wilhelm Wundt (Leipzig). (Žiūr. Kölnische Volkszeitung, 18. III. 1913. Prie tų prisidėjo dar A. Forel, L. Freund, W. Kükenthal, G. Nikolai, H. Poll, P. Schotländer, R. Remon, C. Thesing, C. Zimmer (Köln. Volksz. 2. IV. 1913).

4. Vienas ungarių vyr. leitenantas Steponas Maday taip sukritikavo „mašančius arklius, kad E. Wasmann pasakė: „Jis palaidojo pasaką apie mašančius arklius, kuri Krallizme šventė savo prisikėlimą, ir atleido ją ramybėje ilsėtis“ (Stimmen der Zeit Bd. 90. 1916).

69. Gyvulių dorovės mokslas.

„Anglas Herbertas Spenceris iš įvairių šunų gyvenimo nuotykių įrodė dorovinį gyvulių veikimą. Gyvuliai turi taip pat etiką“.

Atsakymas. Visas Spencerio gudrumas yra tame, kad jis vienoms sąvokoms duoda kitus vardus; jis laiko doroviškai gera ir tai, kas pagal visų civilizuotų tautų pažiūrą yra savanaudiškumas (egoizmas). Tokios dorovės saikas yra ne kas kita, kaip tik pojutinis pasigėrėjimas arba gera fizinė savijauta. Žinoma, tokia žodžio prasme ir gyvuliai yra dorovingi.

Taip keičiant sąvokas ir elgeta galėtų pasidaryti akimirkšnyje viešpataujančiu kunigaikščiu; jis savo kepurę pavadintų vainiku, savo lazda — skeptru ir savo kojas — pavaldiniais, ir tada — gatavas karalius. Spenceris sako: „Doroviškai geras ar blogas elgimasis yra, žiūrint, kokias pasekas jis užtraukia veikiančiajam“. Todėl, kai aš patiriu, kad šalti kompresai, masažas, dažnas maudymasis ir pan. turi gerų ar blogų pasekų man bei kitiems, tada drąsiai galiu tvirtinti, jog čia yra etiškas, moralistiškai-filosofiškas patyrimas.

Tuomet gydytojus ir vaistininkus, aukščiausia to žodžio prasme, reikėtų laikyti dorovės mokytojais (Cathrein S. J. Stimmen aus Maria-Laach Bd. 46, 1894, 472 ff.).

Fantastingas svajotojas Brehmas iš pat pradžios gyvulius apdovanojo žmogiškuoju protu, jausmais, dorybėmis ir ydomis. Visos Brehmo istorijos apie gyvulius tėra vien pasaka, ir mokslui jos tiek tetinka, kiek vaiko kambarėlis akademiškai auditorijai.

Profesorius Altum'as savo knygoje „Paukštis ir jo gyvenimas“ (Der Vogel und sein Leben duoda aiškiausių pavyzdžių, kurie rodo, kad gyvuliuose nėra jokių protinumo reiškinių.

70. Galvojimas—fosforo veikimo išdava.

„Galvojimas yra ne kas kita, kaip tik smegenyse veikias fosforas, t. y. grynai materialis procesas“.

Atsakymas. Kad fosforas tamsoje šviečia, mes žiname, bet kad jis mąstyti, tai naujiena. Mokslas tokių „išradimų“ nepažįsta, nes prie tokių nesąmonių neprieita net „tamsiuose viduranžiuose“.

Mes mąstome apie antpojutinius dalykus, pav., dvasią, Dievą, nemirtingumą, amžinybę, teisėtumą, išmintį ir k. Šios mintys yra visiška priešingybė materijai; todėl jos nėra materijos vaisius. Jos gali kilti tik iš nemedžiaginės priežasties — sielos. Tas pats yra ir su mūsų norais.

Ar yra kuomet nors kas girdėjęs, apie minties metrą, apie gerų sumanymų litrą, išvadų hektarą, meilės svorį neapykantos kilogramą, vilties dubenį? Kodėl tokia kalba mummyse sukelia juoko? — Nes kiekvienas žino, kad tokie daiktai nesiduoda, kaip medžiaga, matuoti ir sverti, kad jie yra visai priešingi bedvasei ir sudėtai materijai, kad jie yra nematerialūs. Todėl taip pat ir priežastis (versmė), iš kurios jie iškyla, privalo būti nematerialė; yra viena nematerialė dvasia — siela.

2. Savisąmonė, šitas veikimo susikoncentravimas kaip tik viename taške, be sielos dvasiškumo būtų visai negalimas, nes tada įvairios materijos dalys paliktų visuomet nesujungtos šalia viena kitos. Todėl ir Du Bois

Reymond pripažista, kad savisaŕmonės kilimas materializmui esąs neišsprendžiama mįslė.

3. Dvasios priklausomumas nuo materijos yra videntelis Büchner'ui įrodymas minties ir pačios dvasios materiališko. Daugely atsitikimų siela savo veikime tikrai pareina nuo kūno; pav., liga neleidžia arba kliudo galvoti. Bet šis pareinamumas yra tik išviršinis ir aiškinamas vidiniu sielos ir kūno susijungimu, o jie abu kaip tik sudaro žmogų. Kad siela viduškai nepriklauso nuo kūno, kad ji yra ne kūninė, bet dvasinė būtis, matyti iš jos antpojutinių gabumų, pav., iš pažinimo Dievo, teisėtumo, dorybių, bendrų sąvokų sudarymo ir laisvo veikimo. Viso to negalime taikinti kūninei būčiai.

71. Spiritizmas.

„Kodėl Kat. Bažnyčia smerkia spiritizmą? Juk spiritizmas yra geriausias įrodymas dvasių buvimo, ir todėl tinkamiausias atsikirtimas prieš materializmą“.

Atsakymas. 1. Tamsta tikrą tiesą pasakei, kad Kat. Bažnyčia draudžia spiritizmą. 1917 metų balandžio mėn. 24 d. taip vadinamoji šv. Oficijos Kongregacija pasakė: „Nepavelyta yra dėtis prie bet kokių dvasių pašnekesių ar spiritistiškų darbų praktikos, nors jie turėtų padorumo ar dievotumo antspalvį, ar jie yra su ar be medijumo, ar atsitinka su ar be hipnotizmo, ar sielų bei dvasių klausima, ar tiik klausoma arba vien žiūrima į jas. Visa tai yra užginta ir tada, jeigu tai visa įvyksta tyliai ar garsiai pareiškus, kad nenorima bendrauti su piktomis dvasiomis“.

1898 metais išleistas panašus uždraudimas. Bažnyčios Kanonai (Kanonas 1399, n. 7) draudžia skaityti visas tas knygas, kurios moko ar siūlo bet kurios rūšies prietarus, prietaringą būdą ateitį patirti ar atrasti paslėptus daiktus, pranašavimus, burtininkystę, dvasių iššaukimą ir panašius dalykus.

2. Kovoje prieš materializmą mes nė kiek nesiremiame spiritizmu. Katalikas visai kitokiu būdu pilnai yra įsitikinęs, kad yra Dievas, nepabaigiamai tobula dvasia, kad žmogus turi dvasią, nemirtingą sielą, kad yra gerosios dvasios, kurias mes angelais vadiname, ir piktosios

dvasios, arba velniai, kurie, būdami dėl savo nuodėmių amžinai Dievo prakeikti, neapkenčia Jo ir žmonių ir stengiasi juos sugundyti. Kovoje su materializmu daugely atsitikimų tos „dvasios“ yra labai netinkamos; jos kai kada spiritistų bandymuose pasirodo besą vielų griaučiai, aptraukti puikia balta šilko medžiaga, išpūstomis gumos galvomis ir baltomis skaromis. Iš rengėjo suktumo galime spręsti, kad čia yra kas nors dvasiška, būtent, jo paties protas, kurį jis blogam panaudoja.

3. Spiritizmas remiasi noru tikrai susinešti su dvasių pasauliu ir žmogaus veržimusi į antpojudinę dvasinę viešpatiją. Šis veržimasis savaime yra geras, bet jo nevalia tenkinti uždraustu ir prietaringu būdu. Katalikas žino, kad jis gali ir turi jungtis su aukščiausia Dvasia Dievu per tikėjimą, maldą, Dievo meilę, viltį ir per eucharistinį dalyvavimą šv. Komunijoje. Dievas į jį kalba Šv. Rašto žodžiais per savo šv. Bažnyčios vietininkus: „Kas jūsų klauso, manęs klauso“ — per malones ir Šv. Dvasią. Su angelais ir šventaisiais mes bendraujame, kreipdamiesi į juos maldoje. Bet Dievas nesiunčia savo angelų ir šventųjų, kad jie prieš smalsias akis ir ausis, o gal net Kat. Bažnyčios priešininkų teatre vaidintų. Mirusiųjų sielos yra Dievo rankoje. Skaistykloje esančioms sieloms mes galime padėti savo maldomis, bet Dievas jų nei iš skaistyklos, nei iš dangaus nesiunčia į spiritistinių vakarų vaidinimą.

4. Ko negalima išaiškinti spiritistinėse įrangose vyliumi, apgavimu ir, apskritai, natūraliomis jėgomis, tas priskaitoma piktajam priešui — velniui, kuris kovoja prieš Dievą ir žmogų ir kuris nesibijo, prisidengęs pamaldumo ir šventųjų bendravimo skraiste, apgaudinėti neatsargius ir dievotus žmones. Atskirais atsitikimais ne visuomet ir ne lengvai pasiseka tikrai nustatyti piktosios dvasios įtaką. Bet vis tik nė viename atsitikime nepavelyta dalyvauti spiritistinėje praktikoje.

Palygink mažą brošiūrą (31 p.): „Der Spiritismus, Geschichtliches und Kritisches vom modernen Geisterkult, Dr. Albert Sleumer, iš rekomenduotinių brošiūrų rinkinio „Volksaufklärung“, išspausdino ir išleido Ambr. Opitz'as, Nordböhmen. Ten išskaičiuota ištisa eilė spiritistinių pratimų ir apgaulių.

Julius Bessmer S. J. „Geisterphotographien“. Stimmen aus Maria-Laach Ed. 62, 1902, 183 ff.

Dar vienas didelis katalikiškas veikalas: „Der neuere Geisterglaube“, Wilh. Schneider 3 Aufl. 1913. Išleido Fanz Walter.

72. Büchnerio pokaitis.

Miegant siela išnyksta, todėl čia yra visai teisingas įrodymas sielos materializacijos. Miego, kaip kūninio poilsio laike, galvojimo veiksmas kaip kuriam laikui sustabdomas ir per tai siela, tikra to žodžio prasme, sunaikinama. Dvasinė būtybė pabėgo ir tik kūnas egzistuoja ir toliau vegetuoja... Atsibundant ji vėl tuoj atsiranda, kaip užmiegant pražūva; tame laike jos nėra (ji negyvena); ji yra dvasinės mirties stovyje... Iš nemigo į miegą perėjimo momente mus apsupa paslaptingas būsimąjo dvasinio išnykimo jausmas ir baimė — ligi kolei taip bus, ar amžinai, ar tik tam kartui? (Büchner, Kraft und Stoff, S. 236).

Atsakymas. Na, dabar aš klausiu visus tuos, kurie mėgsta pokaičio numigti, ar ištinka juos toks „paslaptingas jausmas“. Šiltame kambaryje patogiai sėdi kas krėsle su laikraščiu rankoje ir skaito... skaito... palinksta ir užsnūsta. Kur gi yra tas „paslaptingas išnykimo jausmas“? Tai patiria, tur būt, tik fantastingas rašytojas, kurio eilutes Büchneris cituoja paminėtoje knygoje:

„Ramybės aš noriu ir miege mirštu,
Nes miegas yra mirtis. O siela, skriski,
Skraidyk viršum besiilsinčio kūno,
Kuris be gyvybės gyvena, ir globok ir saugok jį...“

Čia Büchneris aiškiai pasireiškia, kaip miręs miego filosofas, kaip filosofas sunaikintas. Pats Pegasas spyrė jam vieną kartą, bet miegas filosofas to nepastebėjo. Nes, pagal šį rašytoją, sielos skraido ir per miegą, skraido viršum kūno ir privalo jį saugoti; o pagal Büchnerį, miego sielos „tikra žodžio prasme sunyksta“. Mus stebina, lyg kokios šmėklos, tie materialistai, kurie tik Büchneriu, nes, kiek kartų jie ėjo gulti, tiek kartų žudė save ir, Apsigynimo ginklas, 7.

kiek kartų nubudo iš miego, tiek kartų kėlėsi iš numirusių. Dideliu žmogžudžiu, einant materialistų pažiūra, reikėtų laikyti tą profesorių, kuris taip pamažu skaito pasakaitas, kad klausytojai net užmiega.

Ar tai ne juokai? Visos šitos nesąmonės yra aiški materializmo išdava. Jei siela nėra dvasiška ir patvari, tai ji, kaip Büchneris užsispyręs tvirtina, miege išnyksta. Kokia nesąmonė!

Ir dar daugiau! Büchneris sako, kad ir atsibudimas nėra paprastas; nes vakarykštė siela sunyko; siela, kuri šiandien rytą atsibundant atsirado, nėra ta pati, o tuo tarpu ji žino, kas atsitiko su vakarykšte ir kitomis buvusiomis sielomis. Bet jie stipriausiai tiki, kad siela yra ta pati, kaip ir pirmesniosios. Kodėl taip yra? — Dėl to, kad kiekvieno vidinis nujautimas jam taip sako. Todėl baisiai klysta materializmas, šis medžiaginis tikėjimas, laikydamas žmogaus dvasią materiale.

73. Valios laisvė.

„Žmogus savo valios apsisprendimuose nėra laisvas; šie pareina ne nuo jo paties, bet nuo jį veikiančių pašalinių veiksmų ir aplinkybių“.

Atsakymas 1. Tamsta, matyti, esi blogas tautietis? Vadinausi, šiandien Tamsta gali prisiekti tautinei vėliavai, o rytoj jau būti jos išniekintoju, o už poryt net tėvynės išdavėju. Tai, žinoma, kaip jau sakėte, nepareina nuo Tamstos, bet nuo pastūmėjimų ir aplinkybių, kurios nėra jūsų valdžioj. Argi ne neteisingai Efialtą vadina niekšu už Termofilų karžygių išdavimą?*) Ir Tamsta gal esi ar būsi toks pat Efialtas, nes neturi jokios galios tam pasipriešinti. Kur tuomet gražioji tėvynės meilė? Aš visai nesvyruodamas galiu tikrinti, kad aš savo pareigose paliksiu ištikimas, nes tai pareina nuo manęs.

2. Kiekvienas žmogus turi aiškią ir stiprią sąmonę, kad jis tuo pačiu laiku gali taip ar kitaip veikti ar visai neveikti, nes jis yra savo valios viešpats; jei jis nori, gali net prieš stipriausias įtakas atsilaikyti. Sunkiausiose ap-

*) Graikų mūšis su persais. Vert.

linkybėse, nors ir didžiausios aukos — gyvybės reiktų, jis vis tiek gali pasielgti pagal savo norus.

3. Jei Tamsta tikrai neturi valios laisvės, tai kodėl gi gali laisvai apsispręsti, rinkdamasis sau užsiėmimą arba priimdamas ar atmesdamas šį ar kitą kokią pasiūlymą? Tamsta pats gerai žinai, kad visa tai vien tik nuo Tamstos pareina. Kodėl Tamsta sau prikaišioji ir mąstai apie atgailą, kai esi ką nors pikta ar bloga padaręs? — Juk Tamsta kitaip pasielgti negalėjai? Gailėtis vien už nuodėmingai praleistą gyvenimą, niekšišką apgavystę ir nepadorų elgimąsi, kaipo tokį, būtų tik nesamonė; Tamsta turėjai taip veikti ir panašiose aplinkybėse negalėjai geriau pasielgti?

Jei Tamsta, būdamas išsiblaškęs, vietoj į Kauną, nuvažiuotum į Marijampolę ar į kitą miestą, tai tiems, kurie iš Tamstos norėtų pasijuokti, galėtų ramiai atsakyti: „Aš negalėjau kitaip pasielgti, nes aš nesu laisvas“.

4. Nesant valios laisvės, netektų savo reikšmės šie žodžiai: atsakomingumas, sąžinė, kaltė, bausmė, pareiga, leidimas, įsakymas, uždraudimas ir įstatymas.

5. Kam tas amžinasis šauksmas į laisvę? „Laisvė, lygybė ir brolybė! Aš trokštu laisvės. Tamstos meskite verguves jungą! Tauta, kuri mėgsta vergauti, neužsitar- navo laisvės! Dievas, nors ir paliko retežius, nenorėjo verguves.“

Laisvė, apie kurią Tamsta galvoji, yra ne kas kita, kaip tik sustingusi prievarta ir prispaudimas, vidinė būtinybė; išviršiniai retežiai, išviršinė verguvė yra nepalyginamai mažesnė už vidinius retežius ir pančius, kurie varžo valią. Ir visa žmonija dar jaučia žymaus vokiečių rašytojo Schiller'io žodžius: „Žmogus laisvei sutvertas ir yra laisvas, nors retežiuose gimęs.“

74. Valios laisvė — apgaulė.

„Žmogus vaizduojasi, esąs laisvas, nes tai pataikauja savimylai ir taip pateisina religijos ir tikėjimo į Dievą reikalingumą“.

Atsakymas. Priešingai reikėtų pasakyti: valios nelaisvė yra išgalvota tam, kad pašalintų atsakomingumo

jausmą prieš Dievo teisną. Nelaisvė patinka tik puolusiam žmogui. Jei valios laisvė nebūtų aiškiausiai žinomas faktas, faktas, kurį visa žmonija savo veikime plačiausiai išreiškia ir pripažįsta, tai jis tikrai jau seniai būtų užginčytas, nes per tai mes galėtume pabėgti nuo mus slegiančios kaltės, sąžinės griaužimų ir Dievo bausmės baimės; o juk šitie atvejai yra daug dažnesni, kaip girtini darbai, prie kurių savijauta jaučias paglostyta vien per tą mintį, kad pati yra laisva.

Ed. Hartmann'as sako, kad, jei mes iš vidaus patiriame, būk esą laisvi, tai esą nesąmoninga, kaip nesąmoningas yra apsėstasis, kuris nežino, kad apsėstas yra, ar kvailys, kuris savo padėties nepažįsta, ar girtuoklis, kuris nebeturi savijautos ir dargi užsigauna, jeigu jam pasakysi, kad jis girtas. — Jei tai būtų tiesa, mes ramia sąžine poną Hartmanną galėtume laikyti bepročiu, ir, jei jis šauktųsi savo vidinio patyrimo, tada mes galėtume pasakyti, jog ir apsėstasis ar nusigėrėlis daro tai pat; pone Hartmannai, Tamsta esi lygiai nesąmoningas, kaip ir anie; tai tik malonu Tamstos savimylai, kad Tamstą laikytų išmintingu.

„Jei krintas akmuo turėtų sąmonę“, sako Hartmann'as, „tai jis jaustųsi laisvas“. Koks juokingas šis nuo Spinozos nurašytas pavyzdys! Mes turime sąmonę ir galime kristi; ar tokį kritimą laikysime laisvu? Didžiausias skirtumas yra tarp tų prievartos veiksmų, kurie nuo mūsų nepareina, ir tų, kurie pareina nuo mūsų galios.

Forelis ir kiti galvojo, kad valios laisvės iliuzija remiantis tik mūsų veikimo pagrindų nežinojimu. I tai atsako P. Cathrein'as: „Niekas neabejoja, kad kasininkas, darydamas išdo aferas, pirklys, apgaudinėdamas savo prekėmis, žmogžudys, dienomis tykodamas savo aukos, gerai žino savo veikimo motyvus. Todėl ir teisėjas labai dažnai tyrinėja nusikaltėlio motyvus ir tikslus, ir retai kada palaiko „kilnius motyvus“ sušvelninančiomis aplinkybėmis.

Hippel'is sako: „Žmogus išsirenka tai, kas jam esamoj padėtyj geriausia atrodo.“ — „Jei šitas tvirtinimas būtų teisingas“, sako P. Cathrein, „tai žmogus niekuomet nenusidėtų ir nenusikalstų“. Nes dvasia sveikas žmogus aiškiai mato, kad nusižengimas yra netinkamas ir kad susilaikymas nuo piktų darbų yra geriausiasis dalykas, (Grundbegriffe des Strafrechts S. 36).

Kai kas pasakys: „Žmogus elgiasi pagal savo charakterio savumus. Jis nėra laisvas, bet seka stipresniuųjų motyvų“.

Be abejo, charakteris, auklėjimas ir lavinimas, aplinkybės, kūninis ir dvasinis palinkimas, kartais ir paveldėjimas, pagundos, vilionės, įpročiai ir kita daro labai didelės įtakos žmogaus valiai. Bet kiekvienas žmogus taip pat žino, kad gyvenimas yra kova, ir šis kovotojas yra laisvoji valia, kuri kaip tik šioj kovoje (malda ir savi-drausme) užsigrūdina ir sustiprėja.

Atskiruose žmonėse pašalinė įtaka gali būti tokia stipri, jog jie savo veikime neįstengia laisvai apsispręsti ir turi elgtis nenoromis, t. y. eidami prieš savo valią. Esant taip suvaržytai valios laisvei, nebėra mirtinos nuodėmės prieš Dievą.

Šitos išimtys įrodo tik tai, kad žmogus turi laisvą valią.

Tikra tiesa yra, kad dažnai motyvas nepaprastai stipriai veikia valią ir ne retai ją determinuoja; bet taipogi valia iš savo pusės turi tikros galios pasipriešinti motyvams. Žmogus, nukreipdamas savo dėmesį nuo motyvuojančių sąvokų arba jas visai atmesdamas, gali juos (motyvus) susilpninti (pav., jis gali, nusigręždamas prie Dievo ar darbo, pašalinti neskaisčias mintis); apmaštydamas kilnias idėjas, iškelti naujų motyvų (dorovinių ir religinių); visuomet ir kiekvieną kartą jis gali visus kitus motyvus savo valios motyvu pakeisti: aš taip noriu!..

„Valia nėra tokia bejėgė, kad ją galėtų bet kokie motyvai visai tampyti (kaip, pav., lokomotyvo stumeklis, kurį garas stumdo iš vieno galo į antrą), bet ji pati yra jėga, kuriai motyvas gali tik padėti išsiplėsti, ir tada ji parodys savo energiją, kurios motyvo energija nepralenks“...

Dažnai valia nekovoja visu jėgų įtempimu, „ypač tokiam atsitikime, kai susiduriame ne su specialiai doroviniiais veiksmais. O kur tenka pasiryžti doroviškai (ar nedoroviškai), tada sąžinė išjudina valią iš jos pasivumo, ir jos laisvoji galia pastumiama į veiklumą. Dorovės srityje kaip tik aiškiausiai pasireiškia valios laisvė.

Kiekvienas išmintingas žmogus žino, kad jo negali palaužti net stipriausi nedorovės motyvai, kad jis visa savo valios energiją turi spirtis prieš pikta... ir kad jis, jei tik rimtai nori, gali palikti savo veikimą bei elgimosi viešpats (šaukdamas į pagalbą savo Kūrėją).

Žiūrėk, Huber, „Die Hemmnisse der Willensfreiheit“,*) S. 345).

*) „Valios laisvės kliūtys.“

75. Valios laisvė — negalima.

„Neabejotinas priežastingumo dėsnis sako: visa, kas atsitinka, reikalauja priežasties, iš kurios veiksmas būtinai išplaukia. Taip pat ir žmogaus valia (norai) turi priežastį, iš kurios jie būtinai kyla; o jei būtinai, tai reiškia ir ne laisvai.“

Atsakymas. Keista — kai priežastingumo dėsniu norima užginčyti valios laisvės įrodymą, tada anas dėsnis nelygstamai tikras ir teisingas; bet, kai tik juo remiamas Dievo buvimo pažinimas, tada jis iš karto lieka abejotinas.

2. Jūsų išreikštasis priežastingumo dėsnis ne tik netikras, bet būtinai neteisingas. Tikrasis priežastingumo dėsnis tik sako: visa, kas atsitinka, turi (prileidžia) priežastį, iš kurios veiksmas išplaukia. Žodis „būtinai“ prieš „išplaukia“ yra Tamstos įterptas. Nes tikrumoje yra dvi rūšys veiksmo priežasčių: būtinai veikiančioji ir laisvai veikiančioji. Paskutinę mes laikome pagrindu ano įrodymo, kuris valios laisvės buvimą tikrai pagrindžia. (Apie priežastingumo dėsniį kalbėjome 36 skyr.).

II. „Aš sutinku ir su Tamstos priežastingumo dėsniu supratimu: visa, kas atsitinka, turi savo priežastį. Bet ir tada laisvos valios pasiryžimas negalimas. Jis būtų įvykęs be jokios priežasties; tai būtų „nepriežastingas veiksmas“, „be priežasties įvykis“.

Atsakymas. Aš ir numaniau, kad Tamsta sumaišys priežastį su „būtinai veikiančia priežastimi“. Šiuo atveju Tamsta tiesą kalbėtų: laisvas valios pasiryžimas nėra pagamintas būtinai veikiančios priežasties. Bet nieku būdu valios pasirinkimas neatsirado be priežasties. Žmogiškosios valios susijungimas su dieviškąja pagalba yra veikiančioji priežastis, kuri sukuria žmogiškosios valios apsisprendimą.

III. „Bet laisvas valios apsisprendimas priešinasi visuotiniam užtenkamo pagrindo dėsniui, nes čia trūksta pagrindo, kodėl valia taip, o ne kitaip apsisprendžia“.

Atsakymas. Tiesa, trūksta to pagrindo, kuris aną apsisprendimą būtinai palenktų savon pusėn; bet netrūksta to, ko reikia, kad valia galėtų pasiryžti, kaip kad iš tikrųjų pasiryžta.

IV. Bet kaip tik laisvai įvykusiam pasiryžimui trūktų pagrindo, nes tas pasiryžimas yra tam tikras atsitikimas; o tam tikras atsitikimas reikalauja ir atitinkamos priežasties. Todėl valia jau prieš apsisprendimą buvo nustatyta, t. y. ji turėjo taip apsispręsti.

Atsakymas. Netiesa, kad tam tikras atsitikimas visuomet iš anksto turįs priežastį, kuri tiek esanti nustatyta, kad vyksmas ja būtinai turi pasekti. Kad vyksmas tik gali, o ne turi pasekti, su tokia iš anksto esama priežastimi sutinkame. Čia ir yra kaip tik laisvosios priežasties pirmenybė, kad ji, kai visa taip toli nustatyta, jog vyksmas gali įvykti, ne būtinai turi taip elgtis. Akmuo tik tada krinta, kai jam yra visos būtinos kritimui sąlygos. Bet valia, nors jai ir reikalingos veikimui sąlygos būtų duotos, gali neveikti ir kitaip pasielgti: jos norai yra jos galioj.

Bet iš to dar neišeina, kad valios laisvė būtų „aklos, absoliutės savivalios valdžioje“.

Kiekvienas laisvas pasirinkimas yra apmaštomas, t. y. pasvarstomą motyvą už ir prieš. Vis tiek, ką pasirinkame, — niekad tokiais atvejais neveikiame akklai ir be pagrindo; valia nusprendžia, kuriuo motyvu ji seks. Šitoks priežastingumas yra laisvas ir nebūtinas.

Pagal deterministines mūsų priešų pažiūras, žmogus esąs tik pasyvus stebėtojas, kas jame vyksta ir ką jis yra verčiamas atlikti. Jis prilygsta vienam orlaivininkui, kuris skridimo vairą ne savo galioj turi, bet tik gali stebėti, kur jį varo stipresnis vėjas (P. Cathrein; Grundbegriffe des Strafrechts, S. 37).

V. „Valios laisvė reikalauja, kad žmogus galėtų tuo pačiu laiku to paties norėti ir nenorėti. Bet čia bus visiems žinomas prieštaravimas“.

Atsakymas. Jei tamsta būtum pasakęs, kad čia yra tariamas prieštaravimas, tai nieko nesakyčiau, bet kad visiems žinomas (prieštaravimas), tai — netiesa. Valia yra laisva; vadinasi, kai yra visos sąlygos norėjimui, valia gali norėti, bet taip pat gali, vietoj norėti, ir nenorėti. Čia nėra prieštaravimas. Jis būtų tada, jei kas sakytų: valia gali norėti ir negali norėti.

76. Nusikaltimų statistika.

„Nusikaltimų statistika skaičiais įrodo, kad kasmet pasitaiko ta pati daugybė tų pačių nusikaltimų: tas pats skaičius moterystės suardymų ir tas pats jų sudarymų; išsiskyrusių moterų skaičius, lygiai ir našlių, kurios savo vyrų neteko, yra pastovus. Savižudžių skaičius mažėja nuo žiemos iki vasaros, o paskui vėl didėja.

Tokie ir panašūs taisyklingumai įrodo, kad žmogaus veikimas ne laisve, bet būtinumu ir gamtos įstatymais remiasi. Šis įrodymas yra didelis nuopelnas Lombroso, Laveley'o ir kitų“.

Atsakymas. Pagaliau ir pats nusikaltimų vienodumas (taisyklingumas) nėra jau taip didelis. Čia pasitaiko svyravimų nuo 5 iki 50 ar 100 (pav., vienoje valstybėje viena metais gali būti 200, o kitais jau tik 100 tam tikrų nusikaltimų*). Todėl kaip galima kalbėti apie mechaniską vienodumą? Savaime aišku, tokie svyravimai turi savo priežasčių, kurios glūdi dažniausiai ne fiziškoj, bet morališkoj srityje, ir jas gimdo taip pat ne mechaniskas žmonių veikimas, bet tik laisvas pasirinkimas. Pav., savižudybių daug dažniau pasitaiko protestantų tarpe, negu katalikų, nors sąlygos yra tos pačios ir lygiai visu sunki materialė būklė.

Mes mielai sutinkame su tuo, kad žmogus, nors ir laisvas būdamas, ne kartą tos savo laisvės išsižada, pasiduodamas įpročių įtakai, ji supančioms viešosioms nuomonėms, savo nuotaikos linkimui, nusiteikimams ir geiduliams.

Žiūrėk mokslišką Dr. Huber'io knygą: „Die Hemmnisse der Willensfreiheit“ (individualės, socialės ir patloginės kliūtys), kur taip pat gvildenama moralumo statistika, sprendžiama nusikaltimų problema, nusikaltėlių liguistumas, histerija, manija, melancholija ir k.

Veiksmų supuolimas ne būtinai išplaukia iš fiziškų įstatymų prievartos: čia dalyvauja daug įvairių veiksnių.

Didelę suktybę padarytu tas, kuris teisingą sakinį — kas būtinai atsitinka, tas taisyklingai atsitinka — kitaip perversių: kas taisyklingai atsitinka, tas būtinai atsitinka. Kai kurie vienuoliai kelias taisyklingai 4 val... Ar jie yra

*) Vertėjo pr.

dėl to šitame įprotyje nelaisvi? Jeigu pasakysime: „Kas yra normalus žmogus, turi akis“, tai bus tiesa, bet ne priešingai: „Kas turi akis, yra normalus žmogus“.

(Palyg. Hammerstein'o. „Dievo įrodymai“*) p. 210).

„Šiandien Lombrosos mokslo markė žlugo, nes jo parodymai (nusikaltėlių tipai, nusikaltėliškos natūros) prieštarauja faktams. 1889 metais Paryžiuje ir 1893 m. Briusely kriminaliai antropologiniuose kongresuose Lombrosos pažiūra, kaip silpna, vienbalsiškai buvo atmesta. Taipogi Dr. R. Virchowas medicinos kongrese Romoje (1894) visus jo (Lombrosos) argumentus sugriovė; panašiai pasiėlgė su juo ir Dr. Baer'is (1894) antropologinėje Berlyno draugijoje“. (Cathreinas, Moralphilosophie, 2, 668).

77. Sielos nemirtingumas.

I. „Kas miręs, yra miręs“.

Atsakymas. Kas gyvas, yra gyvas. Mes abu tiesą sakome: kūnas yra miręs, siela yra gyva.

II. „Kas negyvas, yra negyvas, ir kito gyvenimo nėra“.

Atsakymas. Čia yra tas pats, kaip kad aš sakýčiau: raudonas yra raudonas, ir kitų spalvų nėra. Jei kūnas yra negyvas, tai kodėl sieloj negali būti kitos gyvybės?

III. „Bet aš pasilieku prie savo įsitikinimo: negyvas yra negyvas — ir tiek!“

Atsakymas. Pagaliau pasakyk gi Tamsta man, kas yra mirtis? Mirtis juk yra suirimas gyvo daikto į savo dalis. Bet siela neturi dalių, todėl ji negali mirti.

IV. „Su mirtim visa baigiasi“.

Atsakymas. Daugelis to ir norėtų, nes nebereikėtų bijotis jokio Teisėjo ir bausmės.

V. „Betgi juk nebegalima būti daugiau kaip mirusiam!“

Atsakymas. Vis dėlto! galima dar būti amžinai praieiktam. Abejonė dėl amžinojo gyvenimo kyla ne iš proto, bet iš sugedusios širdies, kuri aptemdo protą.

*) Hammerstein, Gottesbeweise S. 210 ff.

78. Įtartinas stropumas.

„Įtartinas yra stropumas, sako Büchner'is, su kuriuo įvairiais laikais ir su daugybe išgalvotų argumentų steigiasi ir dar šiandien tebesisteigiama ginti sielos nemirtingumą, kurį rimtas mokslas savo bandymais jau seniai sugriovė“. „Juokinga atrodo, kad dažniausiai tie kovoja už individualį nemirtingumą, kurių asmeninė siela mažiau-siai užsitarnavo to nemirtingumo“ (Kraft und Stoff., S. 234).

Atsakymas. Tokie kovotojai už sielos nemirybę, pav.. buvo Sokratas, Platonas, Ciceronas, Augustinas, visi didieji Bažnyčios tėvai, Tomas Akvinietis ir visi krikščionybės mokslininkai įvairiausių šimtmečių*). Juokingai atrodo, kai Büchner (Stoff und Kraft S. 304) sako: „Tikras mokslas moko kuklumo,“ o tuo tarpu jis pats didžiausius mokslininkus taip begėdiškai smerkia. Jei kuklumas sprendimuose yra tikrojo mokslo žymė, tai tada ir su Büchner'iu nepergeriausia.

Jo dvasios tuštumą parodo jau pirmas sakinyss, kurį aukščiau padavėme; savaime suprantama, kad tokiam dalyke, kaip sielos nemirtingumas, kurs svarbiausias yra žmogui šiame pasaulyje, reikia su didžiausiu stropumu ieškoti įrodymų pašalinti nuolatinėms abejonėms. Juk ir pats Büchner'is ne su mažesniu stropumu ieško įrodymų — žinoma, tik su nevienokiomis išvadomis.

Jau įžangoje savo veikalo (Kraft und Stoff) Büchner'is parodo savo mąstymo paviršutiniškumą, kai sako: „Ar žmogus yra gamtos padarinys, ar save pačią tvėriiančios valios; ar žmogaus dvasia yra medžiaginių susijungimų padarinys, ar šis tas savarankiška, — tai yra nesvarbu, norint suprasti tos dvasios esmę, ypatumus ir dėsnius (įstatymus)“. Taip nekalba tikras mintytojas, ir taip niekas nerašo protingam žmogui.

*) Pasiskaitykite prof. V. Šilkarskio knygutę „Ateizmas ir mokslas“, kur gerb. autorius pirštu prikišamai įrodo, kad beveik visi didžiausieji mokslininkai buvo tik žmonės. Red.

79. Išvaizda ir spalva.

„Tad kas yra siela? Kaip ji išrodo? Ar ji yra apvali, keturkampė, žalia, geltona ar dar kitokia? Aš jos negaliu išvaizduoti, todėl nėra jos“.

Atsakymas. Ar Tamstos protas yra apvalus, ar keturkampis, žalias ar geltonas? Vis dėlto Tamsta tiki, kad jis yra. Ar teisybė yra pilka, ar mėlsva, ar rusva? Ar tolerancija yra apvali ar pailga? Vis dėlto ji yra, nors jos nematome. Antpojutinius dalykus galima pažinti savo protu, tik negalima išvaizduoti. Panašiai yra ir su siela, kuri yra antpojutinė, dvasinė būtybė.

80. Žmogaus siela — gamtos padaras.

„Žmogaus siela rutuliojasi drauge su kūnu, auga su kūnu, sensta su kūnu ir draug su kūnu turės mirtį. Ji yra gamtos padaras“.

Atsakymas. Žmogaus siela nėra gamtos padaras, tik Dievo kūrinys. Jokia gamtos jėga ir jokie žmogaus norai negali sutverti sielos. Natūraliam savo dvasios jėgų plėtojimui siela reikalauja pojutinių vaizdų ir tuo būdu ji yra išviršiniai surišta su kūnu, lyg su kokiuo savo įrankiu. Ji vystosi išvidiškai ir savarankiškai, sudarydama minčių ir pasiryžimų pasaulius, visai priešingus kūnui ir materijai, todėl išvidiškai nepareina nuo kūno. Ar gali būti malonus kentėtojo nusistatymas — mirtį už tikėjimą — arba kareivio, kuris aukoja savo gyvybę už Tėvynę?

2. Neteisinga yra taip pat sakyti, kad siela pervien su kūnu auganti. Po 20, 25 m. kūnas nebeauga, o siela milžiniškais žingsniais gali vystytis toliau.

Mažuose vyruose ir mažose smėgenyse slepiasi dažnai didesnė dvasia, negu milžiniškuose su didelėmis galvomis, kaip parodė senas pavyzdys — mažo Dovidio ir milžino Galijoto. Taip pat, kai senatvėje kūnas nusilpsta ir pojučiai atbunka, siela dažnai išlaiko nuostabų skaistumą ir galybę. Atsiminkime dvasios galiūną senelį Windthorst'ą ir didžiadvasį Leoną XIII, kai jo kūnas buvo sunykęs, beveik permatomas.

81. Pradžia — galas.

„Kas turi pradžią, tas turi ir pabaigą, pav., diena, savaitė, kelias, mėnuo, pavasaris, augalo gyvenimas ir t.t. Žmogaus siela turi pradžią, todėl ji turi ir pabaigą“.

Atsakymas. Šitas dėsniis tinka daiktams, kurie turi dalis, pav., kelias, metras ir t.t., bet nieku būdu negalima jo taikinti dvasiai, kuri netur dalių.

2. Patys netikėliai tvirtina, kad kūnų pasaulis amžinas. Nė vienas atomas neišnyksta. Kodėl turėtų nekūniška siela, daug aukščiau stovinti už medžiagą, baigtis?

3. Toks galas galėtų įvykti, išskirstant sielą į jos sudedamąsias dalis, arba sunaikinant ją pačiam Dievui. Pirmasis nykimas yra negalimas, nes siela netur dalių (žiūr. 70 skyr.), antrasis yra nepriimtinas, nes Dievo išmintis ir teisingumas to negali leisti. (pal 84 sk.).

82. Anatomijos peilis.

„Gydytojai ištyrinėjo visas žmogaus smegenis su anatomijos peiliu, o sielos niekur nerado“.

Atsakymas. Tokį gydytoją, kurs atsidėjęs nori surasti lavone sielą, aš laikau neprotingu. Kai paukštis iš lizdo išskrenda, tik kvailys jį ten benori surasti.

2. Nuo tos dienos, kurioje gydytojas su peilio pagalba surastų kūne sielą, aš pasidaryčiau materialistas, nes siela tada būtų ne dvasinė, bet medžiaginė.

83. Nemirtingumas ir atgamtiškumas.

„Scholastika ir, apskritai, krikščioniškoji filosofija yra atgamtiška, t. y., skiria buvimą nuo buvimo tikslo; žmogaus buvimas padėtas šiame pasaulyje, o jo tikslas --- kitame pasaulyje. Šių dienų filosofija, kuriai atstovauja taip pat Berlio profesorius Paulsen'as, jungia buvimo tikslą su pačiu buvimu. Šita paskutinė pažiūra, man rodos, yra patikimiausia“.

Atsakymas. Žinoma, jei kito gyvenimo nebūtų, tada nieko kito neliktų, kaip tik sena netikėlių daina: leiskite mums gert ir valgyti, leiskite gėrėtis kasdieniu džiaugsmu, nes rytoj mirsime. Štai ką reiškia jungti žemišką buvinį su žemškuoju tikslu.

Tą pažiūrą dėsto ir Goethė pasikalbėjime Fausto su Velniu. Mefistofelis siūlosi Faustui padėti šiame gyvenime, jei šis jam užrašys savo pomirtinį gyvenimą. Tuomet atsako Faustas, taip vadinamas modernus žmogus:

„Nerūpi man, kas yr aukštybėj;
Sugriauk pasaulį jo galybėj, —
Kiti pasauliai gali kilti.
Ši žemė man yra džiaugsmų šaltinis
Ši saulė kaitina aistras — kankynes.
Jei aš galėčiau šias palikti,
Tada kas tinkama tevyksta!
Tada visai girdėt nenoriu,
Kas ateityje: meilė? kerštas?
Tad vis tiek man, ar ten dausoį
Yra dangus ar pragaras“.

Ne tik krikščioniška filosofija, bet ir grynai natūralinė (gamtiška) filosofija kalba apie pomirtinį žmogaus sielos gyvenimą ir jos paskutinį tikslą — tobulą laimę Dievuje. Todėl žmogus turi dvejopą tikslą: artimesnį ir paskutinį. Artimesnis tikslas yra surištas su šiuo gyvenimu ir yra prisirengimas prie ano, būsimojo gyvenimo, tarnaujant jau čia savo aukščiausiam Kūrėjui; paskutinis tikslas yra surištas su kitu gyvenimu, su galutine laime Dievuje.

Pirmasis tikslas iš prigimties yra paskirtas tarnauti paskutiniajam tikslui ir yra būtina sąlyga, norint jį pasiekti. Abu tikslai sudaro vieną aukštą visos kūrybos tikslą. — Dievo garbę ir didybę: „Jam garbė per amžius“ (Rom. 11, 36). Visa tad padaryta gražiausiai, tvarkingai.

84. Nusivylimas ir įsivaizdavimas yra priežastys tikėjimo į nemirtingumą.

„Tikėjimas į nemirtingumą ir amžinosios laimės svajonė kyla iš nusivylimo šiuo gyvenimu. Nelaimin-

gasis ieško paguodos ir, kai jis jos šiame gyvenime neranda, tada kuria iš tuščių svajonių amžinosios karalystės laimę, kurioj jis galutinai tikisi nusiraminti. Protingas žmogus svajones laiko svajonėmis ir nemano, kad ten aukštai, mėlynose kalnų viršūnėse, dangus jungtųsi su žeme. Įklok į kalną ir pamatysi, kad dangus vėl pabėgęs“.

Atsakymas. Aiški tiesa, kad žmogus turi savyje laimės troškimą ir kad šis skausmuose ypač galingai pasireiškia. Ne vien nusivylusieji ir nelaimingieji jaučia šitą laimės troškimą, bet ir visų laikų sveikos dvasios žmonės, visose šalyse, visose aplinkumose, kaip seniausios, taip ir naujausios tautos, mokslininkai ir bemoksliai, kurie dažnai iš kitur net girdėte negirdėjo apie amžinąją laimę ir giliai nemastė apie ją, tačiau jos visi trokšta. Visai teisingai pasakė netikis filosofas Hartmann'as: „Juo ilgiau žmogus mąsto, juo labiau patiria, kad didžiausias ir pastoviausias jo noras, kuris pripildo visą prigimtį, yra laimė“ (Das sittliche Bewusstsein, S. 20). Su tuo sutinka visi filosofai, tikintieji ir netikintieji, krikščionys ir pagonys, ir net patys stoikai.

Mes čia susidursime su prigimties palinkimu, glūdinčiu aukštesnėse sielos galiuose ir ne mažiau galingu, kaip kiti jos (prigimties) palinkimai, pav., savilaikos palinkimas. Negalima net įsivaizduoti, kad toks prigimties palinkimas nerastų patenkinimo. Todėl turi būti tikroji laimė, kuri patenkintų šitą žmogaus troškimą.

Jeigu nebūtų galima patenkinti laimės troškimo, tai iš žmogaus prigimties būtų vien pasityčiojimas, žmogaus gyvenimas neturėtų tikslo, ir žmogus būtų nelaimingesnis už gyvulį, kurio troškimai nežūva nepatenkinti. Tada ir darvinistui būtų sunku atsakyti į klausimą: ką padės žmogui kova dėl būvio, šalinimas iš kelio savo priešų, jei aukštesnis išsivystymas gimdo dar didesnę vargą?

Daug šviesos teikia mums Dievo buvimo įrodymas. Visai yra negalimas dalykas, kad teisingasis Dievas, įpylęs į mūsų širdis tiek vilčių, mus apviltų, kad iš kūriniių darytų apgavimo žaislą ir kad Jis, sielos gelmėse sutvėręs amžinosios laimės nenumaldomą troškimą, jo nepatenkintų ir sielą pražudytų. Todėl turi būti tobula laimė, kurią pasiekęs, žmogus visiškai pasotintų tą troš-

kima; kad šiame gyvenime negalime pasiekti visiškos laimės, parodo visų žmonių patyrimas, ar jie būtų blogi, ar geri, ar turtingi, ar vargšai, — visi be išimties tai paliudys. Šiame gyvenime nė vienas nebuvo tobulai laimingas, ar tai būtų Saliamonas, ar Aleksandras, ar Goethe, ar Bismarkas. Paskutinysis 1895 met. vasario 24 dn. vienose iškilmėse, pūsryčiaudamas su Leipzigo ekskursantais, pasakė: „Retai buvau kada laimingas savo gyvenime. Jei aš suskaityčiau savo laimės minutes, tai nebūtų daugiau, kaip 24 valandos“. Į šitas laimingas valandas jis įskaito tokius momentus, kaip pirmojo kiškio nušovimas jaunystėje, medžio sodinimas ir auginimas, šeimoje praleistos valandėlės, bet ne politika (Žiūrėk Rundschau, Februar, 1895).

Kaip nykiaai skamba nusivylimo skundas Schilleri'o eilėraštyje „Idealai“:

„Koks buvo didis tas pasaulis,

Kai buvo jis dar pumpuryj!

O koks jis liko, išsisklaides ?

Koks mažas, menkas, nevertingas!“

Be Dievo ir sielos nemirtingumo tėra suprantama tik Šopenhauer'io pesimistinė nesamonių (filosofija) ir Hartmann'o visuotinė savižudybės filosofija. Anot Šopenhauer'io, žmogus savo laikiniuose varguose tikrai būtų nelaimingiausias sutvėrimas, panašus į nelaimingą lietingos nakties klajūną, kurio kelrodis yra menkas žibintas, samonė, apšviečias liūdnąjį gyvenimo vaizdą.

Kai žibintas lieka užpūstas, kai gyvenimo šviesa užgęsta, tada žmogus randa laimę nirvanoj. Juo „žiauresnis ir šiurkštesnis“ yra kūrinys, juo labiau jis prisartina, pagal Hartmann'ą, prie šios laimės: „Tik pagalvok, kaip patogiai ten gyvena jautis arba kiaulė, lyg būtų Aristotelio išmokyta ir niekuo nesirūpinti ir nesikrimsti, užuot (kaip žmogus) laimės ieškojusi. Daug skaudesnis jau yra jautraus arklio gyvenimas, negu bejausmės kiaulės!?...“ (Philos. des Unbewussten, 8 Aufl., II Bd., S. 352).

Kiekvienas, kuris negali šitoje „šeriuotų gyvulių“ grubaprotystėje ir aname galvijų patogume aukštesnės laimės pažinti, iš visos netikėjimo dėsnių eilės padarys vienintelę protingą išvadą — yra amžinasis gyvenimas—

ir su didžiuoju mąstytoju Augustinu pripažins: „Tu mus dėl savęs sutvėrei, Dieve, ir mūsų širdys nenurims, kol atsilsės Tavyje“.

2. Be laimės troškimo yra dar ir kiti įrodymai sielos nemirtingumui, kuriuos čia trumpai paminėsiu. Dievo teisingumas ir sielos dvasingumas kalba už jos nemirtingumą. Visiškos teisybės čia žemėje nėra. Gerieji ir teisingieji dažnai kenčia, yra spaudžiami ir išjuokiami, o tuo tarpu blogiesiems pati laimė siūlosi — jų pusėje dažnai pinigai, turtai ir garbė. „Kai mažąjį vagį karia“, sako priežodis, „didysis pabėga“. Koks milžiniškas gyvenimo procesas ir kaip maža jame šviesos, kiek daug nusikaltimų ir kokia menka kartais už juos bausmė, kiek daug papirkimo, vyliaus ir apgaulių!? Dažnai ydos taip labai yra išulios ir akiplėšiškos ir dorybės taip nublukusios ir kojomis sutryptos, kad iš tikrųjų galima pagalvoti, ar yra teisingas Dievas.

Be abejo, jei nebūtų amžinojo atlyginimo, tai taip galėtume mąstyti. Deus patiens est, quia aeternus est. Dievas kantriai gali laukti, nes Jis amžinas, ir visa, kas gera ir bloga, amžinybėje į Jo rankas pateks.

I dalies pabaigiamasis žodis.

Mes neturime nustepti, kad nuo pirmos pagrindinės apologetikoj uolos tiek daug bangų atšoko (iš visų prieštaravimų mes tiesą išsirinkome); nes čia yra esminiai ir nepabaigiamai svarbūs žmonijos klausimai: ar žmogus yra pats sau ponas, ar tik tarnas aukštesniojo Viešpačio; ar jis Dievas, ar kūrinys; nepriklausomas, ar įpareigotas; ar peteliškė be gilesnės reikšmės, ar nemirtinga būtybė, kuri gali pasirinkti amžinąją laimę ar nelaimę. „Jei yra Dievas“, pasakė vienas socialdemokratas, „tai mes esame apgauti“.

Baisi audra siaučia prieš Dievą; Ossa ant Pelion'o verčiama, kaip baisus prakeikimas. Priešai visa aukoja, kad išvengtų Dievo: savo dvasią skandina materializme, savarankiškumą — panteizme, savo laisvę — determinizme, savo tiesą ir pažinimą — skepticizme, visą pasaulį ir pasitikėjamą pačios savęs buvimu — klaidinga-

me idealizme. Kad tik be Dievo! Roscher'is, žymus politinės ekonomijos profesorius († 1894), visai puikiai pasakė: „Kai tik kas pradeda piktažodžiauti prieš Dievą, tas, nors išmintingiausias žmogus, lieka kvailas“.

Ne vienas Tamstų paklauskite, kodėl taip daug žmonių nieko nenori žinoti apie šių amžinų problemų sprendimą? Viso to šaltinis iš dalies yra protas, o didesnės dalies priežasties reikia ieškoti valioje. Kaip visuose moksluose, taip ir apologetikoje daug lengviau yra sunkius dalykus atpasakoti, negu juos išspręsti. Užtat bedieviai varliškai pučiasi, jei tik kada gali prikaišioti girdėtą ar skaitytą sunkiai suprantamą tikėjimo tiesą. Jie suprasti jiems trūksta dvasinio subrendimo ir išauklėjimo, ir kas blogiausia, kad jie nė kiek nenujaučia savo silpnybės ir savo pasipūtimo juokingumo. Todėl jie, pasitenkindami abejotina savo mandrumo laime, yra nepateisinami, nes savo žmogiškuoju protu aiškiai pažįsta tiesą, prieš kurią ieško tik kliūčių, kad galėtų šviesos išvengti.

Kiti yra pakankamai išmintingi, bet jiems trūksta geros valios tiesai pažinti: juose nėra garbingo veržimosi į tiesą. Užuoat į įrodymus gilinėsi, jų pagrindų tikrumą įvertinę, jie prisikabina tik prie savo „prieštaravimų“ ir dar naujų net ieško, ir nesuprantamų klausimų sprendime jie „šoka nuo pagalėlio ant lazdelės“ ir nepaklusta amžinoms tiesoms, bet nori jų išvengti.

Vienas jaunas studentas, būdamas pilnas lig ausų ydų, praleido savo dvasinių pratimų malonės laiką steigdamasis sugalvoti „gudrių“ abejojimų ir ieškodamas religijoje visokių nors ir kvailiausių „prieštaravimų“. Į tiesą, su kuria jis apsilenkė, nekreipė nė kiek dėmesio. Argi garbingai elgėsi?

Garbingas tiesos ieškotojas, norįs spręsti sunkias problemas, laikosi sekančių taisyklių:

1. Jeigu jau kartą tiesa stipriai nustatyta, pav., valios laisvės buvimas, tai jos jokios pašalinės įtakos negali sugriauti. Jei aš iš karto tiesiog ir negaliu išsiaiškinti visų neaiškumų, tai netiesiog visuomet galiu: valios laisvė yra faktas, ir visa, kas prieš jį kalba, tikrai netiesa. Jei kas skaičiuodamas gautų, kad $7 = 3$, tai aš

Apsigynimo ginklas, 8.

žinočiau, kad skaičiavime yra klaida. Ir, jeigu aš nors 1000 kartų ieškočiau klaidos, tai šis nesėkmingas ieškojimas nesugriautų mano įsitikinime, kad 7 nėra lygu 3.

2. Kai kurie neaiškumai katalikų tikėjimo moksle kyla iš jo nežinojimo. Pav., kai kas mano, kad, pagal katalikų tikėjimo mokslą, popiežius negalįs nusidėti; vėliau jis sužino, kad ir popiežiai nusideda. Štai tuoju ir susidaro keblumas — Kat. Bažnyčia moko netiesos. Bet šis keblumas kilo iš nežinojimo katalikų tikėjimo mokslo, nes Kat. Bažnyčia nesako, kad popiežius negalįs nusidėti.

3. Dar kiti prieš kat. tikėjimo mokslą prieštaravimai atsiranda dėl to, kad hipotezės savos nuomonės arba tikrųjų ar tik tariamųjų mokslininkų nuomonės klaidingai laikomos tikromis tiesomis. Tuomet, aišku, greit gali susidaryti prieštaravimų su Kat. Bažnyčios mokslu.

„Kas daro tiesą“, sako Kristus, „tas eina į šviesą“, bet „žmonės labiau mėgo tamsybę kaip šviesą, nes jų darbai buvo pikti“ (Jon. 3, 21, 19).

Lacordaire nesibijojo Paryžiaus Dievo Motinos katedroje iš sakytos tvirtinti, kad jis daug jaunų žmonių pažinęs, bet dar nė vieno tokio bedievio, kuris būtų buvęs skaistus. Kiekvienas dvasiškis tą patį gali patvirtinti. Dažnai aiškiai išgalvoti prieštaravimai tėra tik nedorovingumo priedanga. Kartą pas jėzuitą tėvą Tilmaną Pesch'ą atėjo jaunas žmogus, kankinamas visokių tikėjimo abejonių. Tėvas, kai kurį laiką pasiklausęs, pasakė jam: „Mano pone! Atsiklaupk Tamsta ten (jis parodė jam klausyklą) ir pasakyk pirmiau savo nuodėmes; tuomet aš Jums visus prieštaravimus ir abejones pašalinsiu“. Po kai kurio kratymosi ponas sutiko: tėvas padėjo jam, meldėsi su juo ir davė jam išrišimą. Ir, kai tėvas apie neaiškumus paklausė, anas atsakė, patenkinamai šypsodamasis: „Aš jau jų nebeturiu — man viskas aišku“.

„Mūsų galvojimo sistema dažnai yra jausmų įtakoje“, sako Fichte, ir „širdis turi motyvų, apie kuriuos protas nieko nežino“ (Pascal).

Yra Dievas — tai tiesa; ir yra nemirtinga siela — taip pat tikra tiesa.

Dievas mūsų protui yra tiesos saulė, ir be Jo visur tamsu.

Mūsų valiai Dievas yra dorovės pagrindas, ir be Jo nėra dorovės.

Šiame ir aname amžiname gyvenime Dievas mūsų širdims yra visokeriopos laimės šaltinis, ir be Jo — vien nusiminimas ir liūdesys.

Iš Dievo, dėl Dievo, į Dievą! Tai yra vienintelis išsprendimas pasaulio mįslių, vienintelė tikra gyvenimo filosofija.

O. A. M. D. G.

Apsigynimo ginklas

kovo e su tikėjimo priešais.

Antroji dalis

Kristus.

I. Apreikštoji religija.

85. Kodėl krikščionys?

„Aš pripažįstu asmenišką, antgamtišką Dievą, kuris mane sutvėrė ir savo apvaizda globoja. Ši Dievą gerbiu taip, kaip aš suprantu. Mano religija yra natūrali (prigimta), ir aš nematau jokio pagrindo, kodėl aš turėčiau priimti krikščionišką, antgamtišką religiją. Kodėl Tamsta krikščionis?“

Atsakymas. Tikėdamas į Kristų ir Jo mokslą, aš turiu daug ir kietų, kaip uola, pagrindų; iš jų mes išnagrinėsime tris sekančius: 1) Krstaus dievystę, 2) Krstaus mokslą, 3) Krstaus veiklą, krikščionybę.

1. Kristus yra Dievas. Kaip Dievas, Jis man apreiškė tikrą religiją, todėl aš ir privalau krikščioniškąją religiją priimti. Ši tiesa, kad Kristus yra Dievas, nėra vien tik tikėjimo tiesa, bet tiesa, kurią jau aš prieš tikėjimą, istorijos faktais pasiremdamas, pagrindžiau (Įrodymai eis V ir VI skyriuje). Čia dar kai ką priminsiu.

Iš Evangelijos, kaip iš visai patikimo istorijos šaltinio, mes sužinome dvilypį faktą, kad Kristus pats apie savo tikrąją Dievystę liudijo ir kad Jis šitą savo liudijimą neužginčijamais stebuklais patvirtino. Todėl Jis yra tikrai Dievas.

Kai kurie žmonės, norėdami užginčyti Krstaus Dievystę, mėgina įrodinėti, kad antgamtiškas Apreiškimas esąs nenaudingas, negalimas (I sk.) ir pilnas prieštaravimų (II sk. Paslaptys).

Kristus savo Dievystę stebuklais įrodė, todėl norima stebuklų galimumą (III skyr.), ar bent jų pažinimą (skyr. IV) paneigti. Pagaliau, užpildinėjama ant krikščionybės, o ypač Evangelijų tikėtinumo (V sk.). Šiuos priekaištus atrėmę, eisime prie VI skyriaus: Krstaus Dievystės, ir VII skyriaus: Krikščionybės dieviškumo. Toks yra II-sios dalies planas.

2. Kristaus mokslas yra dieviškas mokslas, todėl aš tikiu į jį ir esu krikščionis.

Visų išminčių, gyvenusių prieš ir po Kristaus, religijose ir dorovės moksle šalia gero buvo daug ir blogo, tikrajai dorovei priešingo, vaikiško ir netinkančio. ko visiškai nėra Kristaus religijoje.

Senovėje pas didžiausius pagonių pasaulio išminčius — Sokrata, Aristotelį, Platoną, Ciceroną ir kitus, randama keisčiausių klaidingų nuomonių apie Dievą, pasaulį, sielą ir dorovę. Tik prisiminkime gerąją ir piktąją dievybę, sielų klaidžiojimus, šlykščiausios verguvės gyrimą, išmetimą ir žudymą silpnų ir sužalotų vaikų, žmogžudžių gerbimą, neapykantą, kerštingumą ir daugpatystę, ir gausime aiškų anų religijų vaizdą.

Kristaus moksle dar niekas ligi šiol negalėjo įrodyti nė mažiausios dorovinės ir religinės klaidos. Kristaus pagrįstųjų religinių dorovinių vertybių niekas negali pažeminti. Taip Kristus savo dieviško neklaidingumo aukštybėse pralenkė visus didžiuosius vyrus.

Kristaus mokslas nekintas ir amžinas; jis tinka visiems laikams ir visose aplinkumose. Jis patenkina tobuliausias asmenybes ir taip pat tinka mažiesiems ir suvargusiems. Jis šiandien tiek pat dar gyvas, kaip ir pradžioje, ir, nežiūrint visų puolimų, jis nė kiek nesumenkėjo, bet visuomet uždegė ir uždega milijonus širdžių didžiausiems darbams ir aukoms; o tą gali padaryti tik dieviškas mokslas.

Jis yra tiek tobulas, kad daugiau nebegali tobulėti. Pats Goethe sako: „dvasia negali iškilti aukščiau už dorovinę krikščionybės kultūros aukštybę, kaip ji Evangelijoje spindi ir šviečia“. Ir tikrai, nes Kristaus mokslas yra dieviškoji tiesa. Todėl aš ir esu krikščionis.

Toks yra Kristaus mokslas, bet ką jis man duoda?

Kristaus mokslas man teikia visa, ko aš protingai geidžiu. Aš noriu ko nors tikro žinoti, ar pateksiu amžinybėn; aš noriu gauti atsakymą, ar Dievas man atleis nuodėmes ir kokiomis sąlygomis; visa tai sužinosiu tik krikščioniškoj religijoje. Todėl aš esu krikščionis.

Aš trokštu šviesos ir jėgų sunkiame skausme, o jų man teikia tik Nukryžiuotojo religija. Todėl aš esu krikščionis.

Aš noriu mirdamas turėti tikros paguodos bei suraminimo; o tą duos man tik Kristus, kuris sako: „Aš — atsikėlimas ir gyvybė“. Todėl aš esu krikščionis.

Aš noriu Dievui, savo aukščiausiam Viešpačiui, paklusnus būti; Jis nori, kad žmonės priimtų ir pažintų religiją. Todėl aš esu krikščionis.

3. Kristaus padarinys, krikščionybė, yra vienintelė tikra religija. Įrodydamas, aš remsiuos Dievo Apvaizda, į kurią ir Tamsta tiki.

Dievo Apvaizda negali leisti, kad toji religija, kuri daugiausia nusipelnė Dievo garbei ir žmonių dorovei, būtų melaginga, o priešingai, teisinga būtų anoji religija, kuri žymiai mažiau tenusipelnė Dievo garbei ir dorovei, ir kad Dievas trokštančius ir teisingus žmones, ieškojusius tikrosios religijos, būtų apgavęs ir leidęs tamsumoj klaidžioti.

To argumento, reikia tikėtis, Tamsta nepaneigsi.

Jeigu mes palyginsime įvairias religijas, — krikščionybę (visų senųjų religijų eros pasibaigimą), mahometonizmą, civilizuotų ir necivilizuotų tautų senovės stabmeldystę, — tai aiškiai pamatysime, kad krikščionybė visų daugiausia nusipelnė tikrojo Dievo garbei ir žmonių dorovei. Todėl ji yra vienintelė tikra religija.

Koks aukštas ir puikus krikščionybėje Dievo supratimas! Tik skaityk platųjį kat. katekizmą. Koks uolumas mokyme per pamokslus, spaudą ir mokslą. Koks didingas Dievo garbinimas pamaldose! Koks uolus platinimas dorovės, vaikų ir jaunuomenės auklėjimas, asketinis kunigų ir pasauliečių lavinimas! Koks rūpinimasis dorybėmis, artimo meile (gailestingieji darbai), priešų meile, skaistybe, nusižeminimu, kantrybe, dievotumu ir t.t. Kokia moterystės stiprybė ir šeimų palaima!

Jokia kita religija tokiais savumais nepasižymi; nei mahometonizmas su savo jautulingumu ir fanatizmu, nei budizmas (palyg. § 149), nei kita stabmeldiškoji religija; taipogi nei humaniškoji religija (palyg. § 88) ar nekrikščioniškais pamatais pagrįstas dorovės mokslas. Tik prisiminkime Schopenhauer'io nusiminamo ir opumo pesimizmą, Hartmann'o pesimistinį pasitenkinimų ieškojimą, baisiai žiaurų ir išdidų Nitčės antžmogiškumą, bedvasį ir bedorovinį materializmą, socialdemokratų mokslą apie

laisvąją meilę, kiekvienos vyresnybės niekinimą, nuosavybės teisės ardymą, 10 Dievo įsakymų išjuokimą, — ir įsitikinsime, kad tai yra tiesa. Taipogi šaltas ir išdidus Kanto mokslas apie dorybes nėra patvarus, nes jis, nutolęs nuo Dievo, savąjį protą („Kategorinį imperatyvą“) padarė vyriausiuoju ir nepriklausomu įstatymų davėju; todėl jis pats tada, aišku savaime, gali išsikalbinti nuo bet kokio pareigos jausmo, — ir štai toks Kantas dar nori dorybių mokytį! (Palygink Cathrein, Religion und Moral, 5 Aufl., Herder, Freiburg 1911).

Ivarios religijos negali būti lygiai geros ir lygiai Dievui patinkančios (palyg. § 93—95). Aš privalau vieną jų išsirinkti. Jeigu aš tik krikščionybę, kaip vienintelę tikrą religiją pripažįstu ir išsirenku, tai aš neapsigaunu nes tikroji Dievo Apvaizda nuoširdžiai ieškančią tiesos žmogų nesuklaidina.

Arba, argi galėtų Dievas man po mirties pasakyti: kodėl tu buvai toks kvailas, kad švenčiausią, dorovingiausią ir aukščiausią religiją palaikei tikra? Argi Dievas stovėtų to pusėje, kuris Juo mažiausiai rūpinosi, mažiausiai meldėsi ir aukojo si ir mažiausia dorybių teisingdė?

Ne, tikrai taip Dievas nekalbės! Todėl aš esu krikščionis ir visai neabejoju ir neapsrinku, laikydamas krikščionybę tikrąja religija.

86. Teisingai elkis ir nieko nebijok.

„Tai — pagrindinis mano gyvenimo dėsni, į kurį man atstoja visos religijos“.

Atsakymas. Šis dėsni nėra blogas; daryk Tamsta teisingai, bet ir sąmoningai! Daryk Tamsta visiems teisingai, ne vien tik žmogui, bet ir Dievui! Dievas tikrai turėjo teisę mums apreiškimą duoti ir už tai tikėjimo iš mūsų reikalauti; Jis turėjo teisę pažymėtą religiją mums duoti ir reikalauti, kad mes pagal ją gyventume.

Gerbk Tamsta šitą Dievo teisę ir tada nieko nebijok. Jei Tamsta esi, pav., kaip katalikas, visiškai savo religijos teisingumu įsitikinęs, tai tebijok Dievo ir daugiau

nieko, bet „iš tikrųjų nieko“, kaip grafas Ballestrem stipriai pabraukė, „nei aukštyn, nei žemyn“.

„Daryk teisingai!“ — Bet ką tai reiškia teisingai? Be Dievo ir religijos į šį klausimą atsakyti negalima.

Dažnai šie žodžiai: — Daryk teisingai ir nieko nebijok — tėra tik medvilninis patiesalas drebantiems keliams, kurie nenori sulinkti prieš Dievą, nes bijosi ir gėdijasi žmonių. Žmonių baimė, lyg šmėkla, stovi prie bažnyčios durų ir tyliai šnabžda: „Elkis su Dievu neteisingai ir bijok, va, ano ir, va, ano!“

87. Prigimtas teisumas (dorumas).

„Jei kas teisiai gyvena, tam nereikia jokios religijos, juo labiau apreikštosios (religijos)“.

Atsakymas. Čia yra savotiškas „menas“ be religijos ir Apreiškimo teisiai gyventi! Toks „teisumas“ labai dažnai užkliudo „pataisos namus“ ir iš 10 Dievo įsakymų labiausiai laikosi 11-ojo: „Nesileisk sučiuptį (sugaunamas)!“

Puikūs drabužiai, nauja mada, graži kirpsena ir daili forma gali tik pridengti išvidinį puvimą. Mat, kai kas apie išsilavinimo aukštumą sprendžia iš kietos apykaklės blizgėjimo ir suvartoto muilo kiekio. Be krikščioniškos moralės vietoj skaistybės bujoja „sveikasis gašlumas“, t.y. biauriausioji nuodėmė, kuri taip ilgai palaiškoma, iki ji nekenkia sveikatai; vietoj moterystės ištikimybės laisvoji meilė ir laisvasis pasirinkimas (giminytės); vietoj krikščioniškojo kuklumo ir padorumo — Nitčės „ponų moralė“.

Anot Nitčės, kultūra kylanti dėl to, kad stipresnieji spaudžia ir nugali silpnesnius. Kas nesipriešina šiai „ponų teisei“, esą gera, kilnu ir šventa, o kas jai kliudą ar spaudžia, esą pikta ir žema. Tokia yra, „ponų moralė“. Krikščioniškoji moralė esanti „vergų moralė“, nes ji, pav., sako: reikia pasižeminti, mylėti artimą, būti gailestingam, švelniam, kantriam, — kas, anot Nitčės, esą aiškos verguvės ir sugedimo žymės.

„Kas yra darbininkų klasė?“ sako man kartą toks „teisus“ turtuolis: „o gi ne kas kita, kaip tik besigru-

mianti ir verdanti masė, kurią reikia mindžioti, kad pagreitintume kultūros pažangą“.

Žemesniosios klasės, kurios neturi jokios religijos ir jokių manžetų, — nepripažįsta kultūros naujenybių ir elgiausi, kaip nevaržomas žvėris, kurį nė geriausiam policininkui kartais nepavyksta žmogum padaryti.

Visos neteisybės ir žiaurumai nyksta religijos šviesoje. Tai įrodė krikščionybė savo darbais.

(Žiūrėk, Cathrein „Religion und Moral“).

88. Humaniškoji religija.

„Tikroji žmogaus religija yra pilnas žmoniškumas, tarnavimas gėriui ir grožiui. Žmogus neprivalo veržtis į antgamtiškumą, bet turi plėsti čia, žemėje, savo įgimtuosius gabumus, lavinti savo protą, tobulinti savo ipročius ir visaip steigti gyvenimą gražinti. Čia yra aukščiausias tikslas, tikrasis žmoniškumas“.

Atsakymas. Tas aukštasis tikslas kaip tik krikščionybėje tepasiekiamas. Kristus yra pilniausias kilniausio žmoniškumo idealas ir dar daug daugiau, negu tai. Benignitas et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei. Tuomet... „pasirodė mūsų Išganytojo Dievo maloningumas ir gerumas“ (Tit. 3, 4). Humaniškumas be Kristaus ir krikščionybės didesne dalim yra tik šešėlis ir gražių žodžių skambesys.

Humanizmo pradžios jau tenka ieškoti klasiškoje senovėje. Po mėlynų pietų dangumi Hellada ir Roma su Olimpo dievais, Apolonu ir mūzomis, pasaulio išminčiais, poetais ir menininkais, didžiais meno veikalais ir literatūra, — ar tai nebuvo humanizmo lopšys ir jo buveinė?

Ir kokios gi išdavos šio klasiško apsišvietimo? Baisūs prietarai, abejojimas iki nusiminimo, bauriausios rūšies vergystė, barbariškos formos karas ir didžiausias nežmoniškumas su nugalėtaisiais — vae victis! — vylingiausias išnaudojimas užgrobtųjų kraštų su neišpasakyta savivalia ir žiaurumu, nevaržoma paleistuvystė, toks moterystės gyvenimo sunaikinimas, jog romėnų moteriškės savo gyvenimo metus skaitė pagal pamestųjų

vyrų skaičių, kaip miesto amžių žinojo iš kasmetinių konsulių eilės; dar Cicerono amžiuje praktikuojamos viešos žmonių aukos, daug žiauresnis elgimasis su vergais, negu su gyvuliais, baisūs ir kraujuoti gladiatorių žaidimai, kur tūkstančiai būdavo užmušti vien tik „apsišvietusiems“ romėnams pasigėrėti.

Kultūringuose Atėnuose $\frac{3}{4}$ gyventojų buvo vergai. Romoje buvo maž daug 2000 turtuolių, kurie turėjo visą milijoną vergų; be to dar, apie 350000 vargšų gyveno giliausiame skurde. Atskiri ponai turėdavo po 20000 vergų su viršum (Toliau palyg. Hake Katholische Apologetik., pus. 167).

Jokios pasigailėjimo žymės!... Visa stabmeldystė neparodė krikščioniškosios meilės, labdarybės ir širdingumo vargšams ir ligoniams. Nė vienos gailestingosios sesers nebuvo visoj Romos imperijoje.

Šv. Povilas stabmeldžius aprašo, kaip beširdžius, neištikimus, be meilės žmones (Rom. 1, 31). Tegu Dievas gelbi nuo tokio humanizmo! „Humanizmas be Dievo yra gyvuliškumas“, sako Hettingeris savo knygoje „Pasaulis ir Bažnyčia*)“.

2. Jei kada mūsų modernieji humanistai ir pasižymi šiek tiek labdaringumu, tai vien tik dėl to, kad ta krikščionybės mintis, gal ir netyčia, juose išgyveno. Ir kaip dažnai ten trunį savanaudiškumo, garbėtroškos ir savi-mylos perai!

Masonas padeda masonui už ne masono pinigus — graži artimo meilė!

Humanistiškoji artimo meilė baigiasi ten, kur ji neberanda jokios naudos — turtų, garbės ar šiaip žemiškojo gėrio.

Goethe buvo tikra humanizmo žvaigždė; jį kai kurie laikė kaip tik žmogaus „idealu“ (žmogus — idealas). Apie jį Schilleris sako: „Dažnai būti pas Goethe reiškia padaryti save nelaimingą; nė viename momente jis nėra atviras savo artimiausiems draugams; aš visai esu įsitikinęs, kad jis yra didžiausias egoistas (savanaudis). Gödecke, Schillers Briefwechsel mit Koerner I. 270).

Šilleris savo laiškuose į Koernerį skundžiasi, kad jį Goethe pašalinęs iš Weimaro į Jena ir patiekęs užsiėmimo už visai menką

*) Welt und Kirche, Hettinger.

atlyginimą, taip, jog tekę badauti. Šilleris tegaudavęs iš hercogo Karolio Augusto stipendijos tik 200 talerų metams, nė tiek, kiek dvaro kirpėjas ir siuvėjas; tuo tarpu Goethe vienam Prūsijos valdininkui, kad jį perkeltų į Weimarą, pasiūlė 2000 — 2200 talerų algos. Kai Goethe ištaigingai gyveno ir visa, ko norėjo, gaudavo iš hercogo, Šilleris turėjo vargti ir sunkiai dirbti dėl kasdienės duonos kashio, vėliau dėl to turėjo sunkiai sirgti. Tai štai, kokia savimyla humanisto Goethes!

Be Kristaus ir Jo malonės visuotinioji žmonijos meilė yra tušti žodžiai.

„Kas apie visuotiniją žmonijos meilę kalba, nesilaikydamas Kristaus,“ sako Vosen'as, „tas tikrai dar nėra mėginęs jos praktikuoti; nes kitaip jis greit būtų patyręs, kad toks praktikuojimas yra negalimas. Tik, kas Kristų myli, gali iš Jo meilės ir visus mylėti; tik padedant Jo malonei, galime aistrų audras numalšinti ir savimylą be žemiškojo atlyginimo nugalėti“ (Das Christentum, S. 569).

3. Kodėl humanizmo garbintojai priešinasi krikščionybei? — Dėl to, kad Kristus, išaukštindamas tikrąjį humanizmą, reikalavo gerinti kiekvieno žmogaus gyvenimą ir niekuomet nenuleido akių nuo apleistųjų ir vargstančiųjų. Jei koks ponas būtų toks kilnus, geras ir mielaširdingas, kad skirtų kiekviename reikale labdarininkams po 100 ar 1000 litų, bet jeigu jis būtų slaptai nusižengęs prieš 6 ar 7 Dievo įsakymą arba kitas savo pareigas apleidęs, tai Kristui jis dar toli gražu nebūtų pakankamai humanistiškas (žmogiškas).

Ir tokia dama, kuri yra puikiai išlavinta, duoda didelių išmaldų ir beria ašarų dėl vargšų, bet su vyru neištikimais gyvena, krikščionybės akyse tėra tik moterys-tės laužytoja ir dorovės naikintoja.

Dešimts Dievo įsakymų yra būtina sąlyga tikrajam tobulumui pasiekti; juo labiau bus sekama Kristaus paveikslu, juo kilnesnis ir aukštesnis liks šis tobulumas.

4. Mūsų laikai geriausiai patvirtina, kaip giliai, be religijos ir krikščionybės, smunka ne vien rūpinimasis gėriu, bet ir tarnavimas grožiui. Be tikėjimo modernioji literatūra, nežiūrint techniškos pažangos, vis gilyn puola į supuvimą.

Didžiadvasis Grotthuss'as, „Türmer“ redaktorius, sako: „Naujoji, natūralistinė mokykla, atmesdama visa,

kas yra antgamtiška, visai nutolo nuo dvasios ir išaukštino kūniškumą. Iš tiesų, tokios mokyklos šalininką realybėje būtų galima palyginti su mėsininku, kuris su našta ant nugaros pardavinėja pirkėjams apipuvusią mėsą. Aš viešai pripažįstu ir gerbiu šią nemodernią pažiūrą, kuri sako, kad meno uždavinys yra pakelti mus ant paprasto kasdieniškumo... Poetiškoji kūryba yra ne kūninių, bet dvasinių žmogaus pergyvenimų padarinys“ (Probleme und Charakterköpfe“ S. 203—9).

Kadangi daugumas į materializmą nugrimzdusių „moderniųjų“ nieko nebenori žinoti apie dvasią, todėl ir iš jų kūrybos nebetrykšta dvasia.

5. Kokį nelaimingą žmogų padaro tas sausas humanizmas, rodė jo garbintojų išsireiškimai. Goethe prisipažįsta („Gespräche mit Eckermann, I S. 76) praleidęs „57 metus ir neturėjęs net 4 savaičių laimingų“, perbėgęs savo gyvenimą tik iš viršaus maloniose aplinkybėse. Schilleris skundžiasi, kaip garbė jį šaltą ir nelaimingą apleidusi, ir kaip jo gražiausios viltys į laimę sprogušios, lyg muilo burbulai (Palyg. „Die Ideale“).

Nėra šviesos, nėra laimės ir šilimos be Kristaus ir krikščionybės.

6. Todėl antgamtiskumas, pagalbos malonė, pašvenčiamoji malonė, Kristaus pavyzdys, pašaukimas į antgamtiską laimę, į Dievo pažinimą, ne tik nenuslopina mume žmoniškumo, bet priešingai — jį pakelia, sukilnina, papuošia ir parodo pačiame skaistume.

89. Ir vis tik geresni žmonės.

„Kai kurie žmonės gyvena be religijos ir krikščionybės ir yra vis dėlto geresni žmonės, negu krikščionys“.

Atsakymas. 1. Ne už krikščionis jie geresni, bet už blogus krikščionis, kurie negyvena pagal savo tikėjimą. Kai netikėliai kartais yra ir geri žmonės, tai ne dėl savo netikėjimo, bet dėl to, kad negyvena pagal „netikėjimą“. Jeigu jie būtų ištikimi savo principams, tai paliktų blogiausi žmonės, nes be religijos jokia dorovės sistema negalima (palyg. I dalį § 13). Netikėliai stovi dar nesąmoningai ar pusiau sąmoningai krikščionybės įtakoj, ku-

ri vis dar ir moderniajame pasauly reiškiasi (žymu).

Kai vasaros vakarą nusileidžia saulė, tai tamsa ir šaltesnis oras apgaubia žemę ne staiga, bet palengva. Daugeliui žmonių toji krikščionybės saulė jau nusileido; bet dvasinis pasaulis, kuriame tie žmonės gyvena, tebėra persunktas krikščionybės dvasios ir minčių. Dviejų tūkstančių metų krikščionybės veikimas Europos tautose niekuomet nesiliauja, nors ir atsigręžia kai kada nuo jos atskiri žmonės ar net ištisos tautos.

Laimingas nenuosaikumas burnoti prieš Dievą, o širdyje vis dėlto tikėti! Laimingas gyvenimo prieštaravimas mokslui, kai pasivadinusieji netikintieji atiduoda, pav., savo vaikus auklėti religinėms įstaigoms!

2. Žmogaus prigimtis paveldėjamąsios nuodėmės nėra taip labai pagadinta, kad negalėtų nieko gero padaryti vien tik savo natūraliomis galiomis, nors visiškas vykdymas dorovės įstatymų per ilgesnį laiką nėra galimas be antgamtinės Kristaus malonės. Tačiau negalima neigti, kad atskiri kilnūs žmonės, kurie, kaip moka, taip tiki į Dievą ir amžinybę, gali natūraliai dorai gyventi ir net kartais kai kuriuos atvėsusius krikščionis pralenkti.

Bet, jau nekalbant apie tai, kad šis netikinčiųjų geras gyvenimas, anot šv. Augustino, yra magni passus extra viam, dideli žingsniai, bet žingsniai ne į antgamtišką sritį ir dėl to ne į amžinąją laimę: negalima lyginti atskirų gerųjų su atskirais blogaisiais, bet reikia gretinti kolektyvus, pav., krikščionišką tautą su nekrikščioniška, krikščionišką visuomenę su stabmeldiška.

90. Indiferentizmas.

„Kam ginčytis dėl religijų? Juk vis tiek, prie kurios prisidėsi“.

Atsakymas. Šis indiferentizmas yra ne kas kita, kaip tik paslėptas netikėjimas. Kas religijas, kurios viena kitai taip labai prieštarauja, lygiai teisingomis ir geromis laiko, iš tikrųjų netiki nė į vieną; nes ir silpniausias protas išžiūri, kad prieštaravimai visi negali būti lygiai tikri. Indiferento įsitikinimu, kiekviena religija yra abejinga ir tėra tiek verta, kiek ji gali būti naudinga laikiniam gerumui.

Bet jis, laikydamas kita kitai prieštaraujančias religijas lygiai geromis ir teisingomis, turi taip pat priimti, kad Dievui vis vien, ar tiesa ar klaida, ar gera ar bloga. Jis užsigina Dievo teisingumo ir šventumo ir tuo būdu, nepripažindamas tų būtinųjų Dievo savumų, paneigia Jo paties buvimą. Vadinasi, iš tikrųjų jis yra netikėlis (Hake, Kath. Apolog. S. 65).

Jeigu visos religijos be išimties būtų klaidingos, ir nerastume tikros, tai nė vienas žmogus negalėtų pasiekti savo sutvėrimo tikslo, tikrojo Dievo garbinimo ir susijungimo su Dievu. Bet tai reikštų Dievo išminties ir Jo gerumo užsigynimą, paties Dievo paneigimą.

91. Lessingo trys žiedai.

1. „Aš tikiu didžiuoju vokiečių rašytoju Lessingu, kuris kiekvienam apsišvietusiam labai puikiai parodė, kad tikrai apreikštą religiją tiek tegalime pažinti, kiek žemiau paduotame jo vaizdingame palyginime tikrąjį žiedą, ir todėl aš neieškau nė vienos apreikštosios religijos. Štai šis palyginimas.

Tėvas turėjo brangų žiedą, kurį privalė, be abejo, palikti vienam savo trijų sūnų. Kad kiekvienam įtiktų, jis liepė padaryti du netikrus žiedus, visai panašius į tikrąjį, ir padovanojo kiekvienam sūnui po vieną žiedą taip, kad kiekvienas jų tikėjosi tikrąjį gavęs. Tas pats yra ir su žydais, krikščionimis ir mahometonais; kiekviena šitų srovių manosi tikrąją religiją turinti, nors iš tikrųjų nežinia, kuri turi tikrąją.

Atsakymas. Argi? Argi Tamsta laikai Dievą tokiu vaikišku tėvu, apie kurį palyginime kalbama? Jis prižadėjo visiems trims sūnams tikrąjį žiedą ir, aišku savime, šio kvailo pažadėjimo dviem sūnams neištesėjo; todėl du jų apgavo su netikrais žiedais. Dievas taip nepasielgė. Jis davė žmogui vieną tikrąją religiją ir todėl rūpinosi, kad visi žmonės ją pažintų ir nuo kitų neteisingų religijų atskirti galėtų (Palyg. Hammerstein'ą S. J. „Krikščionybė“, pusl. 3)*).

*) Hammerstein S. J. Das Christentum S. 3.

92. Klasiškas palyginimas.

Bet šis alegorinis palyginimas apie tris žiedus yra visų laikomas klasiškas, o Tamsta į jį visai maža tekreipi dėmesio.

Atsakymas. Lessingas, šis įžymus rašytojas, yra klasiškas, kaipo meno kritikas, bet ne klasiškas religijos kritikas. Žiūrint į meniškąją šito palyginimo formą, nenoromis prisimena sakiny: *Quandoque bonus dormitat Homerus*, t. y. ir geras rašytojas (poetas) pasako niekų.

Kiekvienas palyginimas daugiau ar mažiau nukrypsta į pašalinius dalykus, bet šis palyginimas iš esmės klaidingas.

1. Šitame palyginime tėvas vienodai elgiasi prieš savo sūnus su tiesa ir melu. Dievas tuo atžvilgiu negali būti abejingas.

2. Tėvas apgavo, o Dievas negali apgaudinėti.

3. Šis apgavimas įvyko dėl to, kad tikrąjį žiedą tegalėjo gauti tik vienas sūnus. Tikrąją ir teisingąją religiją gali turėti visi žmonės; apgavimas iš Dievo pusės būtų visai be pagrindo ir neprotingas.

4. Palyginime minimasis apgavimas būtų galėjęs patenkinti sūnus tik tada, jei jie būtų nieko nežinoję, jog tėra tik vienas tikrasis žiedas, arba jei nė vienas nebūtų žinojęs apie kits kito žiedą. Bet kiekvienas žmogus puikiai žino, kad tiesa tėra ir tegali būti tik viena, ir kad yra daug įvairių religijų, taigi, jų tarpe yra taip pat klaidingų.

5. Trys žiedai gali būti panašūs, bet trijų religijų — žydų, krikščionių ir mahometonų — skirtingumą pirmu pažvelgimu pastebės ir apžlibusios akys.

6. Žiedas tėra tik išviršinis papuošalas, nuo kurio tikrumo ar netikrumo nepareina žmogaus gyvenimas. Bet religija yra dorovinio elgimosi vairsas, ir todėl nuo jos pareina išvidinis žmogaus vertingumas.

Tėvui vis tiek pat, kurs sūnus turės tikrąjį žiedą, bet Dievas tokios logikos negali laikytis, nes jam ne vis tiek, ar tik viena, ar visos tautos turės tikrąją religiją.

7. Tėvas paslėpė tikrąjį žiedą ir apsunkino jo suradimą, bet Dievas priešingai pasiėlgė — davė priemonių lengvai atskirti tikrąją ir teisiąją religiją. Jis pats atėjo

ant žemės, kad mums duotų tikrąją religiją ir apsaugotų mus nuo klaidingųjų.

Todėl šis palyginimas yra visai klaidingas.

93. Tikėjimas ir apšvietimas.

„Aš, kaip apšvietęs žmogus, pripažįstu tik tą, ką pats matau ir patiriu. Tikėjimas — tik liaudžiai, bet ne apšvietusiems“.

Atsakymas. Tamsta pripažįsti, kad Tamstos tėvai yra susituokę, kad Tamsta gimei iš savo gimdytojų, kad esi pakrikštytas ir t.t.. nors viso to pats nematei. Tamsta tuo tiki, nors „tikėjimas tik liaudžiai“.

Ar buvai Tamsta su Nansenu šiaurės leduose arba ar keliavai drauge su Stanley skersai Afrikos? Ar grūmeis ties Sedanu, Salaminu, Maratonu ir Leipzig? Ir vis dėlto Tamsta, kaip apšvietęs žmogus, neabejosi istorija ir geografija. Tamsta tiki žmonėmis, esi įsitikinęs jų liudijimų orumu. Tiki nepažįstamu žmogum, kurį klausei kelio, ir važiuoji jo nurodytąja linkme. Tiki geležinkelio tarnautoju, kai šis praneša traukinio išėjimo laiką; tiki virėju, kai šis maistą paruošia; tiki gydytoju, kai jis Tamstai prirašo vaistų. Žodžiu, Tamsta kiekvieną dieną šimtais kartų patiki žmonėmis, ir dar taip greitai ir lengvai, — tik Dievu ir Jo paliktąja tiesos skelbėja, šventąja Bažnyčia nenori tikėti, nors visiškai galėtumei įsitikinti, kad Apreiškimas yra Dievo suteiktas.

Šį prieštaravimų pilną nusistatymą sudarė ne protas ir apšvietimas, tik pati valia (norai).

94. Tikėjimas žmonėmis, tikėjimas Dievu.

„Be abejo, žmonių pasakojimais mums tenka tikėti, nes galime sudaryti tinkamą laidą (kriterijų), kad jų liudijimas teisingas. Bet iš kur aš gausiu tokį laidą tikėti į dieviškąjį Apreiškimą? Aš niekuomet Dievo nemačiau ir negirdėjau: Jis man nėra kalbėjęs“.

Atsakymas. Bet Dievas yra kitiems kalbėjęs ir pasakęs apie tai Tamstai per kitus savo organus. Tamsta stipriausiai gali įsitikinti, kad Apreiškimas yra suteiktas, ir kad jo žinios neklaidingos, tik per Dievo paliktus organus (skirtus vietininkus). Čia yra kaip tik taip va-

dinamojo apologetikos mokslo tikslas — protu ir istorinėmis tiesomis įrodyti Apreiškimo tikrumą ir Dievo įsteigtosios Bažnyčios tikėtinumą. Todėl; Kas neklauso Bažnyčios, tas tau teesie, kaip stabmeldys ir viešas nusidėjėlis.

Vien dėl to, kad Dievas pats Tamstai nekalbėjo, neprivalai per daug užsipulti, nes Tamsta aiškiai žinai ir esi patyręs, kad karalius arba viršininkas naujų krašto įstatymų pats nepranešinėja, o vis tiek griežtai reikalauja, kad Tamsta jų laikytumeis.

Jis irgi turi savo valdžios įstaigas, per kurias kalba pavaldiniams. Būtų per daug naivu, jei pavaldinys, nusi kaltęs prieš įstatymus, norėtų taip išsiteisinti: karalius man pats nieko nesakė apie šį įstatymą.

95. Jokio telegrafo.

„Dievas visai negali su mumis, žmonėmis, kalbėtis; tarp žemės ir dangaus nėra telegrafų ir telefonų. Ir kaip mes galime tikėti, kad Jis su mumis kalbėjo?“

Atsakymas. Dalykas yra daug prastesnis, negu Tamsta manai. Dievas ir ant žemės buvo atėjęs, ir aiškiausiais stebuklais savo Dievybę įrodęs; be jokių telegrafų ir telefonų mums savo burna kalbėjo ir todėl pasirinko daug saugesnį būdą savo žodžiams paskelbti.

Toliau, Dievas, aukščiausioji Dvasia, kuris sutvėrė visas kitas dvasias, gali joms pranešti savo mintis, grynai dvasiškai apšviesdamas, pasirodydamas ar per paveikslus. Pav., taip Jis elgėsi su pranašais, ir jų liudijimus patvirtino stebuklais ir ženklais.

96 (97.) Apreikštoji religija priešinas protui.

Pagal naujųjų laikų pasaulėžiūrą, nepermaldaujama proto teisė (ir tai atskiro žmogaus) pačiam spręsti, kas teisinga ar klaidinga, kas gera ir bloga. Viduramžiais ir dar dabar katalikų Bažnyčioje galutinis sprendimas pareina nuo mokomosios įstaigos: „Roma prakalbėjo — dalykas baigtas“. Tai priešinas protui ir yra antiracionališka, nes naujų laikų pasaulėžiūra, kaip pats protas rei-

kalauja, yra racionalistinė. Taip kalba Berlino profesorius Paulsen'as.

Atsakymas. Mokyтasis ponas užmiršo, kad viduramžiais ir dabar Kat. Bažnyčioje — kaip, apskritai, kiekvienoje sveikoje pasaulėžiūroje — mokomoji valdžia tik tada laikoma teisėta, kai ją protas ištiria ir kaip teisingai įrodo.

Prieš pasiduodamas kokiai mokomai valdžiai, aš privalau įsitikinti savo protu, kad ji iš tikrųjų tokia yra; vadinasi, kad ji tiesą žino, nori man ją pasakyti ir teisingai pasako.

Ir tokiai mokomai valdžiai pasiduoti visai nebus proto pažeminimas; jeigu, nežiūrint to, jai nepasiduotum, bet priešintumeis, tai elgtumeis visai neprotingai — tikrai antiracionališkai.

98. Daugiau šviesos.

„Jeigu Dievas mums, žmonėms, davė Apreiškimą, tai Jis turėjo jį su tokiais aiškiais įrodymais paskelbti, kad negalėtų kilti jokių abejonių“.

Atsakymas. Geros valios žmogus dėl Apreiškimo neturi nė vienos rimtos abejonės; bet, kas neturi gerų norų, gali rasti abejonių, apie kurias jis pats gerai nusimano, kad jos niekuo nepagrįstos.

„Dieviškojo Apreiškimo tikslas nebuvo tas, kad dieviškojo Majestoto šviesa būtų tokia aiški, jog verste verstu žmogų matematišku aiškumu apreiškimą priimti. Tuomet etika nustotų savo dabartinės reikšmės ir dorybės netektų pamato. Apreiškimo tikslas reikalauja, kad žmogui būtų apsaugota ne tik fizinė, bet ir moralė laisvė. Žmogus nuolankiai privalo atsiduoti Apreiškimui, bet taip pat išdidžiai pasipriešinti ydoms. Kai jis atsistoja kryžkelėje, tai valia daro lemiantį pasirinkimą. Valios gerumas, bet ne proto aiškumas, turi spręsti žmogaus likimą. Istorija rodo, kad dieviškoji Išmintis ir tame atsitikime geriausią kelią žmonijai parinko. Tik gerai prisižiūrėkime į tuos žmones, kurie nusigręžė nuo Apreiškimo, ir pamatysime, kas jie yra“ (Pesch, Welträtsel. II. 3. Aufl. 1907 m. 690 S. 405).

II. Paslaptys.

Begėdi puikuoli! Akklasis seka šunelio vedamas,
O tu jau nebepasitiki savo Dievu.

W. Kreiten S. J.

99. Paslaptys man visai nepatinka

„Apreikštoji religija turi paslapčių, bet man paslaptys visai nepatinka. Todėl aš nepripažįstu paslapčių“.

Atsakymas. Argi Tamsta nesi tikrai visur paslapčių apsuptas? „Giedrios dienos gamta pilna paslapčių“, sako Goethe. Paslaptys glūdi ir smėlio grūdelyje, ir vandens lašelyje, ir dirksnyje, ir akyje, ir smegenyse, šviesoje, garse, elektroje ir magnetizme. Nors svorio jėgos dėsniai yra apskaičiuoti, bet ji pati mums yra ir paliks paslapyje.

Didelė ir tikrai didelė paslaptis yra „gyvybė“. Ar supranta kas tą reiškini, kaip negyvoji medžiaga, pav., duona, žmoguje virsta gyva medžiaga? Bet juk niekas dėl to nepaliovė valgęs ir gėręs. Ar atsisako kas priimti pinigą, nors niekas visai neištyrė metalų prigimties? Gamtoje visur paslaptys.

Todėl Tamsta labai nesibaidyk, jei ir religija turi savo paslapčių. Argi Dievas ne daugiau žino, negu tai, kas telpa siaurame mūsų proto akiratyje, ir ar Jis to negali apreikšti?

Aš manau, visai natūralu buvo iš pat pradžių laukti, kad Dievas, kai Jis į mus kalba, praneša mums tai, kas mums tikrai artima, bet ko mes visiškai savo protu negalime suvokti. „Visiškai mūsų suprastas Dievas“, sako šv. Atanazijus, „nebebūtų daugiau Dievas“.

100. Paslaptys—prieštaravimai.

„Man protas draudžia priimti paslaptis, kuriose glūdi daug prieštaravimų, pav., šv. Trejybės paslaptis; aš negaliu sutikti, kad trys prilygsta vienam ir vienas lygus trims“.

Atsakymas. Taip pat ir aš, ir krikščionių religija su tuo nesutinkame; tvirtinimas, kad trys dieviškieji Asmens lygūs vienam Asmeniui arba viena dieviškoji prigimtis prilygsta trims prigimtims, būtų erezija.

Tikėjimo dogma sako: trys dieviškieji Asmens turi bendrai vieną dieviškąją prigimtį. Čia yra, be abejo, paslaptis, ir pas žmones panašiai neatsitinka. Bet, norint įrodyti, kad tai ir Dievui esą negalima, reikėtų amžinojo Dievo išvidinę būti aiškiai pažinti, ir iš to tik galėtume spręsti, kas Jam dera ir kas nedera.

Jei to mes, žemės gyventojai, visai negalime padaryti, tai visiška beprotystė yra tvirtinti, kad šv. Trejybės paslaptis esą prieštaravimų. Čia savo protu štai ką galime pasakyti: aš nieko nežinau apie trijų Asmenų vieną dieviškąją prigimtį ir jų galimumą ar negalimumą. Jeigu man pats Dievas kalba per neabejotiną Apreiškimą apie šv. Trejybės paslaptį, aš ši Dievo liudijimą tikriausiai privalau priimti ir laukti ramiai, iki pats įeisiu po mirties taip pat į nuostabios paslapties karaliją.

01. Paslaptys priešingos žmogiškajai vertybei.

„Žmogaus vertė sudaro jo protingumas; o paslaptys, būdamos priešingos protui, prieštarauja ir žmogiškajai vertei (orumui).“

Atsakymas. Dievo apreikštosios paslaptys praneša žmogiškąjį protą, bet jam negali prieštarauti. Jos taip pat nėra priešingos ir žmogaus orumui. Priešingai, Dievas mus labai išaukštino, sutekdamas mums nors dalį savo dieviškojo žinojimo. Todėl tik puikybė, kuri pati save laiko tiesos šaltiniu, jaučiasi paslapčių pažeminta ir nori mieliau nieko nežinantį pasilikti, negu priimti Bažnyčios mokslą (Palyg. § 69).

Panašiai nusistačiusi neišlavinta kaimietė nesiduotu pamokoma paprasčiausiame dalyke, kad žemė bėga aplink saulę arba kad ugnis ir vandenyje gali degti.

„Kai kas sako, kad gilus ir kilnus protas purtos paslapčių, bet iš tikrųjų prieš įstatymus šiaušiasi tik kūnas, pojutinis ir žemas kūnas. Pašalink bent du įsakymus iš katalogo, pav., šeštą ir septintą, ir pamatysi, kad tokie filosofai priims per 200 paslapčių“ (Franko S. J. „Populäre Antworten“ 1 Bd. Kap. 15).

102. Paslaptys ir jų aiškinimas.

„Gamtoje paslaptys, pav., optikos, elektros, svorio jėgos ir kitos kaskart vis mažėja su gamtos mokslo pažanga*). Bet religijos paslaptys septyneriopai užantspauduotos ir pagal Apreiškimą jos negali būti suprastos, nors būtų ir netikros paslaptys. Aš myliu aiškumą, ir mane užtat nepatenkina šitos amžinos tamsybės“.

Atsakymas. Mūsų pomėgiai gana gerai vienas su antru derinasi: man irgi nepatinka amžina tamsybė. Toji paslapčių tamsuma trunka tik trumpą laiką — iki sužibės šviesa anapusiam geresniame pasaulyje, ir mes, kaip atlyginimą už protingą pasidavimą Dievo apreištosioms tiesoms, veidas į veidą matysime Dievą, ir per tai nusileis uždanga nuo visų slėpinių.

Priešingai, per ankstyvas ir išdidus „apsišvietimas“ persimainys į amžiną tamsumą; ir todėl rimtai tesusimąsto tas, kurį „negali paslaptys džiuginti“.

Nepaprastai piktinasi netikėliai, kad, girdi, paslaptys sutrukdančios žmogaus proto pažinimą; jie savo puikybės nenori lenktis nei prieš Bažnyčią, nei prieš patį Dievą. Eritis sicut dii. „Būsité kaip dievai“, pasakė Mefistofelis ir tada niekšišškai nusikvatojo: sek senu pasakymu mano tetulės, gyvatės, tau tikrai pagaliau pasidarys baisu dėl to savo panašumo į Dievą (Goethe).

*) P a s t a b a. Didžiausia netiesa, nes, kai viena paslaptis gamtos išsprendžiama, tai jos vietoj tuoj iškyla septynios naujos, neišspręstos mįslės.

103. Beprasmiškas tamsumas.

„Kai žmogus girdi žodžių, jis paprastai tiki, nes tie žodžiai vis dėlto turi turėti prasmės“, sako Goethe savo veikale „Faust“. Tikrosios paslaptys visuomet palieka tamsios ir čia nėra vietos kokiai prasmei“.

Atsakymas. 1. Tik labai neskubėk! Apie paslaptis labai daug galvojama ir mąstoma, taip kad ištisi pamokslai apie jas laikoma, daug knygų apie tai prirašyta, dideli tomai apie jų tyrinėjimą pripildyta.

Paslaptys nėra vienodai tamsios. Pav., paimk Tamsta paslaptį apie šv. Trejybę. Jos dogma — Dievas yra vienas prigimtyje ir trejopas asmenyse — nėra visiškai tamsi; kiekviena atskira sąvoka yra mums suprantama; tik sąryšio tarp tų trijų sąvokų protas negali suprasti ir visiškai išvidiškai jo pažinti; bet čia mums užtenka Dievo liudijimo.

Panašiai mes pažįstame, kad magnetizmas ir elektrizacija atitinkamose sąlygose pagal tam tikrus dėsnius veikia, bet kaip šis veikimas viduje pasireiškia, mes nežinome. Į gamtos galių vidų negali įžvelgti mūsų dvasia. Bet ar toks dalinis pažinimas yra be naudos? — Didžiulė naujų laikų pažanga į tai atsako.

2. „Apie ką čia galima galvoti“? paklausi Tamsta — Apie labai daug: kad Dievuje visai kitoks nuostabus išvidinis gyvenimas klesti, kaip pas mus, kūrinius, ir laimė, apie kurią filosofai jokio nujautimo neturi. Nuostabioje trijų dieviškųjų asmenų tarpusavio meilėje („Dievas yra meilė“) semias pavyzdžio ir akstino visa žmogiškoji meilė, ypač socialiniame auklėjime, moterystėje, šeimoje, visuomenėje, organizacijoje etc. Be Trejybės visai būtų nesuvokiamas Dievo Sūnaus tapimas žmogumi, atpirkimas ir visa krikščionybės šventybė. Visa krikščionybė ir krikščioniškasis gyvenimas sako, kad, juo daugiau mes mąstysime apie šitas paslaptis, juo aukštesnį supratimą Dievo meilės, išminties, teisėtumo ir gailėstingumo pasieksime, juo galingiau pakilsime religiniame gyvenime. Krikščioniškoji kultūra remiasi krikščionybės paslaptimis. „Visą tą didybę ir grožį, kurį sukūrė krikščionybė moksle ir mene, teisėje ir doroviniame gyvenime, labai ir labai padėjo ugdyti paslaptys, ypač

šv. Trejybė, Kristaus žmogumi tapimas, atpirkimas ir Eucharistijos paslaptis“ (Palygink Hetingerį Apolog. 2 Bd. pusl. 25—49).

Prieš kritikuodamas krikščionybę, pirma gerai pagalvok!

III. Stebuklai.

104. Stebuklai pirmiau ir dabar.

„Kai žmonija pažino gamtą, išnyko tikėjimas į stebuklus. Viduramžių vienuolis, pamatęs bėgantį be arklių vežimą, plaukiantį be irklų laivą, kalbant ir rašant vielų pagalba, būtų visa tai palaikęs stebuklu. Šiandien mums šitie dalykai yra visai paprasti“.

Atsakymas. Jei vežimas be arklių ir be kitos kokios nors judinamos jėgos važiuotų, jei laivas be irklų, irklininko, garo — vienu kapitono rankos mostelėjimu imtų plaukti prieš bangas, tai ir šiandieną būtų stebuklas. Be abejo, viduramžių vienuoliai pirmą kartą išvydę garlaivį arba lokomotyvą, nustebtų, kaip nustebė mūsų tėvai ir seneliai, pirmą kartą išvydę naują išradimą; bet Tamsta tikrai žinok, jog jie greitai pastebėtų šį natūralų dalyką ir nebelaikytų jį stebuklu.

Istorija mums sako, kad viduramžiais vienas vienuolis išrado paraką, tačiau nė vienas anų laikų vienuolis nelaikė to išradimo stebuklu.

105. Stebuklai ir mokslas.

„Šiandie nė vienas mokslo vyras nebetiki į stebuklus. Kiekvienas mokslas dabar priešingas stebuklams“.

Atsakymas. Toks mokslas praeity daugelį dalykų nepripažino, nors jie vėliau virto tikrybe. Ligi 19 šimt. mokslininkams atrodė visai negalima, kad iš dangaus ervės ant žemės nukristų akmuo. Apie didįjį meteorą, nukritusį 1751 m. prie Agram'o, rašo 1790 met. Vienos prof. Stütz:

„I ši faktą, kad iš dangaus gali nukristi akmuo, jau 1751 met. tikėjo daugelis Vokietijos mokslininkų, kurie buvo suklaidinti anų laikų gamtos istorijos ir fizikos nežinojimo. Bet mūsų laikais būtų nedovanotina klaida, jei kas dar tikėtų šitą pasakojimą“.

Tais pačiais 1790 metais nukrito toks akmuo prie Juillac'o Prancūzijoje; miesto burmistras pasiuntė tą žinią su 300 pasirašiusių liudininkų Mokslo Akademijai. Bet akademijos ponai, akiai užsispyrę, neigė šitą dalyką. Pranešdamas tą žinią, Bertholonas pasakė, jog reikia apgailėti visuomenę, turinčią tokį kvailą burmistrą, kuris tiki pasakas: „Labai liūdna, kai visa visuomenė tiki visokias liaudies paskalas, kurias tik tenka apgailestauti. Ką aš privalau pasakyti apie tokį raštą? Filosofiskai subrendęs žmogus savaime pastebės, skaitydamas tą valdišką liudijimą, kaip aiškiai klaidingas yra šitas faktas ir fiziškai negalimas reiškinys“. Giliai protaujęs mokslininkas A. Deluc pasakė: jei toks akmuo nukristų stačiai po jo kojomis, tai jis tik sakytųsi jį matęs, bet netikėtų į tokio reiškinio galimumą. Taip pat Vaudin'as pasakė, geriau užmiršti tokius netikėtinius dalykus, negu įsileisti į jų aiškinimą. Tai štai, kokia buvo prancūzų Akademijos pažiūra, kuri moksle turėjo neabejotiną autoritetą.

Šiandieną meteorų kritimą pripažįsta ne tik kaipo galimą dalyką, bet dargi apskaičiavo, kad ant žemės paviršiaus kasmet vidutiniškai nukrinta 700 meteorų. (Karl Braun S. J., Kosmogonie, 3 Aufl. 387).

Išdidus netikėjimo „mokslas“ apgailestavo tamsią ir kvailą liaudį, kuri tikėjo į tokias paskalas; tačiau ji teisingai buvo įsitikinusi, ir taip vadinamos pasakos liko aiški tiesa, kurią šiandieną kiekvienas laiko ir kurią mokslas skelbia.

Bet toji mokslo kompromitacija nieko nepagelbėjo: vienas mūsų laikų netikėlis dėl aiškių stebuklų pranešimų pasisakė lygiai taip pat, kaip ir Deluc'as ir Vaudin'as, t. y., jei jis pats juos pamatytų savo akimis, tai vis tiek netikėtų, ir geriau tokius netikėtinius dalykus aplenktų, negu įsileistų į jų aiškinimą.

Čia nematyti garbingo tiesos ieškojimo, bet tik va-

lios galybė, kuri atsisako priimti kiekvieną jai nemalonią tiesą.

2. Jei kas supranta mokslą siaura prasme kaip „gamtos mokslą“ ir išskiria iš jo filosofiją, tai, be abejo, taip suprastas mokslas negali duoti galutinių sprendimų apie stebuklus, o tik nustato faktus, tolimesnes išvadas daro sveikas žmogaus protas ir filosofija. Kitaip būtų lindimas į svetimą sritį.

3. Baisi netikėlių baimė dėl kiekvieno stebuklo yra lengvai suprantama. Tik vienas stebuklas ir jo galimumas griauja visą jų mokslo rūmą; vienintelis stebuklas parodytų jiems gyvąjį Dievą, kuriam jie turėtų tarnauti, ir nuo kurio jie, be abejo, bėgtų, kaip kalti vaikai bėga įžeidę savo tėvą. Todėl jie a priori (iš anksto) atsisako moksliskai tirti kiekvieną stebuklingą įvykį, žinoma, ne dėl tiesos meilės, bet iš baimės tų pasėkų, kurių susilauktų, pripažinę Dievą ir dorovinį gyvenimą.

Šį klaidingą savo įsitikinimą jie pavadino „mokslišku bešališkumu“ ir tokį — jei taip galima pasakyti — suvaržymą pavadino „neprietaringumu“.

„Kas nori kunigus iš Bažnyčios išvyti, tas privalo pirma pašalinti stebuklus iš religijos“, teisingai pasakė „neprietaringas“ Kristaus priešas ir bedievis Dovidas Strauss'as (Das Leben Jesu für das deutsche Volk bearbeitet, S. 19). Kur įvyksta aiškūs stebuklai, ten anie priešai iš anksto yra prisirengę nutylėti arba nusigręžti nuo jų, šaukdami: „nežinome“ (ignoramus), arba aiškinti juos abejingai, kaip vienas netikėlis ponas pasakė vienam katalikų mokslininkui: „Aš pripažįstu, kad Tamsta turi dvejopą sąmonę; moksliska sąmonė Tamstai draudžia priimti stebuklus, o antra juos leidžia“.

106. Stebuklai ir gamtos įstatymas.

„Didžiausias šių laikų gamtos mokslo laimėjimas yra, kad jis įrodė visišką pastovumą gamtos įstatymų: pradedant didžiausiomis žvaigždėmis ir baigiant mažiausiais atomais, visa laikosi pastovių įstatymų ir nustatytų kelių. Jokių išimčių, kaip pav., stebuklų, negali būti“.

Atsakymas. Pati gamta ir tie ponai, kurie taip tvirtina, patys per save stebuklą negali daryti: „Jei kas nors rimtai sakytų, kad Dievas negali stebuklą daryti, sako netikėlių patriarkas Rousseau, „tai per daug garbės suteiktume tokiam atsakydami: Tamstai pravartu būtų atsilankyti į bepročių namus“.

2. Visi gamtos daiktai yra Dievo darbas, ir Jis yra jų buvimo, taip pat ir veikimo Viešpats. Argi mašinistas negali pasielgti su savo mašina taip, kaip jis nori, ją paleisdamas, sustabdydamas ar kitoj pusėj pakreipdamas jos veikimą?

Kodėl gi Dievas negalėtų pakreipti esančias gamtos jėgas taip, kad jos išduotų tokį veikimą, kurio pati viena gamta neįstengtų padaryti? Jau ir žmogus savo protu patyrė, kad gamtos jėgos galima panaudoti įvairiausiems tikslams. Gamtos įstatymas sako, kad suslėgtas garas yra stangrus ir plėšo įkailą. Protingas žmogus, pasinaudodamas tuo dėsniu, sudarė garui tokias sąlygas, kad jis suka didžiausius mašinų ratus.

Juk Dievas, aukščiausioji Dvasia, gali nepalyginamai daugiau tas gamtos jėgas taip pakreipti, kad jos išduotų tokių veikimų, kurie mums nepasiekiami!

Kodėl Dievas savo visagalybe negalėtų betarpiškai veikti savo paties sutvertas ir palaikomas gamtos jėgas? Kodėl Jis negalėtų, jei Jam patiktų, sutverti naują medžiagą, pav., naują akį; juk Jis yra visos medžiagos Tvėrėjas?

Kodėl gi Tvėrėjas negalėtų atgaivinti numirėlių? Kodėl Jis, judėjimo viešpats, negalėtų ir atskiruose atsikimuose ar tai atomuose, ar molekulose, ar ištisuose kūnuose iššaukti judėjimą, jį suturėti, arba pakreipti kitoj pusėj, jei tai Jo tikslui būtų naudinga?

Gamtos įstatymais Dievas surišo gamtą, bet ne sau rankas!

107. Stebuklai arda pasaulio tvarką.

„Stebuklai suardytų pasaulio tvarką ir ja nebegalėtų pasitikėti. Tuomet nebėbūtų galima pasitikėti nė vienu gamtos įstatymu; kiekviename akimirksnyje „Tvėrėjo nuotaika ir savivalios veikimas“ galėtų sutrukdyti savo stebėjimuose ir apskaičiavimuose fiziką, chemiką ir astronomą“.

Monistas Augustinas Horneffer, paklaustas, ką jis darytų, jei dabar pamatytų stebuklą, atsakė: „Tuoju šiaudien nusižudyčiau; nes, jei pasaulyje nebėra tvarkos, tai aš nebeoriu daugiau ir gyventi“ (Palyg. Allgemeine Rundschau, Herausgegeben von Armin Kausen, München 1911, 122).

Atsakymas. Nereikalinga baimė, nes Dievo išmintis nedaro stebuklų kiekviename menkame atsitikime; jie įvyksta labai retai, ir Dievas juos daro ne nusiteikimo pagautas, bet turėdamas aukštesnius tikslus.

Ar netikėta atostogų diena suardo mokyklos tvarką? — Net ir svajingas mokinyš nepamano, kad jau visai nebereikia mokyklos lankyti.

Argi prezidento malonė nusikaltėliui suardo teisėtą tvarką? — Niekuomet, jei tik ji yra reta. Ir valstybės teisės nenustoja dėl to pasitikėjimo.

Ką prezidentas be skriaudos kitiems savo respublikoj gali padaryti, tą Dievas gali visame pasaulyje, ir dėl tos malonės Europa gali būti rami ir gamtininkai savo apskaičiavimuose tegu per daug nenugąsčiauja.

Ar ne juokinga, kai Feuerbachas, bijodamas Devo stebuklu, rašo: „Šiandie yra vanduo (drėgnas), rytoj, gal būt, jis išdžius. Šiandie juda saulė, rytoj, gal būt, ji sustos... Šulnyje.. nežinau ar tai, ką jame matau, tikrai yra vanduo, ir ar mano marškiniai nuo jo vietoj išbaltėti nepasidarys, kaip kraujas, nes stebuklai tyčiomis gali mane užvilti, su savo „viena vietoj kito“ (quid pro quo) Sämtliche Werke I, S. 7.)“

Feuerbacho žodžiai parodo, kad pasaulyje privalo būti tikslumumas ir būtina tvarka, bet ne priešingai, — kiekvienas gamtos įvykis pasidaro būtinų būtiniausias ir jokių išimčių čia negali būti.

2. Argi stebuklai ardo gamtos įstatymus? Jei Kristus vienu žodžiu išgydė ligonį, argi tai pakenkė medicinai? Ar dėl Kristaus padarytųjų stebuklų gydytojai pasigynimo ginklas, 10.

liko be duonos? Nežiūrint to, kad Kristus dukart padaugino duonos, jo amžininkai nežiūrėjo čia gamtos įstatymo sulaužymo ir sėjo grūdus savo maistui, kaip ir prieš padauginimą. Jei Kristus tris numirėlius prikėlė, o šventieji toliau tai darė, tai dėl to nė vienas žmogus nenugąščiavo ir nemanė, jog nebėra skirtumo tarp mirties ir gyvybės, ir, kad tėvas, senelis ir prosenelis gali atsikelti iš karsto ir pareikalauti, kad gražintų palikimą — namus, laukus ir pinigus. Tad kur yra tas „baisusis“ gamtos įstatymų ardymas?

Tvėrėjui, kuris sudarė tokią nuostabią tvarką šiame pasaulyje, tur būt, daugiau rūpėjo ją palaikyti, negu „mokytiesiems vaikams mažos planetos“.

„Gamtos įstatymas nesako, jog tam tikrose aplinkumose šalia jo negalėtų būti kitų priežasčių, kurios esamąjį gamtoje veikimą padarytų nebetikrą arba jį iš anksto sutrukdytų. Prisitraukimo ir svorio dėsniai dar nėra suardomi, kai prisideda naujos priežastys, sulaukančios krintantį žemyn kūną arba palenkiančios jį kiton kryptin...“ (Dr. Schell, Religion und Offenbarung S. 319).

3. Mūsų priešai teisingai reikalauja gamtos moksluose faktų. Bet užtat jie, remdamiesi stebuklų faktais, kurių istorija labai daug žino, tegu įrodo, kad Dievas bent iš dalies įžeidė gamtos įstatymą arba suardė pasaulio tvarką. Kol to negali padaryti, tegu nesibijo jokių „pavojų, kurie sutrukdytų jų bandymus“.

Iš tiesų, dėl stebuklų nukenčia ne gamtos įstatymai, bet pačių bedievių nusistatymas, sąžinės ramybė ir gyvenimas.

Bet Büchner'is („Kraft und Stoff“ S. 36*) ir čia nenusileidžia ir šaukia: „Argi galima, kad stebuklai taip suardytų pastovią pasaulio tvarką, jog jame nepaliktu nepataisomas plyšys?“ Bet toks Büchner'io karščiavimasis sukelia mummyse tik juoką. Juk duonos padauginimas nepadarė „jokio nepataisomo plyšio“ visame pasaulyje, ir ūkininkai bei kepėjai dėl to nė kiek nenukentėjo. Jei Babilonijos nelaisvėję trys jaunikaičiai nedegė pečiuje, tai anaip tol dar nereiškia, kad ir visi Babilonijos pečiai nešildė: babiloniečiai, kurie juos kūreno, gerai žinojo, kaip jie yra karšti ir kaip degina jų ugnies liepsnos.

*) Veikalas „Jėga ir medžiaga“, pus. 36.

108. Geležiniai gamtos įstatymai.

„Gamtos įstatymai yra geležiniai: jie nežino jokių išimčių“.

Atsakymas. Taip vadinamieji geležiniai gamtos įstatymai daug nukenčia nuo žmogaus rankos, o dar daugiau turi nukentėti nuo Dievo rankos. Pasaulyje šalia būtinai veikiančių gamtos jėgų, kurios pačios nesikeičia, yra daug kitų laisvai veikiančių jėgų, pav., laisvi žmogaus veiksmai, kurie, savivališkai priešindamiesi gamtos linkimams ir jėgoms, dar neardo pasaulio tvarkos.

Jei aš, pav., paėmęs žemės akmenį, laikyčiau jį ore, tai tuo priešinčiaus žemės traukos įstatymui, nes akmuo vienas, pastoviai veikiant tam įstatymui, niekuomet negalėtų ore išsilaikyti. Mano valia čia buvo priežastimi, dėl kurios akmuo pakeitė savo stovį.

Ir kokie dideli yra tokie laisvi žmogaus pasikėsimai prieš gamtą! Žmogus kalnus sukasa, kanalus prakasa, ežerus nusašina, miškus sunaikina, padaro laivus, plaukiančius prieš bangas, elektrolaidžius apsisaugoti nuo žaibų ir t.t. Bet visa tai neardo gamtos eigos, ir geležiniai įstatymai pasiduoda žmogaus savivaliai.

Ar ne juokinga manyti, būk Dievo ranka esanti bejėgė prieš tuos geležinius įstatymus? Jei žmogaus ranka panaudoja esamąsias gamtoje jėgas ir iš jų padaro tokią veikimą, kurio neprotinga gamta negalėtų padaryti, tai juo labiau Dievo ranka, kuri ne tik esamąsias jėgas antžmogišku būdu panaudoja arba jas sunaikina, bet dargi naujas iš nieko sutveria, padaro tokių veikimų, kurių niekas negali gamtiškai išaiškinti, ir tokie veiksmai vadinasi stebuklai.

109. Stebuklai priešinasi Dievo išminčiai.

„Stebuklais Dievas laužo savo paties duotus gamtos įstatymus ir ardo kartą nustatytą pasaulio tvarką. Todėl stebuklai priešinasi Dievo išminčiai“.

Atsakymas. Jei stebuklai būtų padaryti be tikslo, veikiant nuotaikai ir savivaliai, tai, be abejo, jie priešintųsi Dievo išminčiai. Stebuklai, padaryti aukštesniems

tikslams, pav., Apreiškimui patvirtinti, visai pritinka Dievo išminčiai. Jau iš pat pradžios stebuklai pasaulio plane Dievo buvo numatyti, kaip namų plane yra nustatytos mūre langams vietos.

„Stebuklai nėra pavėluoti pridėckai pasaulio plane. Pasaulio planas ir gamtos tvarka nėra tas pats dalykas. Į pasaulio planą įskaitomas ne vien sutvertų daiktų su-laipsniavimas ir sutvarkymas (gamtos įstatymas), bet taip pat betarpiški santykiai, kuriuos Dievas palaiko su kūriniais (Apreiškimas), rodydamas jiems savo galią (stebuklus) ir tuo būdu pats betarpiškai per juos pasi-reikšdamas“ (Dr. Schell, Religion und Offenbarung S. 304)*).

110. Jėga ir medžiaga yra pastovios.

„Gamtoje nėra vienas medžiagos atomas ir taip pat nėra mažiausia jėga nenyksta. Šis svarbus medžiagos ir energijos (jėgos) pastovumo dėsnis pastoja kelią kiekvieno stebuklo galimui“.

Atsakymas. Ką iš tiesų byloja Tamstos iškeltas dėsnis? — O gi ne ką kita, kaip tik tai, kad natūralės (gamtiškos) priežastys negali sunaikinti ar sutverti nė mažiausio medžiagos atomo, ir kad natūralės priežastys negali sunaikinti mechaniškos energijos arba visai naują sutverti.

Tas dėsnis gautas iš patyrimo. Jis nieko nekalba ir negali kalbėti apie atngamtiškų priežasčių jėgas. Per drąsiai daryčiau išvadą, sakydamas, kad, jei joks žmogus ir jokia gamtos jėga negali nė vieno atomo sutverti ar sunaikinti, tai ir Dievas to negalys padaryti. Dievas yra visagalis Kūrėjas, todėl ir čia jis gali, kaip nori, padaryti.

111. Jozuės stebuklai.

„Jei saulė Jozuei kariaujant būtų sustojusi, tai būtų turėjusi žemė sustoti besisukdama aplink savo ašį: „Jė-

*) Dr. Schell, „Religija ir apreiškimas“, pus. 304.

ga, kuri būtų turėjusi veikti“, sako Tyndall (gimęs 1820 m. Anglijoje; buvo fizikos profesoriumi Londone), „yra lygi šešių trilijonų arklių jėgai, kuri būtų veikusi per visą tą laiką, kol Jozuė mušė savo priešus; tokios jėgos, kurios čia reikėjo, būtų užtekę tūkstantį kartų padidinti jėgai kiekvieno kareivio tūkstantį kartų didesnėje kariuomenėje, negu Jozuės, ir tai ne toms kelioms valandoms, bet tiesiog milijonams metų“. Koks beprasmiškas jėgos aikvojimas! Aišku, šv. istorijos rašytojas to menujautė, bet mokslo vyras visa aiškiai mato ir atmeta stebuklą“.

Atsakymas. Jozuės stebuklą galima paprasčiau išaiškinti. Juk gana būtų buvę ir to, jei Dievas toje šalyje būtų pagaminęs tokios šviesos, kuri būtų švietusi izraelitams tiek, kiek saulė.

Tyndall'io priekaištas atrodo išgalvotas, nes Dievui nė mažiausios sunkenybės nesudaro sutverti ir šešių trilijonų arklių jėgą; Dievas tveria be vargo, kaip mažiausius, taip ir didžiausius dalykus. Visas pasaulis prieš Bėgalinybę yra „tik lašas kibire“. Kaip maža Jam tereiškia pajudinti aplink saulę skriejančią dulkelę, kurią mes vadiname žeme!?

Tyndall'io priekaištas turėtų šios tokios prasmės, jei jis būtų nukreiptas prieš Dievo išmintį. Apie tai esame jau aukščiau kalbėję ir įrodė, kad stebuklai nesipriešina Dievo išminčiai.

112. Prieš mano akis.

„Jei aš savo akimis matyčiau, kad Dievas žmogui, neturinčiam kojos, staiga ją užaugintų, tai tada įtikėčiau stebuklą — kitaip ne“.

Atsakymas. Ir tada Tamsta dėl savo nusistatymo netikėtumei, bet geriau „pirma bepročiu, negu tikinčiu liktumei“, kaip pasakė Rousseau (Žiūrėk 118 skyr.).

Žydai, kurie šaukė: „Nuženk nuo kryžiaus, ir mes tikėsime“, neįtikėjo į daug didesnį atsikėlimo iš numirusių stebuklą; nežiūrint aiškiausių jo įrodymų, jie išsisukinėjo vyliumi. — „Jei jie neklauso Mozės ir pranašų, jie netikės, jei ir iš numirusių kas atsikeltų“ (Luk. 16, 31).

2. Be abejo, Dievas savo visagalybe lengvai gali sutverti neesančią koją, lygiai kaip aklam gimusiam lengvai grąžino regėjimą. Bet Jo išmintis neleidžia, bet kam panorėjus, daryti stebuklą.

113. Ir vis dėlto.

„Kiek tik norite, kalbėkite jūs man apie stebuklus, o aš vis dėlto į juos netikėsiu ir gana! Niekados netikėsiu!“

Atsakymas. Toks Tamstos nusistatymas primena mums tik šių dienų netikėlių pažiūras; kodėl Tamsta netiki į stebuklus? O gi, tur būt, dėl to, kad nenori, nes valia valdo Tamstos protą — stat pro ratione voluntas! „Šalin su įrodymais! Aš nieko netikiu!“

Čia liaujasi protas, todėl tegu liaujasi ir mano įrodymai. Tikrai labai linkėčiau Tamstai pasiskaityti aiškios valios laisvės įrodymus, paduotus I dalyj 73 §.

Prof. Zeller'is sako: „Į tokių (stebuklingų) atsitikimų tikrumą netikėtume, jei jie būtų ir dar tvirčiau įrodyti“. Tuo atžvilgiu Berlino filosofas sugrižo į senas astronomo Libri iš Pizos ir kitų Galiliejaus priešų pažiūras, kurie, nenorėdami pažiūrėti pro teleskopą (tam tikri stiklai, pro kuriuos žiūri į žvaigždes. Vert.), tarėsi a priori (iš anksto) žiną, kad Jupiterio planeta negalinti turėti mėnulių. Bet tikrenybėje Jupiteris jų turi šešis ar septynis.

Panašiai sakosi žiną a priori daugelis naujųjų laikų filosofų, kad jokių stebuklų negali būti, o iš tikrųjų jų daug yra.

IV. Stebuklų pažinimas

114. Stebuklų negalima pažinti.

„Aš sutinku, kad stebuklai galimi, tik sakau, kad jų negalima pažinti“.

Atsakymas. Aš Tamstai įrodysiu, kad daugelį stebuklų, jei ir ne visus, aiškiausiai galime pažinti. Ir štai dėl ko:

1. Jų istorinis faktas tikriausiai gali būti nustatytas; pav., viešieji Kristaus stebuklai, apaštalų ir kitų.

2. Kai kuriais atsitikimais tikriausiai galima tvirtinti, kad šie nuostabūs veiksmai išeina už ribų gamtos jėgų.

3. Taip pat ir apie patį stebukladarį galima sužinoti, ar jis yra geroji, ar piktoji dvasia. Jeigu stebuklas yra gerosios dvasios darbas, tai jis nesipriešina Dievo planams ir tikrai pareina iš Dievo. Jei stebuklas yra piktosios dvasios darbas, tai tą be didelio vargo greitai galime patirti iš dalyko nevertingumo, iš tikslo nedorovingumo, iš blogo stebukladario gyvenimo ir iš blogų veiksmų ir pasėkų. Velniją išduoda jo žalčio uodega (cauda serpentina).

Todėl Dievui labai rūpėjo, kad mes galėtume atskirti apgaulės; tuo tikslu Jis davė žmonėms Apreiškimą ir jį stebuklais patvirtino.

115. Mylimiausias tikėjimo vaikas.

„I stebuklus gali tikėti tik tikintieji, kurie juos visur mato ir mielai juos prileidžia. Toks tikėjimas paskutiniame dešimtmetyje visai žlugo“. Taip rašoma viena-

me Frankfurto dvisavaitiniam laikraštyje, antrašte „Tikėjimo į stebuklus sudužimas“.

Atsakymas. Stebuklui priimti nepakanka vien tikėjimo, bet reikia nuodugniai ištirti veiksmo aplinkybes ir tikrai žinoti, ar čia veikia gamtiškos, ar antgamtiškos priežastys. Todėl ne „stebuklui reikalingas tikėjimas“, bet „tikėjimui reikalingas stebuklas“, t. y. kiekvienas, kuris sakosi Dievo pasiuntinys esąs ir nori, kad aš juo tikėčiau, turi stebuklais savo tvirtinimą įrodyti.

Apologetikoj stebuklas ūrgi ne kaip „mylimiausias tikėjimo vaikas“ laikomas, bet kaip protingas ir rimtas vedėjas į tikėjimą. Kristus pasakė: „Jei nenorite manim tikėti, tai tikėkite darbams“, t. y. stebuklams (Jon. 10, 38).

Nė vienas rimtas savo tikėjimą gerai pažįstą katalikas nemato visur stebuklų; priešingai, jis žino, kaip atsargiai elgiasi Bažnyčia, tyrinėdama stebuklus. Taigi, ne tas, kuris tiki, bet lengvatikis mato visur stebuklus.

Kad šita lengvatikystė visai žlugo, yra tik džiuginas reiškiny. Bet protingas tikėjimas į stebuklus vis dar stovi ant stipriausio pagrindo; jis nepergyveno jokio sudužimo.

Tiktai labai gaila, kad pas kai kuriuos mūsų amžininkus yra sudužęs tikėjimas į Dievą; nes tuo pačiu sudužta taipogi žmogaus garbė, dorovė ir laimė.

116. Dvi svarstyklių lėkštės.

„Jei aš kitų liudijimu į stebuklus įtikėčiau, tai ant vienos svarstyklių lėkštės teturėčiau moralę tikrybę, kad liudijimai yra tikri ir patikimi, o ant antros svarstyklės lėkštės fizinę tikrybę, kad gamtos dėsniai nesikeičia, su kuo stebuklas apsilenkia. Savaime aišku, šita antroji svarstyklių lėkštė nusvers pirmąją; todėl aš negaliu stebuklų pripažinti“ (Hume, Strauss'as ir k.).

Atsakymas. Ant antrosios svarstyklių lėkštės stovi visiškai netikras svoris; nes visai yra klaidingas tvirtinimas, kad stebuklas apsilenkia su gamtos dėsnių nesikeičiamumu. Gamtos įstatymai nesako: „Stebuklų

visai nėra“, bet tik primena, kad „per visiškai natūralės priežastis stebuklų neatsitinka“.

Ar yra Dievo rankos veikimas stebukluose, galime patirti per atitinkamus liudininkų parodymus ir per aiškų proto sprendimą; pav., norint nustatyti, ar įvyko numirėlio prikėlimo stebuklas, užtenka pirmiau tikrai nustatyti, kad žmogus buvo tikrai miręs, kad paskiau atgijo, ir kad stebukladaris tą ir tą darė.

Tad prašom nuimti tą netikrą svorį nuo svarstyklių!

117. Balaamo asilas.

„Materialistas Feuerbachas sako: „Jei aš, kaip Bileamas, išgirščiau asilą kalbant, tai nebežinočiau, ar aš esu asilas, ar asilas yra žmogus“.

Atsakymas. „Nėra reikalo tyrinėti“, sako Tilmann Pesch, „ar netikėliui filosofui lengviau buvo save asilu palaikyti, negu Dievą pasaulio Tvėrėju ir stebukladariu pripažinti“.

Nėra draudžiama (neminint kitų aiškinimų) pripažinti, kad Dievas leido Balaamui išgirsti tokių garų, kurių iš tikrųjų asilas neištarė (Žiūrėk. St. Thomas, Summa theologiae 2. 2. q. 173 ir 3 q. 76 a. 8).

118. Gamtos jėgų ribos.

„Kad sužinotume, ar kas pranešė gamtos jėgas, pirmiausia privalome pažinti pačias gamtos jėgų ribas. Bet kas drįstų šias nustatyti? Beveik kasmet vis plačiau praplečiamas mūsų pažinimas naujais atradimais. Pav., ar anksčiau galvojo kas apie Rentgeno spindulius?

Panašiai kalba Spinoza, Russo, Kantas ir k.“.

Atsakymas. Kad sužinotume, ar kas praneša gamtos jėgas, neprivalome pirmiau žinoti, ką gali padaryti kiekviename atvejuje atskiros gamtos jėgos, bet užtenka žinoti atskiruose atsitikimuose, ko gamta jokių būdu negali padaryti.

„Mes nežinome, kaip toli sieks atradimų galimumas, tiriant kraštus ir jūras, besiskverbiant į orą ir žemes;

bet mes visai tiksliai žinome, kad niekas be tam tikros pagalbos nepasikelia į dangų, nevaikščioja pėsčias vandenimis, savo žodžiu audrų nenutildo ir pro užrakintas duris į vidų neįeina.

Mes nežinome, kaip ilgai galima ištvirti mirties merdėjime, bet mes tiksliausiai žinome, kad natūralių jėgų pagalba negražinama numirėliui gyvybė“ (Hettinger, Apologie, 1 Bd. 13 Vortrag).

Vaikas gali lengvai nešti 20 kilogramų, jaunikaitis 45 kilogr., stiprūs žmonės apie 100 kilogramų; Samsonas galėjo nešti vieną pusę miesto vartų. Ar daug galėtų panešti milžinas Galijotas? Vadinasi, žmogiškųjų jėgų ribos nenustatytos, — ar ne tiesa?

Vis dėlto tam tikri daiktai, nežiūrint visų abejonių, praneša gamtos jėgas. Nė vienas žmogus negali vietoj šautuvo, pav., kaip milžinas didį rastą užsidėjęs ant pečių nešti, arba Kauno Katedrą dviem pirštais į aukštį pakelti.

Taigi tam tikri dalykai, nežiūrint visų abejojimų, stovi už gamtos jėgų ribos tiek pat tikrai, kaip Paryžius už vokiečių-pranciūzų ribos.

Nors aš negaliu ryškiai vaivorykštėje atskirti ribos tarp geltono ir raudono, bet vis dėlto pačią raudoną ir geltoną spalvą aiškiai atskiriu.

Aš negaliu patirti visų piliečių nusiteikimo apie valstybės įstatymus; bet vis dėlto tikriausiai žinau, kad vagis išeina iš įstatymų ribos.

Taip pat mes nepritariame Tyndall'io viltims, kad ateisias kada nors toks laikas, kad žmogus galėsias numirėlius prikelti“ (Tyndall, Fragmente, S. 63).

119. Ateities mokslo šviesoje.

„Jei mes ką ir ne visada galime išaiškinti, tai privalome atsiminti, kad mūsų pažinimas dar nėra taip plačiai išbujojęs, kad galėtų visa išaiškinti; bet mes vis dėlto tikimės vėliau tobuliau pažinti, t. y., gauti tikslų ir natūralų stebuklų išaiškinimą. Šitoje sistemoje stebuklui nebėra vietos“ (Žiūrėk § 115).

Atsakymas. Bet kažin šitoje „sistemoje“ ar ir protui nėra vietos? Mes gerbiame medicinos mokslo pa-

žangą, bet nepripažįstame pilno išmintingumo tokiam medikui, „kuris vis dėlto tikisi vėliau, patobulėjus žmogaus pažinimui, natūraliai išaiškinti per Kristaus žodžių galią įvykusį Lozorius iš numirusių prikėlimą“.

Taip pat, gerbdami meteorologijos mokslo pažangą, mes galime tvirtinti, kad tas nėra pilnai protingas, kuris, pasitikėdamas ateities parodymais, „tikisi“ natūraliai išaiškinti šį faktą, kad Kristus savo žodžiu nutildė audrą.

Garbingas mokslas privalo be veidmainystės prisipažinti, kad jis yra beiėgis sugriauti minėtus ir panašius stebuklus, kurių buvimas yra aiškiai laiduojamas. Kad galėtume tikrai sakyti, jog gamtos jėgos negali kai ko padaryti nei dabar, nei niekad, nereikia žinoti visa, ką gamta gali, užtenka žinoti tik tai, ko ji tikrai negali.

Natūraliai negalima pagaminti nė vienos tokios pasėkos, kuri neturėtų sąryšio su savo natūralia priežastimi. Nė vienos ligos natūraliai neišgydome, nepavartodami tam tikrų priemonių, kurios iššaukia pasveikimą. Pav., dar iki šiol medicinai nepasisekė vienu akimirksniu išgydyti tokių ligų, kaip raupai, prigimtas aklumas ir p. Tegu sau „tikisi“ minėtasis Frankfurto mokslininkas, kad ateities mokslas suras tokių priemonių, kuriomis bus galima vienu akimirksniu pagydyti visokias ligas. Gerai, leiskime, kad 2000-ais metais koks nors gydytojas ar profesorius natūraliai, vienu akimirksniu, išgydys visas ligas. Koks didelis būtų džiaugsmas!? Kaip visi būtų dėkingi šito naujo gamtos dėsniu atradėjui?!

Bet ar dėl to būtų sugriautas tikėjimas į stebuklus? — Ne ir nė kiek! Šv. Petras ir gydytojas išgydo po vieną raišą ir abu viename akimirksnyje. Nuostabi lygybė! Ar ne tiesa — puikiai pavyko?! Bet mažas, visai mažas skirtumas dar pasiliko jų gydyme: šv. Petras išgydė savo žodžiu be jokių natūralių priemonių; o gydytojas atsidarė save maišelį ar dėžutę su gydomaisiais milteliais, arba prisidėjo savo elektrinę mašinėlę ir p. Tokį jo staigų pagydymą niekas stebuklu nepavadins; o šv. Petro pagydymas, nežiūrint visokių išradimų, palieka tikras stebuklas. Mat, stebukluose reikia stebėti ne vien tai, kas padaryta, bet ir kaip visa tai buvo padaryta. Jei, pav., kam ir pasisektų atrasti tokį te-

palą, kurį užtepus raupai staiga išnyktų, tai vis dėlto Kristaus pagydytas raupsuotųjų būtų ir paliktų stebuklas; nes Kristus nevartojo jokio tepalo nei jokių kitų priemonių, bet pagydė vien tik savo žodžiais: „Aš noriu, būk apvalytas!“

Todėl mes, neturėdami jokios baimės dėl ateities atradimų, džiaugsmingai ir dėkinga širdimi linkime drašiam ir gabiam tyrėjui atrasti kuo daugiausia gamtos paslapčių.

120. Paslaptingos gamtos jėgos.

„Kas gali žinoti, ar tik nėra slaptų gamtos jėgų, kurių pagalba daromi stebuklai“.

Atsakymas. Tokios „paslaptingos“ gamtos jėgos galėtų būti tik tokios, kurios veiktų priešingai žinomoms jėgoms; pav., gamtos įstatymas sako: lavonas yra negyvas; prieš tai kitas slaptai veikia gamtos įstatymas turėtų sakyti: žmonėms liepiant lavonas pasidaro vėl gyvas. „Pagal vieną gamtos įstatymą, į reginčio žmogaus akį įkritęs šapas jos regėjimą susilpnina, bet pagal antrą „slaptą“ gamtos įstatymą tas žmogus turėtų dar geriau matyti!“

(Palyg. Jon. 9, 6; Roh, S. J. „Was ist Christus?“ pus. 52, ir visą skyrių apie Kristaus stebuklus, pus. 38—54).

2. Keista! Tariamąsios slaptosios gamtos jėgos težinomos tik stebukladariams, „patamsių žmonėms“, „klerikalams“ ir „tamsybių apaštalams!“ Prieš šituos „žinovus“ tobulėjęs XX amžius turėtų savo gamtos nežinojimą pripažinti! Bet kur anie stebukladariai sužinojo?

121. Magnetizmas, hipnozė, fantazija ir nervai.

„Ką anksčiau laikė stebuklais, tas šiandieną jau išaiškinama per magnetizmą, hipnozę, sugestiją ir per neapskaičiuojamą fantazijos ir nervų galią“.

Atsakymas. Ar Tamsta girdėjai apie tokį hipnotizatorių, kuris įstengtų duonos padauginti ar vandenį i

vyną permainyti? Ar kas pagydė hipnotizmu prigimtą-
ji aklumą, kurtumą ir nebylystę?

Fantazijos ir nervų galia yra didelė, ypačiai veikiant sugestijai ar galingiems išviršiniams išpūdžiams; bet ji niekuomet dar nieko neprikėlė iš numirusių ir nepagydė kaulų sulūžimo!

Liurde ir kitur įvyksta mažų vaikų pasveikimai, apie kurių dvasinius išpūdžius negali būti nė kalbos.

2. Be to, didelė gėda ir beprasmiški pliauškalai yra lyginti krikščioniškuosius stebukladarius su magnetizatoriais, hipnotizatoriais ir spiritistais. Apaštalai ir kiti šventieji, gydydami, visai nevartojo taip vadinamo „medijumo“, nevilbino regėjimo (žiūrėjimas į vieną blizgantį daiktą), nekuteno klausos (pav., laikrodžio taksėjimu) arba pojūčių (glostymu ar mostais), per ką iššaukiamas nenormalus miegas, kuris kitaip suderina nervų sistemą ir daro ją palankią dvasinėms įtakoms. Jie neveikė sugestijos pagalba, nevartojo jokių „retežių rankoms surišti“, jokių suglaustųjų rašomųjų lentų, tarp kurių paslėpti paišeliai, jokių iš anksto paruoštų scenų spiritistiniams veiksams ir apgaulėms. Krikščioniškieji stebukladariai, apskritai, nevartoja jokių natūralių priemonių, nes jiems pats Dievas teikia jėgų; jie daro stebuklus paprasčiausiu būdu — žodžiu, rankos prisilietimu, palaiminimu: jie taip pat pagydo neesančius stebuklo vietoje (Jon. 4, 46, Mork. 7, 24) tikriausiai be jokios sugestijos; jie pagydo visus, o ne vien nervais sergančius, ir jų stebuklų galia apima taip pat ir negyvąją gamtą.

122. Gamtininkų kongrese.

„Didžiausieji gamtininkai, norėdami įsitikinti esant stebuklų, kartą susirinko į vieną kongresą, kad tiksliausiai pagal naujausius bandymus ir pastebėjimus ištirtų stebuklus ir juos vispusiškai įvertintų. Ir jie surado, kad stebuklai yra apgaulė, vylus arba nesąmonė. Kadangi taip kalbėjo mokyti vyrai, specialistai, aš jais tikiu“.

Atsakymas. Specialistus ir mokslininkus reikia gerbti. Bet daugelį dalykų, ačiū Dievui, mes galime pa-

žinti ir be mokslininkų bei specialistų. Nereikia jokio gamtininkų susirinkimo, pav., kad atskirtume regintį nuo neregio, raupsuotą nuo neraupsuoto, alkaną nuo sotaus, gyvą nuo negyvo.

Jei mes apie tuos ir panašius dalykus nieko negalėtume spręsti, tai vargu ar įstengtume palaikyti savo gyvybę; kiekviename akinmirksnyje turėtume mirti, nes, saivaite alkdami ir nemokėdami suprasti, ar mes sotūs ar alkanai esame, pagaliau atsidurtume mirties akivaizdoje; raupsai, cholera ir kitokios ligos tada būtų nė kiek neblogesnės už sveikatą, nes juk sveiki ir ligoti būtų vienoje padėtyje. Mirusiųjų karstai pavirstų gyvųjų karstais, ir gyvieji vietoj mirusiųjų būtų laidojami. Paprastas žmogus arba miesto burmistras juk negali moksliskai patvirtinti, ar tas žmogus jau tikrai miręs, ar ne, todėl laidotuves turėtų atidėti, kol gamtininkai nuspręs, jog tas žmogus yra tikrai miręs. Net Lozoriaus mirtis, kurio lavonas jau buvo pradėjęs gesti, būtų neužtenkama mūsų specialistams, nes jie jos negalėjo moksliskai ištirti.

Stačiai juokinga atrodytų, kad liaudis negalėtų pavaduoti specialistų tokiuose aiškiuose ir patikimuose stebukluose, kaip yra Evangelijose užrašyti. Liaudis taip pat įsitikinusi tvirtina, kad Jėzus, išgydydamas akklą gimusį, patepė jam akis seilių sudrėkintomis dulkėmis, raupsuotą tik ranka prisilietė, duoną palaimino ir laužė, į karstą tik žodžiu pašaukė: „Lozoriau, išeik!“ Ir visa tai įvyko. Sveikas žmogaus protas tokiuose aiškiuose faktuose mato daug daugiau šviesos, negu šimtai netikinčiųjų kongreso dalyvių; nes tie netikį ponai yra iš anksto nusistatę prieš bet kokią antgamtišką faktą, žinoma, ne moksliskais sumetimais, bet akiai užsispyrę. Toks jų elgesys panašus į užhipnotizuotųjų, kurie, būdami kelių žmonių draugoj, dėl migdančios hipnotizmo įtakos, nemato ir negirdi kelių ten esančių asmenų, ir bendrauja tik su tais, kuriuos mato ir girdi, nepripažindami nieko daugiau šalia jų.

2. Netikėlis, matyti, nori, kad be galo didingas Dievas nuolankiai prieš jį nusilenktų ir leistų jam save iš-tirti, kaip stebukladarį. Jei Dievas ligi to prieitų, tai,

savaime suprantama, nebetektų išmintinguose žmonėse pagarbos.

Dievas gali iš gailestingumo nusižeminti iki neišpasytų gelmių, bet vis dėlto Dievo Sūnus, dargi giliausio pažeminimo metu iš stebuklų nedarė pramogėlės. Erodas labai norėjo pamatyti Kristaus stebuklą, bet Kristus supeikė smalsų karalių ir neparodė jo kieme nė žymės stebuklo.

Nė dabar Dievas nesileidžia save tirti laboratorijose, bet ateis toji diena, kai pats Dievas egzaminuos savo kritikus, ir bėda tam, kuris egzaminų neišlaikys!

123. Mokslo vardu.

„Apie stebuklus tik mokslas tesprendžia. Mes mokslo vardu skelbiame prieš stebuklus protestą“.

Atsakymas. Žmogaus proto vardu mes tvirtiname, kad ir tokie stebuklai galimi, kurie nėra mokslo ištirti, bet kurie kiekvienam žmogui yra aiškūs, pav., numirėlių prikėlimas, staigus sulaužyto kaulo pagijimas ir t.t.

2. Mokslo vardu tvirtiname, kad Dievo padaryti stebuklai nebijo garbingo ir bešališko tyrimo. Daug mums paduoda tokių ištirtų įvykių naujausieji laikai.

1867 met. vienam belgų darbininkui, Petruui de Rudder'ui krisdamas medis perlaužė kairės kojos kaulą — abu blauzdikauliai buvo sutriuškinti. Po kelių kurio laiko sužalotose vietose atsirado didelės opios žaizdos. Nelaimingasai kreipėsi į daugelį gydytojų, bet šie atsisakė jį gydyti. Nulūžimo vietoj atsirado t. v. svyruojamasis sąnarys, kaulas su kaulu nebesijungė ir koja laisvai suposi. Dr. Affenaer iš nulūžimo vietos išėmė mirusias kaulo nuotrupas. De Rudder, valydamas žaizdą, sulenkavo per tą vietą savo koją taip, kad išlisdavo kaulai. Gydytojai ir kiti žmonės liudija, kad nelaimingasis tokioj padėtyj išbuvo iki 1875 metų balandžio mėn. 6 dienos.

1875 met. balandžio mėn. 7 dn. de Rudder buvo nugabentas į Lourdo olą prieš stebuklingąjį Šv. M. Panėlės paveikslą Oostackere, Belgijoje, kur, besimelsdamas į Mariją, netikėtai ūmai pasveiko — abu kaulai suaugo ir žaizdos užgijo. Gydytojas, kuris prieš kelias dienas

matė žaizdą, dabar patvirtino, kad koja yra visai sveika; tą pat padarė ir kiti gydytojai. Po stebuklingo išgijimo de Rudder dar gyveno 23 metus. Mirė 1898 m. gegužės mėn. 22 dn., turėdamas 75 metus. Sulūžimo vietą dar kartą tyrinėjo po jo mirties ir patvirtino tą, kas jam gyvam esant jau buvo konstatuota.

Tyrinėjimai pripažino ne tik stebuklo faktą, bet ir antgamtiską jo bruožą — staigų pagijimą. Staigus perlūžusio kaulo pagijimas gamtišku būdu yra jokių būdu negalimas; čia nė vienas gydytojas neabejoja.

Ką dr. Schell'is savo veikale „Religion und Offenbarung“*) pasakė bendrai apie stebuklus, tas tinka ir čia minėtajam stebuklui: „Tikrasis mokslas, kiek man žinoma, dar nėra pasirūpinęs tinkamai išaiškinti tikrų stebuklų faktų, įvykstančių Lourde, Trier'e ar kitose šventose vietose, kurias tikintieji laiko stebuklingomis. Dar būtų laiko tai padaryti; bet vienu dėmesio nekreipimu nesugriauinama stebuklų tikėjimo.

„Lourdo ir kitų šventų vietų įvykiai tiesiog šaukte šaukia dvasios ir religijos mokslams: patyrinėkite mus! Daug yra garbingų žmonių, kurie atviru dėkingumu sveikintų, jei bešališkas atitinkamas mokslas—medicina, gamtos mokslas, psichologija, kultūros ir religijos istorija—imtų Lourdo įvykius ir juos tiksliai pasektų, nustatytų, moksliskai ištirtų ir išaiškintų“ (ten pat 335 p.).

„Moksliskas stebuklų neigimas negali vis dėlto nusigrežti nuo aiškių Lourdo įvykių ir jų neįvertinti“ (ten pat 332 p.).

Katalikų Bažnyčia ir mokslas nebijo nuodugnesnio stebuklingų įvykių tyrinėjimo, bet priešingai — ji to nori. Todėl labai klydo Paulsen'as, tvirtindamas, kad tikėjimas į stebuklus priimamas a priori (iš anksto, be įrodymų) be mokslisko tyrinėjimo.

3. Kad „mokslas“ daug kartų yra tyrinėjęs stebuklingus įvykius, rodo Jenos profesoriaus Dr. Ottokaro Lorenz nusistatymas prieš šv. Bernardo iš Clairvaux stebuklus. Lorenz sutinka, kad Dr. G. Hüffer, tuomet buvęs Breslavo universiteto profesoriumi, istoriskai įrodė šv. Bernardo stebuklus: „Hüffer, remdamasis aiškiau-

*) Religija ir Apreiškimas.

siais istorijos kritikos dėsniais, įrodė, kad šv. Bernardas iš Clairvaux darė tikrai daug stebuklų. Ir, jei daugelis išmintingųjų, kokie tik gali būti, tą neigtų ir abejotų, tai prof. Hüffer drąsiai galėtų atsakyti, kad to neleidžia istoriškasis mokymas, ir kad, einant kritikos taisyklėmis, nėra nė mažiausio pagrindo atmesti tai, kas pasakyta. Ypač antrąją dalį Hüffer'io išvedžiojimų tenka laikyti geriausiu pavyzdžiu griežto istoriškai-kritiško įrodinėjimo“. Bet kokios išvados? — Ponas Dr. Lorenz kalba toliau, kad jis vis dėlto negalys tikėti šv. Bernardo stebuklų!

Pavyzdys yra pamokinas, nes parodo valios svarbą tiesos ieškojime. Stebuklų neprivalo būti, tad jų ir nėra visai!

124. Katalikas ir stebuklai.

„Aš esu katalikas ir tetikiu tik į tuos stebuklus, kurie yra užrašyti šv. Rašte“.

Atsakymas. Gerai ir tiek, kad Tamsta tiki į šv. Rašto paduotus stebuklus; nes tuo pačiu jau, ne abejo, tiki į Kristaus Dievybę ir į Jo žodį. Kristus pasakė: „Tuos, kurie tikės, lydės tokie stebuklai“ (Mork. 16, 17), ir Jis kalba apie tokį tikėjimą, kuris kalnus perkelia (Mat. 17, 19). Tuo būdu Tamsta esi priverstas pripažinti, jog Kristaus Bažnyčioje įvyksta stebuklų. Jais remiasi Bažnyčia, pripažindama šventuosius. Toks yra tikėjimo mokslas. O dėl atskirų faktų, kuriuos žmonės laiko stebuklais, Tamsta, kaip katalikas, nesi įpareigotas būtinai juos pripažinti stebuklais. Tamsta gali pasakyti: aš palieku apie tai spręsti Bažnyčiai ir, kai ji savo sprendimą duos, aš jį priimsiu.

Katalikų Bažnyčia niekuomet Tamstą nevers tikėti į tuos stebuklus, kurių nėra šv. Rašte, bet kurie papasakoti šventųjų gyvenime arba Lourde. Bažnyčia nori, kad mes tikėtume, kai ji paskelbia kokį šventąjį, jog jis yra tikrai danguje, ir mes į jį galime melstis ir per jį prašyti Dievo malonių. Bet neturime reikalo tyrinėti priežastis (pav., stebuklus), dėl kurių Bažnyčia taip padarė. Čia yra Bažnyčios reikalas. Taip elgdamasis, Apsigynimo ginklas, 11.

Tamsta nenusidėsi Bažnyčios tikėjimui. Kitas klausimas, ar Tamsta neapsilenksi su sveiku žmogaus protu, prieštaraudamas aiškiems žmonių liudijimams.

Žinoma, susilaikymas ir atsarga yra geresni už lengvatikystę. Praėjusiais laikais dažnai kai kas per daug lengvai patikėdavo įvairiais stebukladariais. Bažnyčia niekuomet jų negyrė. Priešingai, ji griežčiau siai tiria stebuklus, pripažindama kokį nors šventąjį, ir tuo būdu duoda mums pavyzdį, kaip mes turime vengti iš vienos pusės lengvapėdystės ir iš antros — neišmin-tingos kritikos.

V. Krikščionybės liudijimai.

(Dokumentai)

125. Apskritimo galas.

„Yra circulus vitiosus, klaidinga išvada, kai Bažnyčios dieviškumas įrodomas per Evangeliją, o Evangelijos teisingumas — iš Bažnyčios mokslo dieviškumo. Tokiu klaidingu pagrindu remaisi visa krikščioniškoji apologetika“

Atsakymas. Saugok Dieve! Tamsta visai klysti, nes nė viena krikščioniškoji apologija niekuomet nedaro anos klaidingosios išvados. Mūsų įrodymo kelias yra visai kitoks.

Kad būtų aiškiau, imkime, pav., apsišvietusį stabmeldį, kuris dar nič nieko apie krikščionybę negirdėjo. Jei mes jam paduosime savo Evangeliją*), tai jis ją palaikys istorinėmis knygomis; apie ikvėpimą jis nė girdėję negirdėjo. Jam gali kilti tik klausimas, ar šitos istorinės knygos yra vertos žmogaus tikėjimo? Atsakydami į klausimą, mes jam tik istoriškai įrodytume, kad knygos tikrai kilo iš evangelistų (apie Evangelijos tikrumą palyg. 126 skyr.), toliau, kad jos nepasikeitusios išliko ligi mūsų laikų (apie jų nekeičiamybę palyg. 127 skyr.), ir pagaliau, kad jos rašytojai galėjo ir turėjo tiesą pasakyti (apie Evangelijų tikėtinumą palyg. 129 skyr.).

Dabar mes šitam stabmeldžiui leiskime padaryti savo išvadas. Iš istoriškai patvirtinto fakto, kad Kristus

*) Čia ir tolimesniuose klausimuose apsirubežiuosime tik Evangelija, nes jos užtenka Kristaus Dievybei įrodyti.

yra Dievo siųstasis ir pats kaip Dievas pasireiškė, kad Jis šitų liudijimų tiesą stebuklais įrodė, stabmeldys nuosaikiai išves, kad Kristus — Dievo Siųstasis, kad Jis pats yra Dievas. Ir šitas Kristus, kuris pats yra Dievas, įsteigė Bažnyčią ir mums pažadėjo ją nuo klaidų apsaugoti; taigi, šitoji Bažnyčia yra neklystanti, ir stabmeldys jai, kaip Dievo siųstajai mokytojai, privalo tikėti. Tik per šią Bažnyčią stabmeldys sužino apie šv. Rašto įkvėpimą.

Toks įrodymo būdas yra tikrai tobulas ir išlaiko visas logikos taisykles.

126. Evangelijos tikrumas.

„Kas gali žinoti, ar Evangelijos tikrai yra kilusios iš keturių evangelistų, gal jos vėlesnės kilmės?

Šių dienų netikėliai abejoja jų tikrumu“.

Atsakymas. 1. Keturių evangelistų tikrumą laiduoja mums pirmųjų amžių krikščioniškieji rašytojai: Justinas Kentėtojas (kilęs tarp 163 — 167 metų), jo mokytinis Tacianas (parašė „Diatésaron'ą“, pagal keturių Evangelijų tekstus, 172 met.), Ireniejus (Liono vysk. 177 m.), Pantenas (gyvenęs prieš 220 m.), Klemensas iš Aleksandrijos (gyv. prieš 215 met.), Origenas (185 — 254 m.), Tertulijonas (rašęs apie 160 m., miręs po 220 met.).

Šventojo Ireniejaus liudijimas apie keturias Evangelijas taip skamba: „Matas savo Evangeliją parašė žydams, jų kalboje, tuo laiku, kai Petras ir Povilas skelbė Romoje linksma naujieną ir įsteigė Bažnyčią. O po jų išsiskyrimo ir Morkus, Petro mokinyš ir vertėjas, tą, ką Petras skelbė ir kalbėjo, užrašė ir mums paliko. O Lukas, Povilo palydovas, Evangeliją, kurią jis (Povilas) skelbė, surašė į knygą. Paskiau ir Jonas, jauniausias Viešpaties mokinyš, kuris ant Jo krūtinės ilsėjosi, taip pat išleido savo Evangeliją, gyvendamas Efeze Azijoje“ (Adv. haer. III 1, 1).

Ireniejus, gimęs tarp 130 ir 140 metų po Kr., yra žinomas, kaip uoliausias gynėjas apaštališkųjų padavimų; jis aiškiai remiasi Polikarpo draugyste, kuris jam ir kitiems pasakojo, kaip jis su Jenu ir likusiais, kurie Viešpatį buvo matę, tuo laiku gyvenęs ir jų mokslą pavel-

dėjęs; todėl šitas vienintelis liudijimas nusveria visus šių dienų netikėlių priekaištus.

Kitas senas liudijimas yra taip vadinamas Muratorio dokumento dalis. Ten yra užsilikęs nepilnas naujojo Testamento knygų sąrašas, parašytas prieš dušimtuosius metus po Kr., ir ligai buvęs niekam nežinomas, o tik 1740 met. mokslininkas Muratori jį išleido. Antroji ir devintoji išlikusiojo rankraščio eilutė taip skamba: „Trečioji evangelijos knyga pagal Luką... Ketvirtoji evangelija Jono, vieno iš mokinių“. Apie Matą ir Morkų, kurie, be abejonės, pamestoje Muratorio rankraščio dalyje buvo paminėti, turime liudijimą vysk. Papijo iš Hierapolio M. Azijoje iš II-jo šimtmečio pirmųjų dešimčių. Štai ką jis apie 130 metus užrašė: „Anas kunigas (apaštalas Jonas) taipogi pasakojo, kad Morkus, Petro vertėjas, tikrai, tik nesilaikydamas istoriškosios eilės, užrašė, kiek toli jis galėjo atminti, Viešpaties žodžius ir darbus. -- Toliau Matas hebrajų kalboje sustatė Logia“ (t. y. Viešpaties žodžių ir darbų istoriją). Papijas, kaip mes iš Ireniejaus (Adv. haer. v. 33, 3, 4) sužinome, pats pažino apaštalą Joną; jis taip pat, kaip pats prisipažįsta, labai rūpinosi pažinti tikrąjį apaštalų mokslą.

Iš šitų ir panašių liudijimų neužginčijamai seka, kad jau bent paskutinėje pusėje II-jo šimtmečio keturios Evangelijos buvo pripažintos visame anų laikų pasaulyje, ir vis buvo nurodoma, jog jas pripažinę ir apaštalai. Tai paliudija Ireniejus Galijoje, Muratorio dokumentas Romoje, Pantenas ir Klemensas Aleksandrijoje, Tertulijonas Afrikoje, siriški vertimai Sirijoje.

Profesorius Gutberlet'as visai teisingai sako: „Niekas negali užginčyti, kad nė vienas senesnysis veiklas neturi tokių senų ir gausių liudijimų, kaip Evangelijos. Jei nori būti nuoseklus, negali jų tikrumu abejoti“.

2. Kad Evangelijos tikros, buvo įsitikinę pagonių rašytojai ir filosofai, kaip Celsus, Porfyrijus, kurie tik negė Evangelijų turinį, bet nė kartą jiems neatėjo mintis pačias Evangelijas, kaip netikras, įtarti; taip pat pirmojo šimtmečio eretikai Basilidas († 130 m.), Valentinas († 160), jo mokinyš Hlerakleon'as, Marcijonas (2-jo šimt. viduryj) ir kiti, kurie apie Evangelijas kalbėjo, nė kiek nedrįso abejoti dėl jų apaštališkos kilmės.

„Mes sutinkame įsidėmėtiną faktą“, sako Knabenbauer'is, „kad eretikai stengiasi, tampyte tampydami Evangelijų tekstą ir žodžius, parodyti jas esant palankias jų įsitikinimams ir mokslui. Ar nebūtų daug paprasčiau ir patogiau jiems buvę užginčyti, kaip mūsų šiandieniniai racionalistai daro, Evangelijų tikrumą ir apaštališkąją kilmę, ir taip vienu smūgiu iš visų prieštaravimų išsivaduoti? Žinoma, taip padaryti būtų buvę lengviau; bet pats įsitikinimas apaštališkąja Evangelijų kilmė buvo toks aiškus ir neužginčijamas, kad eretikai būtinai turėjo su jomis skaitytis, nes negalėjo sukelti abejojimų dėl jų apaštališkos kilmės“. (Palyg. „Stimmen aus Maria-Laach“ Bd. 23, 1882, 120 ff.).

Labai dažnai kartojamas, taip pat ir krikščionybės priešų patvirtintas, liudijimas „užsipelno juo stipresnio tikėjimo, juo daugiau jis turi išmėginimo progų. Evangelijų knygos tiekė istorinį krikščionybės pagrindą, ir todėl jos išpažintojams buvo beveik lygiai svarbus jų tikrumas, kaip ir pačių religijos tiesų teisingumas. Bet kiekvieną apgaule jie galėjo lengviau atidengti, juo arčiau apaštalų laikų jie gyveno ir juo daugiau žmonių skaitė tas knygas.

„Pagaliau pats prileidimas, kad Naujojo Testamento raštai turi kitus autorius, negu yra manoma, būtų be pagrindo ir beprasmiškas. Jis būtų be pagrindo dėl to, kad neturi nė vieno liudijimo, kūr galėtų kovoti prieš tiek daug Evangelijos tikrumo liudijimų; jis būtų beprasmiškas, nes prileidžia negalimus dalykus. Slapti pridėjimai galėjo įvykti apaštalamis tebegyvenant arba jiems mirus. Bet, kol apaštalai buvo gyvi, negalėjo įvykti toks suklastojimas, nes jie, kaip skaitome Bažnyčios Tėvų raštuose, stropiausiai steigėsi išlaikyti gryną tikėjimą ir priešinosi kiekvienai apgaulei. Vėliau taip pat tai negalėjo įvykti, nes krikščionys, kurie su apaštalais ir jų mokiniiais drauge gyveno, būtų greitai pastebėję klaidą, — kas dažnai įvykdavo, kai klaidžiatikiai pasirodydavo su savo išgalvotomis evangelijomis“. (Wilmers-Hontheim, Lehrbuch der Religion, 7 Aufl. 1909, I S. 160 f.).

127. Originalas ar nuorašas.

„Evangelijos, kurias dabar turime, yra tik nuorašas; evangelistų originalo mes nebeturime“.

Atsakymas. Taip pat ir senųjų klasikų originalų nebeturime, tik nuorašus. Bet, kas vien dėl to reikštų abejojamą klasikų tikrumu, būtų tik išjuoktas, ir mokslo vyrai, nematydami reikalo ginčytis su juo, paliktų jį nuošaliai. Be to, daugelio klasikų nuorašai yra daug vėlesni, negu Evangelijos nuorašai, ir laiko tarpas tarp originalų ir nuorašų daugelio klasikų yra daug didesnis, kaip Evangelijų.

Codex Vaticanus, kuriame yra tilpės beveik visas N. Testamentas, ir Codex Sinaiticus, kuriame jis yra tilpės visas, abu yra kilę ketvirtame šimtmetyje; iš V-jo šimtmečio dar yra užsilikę 10 rankraščių, o iš VI—X šimtmečių 76 rankraščiai.

„Nė vienas senovės amžių dvasinis veikalas“, sako protestantų profesorius Nestle, „nėra taip gausus rankraščiais, kaip N. Testamentas. Mūsų klasikų filologai labai džiaugtusi, jei jie su Homeru ir Sofoklu, Platonu ar Aristotelium, Ciceronu ar Tacitu būtų tokioj pat padėtyj, kokioj yra teologai su N. Testamentu. Senesnis pilnas Homero rankraštis, kurį turime, yra kilęs XIII šimtmetyje ir tik atskiri papyruso-fragmentai siekia Aleksandro Did. laikus. Visa, kas mums yra išlikę nuo Sofoklo, tėra tik vienintelis rankraštis iš VIII ar IX šimt. N. Testamento iki mūsų dienų dar yra užsilikę 3829 graikiški rankraščiai; sistematingai ieškant pačioje Europoje, juo labiau Azijoje ir Aigipte, jų būtų galima dar daugiau atrasti“. (Einführung in das griech. N. T., 2. Aufl. 1899, 33).

Seniausieji rankraščiai su klasikų Virgilijaus ir Terencijaus raštais eina iš IV—V šimt.; Gajaus iš V-jo šimt., Horacijaus — iš VIII šimt., Cezario ir Platono — iš IX š., Tacito — iš IX—XI šimt., Homero ir Herodoto — iš X-jo šimt.

Ir vis dėl to niekas nemėgina abejoti klasikų tikrumu.

Rankraščiai su Eschylo, Sofoklo, Euripido ir Tukidido veikalais yra 11—12 šimtmečių jaunesni už jų autorius, tuo tarpu Codex Vaticanus daugiausia trimis tik šimtmečiais yra jaunesnis už evangelistus.

Visi raštų žinovai gali paliudyti, kad Evangelijų nuorašai yra gerai ir rūpestingai padaryti, nė kiek ne blogiau už klasikų. O

nuorašo gerumas yra dar svarbesnis dalykas, negu pats senumas (amžius).

128. Evangelijos nėra suklastotos.

„Kiek daug jau yra sufalsifikuota originalų! Argi Evangelijos galėjo išlikti nesuklastos ligi mūsų laikų?“

Atsakymas. Mūsų Evangelijos nėra koks slaptas dokumentėlis, kurį tik šimtmečiams praėjus apdulkėjusį ištraukė iš senos bibliotekos, ir kurio likimas buvo nežinomas, bet jos yra viešas dokumentas, kuris nuo pradžios iki šiandien yra viešai tikinčiųjų skaitomas.

Jei šiandienis dvasiškis kokią nors sekmadienio Evangelijos vietą sufalsifikuotų ar naują stebuklą norėtų išgalvoti, — pav., Kristus savo žodžiu užgesina gaisrą, — tai ar tam nepasipriešintų klausytojai? Ar galima manyti (bei vaizduotis), kad visi dvasiškiai visose tautosose tokią falsifikavimą padarytų?!

Lygiai taip pat negalimas buvo Evangelijų sufalsifikavimas ir pirmaisiais amžiais. Kai kartą pirmame šimtmetyje vyskupas tik vieną žodį pakeitė ir Jono pranašo istorijoje, vietoj vijoklio, aguruočio krūmą perskaitė, tuoj kilo krikščioniškoje visuomenėje aiškus pasipriešinimas, nors čia dar nebuvo esminio pakeitimo (Palyg. S. Aug., Ep. bei Migne 33, 242).

2. Kad jokio Evangelijų sufalsifikavimo nuo antrojo šimtmečio vidurio nebuvo konstatuota, aiškiai mums įrodo išlikusieji seniausieji Evangelijų rankraščiai ir bažnytinių rašytojų raštai. Mes visai tikrai, nežiūrint į menkus (neesminius) pakeitimus, šiandieną skaitome keturias Evangelijas taip pat, kaip ir anų laikų krikščionys. Tą labai puikiai pastebi protestantas tyrėjas Th. Zahn (sąryšyje su Mato 16, 18 Evangelijos tikrumu): „Kaip tad būtų galėjusios tos dalys, kurių apie 150 metų dar Evangelijose nebuvo, tos dalys, kurios apie 150 met. tik kai kuriuose Evangelijų rankraščiuose atsirado, o visuose kituose dar nebuvo, kaip būtų jos galėjusios patekti į visus šiandien mums žinomus dokumentus į taip vadinamą „Italą“, kurį Tertulijono laikais jau nebebuvo nauja ir kuri vėliausiai 170 met. atsirado; į seniau-

siajį syrų vertimą, kuris jau tikrai buvo prieš Tatijoną; į Klemenso Aleksandriečio graikiškus rankraščius, į Iriniejaus iš Lugduno ir į visus kitus rankraščius, apie kurių nukrypimus kartais užsimena Origenas, ir į visus kitus graikų rankraščių architipus, kurie ligi šiol užsiliko. Tai būtų galima išaiškinti tik, jei tarp 160 — 180 metų būtų įvykęs slaptas visuotinis Bažnyčios susirinkimas, kuris būtų ne tik nustatęs vieną Katalikų Bažnyčiai priimtinają kanoniškų knygų sąrašą, bet taip pat (gal per tam tikslui nustatytą komisiją) būtų įrašęs vietoj lig to laiko viešai galiojančio Evangelijos teksto šviežiai sufabrikuotus ar pirmiau komisijos pasiūlytus priedus, o visus iki tol buvusius Evangelijos rankraščius būtų įsakęs sunaikinti. Bet to dar būtų neužtekę: taip pat būtų reikėję pirmiau buvusiuose Evangelijos vertimuose, lotyniškame ir syriškame įvesti tą naująjį suklastotąjį tekstą, kurs dabar turės būti laikomas kanonišku, vietoj pirmųkščiojo. Ir provincialiai susirinkimai prie Eufrato ir Kartaginoj būtų turėję toliau varyti Katalikų biblijos klastojimo darbą ir taipogi lotynams ir syrams sudaryti naują kanoniškąjį tekstą pagal pavyzdį anksčiau nustatyto graikiškojo teksto ir visai panaikinti pirmųkštįjį lotyniškąjį ir syriškąjį Evangelijos vertimą. Visa tai būtų turėję greitai įvykti ir jau apie 180 m. būti visose Bažnyčiose įvesta“ (Forschungen zur Geschichte des neutestamentlichen Kanons I. 244 ff.). Argi nejaučiate, kaip visa tai juokinga?!

3. Iš tvirčiausiai pagrįstų įrodymų matome, kad iš tikrųjų ir iki antrojo šimtmečio vidurio jokios falsifikacijos neįvyko, ir dėl to ir anuomet, ir šiandien esmiškai Evangelijos taip pat skamba, kaip jų autoriai buvo parašę. Pagaliau, patys pirmieji krikščionys negalėjo sufalsifikuoti Evangelijos. „Nes, kaip žydams Senasis Testamentas, taip krikščionims N. Testamentas buvo šventas daiktas, kurio mažiausias įžeidimas buvo laikomas nusikaltimu... Argi galima prileisti, kad anie šventieji vyskupai ir kunigai, kurie ėjo mirti už tikėjimą, būtų padarę tokį žemą nusikaltimą? Kokios naudos būtų gavę pirmieji krikščionys iš Evangelijos sufalsifikavimo? Darbai ir stebuklai, apie kuriuos Evangelija pasakoja, buvo laiduojami gausių liudytojų ir ne kartą

pasikartojančių naujų stebuklų“ (Wilmers - Hontheim, Lehrbuch der Religion, 7 Aufl. 1909, I. S. 162 f.).

Dėl tų pačių priežasčių, kurios neigia falsifikacijos galimumą po II-jo šimtmečio vidurio, ji negalėjo įvykti taip pat ir pradžioje to paties šimtmečio; nes jau tada, kaip aiškėja iš seniausių Bažnyčios tėvų, tikriausiai buvo Mato, o gal ir visos keturios Evangelijos paplitusios ir pripažintos visose bažnyčiose.

129. Evangelijų tikėtinumas.

„Kai man reikia kito žmogaus liudijimu svarbiame dalyke pasitikėti, tai pirma aš pats įsitikinu, ar liudytojas žino tiesą ir nori ją pasakyti. Bet kaip aš tai padarysiu Evangelijų atveįje?“

Atsakymas. Evangelistai galėjo žinoti skelbiamųjų žinių tikrumą. Matas ir Jonas yra betarpiai liudininkai, kurie matė ir girdėjo Kristų: „Ką girdėjome, ką savo akimis matėme ir ką mūsų rankos čiupinėjo, tai skelbiame jums“ (1 Jon. 1, 1--3). Matas ir Lukas užrašė tai, ką jie nuo apaštalų ir betarpių liudininkų girdėjo ir „rūpestingai ištyrė“.

Sventieji rašytojai nebuvo nei svajotojai, nei lengvaticiai, nei stebuklų lesinėtojai, bet, priešingai, žmonės aiškaus ir nuoseklaus proto, kurie, kaip ramūs stebėtojai, teisingai, blaiviai, aiškiai ir be aistringumo skelbė tiesą. Jie rašė be jokio jausmingumo, be nusistebėjimo išraiškos, nors ir stebėtiniausiuose dalykuose, be jokio nepasitenkinimo (murmėjimo) žodžio, nors prie skaudžiausių įvykių, pav., pasmerkiant Kristų mirti, erškėčiais vainikuojant ir t.t.; nė vieno skiemens neištarė apie išteisinimą nors neteisingiausiuose Kristaus apkaltinimuose.

Evangelijos yra griežtas tikrai buvusio paveikslo atvaizdavimas. Jų autoriai buvo iš viršaus ir iš vidaus gabūs tiesai ir faktams pažinti ir juos skelbti.

„Tiesos antspaudas, kurį Evangelija ant savęs nešioja“, sako Rousseau, „yra taip didelis, taip išsiskirias ir taip nepasiekiamas, jog Kristaus sugalvotojas būtų didesnis, negu Jis pats... Bet tokių sugalvojimų nepasitaiko, ir Sokrato darbai, kuriais niekas neabejoja, nėra taip tikrai įrodyti, kaip Jėzaus darbai“.

2. Evangelistai norėjo sakyti tiesą: jie nebuvo veidmainiai, melagiai, apgavikai. Jų nusistatymai yra didingi ir nepeiktini, niekas juose neižiūrės tamsių dėmių ir ydų; jie pasišventė ir aukojosi ne dėl žemiškų turtų, ne dėl savo naudos ar garbės ir ne tam, kad pataikautų žmonėms. Priešingai, jie gerai žinojo, kad ta pačia plunksna, su kuria Evangelijas užrašė, sau mirties sprendimą rašo.

„Liudininkams, kurie už savo liudijimus eina mirti, aš visiškai tikiu“, sako Pascalis. Evangelistai nusižeminę viešai pasakojosi apie savo klaidas, neišmintingumą ir silpnybes, nė kiek nesirūpindami savo garbe ar negarbe, ir visiems rodėsi prasti, be neapykantos, ir per tai liko garbingi vyrai, kuriems melas ir apgaulė buvo svetimi.

Bažnyčios istorijoje jie minimi, kaip šventieji ir kanciniai, ir užtat šių dienų netikėlis neturi garbingus vyrus be jokio rimto pagrindo įtarti esant melagingus ir apgavikus. Šitas įtarimas krinta ant pačių netikėlių.

3. Evangelistai būtinai turėjo tiesą sakyti: jie negalėjo netiesos skelbti. Melas ar klaidingos žinios tuoju būtų buvusios susektos. Žydai vien dėl to būtų ėję į Naiimą, kad paklaustų: „Kur yra našlės sūnus, kuris buvęs iš numirsių prikeltas?“ — arba į Betaniją ieškoti Lorzoriaus karsto: „Mes matėme lavoną“, galėjo jie sakyti, „ir čia guli dar jo kaulai“. Kaip greit ana 5000 duonos padauginimo liudininkų minia būtų apšaukusį apgavikais dvylika apaštalų, jei jie būtų skelbė neteisybę.

Žydai buvo labai suinteresuoti krikščionybės plitimu, nes ji lietė labai svarbius ir viešus klausimus; nuo to parėjo atskirų asmenų ir visos apylinkės garbė, kaip Kaparnaumo, Korozaino, Betsaidos, o ypač krašto sostinės Jeruzolimos garbė ir geras kunigijos vardas, pastovumas ir išsilaikymas visos Mozės religijos.

Turint tokius budrius ir aistiringus priešininkus, apaštalams visiškai buvo negalima suklustuotus faktus panaudoti naujos religijos įrodymams. Žydai dar ilgai neapkentė krikščionių ir po Jeruzolimos išgriovimo II-me ir III-me šimtmetyje. (Palyg. Knabenbauer S. J., Evang. sec. Joan., Introd.).

4. Visuomet, kada tik tyrinėjame kuriuos nors evangelistų pranešimus, randame juos tikėtinus. Pav., Evangelijų kalba ir stilius kaip tik atitinka anuos laikus, kraštą ir apsišvietimo aukštumą, kuris pas kiekvieną evangelistą yra vis kitoniškas. Visi Evangelijų faktai visai sutinka su istoriniais tyrimais. Kad pagrįstume šį tvirtinimą, prisiminkime tik tai, kad Evangelijos ir apaštalų darbų istorija išlaikė labai daug charakteringų pažymių apie religinį ir politinį Kristaus laikų gyvenimą, apie mokesčių rinkimą, kariuomenę, pinigus, valdymosi formą, apie padėtį ir vardus miestų, kaimų, ežerų, upių, upelių, šulinių, miestų ir maldyklų vartus ir kita, ką galėjo aprašyti tik tų laikų amžininkas ir dalininkas. Nes po pusės šimtmečio, kai romėnai išgriovė Palestiną, pasikeitė visas jos politinis, socialis ir religinis gyvenimas — daug miestų ir kaimų romėnai sunaikino ar kitais vardais pavadino; visur buvo įvestas romėniškas valdymas, teismai, romėniški pinigai ir kita.

Vėlybesnis falsifikatorius tikrai būtų suklydęs minėtuose dalykuose ir per tai pats save būtų išdavęs, pav., kaip ir atsitiko su Filostratu. Praslinkus 200 metų po Apolonijaus iš Tijanės mirties, šis rašo apie jo gyvenimą, norėdamas jį padaryti didesnę už Kristų. Jis, neva remdamasis vienu Apolonijaus amžininku Damisu, pridarė tiek daug istorinių ir geografinių klaidų, kad patį apgaulė aiškiai pasirodė.

Imkime, pav., tik piniginius reikalus. Kristaus laikais Palestinoje buvo dvi rūšys pinigų: grakiškieji (talentai, drachmos, didrachmos) ir romėniškieji (asas, ketvirtadalis aso, dipondijus ir denaras). Evangelistai apie juos kalba nė kiek nedvejodami, su aiškiausiu tikrumu, o tai tėra galima tik to laiko amžininkams. Po 70 metų liko tik romėniškieji pinigai, o visi kiti žuvo*).

Kartais netikėliai nudžiunga, tikėdamiesi suradę neteisybę, kuri betgi visuomet pasirodo esanti ne šv. Rašto klaida, tik priešinių tyrimuose padarytas netikslumas.

*) Ar lengva būtų po kiek metų ir mums lietuviams be klaidų parašyti apie buvusiuosius pas mus pinigus: auksinus, skatikus, grašius, berlinkas, dylekinius, penkeklius, ditkas ir t.t. ir t.t.?

Prieš kai kurį laiką imta tvirtinti, kad apaštalu darbų istorija suklydusi, paminėdama Kipro salos prokonsulą, nes Kipras apaštalo Povilo laikais nebuvo jokia romėnų provincija ir todėl negalėjęs turėti nė prokonsulo. Priešai trijumfavo, bet neilgai. Greit po to atrastas senas dokumentas, iš kurio sužinota, kad Kipras tada buvo prokonsuliariška provincija ir todėl turėjo prokonsulą.

Visai aiškiai, kaip iš atrastų dokumentų nustatyta, Lukas žinojo, kad vyriausieji Tesalonikos valdovai vadinos politarchai, kad Maltos salos viršininkas turėjęs protos'o titulą ir k. (Palyg. Vigouroux *Le nouveau testament et les decouvertes modernes* p. 223, 323).

130. Nekritiškas laikas.

„Bet tada žmonės buvo ne tokie kritiški, kaip šandien. Kai kurie jų priėmė visai neįrodytą stebuklą, ramindami save žodžiais: „Jei tai būtų netiesa, kaip galėtų apie tai rašyti?“

Atsakymas. 1. Kai reikalas liečia kišenę, tai kiekvienas morsk ir paprasčiausias žmogus lieka nepaprastai kritiškas. Panašiai buvo su žydais ir pagoniais, kurie atsiversdavo, matydami stebuklus. Bet jie dėl to turėjo atsisveikinti su visu anų laikų gyvenimu, su pamiltomis religinėmis pažiūromis ir su mieliausiais šeimos santykiais; kiekvienu kartu jie turėjo laukti persekiojimų, kančių ir mirties. Todėl jiems ypač buvo svarbu įsitikinti ir gerai ištirti įvairias nuomones.

Ne tik pirmieji krikščionys, ne tik Palestinoje gyvenantieji Kristaus sekėjai galėjo liudyti matę ir girdėję Kristaus stebuklą, bet taip pat ir kitų šalių krikščionys; nes santykiai tarp Romos, Graikijos, Palestinos ir Rytų šalies tada buvo labai artimi. Kaip Quadratus tvirtina, dar ir antram šimtmetyje gyveno kai kas tų, kuriuos Kristus buvo pagydes ar iš numirusių prikėlęs.

Daug apsišvietusiųjų, labai kilnių ir gabių žmonių, iš įvairiausių profesijų, luomų, tautų, visokių filosofinių srovių ir religinių sektų perėjo iš pagonizmo ar izraelizmo į krikščionybę ir pasireiškė savo dvasia ir didžiais gabumais, kaipo krikščioniškieji apologetai ir rašytojai.

Prieš atsivertimą krikščioniškieji tikslai jų dvasios troškimams buvo kaip tik priešingi, ir vis dėlto jie nuosta-

bius krikščionybės įvykius taip giliai įtikėjo, kad vėliau net buvo pasirengę dėl jų iškentėti baisiausias kančias.

Evangelija ir apaštalų istorija buvo kaip tik giliausiai tyrinėjama.

Vykstant atsivertimams krikščionybėn, buvo parašyta: Motiejaus evangelija, antroji Mato evangelija, Petro evangelija. Marijos gimimo evangelija, Jėzaus vaikystės evangelija, hebrajų, ebionitų ir aigiptiečių evangelijos, — lygiai taip pat, kaip sekant Actus Apostolorum: Petro darbai, Povilo, Jono, Andriejaus, Tomo ir kitų darbai. Nė viena tų gražiais vardais pavadintų knygų nebuvo Bažnyčios pripažinta! Tyrinėta!

Kaip netikrų pinigų pasirodymas apyvartoje liudija, kad buvo ir yra vartojami tikrieji pinigai, taip ir šie apokrifai (netikrosios evang.) yra įrodymas tikrosios Evangelijos buvimo.

131. Tiesa ar prasimanymas.

„Evangelistai visai nemanė tikrosios Jėzaus gyvenimo istorijos rašyti. Jie nenorėjo atvaizduoti to, ką Jėzus iš tikrųjų buvo pasakęs ar padaręs, bet tik tą, ką jie patys ar pirmieji krikščionys, būdami kilniame tikėjimo susižavėjime, priskaitė savo Viešpačiui. Jie norėjo paskelbti, ką tikintieji manė apie Jėzų“.

Atsakymas. Apaštalai tikrai norėjo Jėzų Kristų istoriškai atvaizduoti. Šv. Jono pirmojo laiško žodžiai aiškiai mums apie tai liudija: „Ką mes girdėjome, ką savo akimis matėme ir ką savo rankomis čiupinėjome, tai skelbiame mes jums“ (Jon. 1, 1). Ir kitoje vietoje savo Evangelijos jis rašo: „Kursai matė, liudijo apie tai, ir jo liudijimas tikras. Jis žino, kad jis sako tiesą, kad ir jūs tikėtume (Jon. 19, 35). Šv. Lukas savo Evangelijos prakalboje pasistatė sau tikslą pranešti ir skelbti istoriškąsias tiesas apie Jėzų. Ča remias jis aiškiu tiesos patyrimu: „Kadangi jau daugelis mėgino tvarkingai papasakoti apie įvykčius mūsų tarpe dalykus, taip kaip mums yra padarę tie, kurie nuo pat pradžios patys matė ir žodžiu skelbė, tai ir aš rūpestingai ištyręs visa nuo pat pradžios, panorėjau iš eilės parašyti tau, geriausias

Teofile, kad tu pažintumei tikrumą tų dalykų, kurių esi išmokytas“ (Luk. 1, 1 — 4). Čia Lukas kalba panašiai, kaip graikų istorijos autorius Tukidides, kuris savo istorijos įžangoje sako apie Peloponeso karą: „Aš nenoriu pagal savo nuožiūrą aprašyti karo įvykius arba pasakoti apie tai, kas pirma proga atėjo į galvą, bet aš noriu tai aprašyti, prie ko aš pats buvau ir ką aš nuo kitų tiksliausiu teisingumu smulkmeniškai patyriau“ (I, 22, 3). Ir, jei tikima tokiu Tukididžiu, kad jis faktus, o ne įsivaizdavimus, ne pagražinimus bei papuošimus aprašė, tai juo labiau reikia tikėti evangelistais, tais keturiais vyrais, kurie užrašė tik tai, ką patys matė arba ką iš kitų sutartinai girdėjo, pav., apie Kristaus atsikėlimo faktą sužinota iš Povilo (1. Kor. 15, 20) ir Petro (1 Pet. 1, 21).

2. Tamsta, prieštaraudamas evangelijų tikrumui, nori visa apversti aukštyrų kojomis. Tamsta neskiri priešasties nuo veikimo. Ne dėl to evangelistai stebuklus ir pranašavimus skelbė, kad pirmieji krikščionys buvo susižavėję Jėzumi Kristumi, bet dėl to, kad jie stebuklus ir pranašavimus tikrais pripažino, jie įtikėjo į Kristaus mokslą ir pamilo Jo dieviškąjį asmenį.

3. Taip pat ir apaštalų veikimas, kaip mes matome iš jų darbų istorijos ir laiškų, remiasi tikruoju pagrindu: pirmiau darbai, paskui tikėjimas. Apaštalai pirmiausiai skelbė Kryžiaus mirtį, Kristaus iš numirusių atsikėlimą, ir tik po to visi geros valios žmonės įtikėjo. Kristaus atsikėlimas nėra tikėjimo išradimas, nėra jo „vaikas“, bet tikėjimo pagrindas. Taip kalbėjo šv. Petras per Sekmines Jeruzolimoje: „Šitą Jėzų Dievas prikėlė, ko mes visi esame liudininkai“ (Ap. 2, 23). Šv. Povilas Atėnų areopage kalba: „Nes jis nustatė dieną, kurioje teis žemės skritulį teisingai per vyrą, kurį paskyrė. Jį jis padarė patikimą visiems, prikeldamas jį iš numirusių“. (Ap. 17, 31—32).

P. Hilarin Felder O. M. Cap. pabrėždamas sako apie evangelistus: „Ne įsivaizduotą Kristų jie aprašė, bet gyvą“ (Jėzus Kristus. Apologie seiner Messianität und Gottheit gegenüber der neuesten ungläubigen Jesus-Forschung, I. 1911, 130).

VI. Kristaus Dievystė

132. Kristus — Dievo Sūnus.

„Dievo Sūnaus“ vardą nereikia taip griežtai suprasti, kaip supranta katalikų mokslas: jis reiškia daugiau didelėmis malonėmis apdovanotą, su Dievu ypatingai artimuose santykiuose esantį kilnų vyrą, kurs iki aukščiausio laipsnio ūgdė, jautė ir pergyveno savyje Dievo tėvystę ir Jo panašumą.

Kristus, tikra žodžio prasme, nebuvo vienintelis Dievo sūnus, bet jis pasivadino juo, būdamas aukštai pakilęs tobulybėje ir jausdamas savyje Dievybę“.

Ši dalyką ypač tvirtino protestantas prof. Ritschl († 1889) ir jo mokykla, kurios žymiausias atstovas yra Harnack'as. Ritschl laikė Kristų „grynu žmogumi“. Ir štai koku būdu: „Aš nelaikau neigias jo Dievystę“. Iš tiesų, tikintieji protestantai turi daugiau ką sudaro arba auklėjimas arba dorovinis charakteris“. Grynas žmogus, anot Ritschl'io, esąs tas, kuris neturįs jokių dvasinių ir dorovinių asmenybės žymių, pav.. ką tik gimęs vaikas.

Ar čia tikras mokslas ar tik žaidimas su neaiškiomis sąvokomis? Ritschl sako: „Būtų aiškus neapsimąstymas ir nesupratimas, jei priešas tvirtintų, kad aš laikas Kristų grynu žmogumi ir neigias jo Dievystę“. Iš tiesų, tikintieji protestantai turi daugiau tiesos, negu evangeliškos teologijos profesoriai.

Atsakymas. Reikia nuostabios drąsos tokius dalykus tvirtinti. Visa šv. Jono Evangelija nuo pradžios iki galo kalba: Kristus buvo tikras Dievas, vienagimis Dievo Sūnus ir drauge tikras žmogus. Kaip tik dėl aiškaus tos Evangelijos mokslo mūsų priešai nori ją paskelbti neautentišką (netikrą). Bet to neįstengia padaryti, nes

tikrumas ir tikėtinumas šv. Jono Evangelijos nepajudinas. Be to, ir kiti trys evangelistai aiškiai kalba apie Kristaus Dievystę, jo vienatinę ir tikrą Dievo Sūnystę.

Visi trys aprašo teismo eigą pas Kaifą. Kristus stovi tenai prieš aukštuosius patarėjus, didžiausią religiniams klausimams spręsti Izraeliuje įstaigą. Kristaus Dievystės klausimą aukštieji patarėjai iškilmingai ir priešaiškos šventumu pastatė iš naujo: „Prisiekinu tave gyvuju Dievu, kad mums pasakytumėi, ar tu Kristus Dievo Sūnus“. Atsakymas turėjo lemti arba gyvybę, arba mirtį. Kiekvienas neaiškumas tose aplinkybėse būtų buvęs ne tik kvailystė, bet ir nesąžiningumas. Ir kaip Kristus atsakė? Su didžiausiu griežtumu: „Tu tai pasakei“. Tam patvirtinti jis pridėjo: „Nuo šio laiko jūs matysite žmogaus sūnų sėdintį Dievo galybės dešinėje ir ateinantį dangaus debesyse“ (Mat. 26, 64).

Išsireiškimas „sėdėti Dievo galybės dešinėje“, pas žydus ir rabinus reiškė daugiau, negu „vykdyti aukščiausią valdžią, lygia Dievui“, ir išsireiškimas „ateiti dangaus debesyse“ buvo tik apie Dievą vartojamas. Pranašo Danieliaus regėjimas (7, 13) ir vartojamas žodis „Žmogaus sūnus“ rodo ne ką kita, kaip Mesijo Dievystę“ (Palyg. P. Zenner S. J. Zeitschrift für Kath. Theol. 1892 p. 567).

Visi teisėjai suprato, kad čia remiamasi ir aiškina ma Danieliaus 7, 13 vieta: „Mes girdime iš jo burnos piktžodžiavimą Dievui. Ką jūs manote?“ — „Vertas mirties“. Nė vienam teisėjui neatėjo į galvą manyti čia apie netiesioginę Dievo sūnystę; netikra prasme visi izraeliaus vaikai vadino save Dievo sūnumis.

„Piktžodžiavimą Dievui“ žydai jau ir pirmiau tinkamai įvertino (Jon. 10, 33): Mes mušame tave už tai, kad tu, būdamas žmogus, darai pats save Dievu .

Jei Kristus būtų laikęs save netikra prasme Dievo sūnumi, kaip lengvai jis būtų galėjęs išsigelbėti iš mirties, tinkamai paaiškinęs žydams ši dalyką! Taip, jis tą būtų turėjęs paaiškinti, nes pats, būdamas tiesos mokytojas ir pats būdamas dorovingas žmogus, negalėjo apgaudinėti kitų ir tokius negirdėtus piktžodžiavimus skelbti.

Todėl Kristus aiškiausiu būdu vadino save Dievu ir tą mokslą patvirtino stebuklais.

P. Roh, S. J. sako: „Mes klausiamo: kodėl Kristus buvo nukryžiuotas? Visi krikščionys, žydai, mahometonai, pagonys ir žmonės, kurie bent kiek žino apie Kristų, atsakys, kad Kristus buvo nukryžiuotas dėl to, kad jis laikė save Dievu, Jo sūnumi, prižadėtu Mesiju. Tai — pasaulio žinomas faktas“. Visi evangelistai, visi Bažnyčios tėvai ir pagonys sako ir rašo tai.

Bet tas nieko nepadėjo. Praėjus 1900 metų du liberalai profesorai tarėsi tiesą žiną, tvirtindami, būk tikėjimas į Kristaus Dievystę atsiradęs „Ireniejaus ir Atanazijo“ laikais. Taip sako, tarp kitų, Harnack'as, kuris tačiau moka pasakyti ir priešingai: „Tikėjimas į Kristaus Dievystę yra ne naujas, nes jo niekada netrūko Bažnyčioje prieš Atanazijų“. Tuomet išeitų, kad jis buvo ir Ireniejaus, ir apaštalų laikais.

Weizsäcker tvirtina: „Paulius nevadino Kristaus Dievu“; bet ką Pov. Rom. 9, 5 sako: „Kristus (kurs) yra viso Dievas, palaimintas per amžius“.

133. Išminčius iš Nazareto.

„Jei racionalistai ir nelaiko Kristaus Dievu, tai vis dėlto atsiliepia apie jį su pagarba. Jie vadina jį „didžiausiu išminčium iš Nazareto“, „nepasiekiamu dorovinės didybės idealu, kuriam dera būti tik genijaus ir aukščiausio žmogiškumo šventykloje“. Strauss'as ir Renan'as „Jėzaus gyvenime“ sudėjo šimtus panašių pagyrimų“.

Atsakymas. Kristus atsakytų tokiems ponams: „Jūs veidmainiai! Aš jus pažįstu! Aš žinau jūsų pasveikinimus ir Judo pabučiavimus!“

Iš tikrųjų, Kristus yra arba Dievas, arba juokdarys, arba Dievas palaimintas per amžius, arba vargšas, kuris save tokiu laikė, nors juo nebuvo. Paskutiniame atvejuje yra du galimūmai: arba šitą neteisę jis skelbė nusimanydamas, arba nenusimanydamas. Jei jis tai darė nesąmoningai, tai jis buvo beprotis, kurs įsivaizdavo save Dievu esant ir, nežiūrėdamas didžiausių kančių, stengė tą Dievybę įrodyti. Tame atvejuje jis būtų vertas užuojautos, o ne genijaus bei išminčiaus garbės. Tokie titulai būtų tik veidmainystė, pajuokimas.

Jei jis, skelbdamas save Dievu, darė tai sąmoningai, jei jis ne vieną kartą, bet nuolatos apgaudinėjo tautą, jei

jis, norėdamas paplatinti savo mokslą, griebėsi nedorovingų priemonių, melo ir galėjo prieš teisną prisiekti, jei jis savinosi Dievo teisės ir reikalavo, kad žmonės jį garbintų, jį tikėtų ir jam paklustų, — tad galėtume nuo tokio apgaviko visai nusigręžti ir jį paniekinti. Ir, jei kas laikytų jį tame atsitikime nepasiekiamu dorovinės didybės idealu, tas veidmainiautų ir jį pajuoktų.

„Nė vienas, kuris nepripažįsta Kristaus Dievystės, negali vadintis krikščionimi, nes savigarba žmogui draudžia būti apgaviko ir bepročio garbintoju ir mokiniu“ (Plg. P. Roh, S. J. Was ist Christus?).

134. Sudievinimo pasaka.

„Didžioji įtaka, kurią padarė Jėzaus išmintis ir dorovinė jo didybė savo sekėjams, vertė jame matyti aukštesnę būtybę, o įtakoje graikų-romėnų pasauliožiūros jį pradėta vadinti Dievo Sūnumi ir Dievu. Šiam sudievinimui reikėjo daug šimtų metų“.

Atsakymas. 1. Istorija prieštarauja šiai pasakai. Kristaus Dievystė nuo pat pradžios buvo krikščionybės pagrindas. Ką Simonas Petras kalbėjo: „Tu — Kristus, Dievo gyvojo sūnus“, tą Tomas pakartojo po atsikėlimo: „Mano Viešpats ir mano Dievas!“, tą apaštalai skelbė Sekminių dieną, tą rašo tautų apaštalas savo laiškuose; tam patvirtinti apaštalai daro stebuklus. Ant Kristaus Dievystės tikėjimo uolos remiasi visa krikščionybė.

Taip moko mus istorija.

2. Pagaliau, rimčiau galvojant, yra neglima, kad Kristaus sekėjai taip lengvai būtų sudievinę Kristų. Tai įvyksta ne taip lengvai, kaip ponai netikėliai savo knygose parašo.

Daug buvo rimtų mėginimų sudievinti žmogų, bet visuomet nepasisekė.

Ciesorius Augustas, galingiausias Romos valdytojas, kaip prieš savo mirtį, taip po mirties buvo dievinamas ir įskaitytas į dievų tarpą visoj romėnų valstybėj. Jo garbei buvo statomos šventyklos ir aukurai, kunigai šventinami ir t.t.

Buvo pasakojama apie įvykstančius stebuklus prie jo karsto, o vienas senatorius prisiekė matęs jo sielą po mirties žengiančią į dangų. Bet Augustas, lauktasis taikos karalius, iš kurio tiek daug pasaulis tikėjosi, ir kurs viešai buvo vadinamas „dieviškuoju Augustu“ (divus Augustus) ir Dievo sūnumi, neįstengė išsilaikyti to garbingojo vardo aukštybėje.

Tuo pačiu laiku apleistoje žydų tautoje, Galilėjoje, gyveno neturtingas įnamio sūnus; jis surinko apie save tamsių žvejų ir, neilgai padirbėjęs, kaip tautos mokytojas, jis buvo pasmerktas mirti: gėdinga kryžiaus mirtimi tarp dviejų piktadarių. Jis pasivadino save Dievo Sūnumi, ir pasaulis įtikėjo į jį ir tebetiki iki šiandien. Kaip tas įvyko? Iš kur tas skirtumas?

Antrą kartą bandyta sudievinti žmogų, kai neoplatonikų filosofija siekė dorybingus didvyrius pastatyti prie altoriaus ir pašalinti krikščionių Dievą. Gerumo, išminties ir šventumo paveikslą matė tie filosofai šventike Apolonijoje iš Tijanos. Jį laikė stebukladariu ir pranašu, jo laikų mokslininkai su visa gražbylostės pažiba ir dialektika stengėsi garbinti jo gyvenimą. Visas jo veikimas ir darbai taip buvo atvaizduoti, kad iš Jėzaus Nazariečio gyvenimo ir darbų beliko tik šešėlis.

Ir šiandien? Be kelių mokslininkų, nežino niekas net vardo Apolonijaus, o Jėzaus vardą žino kiekvienas vaikas.

Sudievinti žmogų — dalykas yra ne taip lengvas ir tiesiog sveiko proto žmogui negalimas.

135. Kristaus liudijimai apie savo Dievystę.

„Pats Kristus nesakė: Aš esu Dievas“; mokslas apie Jo Dievystę atsirado vėliau“.

Atsakymas. 1. Kristus aiškiai pasakė: „Aš esu Dievo gyvojo sūnus“ ir skyrė sau visus Dievo savumus: a) **amžinumą:** „Anksčiau, nekaip buvo Abraomas, aš esu“ (Jon. 8, 58); „dabar tu, Tėve, pagarbink mane pas save ta garbe, kurią aš turėjau pas tave, pirm nekaip atsirado pasaulis (Jon. 17, 5);

b) **esmės vienumą su Tėvu:** „Aš ir Tėvas esame vienas; Tėvas yra manyje ir aš Tėvuje“ (Jon. 10, 30, 38);

c) **dievišką gyvenimą:** „Nes, kaip Tėvas turi gyvenimą pats savyje, taip jis davė ir sūnui turėti gyvenimą pačiam savyje“ (Jon. 5, 26);

d) **dievišką pažinimą:** „Visa man Tėvo atiduota. Ir nė vienas nepažįsta sūnaus, kaip tik Tėvas; taip pat ir Tėvo niekas nepažįsta kaip sūnus“ (Mat. 11, 27);

e) **dievišką visagalybę:** „Man duota visa valdžia danguje ir žemėje“ (Mat. 28, 18);

f) **galia atleisti nuodėmes** (Mat. 9, 1; Luk. 7, 49);

g) **galia prikelti numirusius:** „Nes kaip tėvas prikelia numirusius ir atgaivina, taip ir sūnus atgaivina, ką nori“ (Jon. 5, 21);

h) **dievišką teisėjo valdžią:** „Nes žmogaus sūnus ateis savo tėvo garbėje su savo angelais, ir tuomet jis atlygins kiekvienam, žiūrėdamas jo darbu“ (Mat. 16, 27).

2. Kristaus žodžius atitinka jo darbai. Jis atleidžia nuo subatos įstatymo ir vadina save subatos Viešpačiu (Mat. 12, 8); jis reikalauja iš Petro, Tomo ir aklo gimusio ir t.t. tikėjimo ir garbės, kuri tik Dievui tinka; jis reikalauja paskui save sekti (Luk. 9, 23) ir visų didžiausios meilės, kurią tik Dievas sau skiria: „Kas tėvą ir motiną daugiau myli, negu mane, tas nėra manęs vertas“ (Mat. 10, 37).

Jau pradžioj kalno pamokslo jis pasirodo kaipo dieviškas įstatymdavis ir kalbėdamas nesiremia, kaip pranašai, Dievo pasakymais („Taip sakė Viešpats“), bet savo autoritetu: „Bet aš jums sakau“. Kaip Jahve ant Sinaus jums kalbėjo, taip ir aš kalbu: „Bet aš sakau jums“.

Taip kalbėdamas ir savo žodžius paremdamas stebuklais, Kristus vis aiškiau ir aiškiau pasisakė žydams, kas esąs, ir dieviškoji auklėjimo įtaka kaskart labiau veikė užsispyrusius monoteizme (kad tik vienas Dievas yra) žydus, taip jog šie pamažu pradėjo pripažinti asmenų daugumą viename Dievuje ir kad „Dievo Sūnus“ yra ne tik Dievo siūstasis, Dievo vaikas, bet tikras Dievo Sūnus savo esme lygus Tėvui ir pats Dievas, kaip ir Tėvas. Kai apaštalai ir tauta pradėjo pripažinti jį, kaip siūstąjį Mesiją, tada ir jis pats dažnai ėmė vadinti save „žmogaus sūnumi“, susiderindamas su Danieliaus vieta

7, 13, kur pranašas vadina žmogaus sūnų visa ko valdytoju, ateinantį dangaus debesyse ir darantį tokius dalykus, kurie vienam Dievui tetinka.

Pagaliau Kristus stato griežtą klausimą Simonui Petru: „Kuo žmonės laiko žmogaus sūnų?“ „Ir kuo jūs laikote jį?“ — „Tu Kristus (= Mesijas) gyvojo Dievo sūnus“. Tą sakydamas, Petras neturėjo minty Dievo Siųstąjį arba Mesiją, bet tikrąjį Dievo sūnų. Nes Kristus po to pasakė: „Ne kūnas ir kraujas tau tai apreiškė, bet mano tėvas, kurs yra danguje“. Dievo siųstąjį Mesiją Petras išpažino nuo pat pradžios susitikimo; čia nereikėjo ypatingo apreiškimo. Apreiškimas parodė jam didesnę tiesą, būtent, išpažinimą tikro Dievo sūnaus, savo esme lygaus Tėvui. Šitas Kristaus atsakymas paaiškina kitą žymų Jo išsireiškimą, kur jis savo pažinimą ir esmę lygina su Tėvo pažinimu ir esme: „Nė vienas nepažįsta Sūnaus, kaip tik Tėvas; taip pat ir Tėvo niekas nepažįsta, kaip tik sūnus, ir kam sūnus panorės apreiškėti“ (Mat. 11, 27); Petras yra vienas iš tų, kurs, Dievui apreiškus, pripažino sūnų, lygų savo esme Tėvui.

Pastebėtinas čia yra dvejopas pasakymas: Dievo sūnus — Jonos sūnius. Kristus sako Petru: „Tu pavadinai mane Dievo sūnumi, aš vadinu tave Jonos sūnumi, nes aš esu lygiai taip Dievo sūnus, kaip tu Jonos sūnus; tu turi iš savo tėvo žmogišką prigimtį, aš iš Dievo—dievišką.

Panašiai Kristus pripažino savo Dievystę ir tikrą Dievo sūnystę prieš Kaifą, už ką vėliau turėjo numirti.

Kristaus Dievystės neigėjai sako, kad iš karto Kristus nematęs esąs Dievas, tik vėliau jam toji mintis atėjusi. Bet Evangelijose mes to nematome. Tiesa, iš karto Kristus nepasisakė: „Aš esu Dievas“, nes tai būtų buvę priešinga pedagogikai, žmonių auklėjimo dėsniams, ir Kristus, iš karto neįvykdęs savo pasiuntinystės, būtų buvęs nužudytas. Iš lengvo parengęs žmones prie to, Kristus pradėjo aiškiau teigti savo Dievystę, pav., išsirinkdamas pirmuosius mokinius (Jon. 1), padarydamas pirmą stebuklą Kanoje, pasirodydamas pirmą kartą iškilingai Jeruzalėj ir t.t.

136. Tų liudijimų tikrumas.

„Lengva yra ką nors tvirtinti be įrodymo. Ar Kristus, kalbėdamas apie savo Dievystę ir tikrą Dievo sūnystę, įrodė juo esąs?“

Atsakymas. Taip, Kristus aiškiausiai įrodė savo Dievystę stebuklais (sk. 137—139), ypač didžiausiu savo atsikėlimo stebuklu (sk. 140—144). Ką nors mokydamas, Jis stverdavosi stebuklą, pav., prikeldamas Lozorijų ir žydams prižadėdamas savo atsikėlimą per Jonos ženklą. Visi tą puikiai suprato, nes, Kristui mirus, statė sargus prie Jo karsto, bijodami, kad Jis neatsikeltų.

Jei jūs netikite mano žodžiams, tikėkite mano darbams (Jon. 10, 38), mano stebuklams, kuriuos daro Tėvas ir aš drauge su Juo, kad liudyčiau, jog tiesą sakau. Dievas negali daryti stebuklą, kad tvirtintų melą. Todėl Kristaus Dievystė yra įrodyta.

Kas nepripažįsta stebuklą, tas atsisako Dievo reikiamai klausyti ir sunkiai nusižengia prieš Jo majestotą.

2. Stebuklų tikėtinumas dar labiau pasitvirtina, kai atsimename jų autoriaus didumą ir šventumą. Iš tiesų, jei Dievas, kaip žmogus, norėjo pasirodyti šiame pasaulyje, jis negalėjo pareikšti daugiau kilnumo, išminties ir šventumo, kaip pareiškė Kristus. Jo išmintis yra viršžmogiška. Sakoma — klysti yra žmogiška. Visi žmonės. net didžiausieji mintytojai, kartais labai svarbiuose dalykuose nėra laisvi nuo klaidos; net Augustinas su šv. Tomu Akviniečiu klydo. Tik vienas Kristus nė smulkiausiuose dalykuose nesuklydo. Todėl jis yra Dievas: „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas“. Niekas neužginčys, kad Kristuje buvo charakterio pilnybė, tikras šventumas ir kilnumas.

„Kaip tolimoji laumės juosta“, sako Hettinger (Apologie 1, 2, 18 Votr.), „apsupa pasaulį, taip Kristus savo dangiška ramybe ir nesuteptu skaistumu gaivina pasaulį. Iš visų jo žodžių plaukia ana nuostabi ramybė, be aistringų susijaudinimų ir įsikarščiavimų, be lengvapėdystės ir delsimo, skaisti, nekalta, visa Dievuje nuskendus, nežinanti žmogiškų neramybių, susikrįtimų ir abejonių. Toji kilni ramybė lydi visą jo gyvenimą, nuo pirmo pasirodymo šventykloje iki viešo įjojimo Jeruzalėn; jis

vienodai ramus priešams „hosana“ triumfuojant ir jiems skaudžiai jį mušant. Jo žodžiai atitinka darbus. Ta pačia ramybe pasižymėjo keldamas numirusius ir audras tildydamas, kaip ir besirūpindamas savo mokinių kūno reikalais. Lygiai rimtai darė didelius ir mažus darbus. Kaip be vargo ir sunkenybių giliausias mintis ir aukščiausias tiesas pasakydavo, taip be vargo ir ramiai padarydavo didžiausius darbus. Todėl visi jo žodžiai ir darbai turi kilnaus nugalėjimo žymę. Didieji žmonės gali viename kitame atvejuje tobulai pasirodyti — Kristus yra visuomet tobulas, tiek žodžiuose, tiek darbuose, tiek gyvenimo kančiose, tiek mirtyje. Jėzus Kristus, sako Pascal (*Pensées* II art. 10), apie didelius dalykus kalba su tokiu paprastumu, jog atrodo jis nė kiek nenusistačius, ir drauge taip pažymėtai ir aiškiai, kad kiekvienas tikrai jaučia, kiek jis žino. Paprastumas surištas su aiškumu ir gilumu yra stebuklingas. Visas jo gyvenimas buvo Dievuje“.

Ir kilniausieji žmonės tam tikru atžvilgiu yra vienišališki, apriboti laiko ir tautos ypatumų. Kristus savo charakteriu stovi viršuj visų žmogiškų, tautiškų ir laiko ribų; Jis yra visos žmonijos ir visų laikų idealas. Nepasiekiamas yra žmonėms Kristaus dorovinis didumas ir šventumas, Jo nenuodėmingumas: „Kas iš jūsų gali parodyti manyje nuodėmę?“ (Jon. 8, 46); Jo meilė dangiškajam Tėvui, kuriam Jis gyvena, į kurį meldžiasi nemigo naktis, kuriam paklusta iki kryžiaus mirties; nepasiekiamą yra artimo meilė, kuri neskiria nei apaštalu, nei tautų, nei ligonių, nei vaikų, nei beturčių, nei turtuolių, nei žydų, nei pagonių, nei nusidėjėlių, nei priešų (Plačiau apie tai žiūrėk B. Andruškos verstame Meschler S. J. veikale: „Dieviškasis Išganytojas“).

Iš tiesų, Jėzaus charakteris yra tvirtas, kaip deimantas, ir švelnesnis už motinos; jis jungia nepasiekiamoje gilybėj dvasios tvirtumą ir vyro valios jėgą su motinišku švelnumu ir jausmingumu. Savo skaistybe jis pralenkia visokią žemės mergystę; jo aukojimasis ir patvarumas kentėjimuose padaro neperšokamą daubą visų didvyrių heroizmui, kuriuos pasaulis kada nors yra matęs.

Jėzus veikia mus kitaip, negu kiti genijai vien idėjomis, bet pirmų pirmiausia savo asmenimi. Todėl Jis ir

skiriasi nuo paprastų žmonių.

Atpirkimo priemonė, žmogiškas Kristaus pasirodymas Nazarete virto magnetu, kurs galingai traukia prie savęs visų širdis; Jo asmuo nėra vien istorijos pasigrožėjimas, bet gyvas dabarties paveikslas, galįs iškelti ir palaikyti dorovinį žmonijos gyvenimą nepasiekiamoj aukštybėje. Tokią nuostabią jėgą galėjo turėti tik Jėzus iš Nazareto, kurios iš niekur negavo ir niekam nepaliko; ji veikė visą Jo gyvenimą iki prisikėlimo, kur Jis galutinai įrodė: „Štai, žmogus“ (Ecce homo) ir „šitas buvo tikrai Dievo sūnus (Vere filius Dei erat iste). (A. Schill, Theol. Prinzipienlehre, 2 Aufl., p. 346.).

Seniausių ir naujausių laikų priešai nedrįso paliesti Jo antgamiško šventumo; ir, jei kai kurie naujųjų laikų pagonyš norėjo Kristui primesti fanatizmą, tai Harnack'as pirmas čia stojo ginti Kristaus.

Net Dovidas Strauss'as, kurs neigia Kristaus Dievybę, yra priverstas vadinti Jį „nepasiekiamą dorovinio idealo didybę“, „kuriai dera pirmoji vieta dvasios šventykleje ir žmogiškume (žmogiškoje tobulybėje)“.—Kokia iš to išvada? — Ogi ta, kad aukšta ir tobula dvasia nemeluoja ir neapgaudinėja, kai ji apie save ką nors liudija; kad Jėzaus darbai, asmuo ir gyvenimas „daugiau mums kalba apie Jo dievišką orumą, negu Jis pats mums tai apreiškė. Taigi, stebuklai ir paties Kristaus pasisakymai liudija Jį esant Dievą.

137. Kristaus stebuklai.

„Jeigu Kristus buvo Dievas, tai Jis savo Dievybę turėjo įrodyti stebuklais. Bet Kristaus stebuklai kaip tik yra abejotini“.

Atsakymas. Aišku savaime, kad netikėliai, bedieviai, panteistai ir laisvamaniai turi iš pat pradžių, be jokio mokslinio tyrinėjimo, iš pagrindų paneigti stebuklus, nes vienintelio stebuklo pripažinimas sugriautų visas jų pažiūras. „Stebuklų nėra, kitaip būtų Dievas“, — tai dogma, kurioje netikėliai visai susipainiojo.

2. Veikimo būdu ir priemonėmis, kurias netikėliai panaudoja kovoje su apreiškštaisiais ir pilniausiai istorijos

patvirtintais Kristaus stebuklais, jie parodo nebrangina tiesos, jie skelbia didžiausias nesąmones ir tuo pareiškia savo menką dorovingumą.

3. Kristus darė stebuklus viešai, visos tautos aki-vaizdoj, priešų ar draugų tarpe, be jokio prisiruošimo ir ypatingų priemonių, vien tik savo rankos palietimu ar žodžiu, o kartais net savo noru neesančius vietoj gydė.

Jis darė visokių rūšių stebuklą: negyvoje gamtoje, su žmonėmis, numirėliais ir dvasiomis. Jis gydė be jokių natūralių priemonių ne vien drugių sergančius, bet ir visokius ligonius, pav., įsisenėjusias chroniškas ligas, kaip raupsus, vėžį, 38 metų raišumą ir prigimtuosius organizmo trūkumus — kurtumą, nebylystę ir aklumą (iš prigimties aklojo pagydytas).

Jis rodo savo galią visoje gamtoje, nutildo vėjus ir audras, vaikščioja jūros paviršium ir leidžia šv. Petruui pas save ateiti; permaitina vandenį į vyną, liepia staiga nudžiūti fygų medžiui ir dukart net stebuklingai duoną padaugina.

Jo galia siekia ir mirusiųjų viešpatiją: jis prikėlė tris numirėlius ir pats atsikėlė.

Jo amžininkai neabejojo Jo stebuklais, ir taip pat priešai juos viešai pripažino, tik jų darytoją norėjo laikyti velniu (Palyg. Mat. 12, 24).

Mūsų dienų abejonės pavėlavo!

Štai koks buvo skirtumas tarp Kristaus ir senojo įstatymo pranašų stebuklų: Kristus darė stebuklus savo galybe, o pranašai šaukėsi Dievo galios: Kristus veikė visose srityse, pranašai — ne, Kristus iš tolo darė stebuklus, pranašai — ne; Kristus vien tik savo žodžiu davė apaštalams galią daryti stebuklus, pranašai to negalėjo padaryti. Jo veikimo būdas aiškiai parodo Jo Dievystę.

Kodėl daug Jėzaus amžininkų į Jį neįtikėjo? — „To priežastis buvo laisva, bet pikta valia“, labai teisingai atsako prof. Dr. Endler (Gotth. Christi S. 165—70) ir tokį jo atsakymą patvirtina laikymasis Išganytoji išgydant iš prigimties akląjį. Iš pradžių jie nenorėjo šį faktą priimti; paskui nebetikėjo, kad vyras anksčiau buvęs aklas; bet, kai abu šie dalykai buvo pasveikusiojo ir jo tėvų patvirtinti, tai jie tikrosios priežasties nebeieškojo ir stengėsi stebuklą išaiškinti natūraliu būdu. Jie sakė, stebuklas subatoje padarytas, ir todėl čia yra subatos išniekinimas, taigi, Jis — ne iš Dievo.

„Duok Dievui garbę“, sakė jie pagydytam, „mes žinome, kad tas žmogus nusidėjėlis“. Todėl išsigink stebuklo! Bet, kai anas prie savo liudijimo pasiliko, jie prakeikė jį. „Mes žinome, kad Mozei yra kalbėjęs Dievas; bet iš kur yra šis, mes nežinome“. — „Tai ir stebėtina“, atsakė anas, „kad jūs nežinote, iš kur Jis; o juk Jis atvėrė man akis... Jei Jis nebūtų iš Dievo, nieko nebūtų galėjęs padaryti“. Tada jie išstūmė jį iš sinagogos. Štai netikėlių elgesys! Taip buvo anksčiau, taip yra ir šiandien. Garbingi žmonės teieško tiesos!

„Kas stebuklus ir antgamtinę galią nori iš Evangelijos išplėsti, tas yra tiek pat vertas pasigailėjimo, kaip ir anas, kuris turi kandžioti granitą“ (Prof. Dr. Esser, Theol. Revue, 1902, n. 11).

138. Natūralis stebuklų aiškinimas.

Pirmieji, o ypač XIX šimt. pirmosios pusės racionalistai darė bergždžių mėginimų (iš kurių dar ir šiandien besijuokiamą) šv. Rašto stebuklus natūraliai išaiškinti. Pagal šitą „naujausią mokslinį metodą“ išeina, kad gausus žuvų pagavimas, audros nutildymas ir kiti stebuklai buvo tik atsitikimas; audra, pav., nutilo kaip tik tada, kai Jėzus ją sudraudė. Duonos padauginimas yra ne kas kita, kaip tik slapta buvęs padėtas jos ištekliai. Kristus savo pavyzdžiu tik paragino valgyti ir dalintis turimąja duona“. Kiti racionalistai tuos penkis duonos kepalėlius laiko taip nepaprastai dideliais, kad kiekvienas jų pasotino 1000 žmonių. Aš tik norėčiau pamatyti tą krosnį, kurioje tuos milžiniškus duonos kepalus kepė, ir tą berniuką, kuris krepšį su ta duona nešiojos.

Dangaus angelus, budėjusius Kristui gimstant, jie laiko žibintais ir klaidžiojančiomis šviesomis. Jos buvusios panašios į angelus ir galėjusos kalbėti! Puikus galvojimas!

Labai dažnai netikėliai panaudojo stebuklams aiškinti ką tik surastą elektros energiją. Stebuklą, įvykusį Jėzu krikštijant, jie aiškino audros ir elektros šviesos veikimu, kur atsitiktinai tada skridęs baltas karvelis. Audra ir „elektriškasis žaibas“ padėjo Sekminių stebuklą natūraliai išaiškinti. Blizgėjimas, ėjęs nuo Mozės veido, buvęs ne

kas kita, kaip elektrizacija. Aigiptiečiai ir jų faraonas prigėrė Raudonojoje jūroje tik dėl to, kad pakilusi audra ir pasibaigė arkliai. Audra ir žaibas Saulių prie Damasko atvertę. Taip pat atsitiktinai, girdi, žaibas kritęs ant šv. Petro retežių ir lygiai pataikęs pro kalėjimo duris, kurios atsitiktinai ir atsitrenkusios.

Tokie pasakojimai apie tokius „žaibo darbus“ tada buvo laikomi kaipo „nauiausio mokslo išradimai“. Šiandieną iš to tik juokiamasi.

Lygiai taip pat natūraliai mėgina aiškinti ir ligonių pagydymą. Jie, sako, buvę tik apsimetę sergą ir užtat po vieno paraginamo žodžio kėlėsi. Raupsuotieji irgi nedaugiau, negu natūrališkumas. Kristus buvęs ne miręs, tik įsivaizdavę sveiki esą. Aklumas aiškinamas akies uždegimu, kuris vėsinančiu būdu, seilėse sumirkytomis dulkėmis, buvęs pašalintas. Visa natūraliai! Kristaus laikais kiekvienas akies uždegimas buvęs laikomas aklumu!? Toks aiškinimas, reikia manyti, tikrai sutiktų reikšmingų keblumų pas iš prigimties akląjį; bet pro jį praeinama lengva širdimi.

Kitaip ir negalima buvo tikėtis, tik kad prikėlimas iš numirusių bus aiškinamas netikra mirtim. Be abejo, keblumą sudaro tik puvimo kvapas, kurį jautė ir bičiuliai ir priešai — tai tikriausias mirties ženklas. Dar kebliau yra tai, kad atsitikimas pasirodė besas nuolankus Kristaus tarnas. „Tuo pačiu momentu, kai Jėzus kalbėjo, liovėsi apmirimas“, aiškina prof. Paulus Evangelijos komentaruose. Ir visus tris kartus prikeliant iš numirusiųjų, sulig Kristaus žodžiais vis pasitaiko atsitikimas; apmirimas liovėsi tame pat akimirksnyje, kai Kristus to panorėjo. Aišku savaime, kad čia yra daugiau, negu atsitikimas, daugiau, negu natūrališkumas. Kristus buvęs ne miręs, tik apmiręs! (Palyg. n. 140). Prie karsto buvę ne angelai, tik baltuojančios įkapių marškos; todėl ir dabar, matydamas pievoje ištiestas baltas marškas, turėčiau sakyti, kad tai legijonas angelų. Kitaip elgdamasis, apgaudinėčiau save!

Kristus, palaiminęs apaštalus, neįžengęs į dangų, tik perėjęs į kitą pusę kalno, ir sujaudinti jaunikaičiai sakė: „debesys Jį paėmė. Taip pigiu būdu ir visi netikėliai sumanę galėtų į dangų nuvažiuoti!“

Mums šiaindien tiesiog nesuprantama, kaip tokie niekingi aiškinimai galėjo būti kada nors laikomi „naujausiais mokslo patyrimais“, ir kad tokie vyrai, kaip prof. ir konsistorijos patarėjas Paulus Heidelberge ir panašūs vadinta rimtais mokslo žmonėmis. Bet „kai tik jis pradeda prieš Dievą išminčiuoti“, anot Roscher'io, „pasidaro šiaip jau išmintingiausias žmogus kvailiu“.

139. Dovidas Straussas mitų hipotezė.

Ponas profesorius ir konsistorijos patarėjas dr. Paulus, dar gyvas būdamas, pamatė, kaip jis apsijuokino, norėdamas išaiškinti stebuklus natūraliu būdu. Kristaus niekintojas Dovidas Fridrichas Strauss'as (1808—74) ironiškai sako: „Aš negalėjau prisiversti taip smurtiškai aiškinti Biblijos pasakojimus“. Gerai. Bet Strauss'as, kurs jau vaikas būdamas išmoko iš savo lengvabūdės motinos tyčiotis iš religijos, negalėjo prisiversti ir tikėti. Ką gi jis daro? Argi jis privalėjo su Reimaru, taip vadinamuoju 18 šimtmečio Volfenbiutelio fragmentistu Evangeliją palaikyti apgaulės veikalu? Šitokios nuomonės jau laikėsi ankstesnieji netikėliai, ir taipogi Strauss'o laikais ji dar tebebuvo gyva. Todėl Strauss'as sakė: „Toks įtarimas man atrodo per daug biaurus“. Toks prastas ir žemas galvojimas, kuris taip biauriai apie krikščionybę atsiliepia ir kuris nepažįsta jokio kito išaiškinimo pagrindo, kaip melą ir apgaule, atstuntų kiekvieną moksliskaj nusiutekusį žmogų. „Ką gi tada daryti?“ — tęsia toliau Strauss'as, ieškodamas kitokio išėjimo, „Jeigu Evangelijos liudijimai yra istoriškai, tai stebuklai iš Kristaus gyvenimo istorijos yra nepašalinami; bet stebuklai, kaip „nepartiškai žmonės jau seniai įsitikino, yra negalimi“. „Kas iš Bažnyčios nori kunigus išmesti, pirmiau privalo iš religijos stebuklus pašalinti“. Bet kaip tai padaryti? Natūralistkas stebuklų aiškinimas yra per daug juokingas; prileisti apgaule — labai biauru ir nepadoru. Pamėginkime — galvojo „išmintingas žmogus“ — pasirodyti su „mitų* hipoteze“.

*) mitai — pasakiški padavimai.

„Aš žiūriu į senųjų religijų pasakojimus, kurių niekas daugiau su Herodotu antgamtiškais nebelaiko nei su Euhemeru natūraliai nebeaiškina; bet jie yra laikomi padavimais, kuriuos sukūrė be jokių blogų tikslų dievotai nusiteikusios tautos arba jų rašytojai. Taip pat ir Evangelijų pasakojimai apie stebuklus yra tik be blogų tikslų prasimanyti pirmųjų krikščionių padavimai“.

„Mitai“, sako Strauss'as, „yra istoriškas apvilkinimas idėjų, susidariusių be tikslo kuriančiuose padavimuose“. Jėzus Kristus tikrai gyveno, bet jis buvo, pagal Strauss'ą, ne kas kitas, kaip tik „gilios religijos žmogus, aukščiausias genijus, kokį mes religijoje tik galime įsivaizduoti“.

Bet visi Jo stebuklingieji darbai esą tik padavimas ir prasimanymas.

Tik vargas Strauss'ui, kad Kristus gyveno ne pilkoje praeityje, bet istoriškai aiškiu laiku „In luce Asiae („šviesioje Azijoje)“. Gaila, kad ne Homeras ar Virgilijus ar šiaip koks rašytojas aprašė Jo gyvenimą, bet patys mačiusieji liudininkai, blaivūs, paprasti vyrai, kurių raštai kiekvienam geros valios žmogui yra neabejotini; užtat ir racionalistas Paulus turėjo sutikti: „Yra priešinga daiktų prigimčiai, kad pirmųjų trijų Evangelijų, kurių ankstyba kilmė yra neabejotina, ištisi pasakojamieji įvykiai būtų pramanyti. Kol gyvi patys mačiusieji liudininkai (Luk. 1, 2) ir Evangelijų autoriai jiems ir apie juos rašo, tol panašūs prasimanymai yra negalimi“. Reikia pastebėti, kad malonu yra žiūrėti, kai racionalistas racionalistui prieštariauja.

Bet kai kas pasakys: anuomet, senais ir tamsiais laikais, ypač rytų šalies žmonės gyveno snūduriuodami ir svajodami pasakojosi vaikiškų pasakų ir į jas tikėjo; todėl ir svajingi apaštalai galėjo visai lengvai sukurti stebuklingų padavimų apie išmintingąjį mokytoją, kurį vėliau ėmė vadinti Dievu.

Kristaus gyvenimą ir darbus laikyti fantazijos padariniu bei padavimais gali tik vienas Fr. Dovidas Strauss'as. Istorija visai ką kita kalba; ir užtat be reikalo netikėliai užmerkia savo akis ir nenori pažinti tikrų istoriškų faktų.

Ką sako istorija?

Po Jėzaus Kristaus mirties žydų rabinai visomis jėgomis kovojo su jauna krikščionybe. Jie žingsnis po žingsnio puolė krikščionis, pramanydami juos atskilėliais ir pagonimis. Tuoj po Jeruzolimos išgriovimo Jamnijoje, Lidijoje, Cezarėjoje ir kitur jie įsteigė naujų rabinams mokyklų, kurios ūgdė neapykantą prieš krikščionis. Daugumas šių rabinų buvo Kristaus amžininkai. Ir dabar tik pagalvokime, ar galėjo tokių neapykantos pilnų priešų akyse mokiniai pramanyti Kristų ir išgalvoti stebuklus, kaip, pav., duonos padauginimą, iš prigimties aklojo pagydymą, Lozoriaus prikelimą! „Tai apgaulė“, būtų šaukę rabinai! „Mes pažinome Lozorių, kuris mirė ir niekuomet nebeatsikėlė. Mes pažinome iš prigimties aklaį, kuris ir dabar neregį“.

Rabinams buvo tai svarbiausias gyvenimo klausimas, kova, lemianti gyvybę ir mirtį, apie kurios smarkumą liudija jaudinančios apaštalų istorijos scenos — rabinų karingasis įsiutimas, kuris krikščionis vadino epikuriejičiais — pasileidusiais pagonimis: „Epikuriejičiams taip atsakyk“; tai pat matome ir Justino dialoge (dviejų pasikalbėjime) su žydu Tryphonu. (Palyg. Knabenbauer S. J., *Evang. sec. Joan.* p. 233 ir Jost, *Geschichte des Judentums*, 2 Teil, 16, 25, 37—42).

Visame pasaulyje ėjo smarki kova. Žydai buvo išsiblaškę po įvairias vietas, ir visur jie stėjo prieš krikščionis. Šv. Povilas, kuris (su tuo taip pat ir racionalistai sutinka) savo rašytuose laiškuose krikščionims (tarp 40 ir 67 metų) aiškiai ir vaizdžiai kalba apie Kristaus Dievybę, visur susidūrė su žydų pasipriešinimu.

Ir tik Strauss'as nori mus įtikinti, kad šitais audringais kovos laikais buvęs pasakiškas svajingas gyvenimas, kur atpasakotomis pasakomis tikėta, kaip ir istorija, kur kurta padavimų „be tikslo ir pikto noro“, ir kur šita kūryba lengvai ir nekritiškai kaip tiesa buvusi priimta, o paskui vien dėl plepalų eita mirti. Žydai tikrai būtų akmenimis sugriovę tą pasakų rūmą ir jų skleidėjams romėnų kalavijas būtų tuoj apkapojęs sparnus.

Jeigu Kristus nebūtų buvęs Dievas ir stebuklais, kaip viešu faktu, savo Dievybės įrodęs, jo mokiniai ir

pirmieji krikščionys niekuomet nebūtų Jį vadinę Dievu. Greičiau šių dienų prancūzus galėtume įtikinti, kad Bismarkas buvo iš dangaus atėjęs ir pusdieviu tapęs, negu pirmuosius krikščionis, jog Kristus buvo Dievas.

Tvirtinimas, kad Kristus yra tik mitų karžygys, tėra tik plepalai ir fantazija, kurią visai sugriaua sveikas žmogaus protas.

Nežiūrint to, dar ir šiandieną kai kurie liberalai kalba apie „mokslišką rimtumą“, kuriuo Strauss'as sugriovęs senąjį tikėjimą. Su tokiu „mokslišku rimtumu“, kokį mes randame pas Strauss'ą, galima būtų įrodyti ir tai, kad Napoleonas I yra padavimų asmenybė, ir jo istorija yra tik stabmeldiška pasakėčia, kilusį iš saulės dievo Apollono padavimo (Palyg. Käser, Der Socialdemokrat hat das Wort S. 121).

Mitas apie Napoleoną.

Gerbiamieji! Kiekvienas apsišvietęs žmogus žino, kad Napoleono I-jo istorija nėra tikras istorinis faktas, bet tik puikus mitas, kurio išvidinį branduolį sudaro senovės graikų Apollono, saulės dievo, pasakėčia. Jau pačiame varde kritiškas tyrėjas ižiūrės miglotą perkeitimą: Napoleonas — Apollonas, ar ne panašu? Napoleono motina vadinosi Leticija; šis vardas sudarytas iš Latonos, Apollono motinos. Leticija, t. y. kilnus džiaugsmas: juk toks apibendrinimas visai puikiai derinasi su saulės dievo motinos vertybė?! Napoleono brolis vadinosi Lukianas, šviesos skleidėjas, šviečias žiburys. Ir čia aiškiai pasireiškia saulės įsmeninimas. Napoleonas savo žygius pradėjo pietuose ir rytuose — Italijoje ir Aigipte; jo laimė išblėso šiaurėje — snieguotuose Rusijos laukuose ir visai užgeso vakaruose — jis mirė šv. Elenos saloje.

Gerbiamieji! Čia mums atvaizduotas kasmetinis saulės žygiavimas iš pietų į šiaurę, nuo „Ožio grižračio“ iki „Vėžio atogražų“. Toliau, mes pastebėsime įsmeninimą kasdieninio saulės žygiavimo iš rytų į vakarus.

Napoleonui buvo suteikta dvylika (o gal ir daugiau?) maršalų — tai reiškia, dvylika žvaigždynų, kurie Apsigynimo ginklas, 13.

praskrieja kasmetiniu savo bėgiu pro saulę. Apollonas buvo maro dievas, svaides ant žemės pragaištingas strėles. Taip pat ir šitas senovės mitų punktas dabar kitaip aiškinamas: tai kalbama apie Napoleoną: jis juk nesuskaitomuose mūšių laukuose šimtų tūkstančių žmonių kraują išliejo! Patys tų įvykių atvaizduotieji paveikslai patvirtina mūsų naujausiąjį aiškinimą. Seniausieji paveikslai vaizduoja Napoleoną klasiškai gražų, su senovės Apollono galva; jo kakta vainikuojama Apollono mylimais laurais.

Gerbiamieji! visuose esminiuose bruožuose padavimai apie Napoleoną visai sutinka su seniausiais Apollono mitais. Jokiu būdu negalima sutikti, kad šis ryškus panašumas būtų įvykęs atsitiktinai. Aistringi, fantastingi ir nugalėjimų trokštą prancūzai audringų kovų saulės dievą padarė prancūzų tautos karžygiu ir šią fantaziją, kaip tikrenybę, visur skelbė.

Gerbiamieji, čia yra vienas gražiausių triumfų — Napoleono pirmojo istoriją įrodyti esant tik padavimą.

Na, kodėl gi šypsotės iš tokios Strauss'o „išminties?“

Padavimai ir mitai galėjo tarpti tik gilioje senovėje, priešistorinėje gadynėje, o ne istorinės šviesos laikais. Tad Napoleonas nėra mitinis asmuo, nėra toks nė Kristus.

Iš pradžių Dovidas Strauss'as, kad paguostų tuos žmones, kurie dar instinktyviai reiškė pagarbos Kristui ir, anot Strauss'o, Jo garbei centnerius smilkalų išaikvojo, Kristų pavadino „neprilygstamu genijumi“ ir laikė genialiausiu visų žmonių. Prieš mirtį apgailėjo ir tokį pagerbimą ir pyko, kad dar „Kristui meldžiasi, laiko Jį kulto centre ir metai po metų vis skelbia Jo darbus ir gyvenimą“.

Strauss'as vis tik tariasi moksliškai ir tinkamai sugriovęs „senąjį tikėjimą“ ir savo raštuose („Der alte und der neue Glaube“*) širdingai džiaugiasi dėl anksčiau siautusiai Kulturkampf'o ir mestos meškerės „prietaringiesiems“ (suprask, katalikams). Tame veikale jis sąmoningai užsigina Dievo ir pasireiškia kaip panteistas.

Jis mirė 1874 met., tikėdamasis, kad krikščionybė gretai turės žlugti. — Kaip gis! Lūkterk!

*) „Senasis ir naujasis tikėjimas“.

140. Kristaus atsikėlimo aiškinimas netikra mirtimi.

„Be abejo, Kristaus prisikėlimas yra stipriausias įrodymas Jo Dievybės. Bet kaip tada būtų, jei Kristus tik merdėjo, o ne tikrai mirė?“

Atsakymas. Jei Pilotas, Romėnų valdininkas, tikėjo kareivių pranešimą apie Jėzaus mirtį, tai ir mes galime tuo visai pasitenkinti. Romėnų kareivis visuomet gerai atlikdavo savo kraugeringą darbą; jis yra specialistas atskirti gyvam nuo negyvo; kad nesuklystų, jis dar išitikrino bandymu, ir, jeigu Kristus dar nebūtų buvęs tikrai miręs, tai ieties smūgis būtų atėmęs jam gyvybę. Nei žydai, nei pagoniai neatėjo mintis apie „netikrą mirtį“. Žydai tikrai žinojo, kad jie atsikratė negeistino Nazareno, atimdami jam gyvybę, ir nesipriešino, kai Petras pirmąją Sekminių dieną apie tai skelbė ir prieš visą tautą apkaltino Išganytojo užmušėjus. Visi keturi evangelistai vienodai mums praneša, kad nukryžiuotasis Kristus „atidavė dvasią“ (Mat .27, 50); Mork. 15, 37; Luk. 23, 46; Jon. 19, 30).

Ta nuomonė (apie „netikrą mirtį“) kilo apie 1800 metus ir šiandien jau visų, kaip aiškiai klaidinga, atmesta.

141. Kristaus atsikėlimas — apgaulė.

„Kristaus mokiniai galėjo pavogti Jo kūną ir sakyti, kad Jis atsikėlęs iš numirusių“.

Atsakymas. Jau praslinko 19 šimtmečių, kaip pasaulis tebesijuokia iš miegojusių liudininkų, kuriuos žydai buvo pastatę saugoti Kristaus karstą, ir ironiškai klausia su šv. Augustinu: „Jei sargai miegojo, tai kaip jie galėjo matyti vagį? Jeigu nemiegojo, tai kodėl jie jo nesugavo?“

Vienintelis mokinyš, kuris galėjo vogti, pats pasikorė. Apie vogimą jau iš anksto turėjo būti sutarta, bet tą naktį ten nebuvo jokio plėšikų vado. Iš stipriai prislėgto užantspauduoto karsto ginkluotų sargų akivaizdoje pavogti lavoną būti tikrai nuostabus daiktas ir tokiam mitriam plėšikui tikrai būtų garbė!

Bet Kristaus kūnu buvo suinteresuoti tik bailūs, iš baimės drebą ir paprasti, bet garbingi, jo mokiniai. Todėl negali būti nė kalbos apie vogimą.

Be to, jeigu jie tikrai — kas yra negalima — būtų pavogę ir kitus apgavę, tai jie patys savo Mokytoją būtų turėję laikyti melagiu ir apgaviku, juk Jis neatsikėlė, kaip pats buvo sakęs. Ir vien tik dėl to melagio ir apgaviko, kitaip sakant, visiškai dėl nieko je būtų sudarę veidmainių draugiją, kuri jiems nešė tik rykščių, persekiojimų ir mirtį. Pats krikščionybės priešas Dovidas Strauss'as nesąmoningai pastebi: „Argi galėtų pačių pramanytasis melas“, sako jis, „taip sužavėti mokinius, kad jie didžiausiuose pavojuose nebijotų skelbti Kristaus iš numirsių atsikėlimą“.

Dar daugiau. Argi galėtų ši tariamoji apgaulė ir melas, kuriuo remiasi Katalikų B-čia, doroviškai atnaujinti pasaulį ir pagrįsti jautrų krikščionybės sąžiningumą ir šventumą?! Todėl, kas sako ir tiki, kad Kristaus kūną Jo mokiniai pavogę, protauja nelogiškai ir yra ne visai pilno proto.

Pagaliau, mes klausiamo: „Argi ta tariamoji apgaulė būtų neišpasakota tiek daugelio vyrų ir moterų, kurios taip pat apie ją žinojo?“

142. Apaštalai patys save apgavę.

Po to, kai apgaulės pažiūra apšviestųjų tarpe atgyveno savo amžių, Kristaus atsikėlimas imtas aiškinti pačių apaštalų apsigavimu. Jo mokiniai nenorėję, girdi, apgaudinėti, bet jie patys buvę apgauti. Atsikėlusiojo pasirodymas buvęs tik jų įsivaizdavimo, apgaulingo nusiteikimo ar fantazijos padarinys.

Atsakymas. Kristaus apaštalai savęs neapgaudinėjo; tie nelaimingieji, kurie leidžiasi apgaudinėti, yra netikėliai. Tvirtinimas, kad apaštalai iiko savęs apgaudinėjimo auka, tėra tik plepalai atsikėlimo stebuklui paneigti.

Svaigulingi įsivaizdavimai pasireiškia pas histeriškus asmenis ir pas puskvailius arba bepročius, bet ne kietuose ir su gamta susigyvenusiuose žvejuose. Jų nė

kiek negąsdino baisūs vandens sukuriai, ir sveikas jūros oras galingai stiprino jų nervus. Tik prisiminkime Simono Petro pasiryžimą, jo aiškų protą, jo sveiką gyvumą, ir įsitikinsim, kad apaštalai nebuvo nervingai sujaudinti miestiečiai nei liguisti svajotojai, bet aiškaus proto liaudies sūnūs.

2. Apaštalai nebuvo linkę tikėti, kad Kristus atsikels: jie net nepatikėjo moterimis, kurios pirmosios pranešė apie Kristaus atsikėlimą. Jie tik tada įtikėjo, kai jiems duota aiškių įrodymų, kai patys pamatė, betarpiškai kalbėjosi, savo rankomis palietė ir apčiupinėjo. Tokios taktikos jie laikėsi visuomet, dieną ar naktį, įvairiose vietose, salėje ir ant ežero, Judėjoje ir Galilėjoje, ir net per šešias savaites (t. y. iki Kristaus į dangų išėjimo).

3. Be apaštalų, ten dar buvo 500 liudininkų, kurie visi matė atsikėlusį Kristų (1. Kor. 15, 6).

Įsivaizduok, sako teologas Ebrard'as, sekantį atsitikimą:

Aš sapnuoju, jog mirė mano geras pažįstamas. Kitą rytą ateina draugas ir sakosi tai pat sapnavęs. Lygiai tuo pat laiku pasirodo antras, trečias, ketvirtas, dešimtas draugas ir visi kalba taip pat sapnavę, ir taipėjo ligi penkių šimtų. Ar atsiras nors vienas žmogus, kuris tikėtų toki atsitikimą?

Bet kad 500 liudininkų, ne miegodami, bet budėdami, tame pačiame akimirksnyje, nė kieno iš viršaus nepastūmėti, būtų buvę to paties apgavimo auka ir matę, girdėję ir prisilietę prie numirėlio, kurio, kaip netikėliai tvirtina, ten visai nebuvę, yra dar labiau netikėtina!

Kad šis tariamasis apgavimas prasidėjo pas visus liudininkus trečią dieną po Kristaus atsikėlimo, dažniau pasikartojo ir baigėsi kaip tik 40-ją dieną — tą netikėliai laiko natūraliu dalyku, nors sergančių žmonių statistikoje veltui ieškotume tokio atsitikimo, kur taip daug asmenų per 40 dienų būtų sirgę neišgydoma haliucinacijos (įsivaizdavimo) liga ir 40-tą dieną visi staiga išgiję.

Nieko nuostabaus, kad stebuklų liudininkai ir nesuskaitomi būriai žmonių iš visų šalių ir luomų, nežiūrint didžiausių aukų ir net mirties nuo budelio rankos, įtikėjo į Kristų; bet vis tik toks galingas reiškinys, kaip įsteigi-

mas ir išplatinimas Bažnyčios ir karžygiška jos kankintinių drąsa turi būti kuo nors išaiškintas. Čia neužtenka poros tuščių žodžių apie haliucinacinį įsivaizdavimą.

„Jeigu krikščionybė būtų kilusi be stebuklų, tai jau pats tas faktas būtų didžiausias stebuklas“ (šv. Augustinas).

Nė vienas mėginimas paneigti Kristaus iš numirusių atsikėlimo stebuklą neišlaiko kritikos. Jeigu Kristus tikrai būtų neatsikėles, tai žydai visai lengvai būtų galėję išimti Jo kūną iš karsto ir visiems rodyti. Tuo būdu jie būtų sudavę mirtiną smūgį tariamajam liaudies apgaudinėjimui, o taip pasielgti žydams būtų buvę daug lengviau, negu įsakyti apaštalams, baudžiant juos rykštėmis, svaidant akmenimis ir kalinant, neskelbti Kristaus iš numirusių atsikėlimo.

Žydai lavono neturėjo, nes Kristus buvo atsikėles. Aiškus yra ir pasiliks istorinis faktas, kad Kristus iš numirusių atsikėlė ir vėl gyvas pasirodė. Kas šiuo istorijos mokslo tvirtinimu abejoja, tas taip pat, logiškai protaудamas, turėtų neigti Hanibalo, Aleksandro Didžiojo, Karoliaus Didžiojo ir kitų buvimą tam nebebūtų, apskritai, jokios istorijos, jokio mokslo.

Iš Kristaus atsikėlimo fakto aiškiai išplaukia jo Dievybė, nes šis stebuklas yra lyg antspaudas, kuriuo Dievas patvirtino žodžius Kristaus, vadinančio save Dievu

143. Harnackas ir Kristaus atsikėlimas.

„Harnack'as, tyrinėdamas Kristaus atsikėlimo stebuklo istoriškumą, išveda, kad istorija nieko tikra negalinti pasakyti apie šį faktą“.

Atsakymas. Tiesa, ne tiek yra žymūs penki Harnacko išvedžiojimai, kiek ryškus jų išvadų netikslumas ir klaidingumas.

1. „Istorija sako, kad niekas iš Kristaus priešų nematė Jo po Jo mirties“.

Atsakymas. Netiesa! Saulius buvo aršiausias priešas; jis matė ir girdėjo Kristų taip gerai, kaip ir apaštalai, ir jis atsivertė tik tada, kai buvo ištiktas aiškaus reėjimo.

Be to, kodėl gi mes turime apie visus faktus įsitikrint tik per priešus?! Argi Harnackas tetikį apie Liuterį ir jo mirtį vien tik tai, ką jo priešai kalba, arba apie Bismarką vien tik tai, ką jam prancūzai pasakoja?

Kristus neturėjo reikalo pasirodyti savo priešams; bet jie vis tik lengvai galėjo įsitikinti Jo atsikėlimu: 1) per sargus, kuriuos jie patys prie karsto buvo pastatę, 2) iš daugelio stebuklų, kuriais rėmėsi apaštalai, įrodydami savo Viešpaties atsikėlimą, ir su kuriais gavo skaitytis pati žydų valdžia (non possumus negare „mes negalime užsiginti“ Apašt. Darbai 4, 16) ir 3) iš didžiųjų jaunos krikščionybės darbų. Jie gerai turėjo įsidėti sau į galvą savo įstatymų mokytojo Gamalielio žodžius: — Jeigu šis darbas būtų žmogaus, turėtų sugriūti; bet, jei jis yra iš Dievo, negalėsite jį sugriauti.

2. Istorija aiškiai sako, kad Kristaus mokiniai tuoj po Jo mirties buvo įsitikinę Jį matę.

Atsakymas. Tikra tiesa; ir šis įsitikinimas yra visai suprantamas, nes jie dažnai su Juo matėsi, klausėsi Jo žodžių ir drauge su Juo valgė. Štai įrodymas, kuris aiškiai atsako į šį priekaištą.

3. „Kristaus pasirodymų eilė ir skaičius nėra tikras ir negali būti tikrai nustatytas“.

Atsakymas. Puikus pasakymas!

Jeigu Tamsta po didelės puotos, kurioje davė daug visokių valgymų, tikrai nebegalėtų pasakyti, kokia tvarka juos nešė į stalą ir kiek jų iš viso buvo, tai šposininkas, sulig Tamstos logika, papurtęs savo kritišką galvą, pasakytų: „Na, na, Tamsta tikrai puotoje nebuvai“. Nors tamsta garbingai tvirtintum, ištikimai prisiektum joje buvęs ir mažiausias puotos smulkmenas apsakytum, bet ponas juokdarys tvirtintų: „Vis tiek savo buvimą puotoje neįrodysi, nes nežinai tikrai valgių skaičiaus ir kokia eile jie buvo duoti“.

Šį priekaištą dėl Kristaus pasirodymų eilės ir skaičiaus tikrumo visai sugriauna aukščiau paduotasis pavyzdys.

4. „Istorija tvirtina, kad mokytiniai ir Povilas matė Kristų ne žemiškame (gamtiniame) kūne ir nukryžiuotą, tik dangiškoje garbėje, — pačios vėlesnių laikų netikėtinos žinios apie Kristaus pasirodymus, kurios griežtai paBRAUKIA pasirodymų kūniškumą, kalba kaip tik apie tokį

kūną, kuris įeina pro užrakintas duris — t. y. negantišką.

Atsakymas. Nejaugi Tamsta dar nežinai to, ką kiekvienas pradžios mokyklos vaikas žino: nors Atsikėlusiojo kūnas buvo tas pats, kurs karste gulėjo, bet tik po mirties jis buvo jau kitoje padėtyje, negu prieš mirtį, t. y. išaukštinimo padėtyje. „Taip ir mirusiųjų prisikėlimas. Sėjamas gendąs kūnas, kelsis negendąs; sėjamas gyvulinis kūnas, kelsis dvasinis kūnas,“ ir t.t. (1. Kor. 15, 42).

Ir mokyčiausi netikėliai negalės įrodyti to, kad Dievas negalįs persimainyti.

Taigi, ligi šiol Harnackas dar neįstengė sugriauti atsikėlimo stebuklo. Štai paskutinis jo priekaištas.

5. „Istorija griežtai tvirtina, kad Povilas savo matytą Kristaus pasirodymą paliai Damaską nelygina nė su vienu vėlesniu Kristaus pasirodymu, bet savo laiške į Gal. 1, 15 jį šiaip aprašo: kuomet gi Dievui patiko apreikšti savo sūnų manyje ir t.t. Ir vis tik šitą apsiareiškimą lygina su apsiareiškimais, kuriuos kitį anksčiau buvo matę“.

Atsakymas. Tas pats Povilas rašo (1. Kor. 15, 3): „Nes aš jums padaviau visų pirma. ką ir ėmiau, kad Kristus numirė už mūsų nuodėmės, kad buvo palaidotas ir kad prisikėlė trečią dieną, kaip sako Raštai; kad pasirodė Kėfui (Petrui) ir po to vienuolikai. Paskiau jis pasirodė daugiau kaip penkiems šimtams brolių vienu kartu, kurių daugelis tebėra gyvi iki dabar, kai kurie gi užmigo. Paskiau jis pasirodė Jokūbui, paskiau visiems apaštalams. Visų paskiausiai gi jis pasirodė man, lyg nelaiku gimusiam. Nes aš esu mažiausias tarp apaštalų, kurs neesu vertas vadintis apaštalu, nes aš esu persekiojęs Dievo Bažnyčią... Jei Kristus neatsikėlė, tai mūsų apsakojimas yra tuščias, tuščias ir jūsų tikėjimas.“

Apie Kristaus atsikėlimą, pagrindinę Krikščionybės dogmą, šv. Povilas tikrai sužinojo: 1) iš išviršinio Kristaus pasirodymo ties Damasku, 2) per išvidinę Dievo malonę (Gal. 1, 15) ir 3) iš liudijimo kitų apaštalų ir mokių, kuriems Kristus (kas yra tikrai nustatyta) net kelis kartus pasirodė. Harnacko iškeltoje vietoje Povilas kalba apie išvidinį Kristaus apšvietimą, bet dėl to neužsigina išviršinių Kristaus pasirodymų, kuriuos jam ir kitiems

liudininkams teko matyti ir paskui kitiems skelbti (Apaštalų Darbai, 22 ir 26 skyr., 1. Kor. 15).

Harnackas nori mus įtikinti, kad Povilas šiuos įvairius liudijimus „suprantas ta pačia prasme“, t. y. visą laiką išvidiniu įsivaizdavimu. Bet, kur pasireiškia toki apaštalo nuomonė, Harnackas nepasako. Tokios herezijos mes nerasime pas Povilą nė vienoje vietoje, ir Harnackas nėra jos radęs, nes kitaip jis tikrai būtų nurodęs ir pačią vietą.

Kai Povilas, rašydamas Galatiečiams, paliečia išvidinį apšvietimą ir sako: „Kuomet patiko (Dievui) apreiškšti manyje savo Sūnų“, tai tuos žodžius reikia taip suprasti, jog jam apreiškė apie patį Dievo Sūnaus pažinimą ir Jo norus, ne vien iš viršaus Jį parodydamas, bet ir iš vidaus Povilą apšviesdamas; tai lengvai suprasime, perskaitę patį laišką. Povilas nori visiems tiems, kurie įtaria jo apaštališkąją pašaukimą, atsakyti ir parodyti, kad jis yra lygus su kitais apaštalais. Apie Simoną Petrą yra pasakyta: „Ne kūnas ir kraujas tai apreiškė tau, bet mano tėvas, kuris yra danguje“. — Lygiai taip pat, sako Povilas, Dievui patiko man duoti išvidinį apšvietimą apie Kristų ir apreiškšti manyje savo Sūnų. Bet iš tų žodžių dar mes negalime daryti išvada, kad Povilas tikrai nėra matęs Išganytojo. Jeigu mes esame tikri, kad šv. Petras gyveno drauge su Išganytoju, taip pat neabejodami galime tikėti, kad Povilas matė Kristų. Povilo atsivertimas be faktinojo Kristaus atsikėlimo būtų neišsprendžiama psichologinė mįslė; anksčiau, negu žmogus (kaip pav., šv. Povilas) visa savo būtybe ir įsitikinimais persivers visai priešingon pusėn, jis turi turėti tikriausių ir aiškiausių tiesos įrodymų.

Tad pagaliau ar yra pagrįstų įrodymų, griaušančių istorinį Kristaus atsikėlimo faktą? — Nėra ir absoliučiai nėra!

Be to, dar Harnackas pastebi, kad tuščio karsto atradimas trečioje dienoje neesąs tikrai istorinis faktas ir turįs savyje „aiškiai mitinių bruožų“. Į šį priekaištą neverta nė atsakyti, nes tai tėra plikas tvirtinimas.

Jei advokatas gynimo kalboje (teisme) nesiremia gerais įrodymais, tai nesuklysimė tvirtindami, kad byla pralaimės.

Koks Harnacko savavaliavimas norėti, remiantis ne tikrais įrodymais, pašalinti tikriausią faktą iš pasaulio

istorijos! Argi jis neišdykauja, prikaišiodamas mums, krikščionims, lengvatikystę už tai, kad mes tikime apaštalais, pačiais mačiusiais ir girdėjusiais, kurie už savo ištikinimus ėjo mirti! Koks savavaliavimas (čia su mumis sutinka ir visi tikintieji protestantai), jei teologijos profesorius perša savo pažiūras tam, kad dvasiškai ir „doroviškai nesubrendusiose“ (Harnacko išsireiškimas) jaunimo širdyse nuslopintų tikėjimą pagrindinių krikščionybės tiesų!

Harnackas savo veikale „Wesen des Christentums“*) pus. 101 sako, kad Velykų naujiena neskels kūninio Kristaus atsikėlimo, tik tikėjimą į dvasinį ir tolimesnį Kristaus minčių gyvenimą ir Jo mokslo laimėjimus.

Aišku savaime, kad Velykų naujieną jis nori aiškinti kita prasme. Jis kitaip ir negali elgtis, nes ji, lyg kokie geležiniai retežiai, varžo ištikinimas, kad stebuklai esą negalimi. „Netikėlio Tomo istorija“, sako jis, „vien tik dėl to atpasakota, kad aiškiai pažymėtų, jog reikia tvirtai tikėti Velykų tikėjimą, nors patys nesame ištikinę Velykų naujienos teisingumu: „Palaiminti, kurie nematė ir tikėjo“!

Čia yra aiškus nesusipratimas. Harnacko vadinamoji „Velykų naujiena“ krikščionybėje atitinka Velykų tikėjimą, o jo „Velykų tikėjimą“ reiktų pavadinti Velykų netikėjimu, nes išsigina kūninio Kristaus atsikėlimo. Tomo istorijos tikslas — aiškiai pabraukti kūninį Kristaus atsikėlimą arba, kaip Harnackas sako, Velykų naujieną. Todėl Kristus rodo šv. Tomui savo žaizdas ir siūlo jam pačiam ištikinti Velykų naujienos tikrumu. Be to, Jis dar sako, kad ne kiekvienas galėjo pats, savo akimis, ištikinti Velykų naujienos tikrumu, bet turėjo pasitenkinti tikrais kitų liudijimais: Palaiminti, kurie nematė, bet itikėjo dėl kitų liudijimų, t. y. itikėjo kūninį Kristaus atsikėlimą.

Tai kur gi pagaliau yra nors vienas žodis apie Harnacko vadinamąjį „Velykų tikėjimą“, kuris kaip tik išreiškia netikėjimą ir išsigina kūninio Kristaus atsikėlimo.

Nežiūrint Harnacko užsispyrimo, Jėzaus amžininkų žinios, kaip Mato, Morkaus, Luko, Jono ir Povilo palie-

*) „Krikščionybės esmė“.

ka tikros! Nors ir prieštarauji, Harnackai, tačiau Kristaus karstas Jo priešų ir draugų trečią dieną buvo tuščias atrastas. Taigi, Harnackai, Kristus tikrai atsikėlė iš numirusiųjų. Kristus yra Dievas per amžius! (Rom. 9, 5).

VII. Krikščionybė.

Jo karaliavimui nebus galo.
(Luk. 1, 33).

144. Pasenusi pažiūra.

„Šiandien krikščionybę persekioja iš visų pusių ir laiko pasenusia pažiūra. Mes norime pažangos!“

Atsakymas. Toji daina yra tiek pat sena, kaip ir patys pirmieji krikščionybės priešai. Dažnai mes girdėjome ir girdime šaukiant: šalin krikščionybę iš gyvenimo! Bet laikas parodė, kad ne krikščionybė, bet jos priešai laikosi pasenusios pažiūros.

D. F. Straussas sako (Voltaire, 5 Aufl. Bonn. 1878, 189), kad Voltaire kartą taip išsireiškęs: „Aš girdėjau dažnai kartoiant, kad krikščionybės pagrindėjais laikoma 12 vyrų. Aš noriu parodyti, kad vieno užtenka jai sugriauti“. — „Tai per drąsus išsireiškimas“, rašo toliau Straussas, „Voltaire gerai žinojo, jog tai ne taip lengva padaryti“.

Įvairūs šių dienų užpuldinėjimai tik tiek tepasako, jog tvirtovė (t. y. krikščionybė) dar nepaimta. Jeigu mūrų sienos būtų sugriautos, tai ir pats apgulimas liautųsi.

Jeigu krikščionybė nebeturėtų priešų ir nebebūtų užpuldinėjama, tai ji pati imtų gesti, nes Kristus ir Jo Bažnyčia įkurta tam, kad būtų persekiojama.

2. Krikščionybė yra dieviška, neklaidinga tiesa; už tiesos ribų nėra tikrosios pažangos, o tik pažanga klaidose. Prieš šią išdidžią, Dievui-Kristui prieštaraujančią pažangą mes statome taip vadinamą „sustingimą“, t. y. amžinai seną, amžinai naują ir amžinai tikrą krikščioniškos tiesos ir kultūros nusistatymą.

Tikroji pažanga natūralėje tvarkoje yra Dievo prilikta, ir ji niekuomet neprieštarauja krikščionybei. Gyvenimas nestovi vietoje: jis amžinai juda ir bėga, — ir tai mes vadiname pažanga. Ji yra ir pasaliks, ir kiekvienas dešimtmetis į pasaulio gyvenimą įneša vis naujų pakeitimų, bet gyvenimo istorijos pagrinde glūdi ta pati idėja: su Dievu arba prieš Dievą! Su Kristumi arba prieš Kristų!

Pirmasis, kuris išdrįso prieš Dievą sukilti, buvo Liuciferis. Kai Adomas prisiekė netikrai pažangai, įpuolė į vargą. Kai Kainas stovėjo prie Abelio lavono, Abelis jau buvo sustingęs, o Kainas — stipruolis. Nojų jo amžininkai laikė pasenėliu, o kai jis į laivą lipo — paiku. Bet geriau paikam būti, negu prigirdytam! Maža Izraelio tauta pasauliniuose dalykuose negalėjo išlaikyti lenktynių su turtingu Babeliu, Assūru ir Aigiptu, bet ji davė pasaulio Išganytoją. Stabmeldžiai jauną krikščionybę laikė šlykščia ir nepakenčiama, bet ji kilo iš katakombų ir užkariavo pasaulį.

Klaidos žymė yra išdidumas, o tiesos — kuklumas.

145. Ar krikščionybė Dievo ar žmogaus kūrinys?

„Krikščionybė yra be galo didelis istorinis faktas; ji yra daug nusipelniusi žmonijai; bet jos tas pats likimas laukia, kaip ir visų žmonių kūrinių: kas laike atsirado, tas su laiku ir žus“.

Atsakymas. Krikščionybė yra ne žmogaus, bet Dievo kūrinys, amžinai nesibaigianti Kristaus karalystė. Krikščionybės dieviškumą liudija jos atsiradimas, plitimas ir vaisiai.

1. Jos atsiradimas Kristus, tikrasis Dievo Sūnus, pastatė savo Bažnyčią, o ką Dievas stato, to niekas nesugriauna ir pragaro vartai nenugali. Kristus pasodino krikščionybės medį; todėl tik jo (medžio) šakelės galima nulaužti ar net visą šaką atkirsti, bet liemuo pasiliks ir egzistuos iki laiko pabaigos.

Kristaus darbų liudininkai buvo apaštalai, nemokyti, paprasti liaudies vyrai.

„Iš tikrųjų, mus stebina, sako P. Roh, „Platono, Aristotelio ir kitų išminčių veikalai. Bet ką jie gero padarė su savo išmintimi?

Kaip gražiai, kaip kilniai kalba Platonas apie Dievybę! Ir vis tik jis neišgelbėjo nei miesto, nei kaimo, nei gatvės, kurioje jis gyveno, iš biaurios stabų tarnystės. Kaip skambiai kalba Sokratas, Ciceronas, Epiktetas, Seneka, Markas Aurelis apie žmogaus dorybes ir pareigas! Bet jie negalėjo ištraukti savo tautą ar net šeimą iš dorovinio susmukimo.

Pora žvejų iš Galiliejos skelbė paprastais žodžiais Kristaus mokslą ir permainė pasaulį“ (Vorträge, Ravensburg 1905. III. 25).

Nežiūrint stabmeldiškųjų tautų kraugeringo priešini-mosi ir kultūros, nežiūrint budelių kardų ir kirvių, nežiū-rint karčios pajuokos ir įsišaknėjusių ydingų papročių, šis permainymas įvyko ir egzistuoja grynai per kryžiaus galią, savęs išsižadėjimą, meilę Nukryžiuotojo, begalinę daugybę aukų, neteikdamas jokios naudos čia žemėje, reikalaudamas daug ką paaukoti, dargi pačią gyvybę.

Mokytas istorikas Mommsen'as rašė senovės romė-nų imperijos istoriją. Pažymėtina, kad jai trūksta ket-virto tomo, kuriame turėjo būti aprašyti pirmieji krikš-čionybės laikai. Kodėl taip atsitiko? Mat, mokytasis vyras laužė sau galvą, norėdamas surasti gamtišką krikščionybės išaiškinimą; ir kai jo nesurado, tai jis, lai-kydamasis savo nusitatymo, visai neberašė to laiko isto-rijos.

Krikščionybė yra ne žmogaus, bet Dievo darbas!

2. Jos patvarumas. Žmogaus darbai pragaišta, kaip ir pats žmogus, ir kartais jie praeina greičiau, negu pa-tys jų kūrėjai. Krikščionybės nesugriaujamumą tegalė-jo duoti tik amžinasis Dievas.

Jei mahometonizmas dar ir šiandien laikosi, tai mus nė kiek nestebina; viena, kad tai yra kūninė religija, o antra, kad jis neturi savo kritikų; ir ką jis dar gero sa-vyje turi — priklauso krikščionybei.

Dar mažiau mus stebina stabmeldijos buvimas. Kol bus tokių žmonių, kurie savo aistroms mieliau tarnauja, negu Dievui, tol bus stabmeldžių.

(P. Roh S. J. „Vorträge III, 25).

Vienas dalykas mus turi stebinti, kad krikščioniškoji religija, nežiūrint visų audrų, herezijų, skaldymosi, pa-saulinės valdžios ir bedieviškojo mokslo persekiojimų,

nežiūrint kūniškos prigimties priešinimosi ir žmogiškųjų aistrų, kurias ji varžo, ne tik išsilaikė ligi šių dienų, bet vis dar nuolat plečiasi. Tai nėra žmogaus, tik Dievo darbas.

3. Jos vaisiai. „Iš jų darbų pažinsite juos“. Krikščionybėje tarpstančios materialės kultūros pažangos išugdytas meno ir mokslo žydėjimas yra tik menkas atspindys aukščiausio žmonijos gero: tiesos, dorovės ir tobulybės ir iš čia kylančios meilės ir dangiškos laimės; tik krikščionybė neša tikrą palaimą atskiriems žmonėms ir visoms tautoms.

(Palyg. P. Weiss, O. P., Apologie des Christentums vom Standpunkt der Sitte und Kultur).

146. Ar krikščionybė savo išpažintojų skaičiumi yra didžiausioji religija?

„Jeigu krikščionybės kilmė yra dieviška, tai Dievas turėjo pasirūpinti, kad ji būtų visuotinė arba nors didžiausia iš kitų religijų; tačiau taip nėra.“

Atsakymas. Dabar krikščionybė santykyje su kitomis religijomis yra labiausiai išsiplėtojusi. P. Krose'as S. J., žurnale „Stimmen aus Maria-Laach“ tom. 65, 1903. 204 f. paskelbė pagrindiniais tyrimais paremtą įvairių religijų išpažintojų statistiką. Naujų tyrimų ir apskaičiavimų rezultatai visai sutinka su P. Krose'o S. J. statistika; jie paskelbti „Staatslexikon der Görresgesellschaft“ Bd. 4. 1911, 587 f...

Štai kaip atrodo religijų narių skaičiai iš 1908 metų.

1. Katalikų	292.787.085
2. Protestantų	186.055.624
3. Graikų-ortodoksu	127.541.718
4. Rytų atskalūnų	8.974.989
5. Kitų krikščionių (Jansenistų ir k.)	2.613.502
Iš viso krikščionių	617.972.918
6. Žydų	12.989.751
7. Mahometonų	207.067.840
8. Bramistų	210.000.000
9. Budistų	125.270.000
10. Konfucijaus	240.000.000
11. Taoistų ir Šintoistų	49.000.000

12. Fetišų garbintojų ir kitų stabmel-	
džių	91,604,000
13. Ir visokių kitų	7,313,280

Iš viso skaičiaus 1561 milijono 1908 met. gyvenusiųjų žmonių 39,6% buvo krikščionių, 13,3% mahometonų, 0,8% žydų; iš viso drauge 53,7% monoteistų, vieno Dievo išpažintojų; t. y. daugiau kaip pusė visos žmonijos. Iš 618 milijonų krikščionių yra 47,4% katalikų. Viena Kat. B-čia apima beveik $\frac{1}{5}$ visos žmonijos ir sudaro beveik pusę visų krikščionių.

Kristaus pasėtas garstyčių grūdas išaugo į dideli medį, didesnį už visus kitus!

147. Krikščionybė — tolimesnis izraelizmo ir stabmeldystės plėtojimas.

„Krikščionybė yra izraelizmo ir stabmeldystės tolimesnio plėtojimosi padarinys. Kristus paėmė iš Izraelio religijos „grynai dvasinį ir dorovinį mokymą“, sako Strauss'as, — o iš Graikijos gavo „humaniškąjį meilumą, skaistumą, susitelkimą ir veikimą, išeinantį iš palankaus noro ir gražios nuotaikos džiaugsmo“. Tuo būdu krikščionybės buvimas išaiškinamas natūraliai“.

Atsakymas. Tvirtinimas, kad krikščionybė esanti tik tolimesnis buvusių religijų plėtojimosi padarinys, yra visai klaidingas, nes krikščionybė griežtai priešinga izraelizmui; žydai ją piktinosi, o stabmeldžiai laikė ją kvailybe, — ne kartą pastebi didysis krikščionybės apaštalas šv. Povilas, kuris visa tai matė ir patyrė daug persekiojimų nuo žydų.

Kristus paėmė „grynai dvasinį ir dorovinį mokymą“, apie kurį Strauss'as kalba, ne iš žydų tautos; Jis tik norėjo jai duoti dvasioje suakmenėjusiai ir fariziejiškų veidmainysčių prislėgtai tautai. Koks didelis priešingumas yra tarp tariamojo graikų „skaistumo“, pasaulio pageidimo*) ir tarp marinimosi ir savęs išsižadėjimo, kurio reikalauja Kristus, tarp „nepalaužtojo“ ir „kančių vyro“, tarp „pa-

*) Geras antikinio pasaulio žinovas Böckh sako (Staatshaushaltung der Athener, S. 791):

sitenkinimo ieškojimo“ ir „Kryžiaus nešimo“, tarp Apollono ir „Ecce homo“ paveikslo.

„Humaniškieji“ graikai kitose tautose matė tik „barbarus“ ir niekino vergus, vadindami juos, ano! švelnaus Aristotelio išsireiškimo, „naudingais naminiiais gyvuliais“. Iš tokios pažiūros tikrai negalėjo išsivystyti meilė, kurios nešė ir praktikavo Kristus.

Koks didelis skirtumas tarp Platono dialogo ir kalno pamokslo, tarp tamsaus, vargingo tyrinėjimo ir palaimingosios šviesiosios dieviškos ramybės, tarp Sokrato prisipažinimo, kad jis nieko daugiau nežinaš, kaip tik tai, kad jis nieko nežinaš, ir Jėzaus liudijimų, kuris visa žino ir sako: „Aš esu tiesa“.

Ne, Jėzus Kristus ir krikščionybė išaugo ne iš buvusios kultūros: nė vieno sėklinio grūdo nerasime praėjusiose kartose, iš kurio būtų galėjęs išsiplėsti naujasis mokslas. (Palyg. Lic. Weber, Jesus Chr., das Wunder der Weltgeschichte).

Renan'as norėtų krikščionybės laimėjimą išaiškinti per „negirdėtą laimę, šelstantį laiko karštį ir absurdu ieškojimą“, arba per tai, kad širdies troškimai buvo nustelbę dvasios troškimus; į tai, visai priderančiai pajuokdamas, atsako Hammerstein'as: „Kankiniai leidosi save deginti, kad šilimoje patenkintų širdies troškimą, ar gal net pagerbti absurdu (neišminčiai)?!“ (Christentum, S.49).

„Didžiosios“ Renan'o mintys yra paviršutiniškos.

Carrière mano, jog įvairūs keltų ir germanų, slavų, romėnų ir graikų susigiminiavimai sukūrė bendrą žmoniškumo jausmą ir tuo būdu galėjo pagimdyti krikščionybę.

Jei Carrière būtų pasakęs, jog „tuo būdu galėjo pagimdyti masonų susibūrimą“, tai būtų šiek tiek suprantamiau. Argi krikščionybė jau nėra nieko daugiau, kaip bendras žmonijos meilės jausmas? Man visai nesuprantama, kaip „įvairių tautų susigiminiavimai“ galėjo sutverti kryžiaus, pasiaukojimo ir meilės religiją?

„Tik vienašališkumas ir paviršutiniškumas mato senovėje visur idealą... Net pats kilnis graikų luomas buvo giliai persisunkęs doroviniu sugedimu ir suteršęs tamsiomis dėmėmis išvidinį tautos gyvenimą: helenai spindinčiame mene ir klestinčioj laisvėj buvo daug nelaimingesni, kaip daugelis manė; jie slėpė savyje žlugimo daigus, ir medis, kuris nenešė vaisių, turėjo būti nukirstas“.

148. Krikščionybė atgyveno jau savo amžių.

„Krikščionybėj nėra nieko naujo; jau prieš krikščionybę Indijoje buvo sukurtos tiesos, gėrio ir grožio sąvokos. Dabar neseniai Anglijoje pasirodė „Buddos sekimo“ knyga, kuri kaip tik stovi vienaip aukščiau su „Kristaus sekimo“ knyga“.

Atsakymas. Meskime žvilgsnį į Indiją. Čia, braminų religijoje, yra 330 milijonų dievų; čia tikima į sielos keliavimą, šlykščiausiu būdu garbinama karvė, draudžiama vabzdžius žudyti, turima ligoninių sergantiesiems gyvuliams, yra šlykštūs „atgailos“ darbai (fakirizmas) ir t.t.

Budizmas buvo reakcija prieš suakmenėjusį bramizmą. Buddha užsigynė panteistiško bramistų absoliuto, ir čia jis visai teisingai pasielgė. Kaip jis pats galvojo apie Dievą? Buddistų tyrinėtojas Max Müller sako (Essays I. 201), kad Buddha buvęs bedievis. Naujieji budizmo žinovai sako, kad Buddai visai nerūpėjęs Dievas (Heuvers, Buddhismus 1921, 47). Jei jis yra ateistas ir jei jam nė kiek nerūpi Dievas, tai jo mokslas yra nepriimtinas, ir Buddha nėra tikras religijos kūrėjas. Kadangi Buddha atmeta Dievo garbinimą, tai dėl to jo religijai trūksta visų religijų esmės. Vėliau buddizmas išsigimė į politeizmą*), ir Buddha paliko Nr. 1 dievui.

Buddos dorovės mokslo branduolį sudaro pesimizmas, nusivylimas ir pasaulio niekinimas, „nepripažinimas noro gyventi“. Buddha myli neturtą, marinimasi, atsižadėjimą (abstinenciją), nevedimą ir t.t. ne dėl aukštų sumetimų, kaip krikščionybė, bet dėl to, kad greičiau galėtų padaryti galą žemiškam nusivylimui ir gyvenimui. Aukščiausias tikslas „nirvana“ (nykuma).

Buddistų moksle mes sutinkame žemiškąją nirvaną, kuri reiškia artimiausią gyvenimo tikslą ir kurios esmę sudaro užgesinimas visų geismų ir troškulio gyventi. Taip pat dar yra ir anapusinė nirvana, kuri reiškia aukščiausią ramybę, neišpasakytą palaimą, bet — be sielos, kuri turi laimę, be subjekto, kuris jaučia laimę. Tai yra aiškus prieštaraivimas, kurio Buddha neišaiškina ir nenori aiškinti, kad nesugriautų tariamojo savo „sielos palaimingumo“ (Palyg. Heuvers, kit. viet. 22, 23).

*) Daug dievų garbinimas.

2. Geraį indus pažįstas L. v. Schröder sako: „Aš labai abejoju, kad daugelis šių dienų Buddos išpažintųjų lygiai vertintų budiškąją moralę su krikščioniškąja... Bet buddizmas — nors tai ir keistai skamba — yra religija be Dievo ir maldos; tai traukia mūsų laikų „šviesuolius“. Buddistiškos maldos ir šventų žodžių burbėjimas yra tik erzacas liaudžiai. Tarp buddistų ir krikščionių „atpirkimo“ yra didžiausias skirtumas... Krikščionims atpirkimas yra išsivadavimas iš nuodėmės..., bet buddistams jis tėra tik pasilaisvinimas nuo sielos klajojimo, nuo skurdaus buvimo retežių, nuo pačio gyvenimo ir buvimo.

Leipzigo universitete filosofijos profesorius R. Seydel sakosi suradęs kai kurių panašumų tarp Buddos legendų ir Kristaus istorijos (pav., nuostabi abiejų kilmė, buvimas dykumoje, pamokslai, vienodas mokytinių skaičius, nusidėjėlė ir t.t.).

Bet L. v. Schröder sako: „Tyrinėjant šiuos garsius panašumus, patirta, kad jie jokių būdu nėra taip dideli, kaip Seydel'is ir kiti tvirtina; todėl, blaiviai svarstydamį šį klausimą, pamatysime, kad kai kurių nutošta nuo tiesos. Žymus indų senovės žinovas, Leipzigo universiteto prof. E. Windisch'as visai teisingai palaikė Seydel'io palyginimus — legendos apie Buddą su Kristaus istorija — kaipo neišlaikančius kritikos ir nemoksliškus, ir atskiruose dalykuose savo nuomonę įrodė. Seydel'iui nepritarė nė viena tikrųjų indų senovės žinovas; tik apsvaigėlių diletantų būryje radosi tokių, kurie pripažino šią teoriją“ (L. v. Schröder, *Das Leben**) 2 Heft 1898, 117—124).

Iš tikrųjų, kad negali būti nė kalbos apie bet kokią buddizmo įtaką krikščionybei, aiškėja iš to, kad apie Kristaus užgimimą jau buvo pranašaujama tuo laiku, kai Buddos dar visai nebuvo. Vieni sako, kad Budda gimė vėliausiai apie 623 m., o kiti jo gimimo metais laiko 477-sius prieš Kr., bet Izajo pranašavimas apie nekaltai pradėtojo Emmanuelio gimimą jau kilo 735 met. pr. Kr. (*Apol. Korrespondenz*, 1902, n. 37).

Kiek yra drąsūs tame klausime Buddos gerbėjai, rodo „Jėzaus gyvenimo“(***) veikalo istorija; tą veikala neva radęs rusas Notovič,

*) „Gyvenimas“.

**) „Leben Jesu“.

būdamas viename Neapolo vienuolyne. Šita knyga norėta įrodyti, kad Kristus slapta buvo nuvykęs į Indiją ir ten Buddos išminties mokėsis. 1894 met. ta knyga buvo išversta į vokiečių, prancūzų ir anglų kalbas. Bet mokslas labai greitai susekė drąsaus pono Notovičiaus baurų apgaudinėjimą ir didelę falsifikaciją (Schöder, a. a. O. S. 123). „Šiandien mes nerasime nė vieno rimto mokslininko, kuris įžiūrėtų bet kokią buddizmo įtaką krikščionybės [kilimui“ (Heuvers, a. a. O. 30).

3. Sir Monier Williams, šis garsusis sanskritų kalbos žinovas, sako: „Labai keistas šių dienų apsirėškimas, kad net patys inteligentai, kurie vadinasi krikščionys, labai lengvai svyruoja, nuostabiai džiaugiasi buddizmo mokslo raštais. Pirmu pažvelgimu jie atrodo apsaugstyti spindinčiais perlais, kuriuos Buddos garbintojai su didžiausiu rūpesniu išlaso iš įstatymų knygų. Tokie sakiniai net tam tikrais atsitikimais reklamuojami, bet užtat nieko nesakoma apie tamsias vietas — visokias niekšystes ir prieštaraujančius pakartojimus; visai nieko nekalbama apie giliausio sugedimo faktus, kurie iškyla ant paviršiaus pabaltinto karsto“ (Žiūrėk, Stimmen aus Maria-Laach, Bd. 42, 1892, 269).

4. „Indiferentizmas“, sako E. v. Hartmann'as, kaip kasdieninis opiumo vartojimas, narkotiškai migdė buddizmą priėmusias tautas, kvijietistiškai palaužė jų veiklumą ir slopino kiekvieną smarkiau pasireiškiantį kultūrinį troškimą. Taip jis prismaugė šiose tautose sveikąjį jų instinktą, išskyrė jas iš gyvųjų tautų gyvenimo, laikė miglotame nemoksliskume ir per tai pasėjo religinio gyvenimo žlugimo diegus“ (Das relig. Bewusstsein der Menschheit S. 347 ff., 361).

Taigi, buddizmas su savo padariniais yra visai priešingas krikščionybei.

Daugiau apie buddizmą rasi šiose knygose:

„Buddhismus und buddhistische Strömungen in der Gegenwart“ (Buddizmas ir buddistiskos srovės dabartyje). Apologetinė Petro Sinther'io S. J. studija. Münsteris i. W. 1905 m., 129 pusl.

„Buddhismus und seine religiöse Bedeutung für unsere Zeit“ (Buddizmas ir jo religinė reikšmė mūsų laikams). Hermann'o Heuvers S. J. Aachen, Xaverius-Verlag, 1921, 52 pusl.

149. Budizmo stebuklai.

„Budda ir kitų religijų kūrėjai darė taip pat stebuklą, kaip ir Kristus“.

Atsakymas. Pirmiausia, gerbiamasis, nė vieno Buddos stebuklo nėra tikrai nustatyto, nes buddistiškos knygos buvo parašytos keliais šimtmečiais vėliau po Buddos mirties, ir vėlesnės knygos kalba apie daugelį tokių stebuklų, kurių visai nerandame anksčiau parašytose.

2. Kokie Buddos stebuklai yra aprašyti? Kartą jis kovojo su gyvačių karaliumi ir grumdamasis alsavo didžiuliais dūmų kamuoliais ir liepsnojo visu savo kūnu. Kitą kartą jis plaukė atsisėdęs į puodą pavandeniu upėje, ir puodas bėgo greičiau, negu arklys gali bėgti, ir Budda puode važiavo iki vieno sūkurių, į kurį pasinėręs pasiekė gyvačių karaliaus rūmus. Kartais Budda bėgo apie dangų iš rytų į vakarus, iš vienos akies leisdamas vandenį, o iš antros mesdamas ugnį. Štai keletas Buddos stebuklų, kurie tikrai gali išgydyti jo išpažintojus!

Tokius „stebuklus“ lyginti su Kristaus darbais būtų perdaug naivu ir nepadoru.

Be Mozės ir Kristaus religijų, dar yra keturios, taip vadinamos, „istoriškos“ religijos, t. y. tokios, kurios aiškiai žmogaus sukurtos, būtent, buddizmas, jainizmas, sikizmas ir mahomedanizmas. Nė viena tų religijų nepažymėta istoriškais tvirtais stebuklais.

Zoroastro (Zaratustros) asmenybė irgi yra abejotina: ar ji yra mitinė ar istorinė, ar jis yra kūrėjas persų Avestos religijos, ar tik vėlesnis jos reformatorius. „Visų šitų klausimų“, sako Baumgartner'is S. J. savo pasaulinės literatūros istorijoje (tom. I, 425), „dar niekas tikrai neišsprendė, tik juos dar labiau supainiojo visokiais pašaliniais klausimais ir hipotezėmis“.

Konfucijus (tikrai sakant, Khung-fut-se), gimęs 551 met., prieš Kr., tikrai nebuvo religijos kūrėjas; jo raštuose visai neminimas Dievo vardas ir retai kur užtinkamas tik žodis „dangus“; jis, sprendžiant iš jo užsilikusio dorovės mokslo ir Dievo supratimo, buvo ateistas ar panteistas; jis apsirubežiavo žemiškąja nauda ir išviršiniu padorumu.

Konfucijus stebuklais nė kiek nesirūpino, bet galvojo, kiek yra žinoma, apie patogų gyvenimą ir apie geros mėsos kėsnį.

Jei gyvulys ar paukštis papiautas, neprisilaikant jo nustatytų taisyklių, tai jis tokios mėsos nevalgė; turguje pirkto vyno jis ne-

gėrė ir džiovintos mėsos nevalgė. Tas kinietis džiaugėsi stebuklais, būtent, virimo meno stebuklais (Plg. Hammerstein, Christentum, S. 16).

3. Pagrindinis ir nesugriaunamas skirtumas tarp buddizmo ir krikščionybės yra tas, kad Buddha neįrodė esąs Dievo siųstasis. Kristus pasiskelbė esąs Dievo Siųstasis, Jis reikalavo visų pripažinti savo skelbiamąjį mokslą; savo žodžių ir reikalavimų teisingumą įrodė neužginčytinu stebuklų tikrumu.

Budda tėra tik vargšas stabmeldys, o Kristus — tikrasis Dievas ir amžinasis gyvenimas (1 Jon. 5, 20).

150. Mahometo stebuklai.

„Mahometas, sukurdamas religiją ir sustiprindamas ją savo stebuklais, susilaukė daug savo išpažintojų; tad stebuklus darė ne vien Kristus“.

Atsakymas. Kokius Tamsta žinai Mahometo stebuklus? Pats Mahometas prisipažįsta Korane (Sure 22, 49), jog jis negalis daryti stebuklų. Pasakoju, kad jis, vykdydamas prašančiųjų norą, padaręs vieną stebuklą: perskėlęs mėnulį į dvi dalis — vieną jų, pralindusi pro Mahometo rankovę, vėl susijungė su antrąja. Pats šitas beprasmis tvirtinimas atsirado dėl to, kad yra viena neišaiški Korano vieta (Sure 54, 1), kur pranašaujama apie pasaulio pabaigą ir mėnulio pasidalijimą. Mahometas, kai nebūdavo patenkintas savo naujomis pačiomis, teisingos regėjimais ir, kaip kiti arabai, eidavo naujos mergaitės ieškoti, nes jam per apreiškimą ir regėjimą pasakė, kad jis neturįs rūpintis dejuojančiomis žmonėmis. Gražus regėjimas! Tikrai, tur būt, jis matė „nekaltybės angelą“!

„Padaryk tokių stebuklų, kaip Mozė ir Kristus“, sako Korano išpažintojai Mahometui, „ir mes tavim tikėsime“. Jis kalbėjo: „Kokio jūs norite stebuklo?“ Jie atsakė: „Pakeisk Kafos kalvą į auksą“. Jis atsakė: „Gerai, aš noriu tai padaryti“. — Tuomet jis šaukėsi Gabrielių, bet šis pasakė: „Jei tu nori, iš uolos gali pasidaryti auksas. Bet kam toks ženklas reikalingas? Juk jie tiki ne tai. Geriau bus, jei tu palauksi, iki anie, kurie nori

„atvirsti, atvirs?“ Ir Mahometas atsakęs: „Aš palauksiu“ (Plg. Sprenger, Leben Mohameds II, 415).

Ir šiandien jis tebelaukia.

151. Šiandieniniai indų stebuklai.

„Šiandien indai taip pat turi savo stebuklą, kaip ir krikščionys. Jeigu apaštalų ir kitų šventųjų stebuklai įrodo krikščionių religijos teisingumą, tai fakirų stebuklai įrodo indų religijos tikrumą“.

Atsakymas. Jeigu sakoma, kad niekas katės maiše neparka, tai ir į fakirų stebuklus reikia pirma gerai įsižiūrėti, iki juos priimsime. Laikraštis „Strand-Magazine“ paduoda trumpą pasikalbėjimą su Charles Bertam'u, kuris ilgą laiką Indijoj studijavo indų magiją. Bertram'as su atsidėjimu stebėjo pasižymėjusių savo šventumu ir originalumu 176 fakirų gudrybes; jis ypač tyrinėjo fakirų darbus Gango ir Indo upių srityse, Dekane ir Ceilone. Po visų savo tyrinėjimų jis pasakė, kad nėra nė vieno tokio stebuklo, kurio negalėtų padaryt geras europietiškas fokusninkas! jis gal dar gudresnių padarytų šposų, negu žymiausias fakiras.

Trys žymiausios rodomos štukos, kurias daugelis knygų laiko paslaptingiausiomis ir astrališkiausiomis, yra šposas su virve, rėčka ir mango medžiu. Virvė, sviesta į erdvę (orą), turi be jokios atramos pasilikti besiūbuojanti. Europiečiai, pamatę tokį šposą, ima pasakoti apie jį su perdėjimu; visi 176 fakiriai šią gudrybę gali padaryti tik su 4—5 pėdų ilgio virve, kurios viduryje yra paslėpta labai plona geležinė viela; šitą virvę sviedžia pats fakiras taip stipriai, kad ji kiek galima daugiau išsitemptų, ir žaidžia su ja sviediniu arba, nutvėręs per vidurį, leidžia jai suktis, kaip būgnininkas savo muštukui.

Tai gudrus padarymas, bet prie stebuklų priskaityt negalima.

Į mažą kubiliuką įsilipa vaikas, padarydamas tokį ispūdį, lyg ten jam būtų ypatingai sunku tilpti. Tada fakiras užtiesia ant kubiliuko skarelę ir duria ją ietimi, aišku savaime, vaiko nepaliesdamas, kuris, kaip gyvatė susiraitęs, guli; aiškina, kad kubiliukas esąs tuščias, o vėliau liepia išlipti vaikui iš jo.

Ir čia menkas stebuklas!

Visų didžiausią klastą jie padaro su mango medžiu. Žiūrėtojams matant, pasodina mango grūdėlį, kuris tuoj išdygsta, želmė-

nuoja, užauga piršto ar pėdos didumo ir neša vaisių. Ši „stebuklą“ darydami, jie turi mažą piramidiškos formos skrynute, kuri nuo žiūrėtojų pusės yra uždengta, „kad netikinčiųjų kvapas netrukdytų augalo augimo“. Fakiras pasiskolina varinę lėkštę, liepia vienam žiūrėtojų pridėti dirvožemio, o kitam — sėklos grūdą pasodinti. Tuomet prasideda raganavimas. Štukorius nukelia piramidišką dangtį ir parodo, kad sėkla dar nėra pradėjusi augti. Bet jis, nukeldamas dangtį, pasodina kitą sėklos grūdą, kuris jau turi diegą ir šaknele. Šį diegą jis parodo žiūrėtojams ir vėl lėkštę paslepia po dangčiu; apsimesdamas tuo noris aplaistyti jauną augalą, dažnai jis užianda už būdelės ir kiekvieną kartą dideliai mitriai pasodina naują mango augalą, kurių jis turi labai daug, pagal augimo laipsnius, paslėpęs savo rūbuose. Vaisiai, kuriuos paskutinis želmuo turėjo, užaugo, aišku savaime, ne toje raganavimo valandoje, kaip žiūrėtojai mano, bet kaip ir visi kiti vaisiai, per ilgą laiką.

Ponas v. Brandt'as (33 Jahre in Ostasien, Leipzig, 1901, I, 50) dažnai matė darant štukas su mango medžiu gatvėse, būdamas arti jų; apgavikai nešiojosi turbaną ir žiurstą; vietoj būdelės jie turėjo 50 cm. aukščio pintinę, kuria jie uždengdavo mango augalėlį. Jau ni želmens visai lengvai galėjo būti paslėpti iš vidaus prie pintinės sienų.

Ar dabar turėtų kas tiek drąsos lyginti indų stebuklus su Kristaus stebuklais?

152. Bedogmė krikščionybė.

Užtenka gyvos krikščionybės, kam tie nuolatiniai ginčai dėl dogmų (būtinai tikėtinų religijos tiesų)? Būtų gera, jei mes visai jų išsižadėtume ir gyventume pagal krikščionių dorovės mokslą — taip mano vyresnysis leitenantas v. Egidy, įkūrėjas „Draugijos kelti etiškai kultūrai“.

Atsakymas. Taip kalbėti gali tik tas, kurs visai nepažįsta tikėjimo tiesų arba dogmų esmės. Jeigu dogmos būtų žmonių išradimas, tad aišku savaime, reikėtų nuo jų atsikratyti. Bet, jeigu jos yra Dievo apreiškėtos tiesos, tada su tvirčiausiu griežtumu reikia jų laikytis ir štai dėl ko:

1. Svarbiausia yra dorovinė pareiga — Dievo apreiškėtas ir Bažnyčios mums paskelbtas tiesas kuo tvir-

čiausiai tikėti. Šita pareiga yra griežta, kad jos paneikinimas yra surištas su amžinu pražuvimu: „Kas netiki, tas jau pasmerktas“ (Jon. 3, 18).

„Kas netikės, bus pasmerktas“ (Mk. 16, 16). „Kas mane niekina ir nepriima mano žodžių, tas turi savo teisę“ (Jon. 12, 48).

Tai — žodžiai Jėzaus Kristaus, kuriuos Jis, kaip Dievo Siųstasis, patvirtino.

Gyventi pagal dorovės mokslą be tikėjimo į Dievo apreikštas tiesas yra negalima. Jei kas nors laikytų viso įstatymo, o apleistų šitą sunkią pareigą, nusidėtų prieš visus įstatymus (Jokūb. 2, 10). Netikėjimu peržengiamas ne tik svarbus įstatymas, bet pakertamos šaknys gerų darbų nuopelningumui ir nusiteisinimui prieš Dievą.

„Mano teisusis iš tikėjimo yra gyvas“ (Žyd. 10, 38). Be tikėjimo nėra gyvos krikščionybės.

2. Tikėjimo tiesos skaidina žmogų, praturtina jį, atveria jo akis paslaptinam šviesos pasauliui ir teikia pamėgimo būsimos grožybės.

Tikėjimo vertybę gražiai apibūdina Kristijonas Pesch'as S. J.

„Kilniausias pažinimo aktas, kurį žmogus šiame gyvenime gali padaryti, yra tikėjimo aktas. Tikėjimu žmogus glaudžiausiai susijungia su Dievo pažinimu, Dievo mintis daro savo mintimis, išvelgia į aukštesnį pasaulį, kurs prigimties akims yra uždarytas, o žemiškus ir praeinamus dalykus mato amžinybės šviesoje“...

„Jei žmonės kartą suprastų, jog tikėjimas nėra vergystė, bet pakėlimas žmogaus į aukščiausią tobulumą, į Dievo vaikystės stovį, tada jie nebeturėtų jokios baimės arba bodėjimosi, lyg kokiu žeminančiu dalyku, bet pripažintų tikėjimui aukščiausią orumą. „Aš jau nebevedinu jūsų tarnais, sako Viešpats apaštalams, nes tarnas nežino, ką jo Viešpats daro. Jus aš pavadinau prieteliais, nes pasakiau jums visą, ką tik esu girdėjęs iš savo Tėvo“ (Jon. 15, 15).

Slaptumas priešinasi prietelystei. Mes privalome išvelgti į viduolius Dievo turtus ir tuo būdu išgauti džiaugsmo ir pamėgimo — mintyti, norėti ir veikti, kaip pritin-

ka Dievo tėvainiams ir Kristaus bendratėvainiams (Rom. 8, 17).“ (Christian Pesch, S. J., Theologische Zeitfragen; Freiburg, 1908, 36, 38 f.).

153. Krikščionybės esmė.

„Prieš keletą metų prof. Harnack'as Berlino universitete skaitė 16 paskaitų apie „Krikščionybės esmę“ ir ten įrodė, kad visa, kas priešinasi krikščionių religijoj moderniojo žmogaus protui, reikia laikyti neesminiu dalyku. Dvi tiesos yra esminės: „Dievas yra kaip tėvas, o žmogaus siela yra tiek skaisti, kad gali susijungti su juo ir tikrai susijungia“. Čia, anot jo, yra krikščionybės branduolis, o visa kita tik kevalas“.

Atsakymas. Bet ir šitas branduolis yra ne per tvirtas. Harnack'as ir visa Ritschl'io (Ričlio) mokykla „Dievą“ supranta kažkokį ypatingą „ši tą“, kurio buvimo negalime savo protu įrodyti, bet tik siela nuvokti, pajauti ir trokšti, kaip neaiškaus jausmo reikalavimo, kaipo anapus pasaulio glūdinčios mylinčios valios (Tėvo), kurios ir mūsų širdys trokšta. „Įsigyvenimas toje valioje“, neaiškus Dievo pajautimas, visiems bendri ir visu priimti dorovės nuostatai, anot Harnack'o, ir yra krikščionybės branduolis.

Trejbė, Dievo Sūnaus išikūnijimas, Kristaus Dievybė tikra prasme, Kristaus atsikėlimas, Bažnyčia, dogmos, sakramentai, tarnavimas Dievui, askeza — yra tik prasimanymas, nesamoningi priedėliai.

Kristus visa tai laikė savo mokslo esme; o Harnack'as sako, kad čia bereikšmiai, neesminiai dalykai.

Anot Harnack'o, net pats Kristus nėra Evangelijos asmuo, nėra Dievas: „Ne sūnų, bet vieną Tėvą Jėzus skelbė“ (Wesen des Christ, 91).

Šitas tvirtinimas yra labiau drąsus, negu teisingas. Kristus pasakė: „Aš esu prisikėlimas ir gyvenimas; aš esu kelias, Tiesa, ir Gyvenimas. Aš ir Tėvas esame viena“. Harnack'as užsispyręs tvirtina: „Kristus nėra centrinis Evangelijos asmuo“. Kristus sako: „Žmogaus Sūnus turi galios atleisti nuodėmes (Dieviškoji galia); man duota visa valdžia danguje ir žemėje; jūs matysitė žmogaus sūnų, ateinantį dangaus debesyse, didžioje galybėje ir garbėje,

Jis siųs savo angelus ir jie surinks išrinktuosius“. Harnack'as rašo: „Yra visai nesuderinama su Jėzaus nusistatymu — šalia Evangelijos dar patiekti „mokslą“ apie savo asmenį ir orumą (80 p.); Kristus sako: „Ateikite pas mane visi... Aš jus atgaivinsiu. Kas į mane tiki, nemirs; aš prikelsiu jį paskutinėje dienoje“. Harnack'as Evangelijoje randa tiktai Tėvą. Petras sako: „Tu esi Kristus, gyvojo Dievo sūnus... Viešpatie, pas ką mes eisime?“ Harnack'as mano: „Mūsų maldos ir garbinimo objektas nėra Kristus, tik Tėvas“. Kristus sako: „Kas tėvą ar motiną daugiau myli, negu mane, nėra vertas manęs“. Tuo tarpu Harnack'as išranda, kad Kristus nereikalavęs jungtis su Juo, tik norėjęs, kad žmonės sektų Tėvo įstatymais (80 p.). Nors Kristus prieš Kaipą išpažino savo tikrą Dievo sūnybę ir dėl to mirti ėjo, Harnack'o tai neįtikina. Dievo sūnybę Kristuje jis suprato ne ką kita, kaip geresnį Tėvo pažinimą (81 p.) ir dėl to Kristus nepriklausęs prie krikščionybės esmės.

„Naujas Berlino evangelistas“, matyti, geriau supranta, koks yra tikrasis krikščionybės branduolis, negu Kristus, apaštalai, evangelistai, apaštališki tėvai, vyskupai ir Bažnyčios tėvai; jie pravėrė duris krikščionybei į pasaulį, bet jos esmės nesuprato. Šitas krikščionybės branduolis labai paprastas, nes „evangelija“, anot Harnack'o, „yra toks paprastas dalykas, kad sunku joje paklusti“. To nežiūrint, iki Harnack'o visi susipainiojo Evangelijoje. Kaip giliai būtų pažeminti visi didelio proto vyrai prieš Berlino profesorius!

Kentėtojai per neapsižiūrėjimą mirė dėl neesminių dalykų. Sulig Harnack'o paskaitų minties, jie būtų turėję atsakyti pagonų teisėjams į klausimus apie jų tikėjimą, apie pamaldas, apie Kristaus garbinimą ir t.t.: „Ponai teisėjai, kam to mūsų klausiate, juk čia neesminiai dalykai!“

Beveik per 2000 metų visa krikščionybė, visas pasaulis buvo aklas, neišskiriant nė Liuterio su Kalvinu; net Strauss'as, kaip pastebi Harnack'as, čia ne viską buvo pamatęs. Pagaliau, ateina pasaulin tikras stebėtojas, kurs pirmas supranta, nė kieno prieš tai, net paties Evangelijos Kūrėjo, nesuprastą krikščionybės esmę.

Ir nuostabu — jis nieko nemato! Harnack'o krikščionybės esmė yra niekas, tuščias kevalas be branduolio. Kai visos pagrindinės dogmos pašalinamos

iš krikščionybės (Trejybė, Kristaus Dievažmogystė, atsikėlimas iš numirusių, stebuklai, tikėjimo pažinimas, sakramentai, Bažnyčia), tada ir kevalu reikia tenkintis (Plg. Christian Pesch, S. J., in den Stimmen aus Maria-Laach Bd. 60, 1909).

2. Bet kaip su Evangelijomis? —

„Kas jums Evangelijoje nesuprantama, viską atmeskite“ (Harnack, Wesen des Christentums, 19 p.). Kaip su Kristaus žodžiais? — Gi kiekvienas Kristaus išsireikšimas, kurs man nepatinka, nėra „Viešpaties žodis“, t. y. „aš laikau jį neautentišku, netikru. — Ar ta nauja religija yra lengva? — Be galo lengva. „Askeza“ vokiečiams nebuvo niekuomet tokiu viliojančiu idealu, kaip kitoms tautoms (t. p. p. 177). Todėl jokios baimės dėl atgailos, pasninkų, pasaulio atsižadėjimo. Naujoji evangelija yra „tokia paprasta, kad sunku jai paklusti“ (9 p.).

Kokia ateitis tokių Harnack'o pažiūrų? — Gi beveik tokia pat, kokią ir pats Harnack'as mano, rašydamas: „Aš manau, kad po kelių šimtmečių tose mintyse, kurias mes palikome, bus atrasta daug prieštaravimų, ir žmonės stebės, kad mes tuo pasitenkinome“.

Mes stebimės jau dabar ir nebeturime kantrybės belaukti žadamų atradimų, ypač kai šiandien išradimai yra labai aktualūs“ (Plg. Stimmen aus Maria-Laach).

3. Daugiau keblumų sudaro Harnack'o pažiūroms ir net jam pačiam lieka neišspręsta mįslė, kokių būdu Kristus, nebūdamas dvasiškai ligotas ir beprotis, galėjo pats save laikyti Dievo Sūnumi ir Mesiju. Pats Harnack'as tai puikiai jaučia. „Kaip jis priėjo prie minties, būk esąs vienos esmės sūnus su Tėvu, yra jo paslaptis, ir joks psichologas to neištirs.... Čia liaujasi visi tyrimai“ (81 p.). Bet ar to užtenka? Harnack'as pasakė, byla baigta? Kadaise Jozue pasakė: „Saule, sustok!“ Harnack'as sako: „Tyrimė, sustok! Sustok svarbiausiame punkte— Jėzaus pasisakymuose apie save!“

Bet Harnack'as išvelgia į Jėzaus širdį ir pasako mums lig šiol negirdėtą paslaptį: „Kas šitame klausime (Jėzaus pasisakymuose apie save) mūsų supratimui tamsu ir paslaptinga lieka, tas pat turėjo būti ir pačio Jėzaus mintyje“ (79 p.). Žinoma, ne kitaip; tokiaime svarbiame punkte, nuo kurio pareina tikėjimas į Kristaus

Dievybę, Harnack'as, kaip išradėjas, turi slaptą apreiškimą apie Kristaus sumanymus, ir šitas paslaptis mes turėtume sulig Harnack'o žodžiu be sąlygų ir be kritikos priimti. „Čia turi liautis visi tyrimai“.

Harnack'o uždraudimo priežastis yra lengvai suprantama. Nes, jei sveikas žmogaus protas tik vieną žingsnį toliau pažengtų ir Kristaus žodžius suprastų natūrale prasme, tai jau Kristaus Dievybė būtų aiški. Bet tokia galutinė išvada „bešališkame“ Harnack'o apskaičiavime neturi išeiti, todėl protas ir tyrimas gauna nutilti.

Protestantų teologas H. Cremer'is sako: „Harnack'o manymas yra ne istoriškas, bet dogmatiškas tvirtinimas, kuris sako, kad Naujasis Testamentas skelbias kitokį Kristaus pavidalą, negu Jis buvo iš tikro“. Das Wesen des Christentums.

Harnack'as visoj savo teologijoj be jokių įrodymų visai atmeta Kristaus stebuklus ir laiko juos negalimais. Jis prileidžia, kad Kristaus atsikėlimas yra negalimas, kad Kristus negalėjo būti Dievas, nes bendrai dogmatiška prasme negali būti jokios antgamtinės tvarkos. Tokio nusistatymo jis yra iš pat pradžių, ir, kas jam prieštarauja, turi pasišalinti: taip, pav., Jono evangelija, Mato 16 ir 28 vietos ir, bendrai, visi su tuo nusistatymu nesutinkantieji tekstai ir faktai.

Harnack'as bando nustatyti naujas apie pirmuosius krikščionybės laikus pažiūras, tuo tarpu neįstengia susidaryti tikrų pažiūrų apie dabartinių laikų katalikiškąją krikščionybę. Jis priduoda daug svarbos istoriškai išmiklintam žvilgsniui, kuris ūmai sugeba duotuosiuose faktuose atskirti pastoviąją tiesą nuo anuometinio istorinio kevalo. Kaip toli siekia jo istoriškai išmiklintasis žvilgsnis, mes galime pamatyti iš jo keistų išsireiškimų, kuriuos jis pareiškė apie dabartinius laikus, apie katalikų Bažnyčios esmę ir katalikų mokslą. Pav., apie vienuolynus jis sprendžia taip, kaip žmogus, kurs „girdėjo skambinant varpus, bet nežino, kurioj bažnyčioj“; jis sumaišo tobulumo esmę su jo priemonėmis, tobulumą, kaip toki, kurs randamas visuose luomuose, su tobulumo luomu; jis tiesiog tvirtina, kad Bažnyčia mokanti, „kad visiškas Kristaus sekimas galimas esąs tik vienuoliams“, — ką pasmerkė popiežius Jonas XXII. Bažnyčia turi šventųjų visuose luomuose, ne vien vienuoly-

nuose. Jei toks vyras ir tokiuose dalykuose, apie kuriuos jis galėtų lengvai sužinoti iš katalikiškų veikalu ir gyvųjų katalikų lūpų, daro tokias klaidas, tad ar galima pasitikėti jo sprendimais apie pirmąją krikščionybę ir jos esmę? „Istoriškai išminklintas“ žvilgsnis, kurs daro klaidų arti esančiuose dalykuose, negali reikalauti, kad pripažintume jį neklaidingu tolimuose dalykuose. „Ar ne naivu“, klausia Kristijonas Pesch'as S. J., „jei kas nors senovės krikščionybę imtų lieti į savo išgalvotas lytis ir tą naują savo kūrinį mums siūlytų, kaip tikrą krikščionybės esmę?“

Mes katalikai esame įsitikinę, kad katalikų Bažnyčia gyvens ir žydės, kai krikščionybė pono Harnack'o greit su daugeliu pirmesnių nelaimingų bandymų bus padėti į archyvą. Bažnyčia yra kitokias audras išlaikiusi, tad prieš šitą tuščią Berlyno krikščionybę ji nesuduš“ (Plg. Stimmen aus Maria-Laach Bd. 60, 1901, 48 ir k., 154 ir k.).

Pirmas krikščionybės ramstis yra Kristaus Dievybė. Bažnyčia niekuomet nesvyravo ją išpažindama. Su tuo net klaidžiatikiai sutinka. Nors šiandieninių protestantų tarpe yra daug tokių, kurie tikros Kristaus Dievybės nepripažįsta, kurie su Ritschl'iu ir jo mokykla laikosi gražių Kristaus žodžių, tik ne pilnai pripažįsta jų turinį, arba su Dr. Hanne kalba apie „pasaulininkišką krikščionybę“, kurioj „Kristus“ ir „žmogus“ tą patį reiškia, arba su Schwalb'u ir kitais Kristaus garbinimą laiko tiesiog stabų garbinimu, — tačiau daug yra, kurie pripažįsta pirmąją krikščionybę ir Kristų tikruoju Dievo Sūnumi, kurią pareiškė ir vokiečių kaizeris Vilhelmas II 1898 m. spalio 31 dieną Išganytojo bažnyčios pašventinimo proga Jeruzolimoj; jie tiki „Jėzų Kristų, kurs per savo karčią kančią, mirtį ir galingą atsikėlimą atliko atpirkimo darbą“; jie „žiūri į Kristų, į nukryžiuotąjį, tikrai prisikėlusį, kaip vienintelį Išgelbėtoją“.

Kristaus karalystė — krikščionybė nugalėjo pasaulį ir jau 19 šimt. kaip gyvuoja be ginklų galybės, be žemiškos naudos, savo mokslo šviesa ir pamokslais, savo nuolatine kova su žmogiškais geiduliais, savo kankinių pulkais, savo gailestingomis sesutėmis, savo sociale, moksliskąja ir meniškąja reikšme, kaipo kilniausis reišk-

kinys pasaulio istorijoj. Aišku, nes Kristus Dievo Sūnus ir tikrasis Dievas yra jos įkūrėjas. Be Kristaus Dievybės krikščionybė būtų neišspręsta mįslė. „Jei sumanymas ar veikimas iš žmonių“, sakė Gamalielis, „jis iširs; bet, jei jis iš Dievo, jūs negalėsite jo išardyti“ (Ap. D. 5, 38—39).

Apie Bažnyčios uolą ir Kristaus nugalėjimo stulpą guli Kristaus ir Bažnyčios priešų karstai; kiekvienas šimtmetis užkasa senus karstus ir atkasa duobes naujiems. Ant stulpo padėtas parašas:

„Christus regnat, Christus vincit, Christus imperat.“

„Kristus viešpatauja, Kristus nugalė, Kristus triumfuoja.“

Apsigynimo ginklas

kovoje su tikėjimo priešais.

Trečioji dalis

Bažnyčia.

I. Viena Kristaus Bažnyčia.

154. Be konfesijos.

„Aš nepriklausau nei katalikų, nei protestantų, nei kokiai kitai Bažnyčiai. Aš esu krikščionis, Kristaus išpažintojas ir neturiu jokio ypatingo tikėjimo bei konfesijos (išpažinimo)“.

Atsakymas. Tokia pasaulėžiūra yra klaidinga; nes, jeigu Tamsta tikrai nori būti Kristaus išpažintojas — ir turi juo būti, nes Kristus yra Dievas ir be Jo nėra išganyto — tai Tamsta turi visus Kristaus įsakymus be jokių išimčių laikyti.

1. Kristus įsakė savo apaštalams: „Eikite tat ir mokykite visas tautas, krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus ir šv. Dvasios, ir mokydami juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs“ (Mat. 28, 19, 20). Kristus reikalauja pažymėto tikėjimo, tikėjimo į tai, į ką Jis tikėti nurodė. „Aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai“, — šie žodžiai laiduoja, kad Kristaus mokslas ir šiandien nėra iškreiptas ten, kur veikia Kristaus įsteigta Bažnyčia. Visiems, kuriems skelbiama Evangelijos naujiena, yra pasakyta: „Kas tikės ir bus pakrikštytas, tas bus išganytas, kas gi netikės, bus pasmerktas“ (Mork. 16, 16).

2. Kristus įsteigė vienintelę Bažnyčią su vienu vyresniuoju: „Tu Petras, ir ant tos uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės“ (Mat. 16, 18). Kristus pasakė aukščiausiam Bažnyčios vadui: „Ganyk mano avinėlius, ganyk mano avis“ (Jon. 21, 15, 16). Kristus įsteigė savo Bažnyčią tam, kad visi, kurie nori būti išganyti, įžengtų per krikštą į šią Kristaus karalystę ir joje pasiliktų.

Kristus reikalauja prklausyti prie vienos savo įsteigtos Bažnyčios.

155. Tikybiniai ginčai.

„Pagaliau, vis dėlto reiktų liautis su „šlykščiais tikybiniais ginčais“.

Atsakymas. 1. Šlykščių, o tai reiškia — žemų ir negarbingų ginčų reikia vengti; kaip, pav., daryti priekaištų dėl tokių dalykų, į kuriuos jau šimtais kartų buvo atsakyta (kaip Marijos garbinimas ir k.). Toks žmogus, kuris šalinasi nuo garbingos ir kilnios kovos, vedamos ne tam, kad kovotų, bet platintų tiesą žemėje, apskritai, neturi jokio nusivokimo apie tiesą. Jis taip pat atsižada visų dvasinių vertybių ir kilnių siekimų. Kol tikrai nėra įžeidžiama nei tiesa, nei meilė, nėra taip pat pagrindo užsiimti polemikomis.

2. Kova eina ne vien religijos srityje, bet ir politikoje, ir socialiniame, ir moksliniame gyvenime. Kodėl toji garbingai vedama kova turėtų pasiliauti kaip tik svarbiausiame klausime, religijoj? Jeigu netikėliams ir indiferentams toji kova nepatinka, tai jie turėtų liautis tyčiojėsi ir niekinę švenčiausius mūsų įsitikinimus, ir be galo yra neteisu reikalauti iš mūsų, kad mes tylėtume ir nebepasireikštume garbingoje kovoje už savo įsitikinimus.

3. Kaip mes, taip ir tikintieji protestantai reikalauja stoti už savo konfesijas ir dalyvauti tikybiniuose ginčuose. Štai ką sako, aprašydamas vieną katalikų susivažiavimą Osnabrücke, protestantų laikraštis „Kreuzzeitung“ (1902, N. 409):

„Aišku savaime, kad mes, kaip ir katalikai, neprivalome pasišalinti iš kovos lauko. Kai katalikai smarkiai ginasi nuo priešu, kai jie ištikimai kovoja už savo Bažnyčią, tai kas drįstu jiems tą piktą palaikyti, arba tą teisę paneigti? Mes tik galėtume palinkėti, kad ir evangelikai taip pat drąsiai stotų už savo bažnyčią ir visuomet būtų prisirengę bet kokiam puolimui atremti“.

156. Religijos keitimas.

„Religija — ne švarkas ir jos negalima keisti“.

Atsakymas. Keisti religiją sulig nuotaika ar iš pratimo būtų nesąžininga. Bet, kas pastebi, kad savo rūbą užsivilkę išvirkščią, nors tai būtų ir nelengva, turi jį išsiversti.

II. „Garbingas žmogus savo religijos nekeičia“.

Atsakymas. 1. Taip sakydamas, Tamsta pripažįsti, kad Liuteris, Kalvinas ir visi kiti nuo katalikų Bažnyčios atskilusieji buvo negarbingi žmonės, nes pakeitė savo religiją.

2. Keisti religiją dėl žemų bei žemiškų sumetimų, be abejo, yra negražu ir nuodėminga; bet, jeigu atmeti tokią religiją, kurios klaidingumu esi įsitikinęs, ir priimi, neatsižvelgdamas visų sunkenybių, tą, kurią pažinai esant tikrą, parodai tik savo valios ir jausmų kilnumą ir charakterio tvirtumą.

Kristus reikalavo, kad žydai ir stabmeldžiai pakeistų savo religiją. Išsikilbinėjant protestantui: „Aš noriu ilsėtis tuose pačiuose kapuose šalia savo tėvų“, galime atsakyti: „Pakask Tamsta kiek giliau, ir prieisi jų katalikus protėvius“.

3. Vokiečių kalba rašytojo Rosenthalio yra išleistos penkios knygos (Konvertiterbilder — atsivertėlių paveiksai), kuriose Tamsta gali rasti ištisą eilę garbingų vyrų, pasižymėjusių savo kilmės aukštumu, dvasios ir širdies kilnumu, ir kodėl kiekvienas perėjo į Katalikų Bažnyčią.

Čia paminėsiu keletą iš paskutiniojo šimtmečio vokiečių atsivertėlių. Štai jie: kilnysis grafas Friedrich Leopold von Stolberg, teologas Bickel'is, žymusis kanonistas Philipps, istorikas Hurter ir Gfrörer, rašytojai — Jarke ir Volk'as, architektas Hübschas, dailininkas Rudolf Schadow'as, Hermes ir Steinhäuser, „Literatūros istorijos“ autorius Schlegel'is, rašytojos — Emilija Lindner ir Luiza Hensel, ir visa eilė dar kitų, kurių nė vieta neleidžia čia suminėti.

Nuo 1800 — 1883 metų Vokietijoje iš aukštojo luomo į Katalikų Bažnyčią perėjo: 15 narių iš valdančios (Vokietiją) giminės — pav., Prūsų kunigaikštis Heinrichas, Wilhelmo III brolis († 1846) ir kunigaikštytė Julija, to paties karaliaus sesuo (1826); Bavarijos karalienė Ma-

rija (1874) ir grafiënė Ona († 1918) iš Hesseno, abi gimusios prūsų kunigaikštytės; Würtembergo kunigaikštis Paul (1852) ir grafas Wilhelm Uracho hercogas (1867); trys Badeno kunigaikštytės: Juozefa (1846), Marija (1850) ir Luiza (1853); 4 savarankūs kunigaikščiai, 25 grafai ir 25 grafiënės ir 34 dvarininkai (Dr. Walker, Neue Beiträge zur Konversionsstatistik). Priešingai, iš valdančios Vokietiją giminės tik du asmens perėjo į protestantizmą.

157. Kodėl katalikas?

„Kodėl Tamsta esi katalikas? Tur būt, dėl to, kad katalikas gimei?“

Atsakymas. Vien to fakto, kad aš gimiau katalikas, čia neužtenka. Aš esu katalikas iš Dievo malonės ir toliau juo pasiliksiu dėl savo įsitikinimų. Sekantieji faktai yra mano įsitikinimų pagrindas:

1. Kristaus įsteigtoji Bažnyčia yra vienintelė tikroji Bažnyčia; ji savo veikimą išplėtė visose pasaulio dalyse ir nesiliaudama tobulomis priemonėmis taip didina savo laimėjimus, jog aiškiai matyti, kad ji yra Dievo darbas. Ir tikrai kalbėjo senasis Gamalielis (Ap. Darb. 5, 38): „Jei tas sumanymas ar veikimas iš žmonių, jis iširs; bet, jei jis iš Dievo, jūs negalėsite jo išardyti“.

Kiekviena kūryba turi savo kūrėjo žymių; katalikų Bažnyčia nešiojas savo dieviškojo Kūrėjo antspaudą. Kad iš tikrųjų taip yra, matome, palyginę katalikų Bažnyčią su kitomis krikščioniškomis religijomis.

Pravoslavų Bažnyčia sunyko ir pasidarė valstybinė, pareinanti nuo valstybės malonės. Joje nerandame tokio gyvenimo ir plėtojimosi, tokios laisvės ir savarankiškumo, kaip katalikų Bažnyčioje (Palygink Dr. Knie, Die russischschismatische Kirche, Graz, 1894).

Apie protestantų religijos skilimą skelbia Leipzigo protestantų laikraštis „Der alte Glaube“ (1903, Nr. 43): „Dabartiniu laiku vis ryškiau pasireiškia visiškas sustingimas... Vokiečių tautinės bažnyčias pralenkė ne tik Romos bažnyčia... bet (organizacijos atžvilgiu) net socialdemokratija. Nenoromis gauni ispūdžio, lyg tautinės

bažnyčios būtų visiškame iširime (tiesiai sakant anarchijoj). Mes daugiau čia nekalbėsime apie tą šurpulingą faktą, kad Evangelijų autoritetas daugumoje tautinių bažnyčių yra visai puolęs. Jos talpina savyje ne vien tik tam tikrą partijų ir srovių skaičių, bet jų viduryje kovoja savo tarpe dvi religijos: trinitariškoji ir unitariškoji. Tokia būklė užmuša bet kokią ramų tikrą darbą. Atsiveria tikri plyšiai, gili bedugnė ir žūva bet kokia vieninga tvarka... Įvairios partijos kovoje viena su kita susipeša iki kraujo praliejimo... Argi mes galime stebėtis, kad šiandien vokiečių protestantizmas vis labiau puola, kad jis savo sūnams nebeįkvepia jokios meilės ir savo priešams pagarbos jausmo? Tokia bendruomenė, kuri neįstengia užslopinti ne kartą savitarpyj pasireiškiantį pragarą, — nekalbant apie tai, kad ji bent kiek igytų drąsos grumtis dėl vokiečių tautos sielų ir įstengtų atmušti išskylančius dvasinius puolimus, — žūva mūsų pūvančiais sugedusiais laikais.... Mes nė kiek nesistebime ir dėl to, kad socialdemokratija yra įsitikinusi, kad protestantizmas bus savyje užslopintas, kai jis nebeteks sau ramsčio ir tarpios dirvos visuomeninėje santvarkoj.

Šie žodžiai yra pilni pagrįsto pesimizmo. Pas protestantus vis aiškiau pastebimas netikėjimas į Kristaus Dievystę. Anot Harnack'o, Kristus nesąs toks, kokį mums parodo Evangelija; nuo kai kurio laiko jaunas Bremeno katedros pamokslininkas ėmė skelbti kažkokias nesąmones apie visai naują idealios žmogaus kilnybės religiją, kuri nebepripažįsta Kristaus ir kuri liepia žmogui gyvenime ir mirime vien savimi pasitikėti (Allg. ev. luth. Kirchenzeitg., 1903, Nr. 30).

Apskritai sakant, čia nusiskundžiama, kad „evangeliškoji Bažnyčia nebejaucia su liaudimi“ (Žiūrėk Dr. Huppert, Der deutsche Protestantismus zu Beginn des 20 Jahrhunderts, Köln, 1902).

2. Nė viena religija nėra taip smarkiai puolama ir persekiojama, kaip Katalikų Bažnyčia. Didelė ir nepaliaunama kova yra vedama prieš Romą ir katalikus. Ir taip turi būti. Tikroji Kristaus Bažnyčia, kaipo Jo sužadėtinė, privalo Jam prilygti, kad išsipildytų žodžiai: kaip mane persekiojo, taip ir jus persekios. Ji (Bažnyčia)

turi nešti kryžių ir erškėčių vainiką ir keliauti kraujuotu ir ašarotu savo Sužadėtinio kryžiaus keliu.

3. Tikslai katalikų Bažnyčiai galima priskirti tą nuostabų susitvarkymą, prie kurio prisidėjo pats Dievas, kad parodytų viešą krikščionybės tikėtinumą. Bažnyčios stebėtinasis išsiplatinimas, aukštas šventumas, neišsemiamas jos visokeriopų gerybių gausingumas, jos katalikiška vienybė ir nepasibaigias buvimas—visa tai kalba už jos tikrą tikėtinumą ir dievišką pasiuntinystę. Dėl to katalikų Bažnyčia yra lyg tiesos žibintas tautų gyvenime — iš vienos pusės tiems, kurie dar neįtikėjo, kad prie savęs pritrauktų, iš antros pusės, kad įtikintų savo narius, jog tikėjimas, kurį jie išpažįsta, remiasi ant nepajudinamų pagrindų. (Vatikano susirinkimas, 3 sesija, 3 skyrius).

Daugiau apie katalikų Bažnyčios tikrumą gali rasti pas Dr. S. Weber, *Die katholische Kirche die wahre Kirche Christi* (Heft 15 der Sammlung „Glaube und Wissen“, Münchener Volksschriftenverlag, 1907) arba žiūr. apologetikos vadovėlius.

158. Bažnyčia nematoma.

„Bažnyčia yra „tokia idėja, kuri tik pamažu ir pasireikšdama tam tikrose formose bėga per pasaulio istoriją... pagaliau, tai yra vidinis, nematomas veikimas“ (Hase, *Polemik*, S. 3 und 5).

Atsakymas. 1. Čia sumaišytas tikslas su priemonėmis. Bažnyčios tikslas, be abejo, yra kažkas viduoja ir nematoma: žmogaus susitaikėjimas su Dievu šiame pasaulyje per malones, aname gyvenime — per garbę ir Dievo šlovinimą. Bet priemonė šitam tikslui pasiekti yra matoma Bažnyčia, viena matoma, organizuota draugija, kuri per savo matomus vyresniusius skelbia žmonėms Kristaus mokslą, parodo kelią į Kristų ir savo malonėmis viduojaui jungia juos su Kristumi. Bažnyčios tiesioginis tikslas nėra vien buvimas šiame pasaulyje, bet ji yra priemonė pasiekti nematomam susijungimui su Dievu.

2. Dievo karalystė, Bažnyčia, pirmąją Sekminių dieną pasireiškė ne kaip idėja, kuri prabėga pasaulio istori-

ją, bet ji pasidarė matoma ir apčiuopiama. 3000 įtikėjusių kreipėsi ne vien tik viduojai į šv. Dvasią, bet ir laukuojai į matomą Bažnyčios vadą Petrą ir vienuolika, t. y. į pirmuosius popiežius ir pirmuosius vyskopus. Jie buvo priimti į matomą tikinčiųjų draugiją per matomą krikšto sakramentą ir turėjo klausyti matomos dvasinės vyresnybės. Tokia draugija, kuri matomai priklauso savo vyresnybės, yra tikrai matoma.

3. Kristus reikalauja, kad visi žmonės priklausytų Bažnyčios. Todėl ji turi būti matoma. Jis vadina ją miestu ant kalno, tuo pažymėdamas, kad ji visoj šalyj yra plačiai žinoma. Kas neklauso Bažnyčios, tebūna tas kaip stabmeldys ir viešas nusidėjėlis. Kaip būtų galima klausyti nematomos Bažnyčios? Kristus pakvietė Petrą ganyti savo bandos. Bažnyčia su nematoma vadovybe būtų panaši į mokyklą su nematomais mokytojais, į miestą su nematoma vyriausybe, į kariuomenę su nematomais karo vadais.

Jeigu Kristus nebūtų buvęs siustas įsteigtą Bažnyčios, Jis savo mokslą būtų palikęs žmonių savivaliai, kaip kokią „idėją, per pasaulio istoriją prabėgančią“. Kas su ja tada būtų atsitikę, pakankamai rodo visų anų bažnyčių likimas, kurios atsiskyrė nuo vienos matomos Bažnyčios. Todėl tik katalikų Bažnyčia tėra vienintelė, kurią įsteigė pats Kristus.

159. Dalinės bažnyčios.

„Visos krikščioniškos bažnyčios yra dalys vienos Bažnyčios, kuri yra pasklidusi visame pasaulyje. Visose dalinėse bažnyčiose yra po dalį tiesos“.

Atsakymas. 1. Šis priekaištas griaua Kristaus Bažnyčią ir siūlo visų religijų tapatumą. Jei nė viena krikščioniška bažnyčia neturi sveiko Kristaus mokslo, o tik mišinį tiesos ir klaidos, tai, be abejo, ten nėra Kristaus religijos, kuri yra gryna tiesa. O kam gi tuomet laikytis klaidingos religijos?!

2. Pasižiūrėkime iš eilės, kaip iš tikrųjų yra.

Ar aš turiu eiti išpažinties? Ką manė Kristus tardamas žodžius: Kam nuodėmės atleisite, bus atleistos

ir t.t.? Kokioj dalinėj bažnyčioj „yra šitame punkte tikroji dvasia?“

Kiek yra sakramentų: ar septyni, ar du, o gal nė vieno? Visa tai aš turiu žinoti. Jei mes tokiomis pagrindinėmis gyvenimo tiesomis negalėtume protingai įsitikinti, tai Kristus savo religiją neganėtinai būtų aprūpinęs ir palikęs žmonių nuotaikai. Viso to pasėka būtų visiškas religinis žmonių abejingumas.

3. Bet ar iš tikrųjų Kristus neįsteigė nė vienos dalinės bažnyčios, tik vieną visuotinę pasaulio Bažnyčią. Jos vyresniesiems, apaštalams su Petru priešaky. Jis prižadėjo šv. Dvasią, kuri juos vestų į tiesą ir lieptų visuomet ją skelbti. „Mokykite juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs“. Jėzus nesakė: „Petrai, eik į Romą ir ten skelbk dalį mano tiesos; Jonai, renkis į M. Aziją ir skelbk kitą dalį; Tomai, trauk į Persiją ir Indiją, kur irgi skelbk dalį mano mokslo. Tuomet mano dvasia bus pasidalijusi kiekvienoj bažnyčioj, o šalia jos — klaidos ir melo dvasia“.

Tiesa yra Kristaus nuosavybė; bet toji nuosavybė nėra lyg ūkininko turtas, kurį būtų galima padalyti su lig Napoleono kodeksu tarp keleto jo vaikų. Ūkininko turtą galima dalyti, bet tiesos — negalima; o taip pat negalima dalyti Kristaus Bažnyčios į dalines bažnyčias.

4. Pažiūra apie dalines bažnyčias primena dvi žydes motinas, kurios ginčijosi prieš karalių Salemoną dėl vieno vaiko. Kiekviena sakė, kad vaikas jai priklauso. Tuomet tarė karalius: padalykite vaiką, ir kiekviena tegu pasiima po pusę. Netikroji motina sutiko su viena vaiko pusę, bet tikroji nusigando: jos motiniška meilė neprileido prie dalijimo, t. y. vaiko mirties.

Panašiai ir tikroji Kristaus Bažnyčia nenori tiesos dalijimo, t. y. ardymo dieviško Įkūrėjo religijos. Čia kaip tik ji parodo savo tikrumą.

160. Išvidinė ir išviršinė vienybė.

„Bažnyčios vienybė yra išvidinė, t. y. tiesoje ir meilėje... Vietoj tos išvidinės vienybės Romos (popiežiaus) mokslas pastatė matomą... išviršinę“ (Tschackert, Polemik, p. 18).

Atsakymas. 1. Protestantizmo istorija rodo, kad be matomos vienybės negali gyvuoti viduoje tikėjimo vienybė.

Jau prieš daug metų protestantų pastorius Klaus-Harms pasakė: „Ką mes bendrą turime iš Evangelijų mokslo su pirmąsiais krikščionys, tą aš drįsčiau surašyti ant savo nykščio nago“. Šiandieną ir mažojo piršto nagas tam būtų per didelis. Visai rimtas protestantas Dr. Beyschlag rašo: „Mūsų jau sena, turinti savo istoriją, evangeliška bažnyčia su savo konfesionaliais skaldymais, su valdiškais apsirubežavimais, su amžiniais ginčais, su visomis spragomis ir suskilimais, per kuriuos pučia iš vienos pusės visa ardą kritiškai, iš antros pusės reakciniai vėjai, — neturi jokio pamato, ant kurio išorė galėtų bent kuriuo būdu pasireikšti“ (Der Altkatholizismus, Halle, 1883).

Į protestantams daromą priekaištą — „Pas jus, protestantus, nėra jokios vienybės; kiek galvų, tiek ir nuomonių“ — štai kaip atsako protestantų šulas Harnack'as: „Taip yra, ir mes nenorime, kad kitaip būtų“.

2. Šią matomą vienybę, išviršinį susitvarkymą su matomu vadu ir matoma vyresnybe, įvedė ne Romos mokslas, bet pats Kristus, tik ne „vietoj išvidinės vienybės“, bet kad ją apsaugotų ir išlaikytų. Matoma Bažnyčia, apsišarvavusi Kristaus duota neklaidingumo dovana, yra taip pavirki, jog sugeba visuose amžiuose įvairiausių tautų žmones išlaikyti išvidinėj tikėjimo vienybėj. Ši stebėtina, matoma 300 milijonų katalikų tikėjimo vienybė — kurie, nežiūrint visų tautinių ir kultūrinių skirtumų, taip glaudžiai ir smulkmeniškai laikosi kat. katekizmo — yra ne žinogaus darbas. Tokios vispusiškos, nepasiliaujančios vienybės tarp žmonių nepažįsta nei joks parlamentas, nei valsčiaus tarybos, nei organizacijos, nei partijos. Vieną skrybėlę išlaikyti ant šimto galvų labai sunku ir tiesiog negalima. Nors didžioji ka-

talikų Bažnyčios vienybė yra panaši į tą skrybėlę, talpinančią savyje šimtą galvų, tačiau ji yra pastovi ir išlaiko savyje milijonus tikinčiųjų. Iš tiesų, čia aiškiai matyti Dievo rankos veikimas.

Protestantų kunigas D. Stöcker'is labai dažnai nusišundžia, kad jie neturi panašios išviršinės bažnytinės santvarkos, be kurios visa griūva.

Superintendentas Köhler'is (Trachenberg) rašo: „Liuteriškoji bažnyčia? Geriau būtų, jei aš klausčiau: bažnyčios. Juk yra hanoveriškoji, daniškoji, švediškoji, čekiškoji; su skausmu aš tariau žodžius: rusiškoji, liuteriškoji bažnyčia — ir dar ne visos.

Ką Roma įsigijo (vieningą ir savarankišką vadovybę), to mes neturime. Evangeliškoj bažnyčioj nėra jokio vieningumo; ji yra viduojai partijų suplėšyta, ir jos valdymas nėra savarankiškas. Ir yra įvairių teritorijų valdžių rankose... mes esame greičiau ne congregatio sanctorum (šventųjų sąjunga), bet segregatio (pakrikimas) šventųjų. Atskirų valstybių rubežiai taip dažnai skaldo to paties tikėjimo išpažintojus, kad kai kurios šitų bažnyčių atsisako su viena kita drauge daryti agapes*). Man skaudu liesti šią bažnyčios žaizdą“ (Vortrag in der August-Konferenz 1889, „Die Stellung der evangelisch-lutherischen Kirche im Kampfe gegen Rom“. S. 5).

161. Vienintelė išganančioji Bažnyčia.

„Pagal pasakymą „Extra Ecclesiam nulla salus“ (ne Bažnyčioj nėra išganymo) būtų pasmerkti 80 milijonų Rytų katalikų... ir mes visi evangelikai, nors lygiai taip pat tikime į Prikryžiuotąjį ir Atsikėlusįjį (Tschackert, Polemik, S. 22).

Atsakymas. Ne, ir dar kartą ne! Visi tie, kurie mirties valandoje bus pašvenčiamoje Dievo malonėje, bus išgelbėti. Kristus paliko dvi priemones gauti Dievo malonės — krikštą dėl nekrikštytųjų ir atgailos sakramentą dėl krikštytųjų, kad žmonės, buvę sunkioje nuodėmėje, vėl galėtų su Dievu susitaikinti. Nelaiminguose atsitikimuose abu šiuos malonės būdus gali atstoti to-

*) Lyg kad mūsų komunija. *Red.*

bula Dievo meilė, kuri, išeidama iš gilaus tikėjimo, myli už viską labiau Dievą ir yra pasiryžusi vykdyti Jo valią.

Todėl ar būtina reikalinga priklausyti prie katalikų Bažnyčios, kad būtume išganyti? — Taip, reikalinga. Priklausyti prie Bažnyčios galima dvejopai: laukuojai ir viduojai. Laukuojai prie Bažnyčios priklauso tie, kurie yra pakrikštyti ir laikosi vienybėje su Bažnyčia; per šią išviršinę priklausomybę prie Bažnyčios Kristus visiems žmonėms uždėjo griežtą pareigą: „Kas neatgims iš vandens ir šv. Dvasios, tas negalės įeiti į dangaus karalystę“ (Jon. 3, 5); kas per krikštą neįeis į šią Dievo karalystę, Bažnyčią, neregės dangaus grožybės. Bet nekal-tas nežinojimas atleidžia nuo šio įstatymo vykdymo. Kiekvienas, kuris yra Dievo malonėje, priklauso viduo-jai prie katalikų Bažnyčios, josios „sielos“. Toks visuo-met turi arba aiškų, arba neaiškų (įvyniotą) norą lau-kuojai (regimai) priklausyti prie Bažnyčios, nors jis iš tikro dar nepriklauso; nes kas yra Dievo malonėje, turi ir antgamtiškos Dievo meilės; o šios negalėtų nė būti, jei nebūtų noro vykdyti visus svarbiuosius Dievo įsaky-mus, vadinasi, ir įsakymą laukuojai-regimai priklausyti prie Bažnyčios. Geros valios žmogus, kai tik aiškiai pa-žįns tą Dievo įsakymą, jį vykdys ir laukuojai — iš vir-šaus susijungs su Bažnyčia. O kol jis to Dievo įsakymo nepažįsta, jo noras visai priklausyti prie Bažnyčios glū-di visuotiniame troškime vykdyti Dievo valią. Todėl, iš tikrųjų, niekas nepasieks amžinos laimės, jei iš vidaus ir bent kiek iš viršaus pagal aną visuotinį norą (vykdyti Dievo valią), nepriklausys prie tikros Kristaus Bažny-čios, t. y. prie katalikų Bažnyčios. Panašių norų turi ir tokie žmonės, kurie, prietaringai vaizduodamies kat. Baž-čią, nekenčia jos. Bet vis dėlto jie gali mylėti tikrąją katalikų Bažnyčią ir jos ieškoti, o taip jie elgiasi tada, kai ieško ir myli tikrąją Kristaus Bažnyčią.

2. Kiekvienas, kuris dėl savo didelės kaltės neįei-na į tikrąją Kristaus įkurtąją Bažnyčią, kuri viena jį te-gali išganyti ir į kurią yra pašaukti visi žmonės, sunkiai nusideda prieš Dievą ir, jeigu nepasitaisys, bus pražudy-tas. „Kas netikės, bus pasmerkta“ (Mork 16, 16). Aiš-ku savaime, kad pažintų tiesų atmetimas negali nuvesti į Dangų. Kiek esi nusikaltęs, sulig tuo Dievas ir teis.

3. Tikrumoj katalikų Bažnyčios sprendimas tame klausime yra daug švelnesnis, kaip protestantų. Štai ką sako Liuteris savo Didžiajame Katekizme (Müller, Symb. Bücher, S. 460): „Kas nėra krikščionys, tie — stabmeldžiai, turkai, žydai arba netikri krikščionys ir veidmainiai, — nors jie tiki ir meldžias į vieną tikrąjį Dievą, tačiau jie nežino, kaip į juos žiūri Dievas; jie negali įsigyti jokios Dievo meilės, nei gero, todėl jie yra amžinoj neapykantoj ir pasmerkime“. Tschackert'as irgi pritaria Liuteriui: „Taip pat ir mes, evangelikai, tvirtiname, kad šalia bažnyčios nėra išganymo; tik tai pas mus reiškia ką kita, negu pas katalikus; visai teisingai moko Liuteris, kad šalia krikščionybės, kur nėra Evangelijos, nėra jokio nuodėmių atleidimo, kaip ir jokio šventumo“. (Polem. S. 25).

Pagal tokį mokslą visi stabmeldžiai, žydai, mahometonai, apskritai, visi ne krikščionys be išimčių būtų pasmerkti, nors jie, dievobaimingai gyvendami, ne dėl savo kaltės klaidžiotų tamsybėse.

Tikroji Kristaus Bažnyčia nieko panašaus nekalba; ji gerai žino, kad pasiekti antgamtiškąją laimę be užsitarautų iš Kristaus malonių yra negalima, tačiau Dievas savo malone „apšviečia kiekvieną žmogų, ateinantį į šį pasaulį“ (Jon. 1, 9), o taip pat ir nelaimingiausią stabmeldį, kuris, veikdamas sulig savo išgalėmis, nepaprastu būdu gali užsipelnyti Kristaus malonių.

Paprastas kelias, vedantis prie išganymo, yra priklausymas prie katalikų Bažnyčios, kuriai vienai paliktos išganymo priemonės; tačiau nekaltai klystantiems, be to nurodytojo, yra dar nepaprastų kelių. Be vandens krikšto yra kraujo krikštas (nekrikštytųjų kankinių mirtis už tikėjimą) ir troškimo krikštas, t. y. tobula Dievo meilė, kuri pasiryžusi visa daryti, ko Dievas nori. Tokiame nore sąmoningai ar nesąmoningai reiškiasi krikšto siekimas.

„Be tikėjimo gi negalima patikti Dievui, nes tam, kurs artinasi į Dievą, reikia tikėti, kad jis yra, ir kad jo ieškantiems jis yra atlygintojas“ (Žyd. 11, 6). Todėl, kad būtume išganyti, turime tikėti, o šį tikėjimą Dievo Apvaizda apreiškia stabmeldžiams įvairiais būdais. Šv. Tomas sako: „Dievo Apvaizda kiekvienam žmogui duoda reikalingų priemonių išganymui pasiekti; tik reikia, kad pats žmogus neapsunkintų sau kelio, vedančio į amžinąją laimę. Ir tada, jeigu žmogus būtų užaugęs tyrumose tarp neprotingų gyvulių ir jeigu

jis veržtusi prie gėrio ir, vaduodamasis savo protu, vengtų bloga, galime tikrai tvirtinti, kad Dievas, jį apšviesdamas, apreikš jam reikalingas tikėjimo tiesas arba pasiųs tikėjimo pasiuntinį, kaip jis pasiuntė Petrą pas Korneliją“ (De veritate q. 14 a. 11 ad. 1).

162. Neklaidinga Bažnyčia.

„Bažnyčią sudaro žmonės, o žmonės dažnai klysta. Todėl aš negaliu tikėti žmogišku neklaidingumu, nors jis reikštųsi per popiežių ar visuot. susirinkimus, ar visos Bažnyčios sutartinį mokymą“.

Atsakymas. Ne žmogaus protas, bet dieviškasis sutvarkymas liudija tą neklaidingumą, kurį suteikė pats Kristus savo Bažnyčios vyresnybei, popiežiui ir vyskupams, kad apsaugotų ją šv. Dvasios pagalba nuo klaidų. Ką tai reikštų, jei Bažnyčia būtų klaidinga? — O gi štai ką: Bažnyčia galėtų Kristaus duotąsias tiesas visai arba jų dalį prarasti, pulti iš klaidos į klaidą, tūpčioti tamsybėse, nieko nežinodama, ar ji eina teisingu, ar klaidingu keliu. Kai ją klaustų jos vaikai, kas yra tiesa, kas yra teisu, ji turėtų atsakyti: Aš pati to nežinau; tikėkite, į ką jūs norite; darykite, ką jūs norite. Aš negaliu jums padėti“.

Bet Kristus, prižadėdamas savo ir šv. Dvasios pagalbą, Bažnyčiai įsakė: „Eikite ir mokykite visas tautas, krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus ir šv. Dvasios, ir mokydami juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs. Aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai“ (Mat. 28, 19—20).

Jeigu Kristus, grasydamas amžinojo pasmerkimo bausme (Mork. 16, 16), reikalavo iš visų žmonių, kad jie klausytų Bažnyčios ir būtų jos nariai, kad jie tikėtų, ko ji moko, ir darytų, ką ji įsako, tai Jis turėjo savo Bažnyčią padaryti neklaidingą.

Klaidinga Bažnyčia būtų panaši į apgailėtiną žmonių organizaciją, kurią apleistų kiekvienas kilnus žmogus. Jei Bažnyčia klaidinga, tai geriau, kad jos visai nebūtų, nes ji Dievo neverta.

Jei atimtume bažnytinei vyriausybei neklaidingumo dovana, padarytume Bažnyčiai gilią žaizdą, kuria nepa-

gydomai serga protestantizmas. Vienintelis išsigelbėjimas — atgal į katalikų vienybę! Protestantai, atmesdami Bažnyčios neklaidingumą, skelbia dvasios išvadavimą. Čia nėra dvasios išvadavimas, tik atsigręžimas nuo aiškos, kaip saulės šviesa, tiesos, bėgimas į tamsybių klaidas, abejones ir skaldymąsi.

163. Dogmatinė netolerancija.

„Pagalvoję apie pilietišką toleranciją (pakantą) ar netoleranciją, pajusime, kad dogmatinė netolerancija yra nepakenčiama; Romos katalikų Bažnyčia visas tiesas paėmė po savo sparnu ir kitoms konfesijoms nepripažįsta jokių dogmatinių teisių. Čia yra neleistinas pasisavinimas“.

Atsakymas. Logikoj ir matematikoj irgi yra pasisavinimas teisių: jos irgi nepripažįsta šalia savęs jokios kitos logikos ir matematikos. Tiesa yra nedaloma, ir ji gali būti tik viena, kaip ir Dievas, visų tiesų versmė, yra vienas. Kristaus Bažnyčia yra tiesos karalystė; todėl ji taip pat yra viena ir negali šalia savęs kitos lygiai teisingos pripažinti.

Todėl ir Kristus pasakė: „Aš pastatysiu savo Bažnyčią“..., o ne savo Bažnyčias.

Kiekviena tokia religija, kuri sutiktų, kad kitos jai priešingos religijos yra taip pat teisingos, teoretiškai save žudytų. Ir, jeigu ši teoretiška savižudystė įsivyrautų kitų religijų tarpe, tai vis dėlto per daug būtų reikalauti, kad ir tikroji Kristaus Bažnyčia sektų jų pavyzdžiu ir tuo būdu sutiktų, kad joje yra tiesa su klaidomis maišyta.

Tikroji Bažnyčia skelbia pilną ir gryną tiesą; ji, padedant Dievo pagalbai, šią tiesą apsaugoja nesusiaurintą ir gryną, ir ji buvo ir pasiliks tiesos pamatas. Ir tik viena tėra tokia Bažnyčia ir į ją panašios negali būti, todėl Kristaus Bažnyčią lengva pažinti.

164. Piktanaudojimas.

„Kaip galima gerbti Bažnyčią, kurioje tiek daug yra piktanaudojimo?“

Atsakymas. Vaikas neniekina savo geros motinos vien dėl to, kad jos raukšlėta kakta.

Apskritai, ar galima rasti tarp žmonių toki gėrį, kuris nebūtų kartais piktam panaudojamas? Argi privalome vien dėl to pačią gyvybę atmesti?

Ar valstybėje nėra piktanaudojimo? Ir mes dėl to vis tik negalime pasiliauti, jos piliečiais buvę. Kas yra labiau piktanaudojama, kaip valdžia? Ar dėl to mes galime ją niekinti arba visai nepripažinti?

Katalikų Bažnyčia negiria piktanaudojimo. Jeigu kartais toks ir pasitaiko, tai ji tuoj, ji pažinusi, pašalina; bet toli gražu jo nėra taip daug, kaip mūsų priešai tvirtina; iš katalikų Bažnyčios negalime reikalauti, kad ji daugiau taisytų, kaip pats Dievas, kuris paliko piktžoles augti iki piūties dienos.

165. Blogi katalikai. Konfesionalinė išdava.

„Katalikų Bažnyčia nėra geresnė, kaip Kitos Bažnyčios, nes joje yra labai daug blogų katalikų. Aš pažįstu daug protestantų, geresnių už katalikus“.

Atsakymas. Kai katalikai yra dori, tai jie tokie yra dėl to, kad gyvena pagal religiją; kai protestantai yra dori, tai jie tokie yra dėl to, kad yra geresni už savo mokslą, nes jie, nežiūrėdami Liuterio mokslo ir pavyzdžio, atlieka gerų darbų ir, nežiūrėdami Liuterio ir Kalvino, pripažįsta valios laisvę ir atsakomumą ir t.t.

Mokslas apie gerų darbų nereikalingumą, kaip sako Harnack'as savo veikale „Wesen des Christentums“, p. 180, buvo ta priežastis, kuri „iš pat pradžių vokiečių reformatų bažnyčioj iššaukė pakrikimą ir nesirūpinimą išganymu“.

2. Jau išganytojas pranašavo, kad šalia gerų bus ir blogų katalikų; Jis sakė, kad Jo lauke, t. y. katalikų Bažnyčioje, tarp gerų kviečių augs ir piktžolių.

Apsigynimo ginklas, 16.

Be abejo, blogi katalikai turės daugiau ir atsakyti už save, pirmiausiai dėl to, kad piktanaudojo Dievo malones, o antra, kad savo blogu pavyzdžiu temdė prieš nekatalikus tikrosios Bažnyčios tobulumą.

3. Be to, konfesionalinė išdava (balansas) dorovės klausime kalba kaip tik palankiai katalikams.. Vienas anksčiau minėtas dorovingumo statistikas, protestantas von Oettinger rašo: „Ten, kur gyvena germaniškos grupės (t. y. kur protestantai sudaro daugumą), yra daugiau dorovinių nusikaltimų, negu ten, kur yra katalikų daugumas“ (Moralstatistik, p. 569).

Žymus statistikas H. A. Krose, S. J., rūpestingai ir pagrįdintai tyrinėjęs tą klausimą, prieina prie to pačio rezultato: „Mes galime sakyti, kad visur, kur tik galima analogiškai palyginti ne moterystėje gimusiųjų kūdikių skaičių, protestantų ir katalikų, gyvenančių tame pačiame žemės plote ir tose pačiose išviršinėse sąlygose, protestantai nėra dorovingesni, o iš tikro žymiai žemiau stovi už katalikus; todėl tvirtinimas, kad katalikai, kiek tai liečia ne moterystėje gimusiųjų klausimą, stovi žemiau už protestantus, yra visai nepagrįstas“. (Religion und Moralstatistik, S. 52. Heft 9 der Sammlung „Glaube und Wissen“ Münchener Volksschriftenverlag, 1906).

Štai kokią galutinį sprendimą išneša tas pats statistikas apie religijos įtaką dorovei: „Tyrimai aiškiai parodė, jog katalikams daromas priekaištas, kad jie esą mažiau dorovingi, kiaurai yra pramanytas. Tiesa, pažiūrėję į statistikos davinius, rasime ir tarp katalikų plačiai išsiplatinusių nusikaltimų ir nedorovingų veiksmų; bet, jeigu mes visa tai palyginsime su kitatikių, o ypač su protestantų gyvenimu, ...tai palyginimas aiškiai išeis katalikų naudai“... (Ten pat. psl. 92).

II. Dvasiškiei ir pasauliečiai.

166. Visuotinioji kunigystė.

„Pagal Petro laišką 1, 2, 5 ir 9 visi tikintieji sudaro vieną šventą, visuotinę kunigystę, o Romos pramanytas skirtumas tarp kunigų ir pasauliečių — nebibliškas“.

Atsakymas. Jeigu Tamsta atidžiai esi skaitęs šv. Raštą, tai tikrai esi užtikęs vietą 2 Mozės 19, 6, kurioje rašoma: „Jūs man būsite kunigiška karalija ir šventoji tauta“. O vis dėlto Senajame Įstatyme buvo Dievo sudarytas skirtumas tarp kunigų ir pasauliečių; kodėl gi jis negali būti N. Testamente?

Pagal 1 Petro 2, 5 visi tikintieji yra šventa kunigystė, paskirta atnašauti dvasinės aukas. Išsireiškimas „dvasinės aukas“ priminte primena išviršines aukas, kurias atnašauja kunigai, siaura to žodžio prasme. Tad tauta, atnašaujanti dvasinės aukas, yra kunigija tik dvasine, o ne tikrąja prasme.

2. Pagal protestantų pasauliožiūrą, visuotinę kunigiją sudaro visi pakrikštytieji; tuo būdu ir moterys galėtų būti kunigais, nes ir jos yra pakrikštytos. Bet šv. Povilas reikalauja, kad moterys tylėtų bendruomenės susirinkimuose. Jeigu jau čia reikalaujama iš jų, kad nesiikištų į visuomenės reikalus, tai kaip jos begali būti kunigais?

3. Apaštalų darbų istorijoje mes skaitome, kad ne visi tikintieji, o tik apaštalai dirbo mokymo, kunigavimo ir ganytojavimo darbą; jie paskyrė bendruomenės vyresnius, o ne pati bendruomenė juos rinko (Apd. 14, 22); jie pabrėždami sakė, kad ne visi, o tik kai kurie yra apaštalai (Efėz. 4, 11; Kor. 12, 22); Apd. 20, 28 aiškiai sakoma: „Žiūrėkite patys savęs ir viso būrio, kuria-

me Šventoji Dvasia pastatė jus vyskupais valdyti Dievo Bažnyčios“.

4. Visa taip pasidarė dėl to, kad pats Kristus išs rinko bei pasišaukė pas save rinktinį vyrus, juos padrasino ir sustiprino. Tik šitiems vyrams davė Jis savo įsakymus (kuriuos po apaštalų vykdo kunigai) — mokyti, krikštyti, valdyti, nuodėmes atleisti ir kt.

„Kaip Tėvas mane siuntė, taip ir aš jus siunčiu“ (Jon. 20, 21). Todėl, kaip Kristus savo pasiuntinystę ir galią betarpiškai gavo iš tėvo, o ne iš tautos bei visuomenės, taip ir apaštalai savo pasiuntinystę ir valdžią gavo ne iš visuomenės, bet betarpiškai iš Kristaus, Dievo Sūnaus, ir tą valdžią jie paliko savo ipėdiniais.

Skirtumas tarp mokančiųjų ir klausančiųjų, įsakančiųjų ir klausančiųjų Bažnyčios, pasauliečių ir dvasiškių kilo iš Kristaus.

Todėl vertėtų gerai atsiminti šiuos Jo žodžius: „Kas jūsų klauso, tas manęs klauso; kas jus niekina, mane niekina“ (Luk. 10, 16).

167. Tschackert'o „be abejo“.

„Be abejo, Romos Bažnyčia, skirdama dvasiškius nuo pasauliečių, remias sena tradicija, nes mokslą apie krikščionių dvasiškio kunigiškąjį charakterį jau užtinkame vidury III šimtmečio pas Kiprijoną iš Kartagos. Bet tas faktas rodo, kad Bažnyčia anais laikais pagrindiniame dalyke jau buvo nukrypusi nuo N. Testamento mokslo“ (Polemik, S. 30).

Atsakymas. Be abejo, Bažnyčia remiasi sena tradicija, įrodydama savo kunigystę, bet Tschackert'as tame klausime nepakankamai toli isigilino į senovę. Net Hase (Polemik, S. 88) tvirtina, kad katalikų pasauliožiūra esmiškai paduota Ignaco laiškuose, rašytuose II šimtmečio pirmame ar antrame dešimtmetyje; ji buvo Bažnyčios idealas, kurs jau buvo pradėjęs įvykti, arba, tikriau sakant, jau buvo įvykęs; o kad tai būtų buvusi kokia naujenybė, nėra jokių žymių. Visai negalima tikėti, kad Bažnyčia taip greitai būtų atsitraukusi nuo savo Kūrėjo paliktos tvarkos ir dar anais aukščiausio žydėjimo, šventumo ir kankinystės laikais!

168. Tarp Dievo ir manęs.

„Protestantas savo viduojuje religiniame gyvenime laisvai santykiauja su Dievu; katalikas pasaulininkas yra globojamas kunigų, rymiškosios hierarchijos, stovinčios tarp Dievo ir jo“.

Atsakymas. Taip sakýdamas, Tamsta manai, kad katalikas be kunigo negali melstis į Dievą. Kokia didelė neteisybė! Ir tada, kai nėra bažnyčioje kunigo, nesuskaityta daugybė tikinčiųjų skęsta maldoje, betarpiškai meldžiasi į Išganytoją šv. Sakramente, eina Kryžiaus Kelius ir apmąsto baisias Kristaus kančias. Kaip gražiai yra išsiplėtojusios katalikiškose šalyse namų maldos: ryto, vakaro ir stalo maldos, bendrasis ražančius ir k.! Kunigai tik moko katalikus betarpiškai santykiauti maldose su Dievu; vidinio pamaldumo ir mąstymų globa yra vienas pagrindinių kunigiškojo auklėjimo uždavinių.

2. Bažnytinė kunigystė yra tarpininkė tarp Dievo ir žmonių ne ta prasme, kad ji, lyg koks tarpsienis, atitolintų juos nuo Dievo, bet, kaip Dievo paskirtoji vadovė, atvestų žmones prie Jo ir per tai palengvintų asmeninę betarpišką draugystę su Dievu. Kristus kunigystę įsteigė kaip tarpininkę gauti Dievo malonėms. Taip, pav., ėmėjas atgailos ir altoriaus Sakramento jungiasi ne su kunigu, bet su pačiu Dievu; per išviršinį tarpininkavimą jis gauna vidinių malonių, kurios padeda betarpiškai jungtis su Dievu.

169. Ne moterystėje.

„Kunigų ir vienuolių gyvenimas ne moterystėje yra nenatūralus“.

Atsakymas. 1. Viso to, kas nenatūralu, Kristus negalėjo daryti ir patarti; Kristus pasiliko nevedęs ir tiems, kurie gali išsilaikyti, pataria nevesti. Celibatas yra ne tik natūralus dalykas, bet ir antgamtiškas, kuris labai gerai tinka antgamtiškam dvasiškių luomui. Šv. Povilas rašo: „Kas nevedęs, tas rūpinasi Viešpaties dalykais, kaip įtikėtų Dievui. O kas vedęs, tas rūpinasi pasaulio dalykais, kaip jis įtikėtų pačiai, ir yra pasidalinęs“ (1. Kor. 7, 32, 33).

2. „Didžioji Dvasia neturėjo žmonos, todėl ir jos kunigai privalo tai daryti“, sakė indijonų vyresnysis vie-

nam Amerikos kapitonui, kuris jam siūlė ne katalikę misionierę, „nes tavieji yra vedę, ir mes nenorime jų; jie yra panašūs į mus ir mums netinka“ (Ségur, Kurze und vertrauliche Antworten).

3. Štai ką sako bedievis Nitčė: „Liuteris leido savo kunigams turėti santykių su moterimis ir vesti; bet trys ketvirtadaliai pagarbos, kurią teikia kunigams liaudis, o iš visų daugiausia moterys, remiasi įsitikinimu, kad žmogus, kurs yra išimtis šitame dalyke (vedimo), ir kituose dalykuose yra išimtis; kuniguose žmonės mato kažką antgamtiška, stebuklinga, dieviška“ (Fröhliche Wissenschaft, p. 293).

Mums gerai žinoma, kaip maža pasitikėjimo liaudyje teturi vedę pravoslavų kunigai; be to, rusai labai retai eina išpažinties pas popą, bet daugiausiai pas nevedusius kunigus — vienuolius (Knie, Die russ.-schismatische Kirche, p. 83).

170. Celibatas—negalimas.

„Celibatas (nevedimas) žmogui yra negalimas. Todėl kunigai ir vienuoliai turi vesti“.

Atsakymas. 1. Be abejo, skaistybė be Dievo malonės ar tai moterystėje, ar šalia jos yra negalima. Bet tie, kurie yra Dievo pašaukti nekaltybės gyventi, ją išlaiko per Dievo maiones, kurių gauna, besimelsdami ar priimdami sakramentus, vengdami progų, vedančių į palaidą gyvenimą.

Be abejo, protestantizmas drauge su eucharistine auka prarado savęs išsižadėjimo orumą, nes šis aukščiausiai pasireiškia pas tuos, kurie, laisvai pasirinkę, gyvena skaistybėje.

Protestantizmas, atmesdamas nekaltai pradėtosios Dievo Motinos garbinimą, taip pat prarado skaistybės vertės supratimą; protestantams, kaip sako Hase, ji tėra tik „rūsti svajonė“ (Speil. Lehren der Kath. Kirche, S. 99).

Netikėlis atmeta visa tai, kas yra antgamtiška, ir tuo būdu jis negali suprasti ir teisingai įvertinti dėl Dievo meilės pasirinktos skaistybės galimumo. Akklasis dailės galerijoje turi tylėti.

2. Visi tie, kurie abejoja celibato galimumu, biauariai įtarinėja ir sunkiai apkalba taip pat ir pasaulininkus, kurie iš savo laisvos valios ar dėl kitų aplinkybių pasilieka nevedę ir neduoda jokios progos savęs įtarinėti. Įtarimas dvigubai smarkiau krinta ant apkalbėtojo, nes jis pats įrodo, kad nepažįsta tų priemonių, kuriomis krikščionis, ar jis gyvena moterystėje, ar yra nevedęs, atsilauko ir nugali palaidas užgaidas.

3. Palaimintojo kankinio Tomo Sherwood'o motina Elžbieta Anglijos katalikų persekiojimo metu klausė Londone šv. Mišių ir už tai turėjo atsakyti prieš pasaulinę valdžią. Kai anglikonų vyskupas dr. Cocks apkalbinėjo katalikų kunigus ir tvirtino, kad celibatas yra negalimas, jam atsakė Elžbieta, kad, jeigu jis tris mėnesius pas ją valgytų, tai jinaį jį įtikintų, kad susilaikymas yra galimas; bet, kadangi jis lėbauja, tai nieko nuostabaus, kad jis apie celibatą taip galvoja (Spillmann, Englische Martyrer, II 194).

171. Celibato prievarta.

„Katalikų Bažnyčia vis dėlto neturėtų savo dvasiškus versti, kad jie gyventų celibate“.

Atsakymas. Katalikų Bažnyčia nė vieno neverčia būti kunigu ar stoti į vienuolyną, o taip pat neliepia pasaulininkui nevedusiam pasilikti. Katalikų Bažnyčia nepašvenčia nė vieno, kuris, kiek jai yra žinoma, neturi pašaukimo į kunigus; šitame pašaukime glūdi taip pat pašaukimas skaistybėje gyventi.

172. Pusžmogiai.

„Pagal naujųjų laikų pasauliožiūrą, nevedusieji yra tiktai „pusžmogiai“; jie neįvykdo jiems skirto tikslo gamtoį (Žiūrėk, Philippi, Die Frauenfrage, p. 18).

Atsakymas. Aukščiausias žmogaus tikslas nėra, kaip gyvulių ir augalų, išlaikyti savo veislę. Jausminis gyvenimas tėra tik priemonė sielai gyventi, kuri veržiasi į aukštesnes sritis, kur žmogus tampa tikru žmogumi.

Kartą dailininkas Michelangelas, paklaustas, kodėl jis nevedęs, atsakė: „Aš turiu žmoną, kuri mane verčia

nuolat kurti, — ji yra menas; o mano vaikai yra veikalai, kuriuos aš paliksiu“. Michelangelas nebuvo vedęs, tačiau jis — ne „pusžmogis“.

Kuno Fischer sako apie filosofą Kantą, kad jo gyvenime nebuvo „tuščios vietos, kurią būtų galėjusi užpildyti moterystė“. Ir Kantas — ne „pusžmogis“.

Kas giliai pamilsta mokslą ir meną, tas dar aukščiau ištengia pakilti religijoj ir isigilinti į jos tikslus (Palyg. Mausbach, Die Kath. Moral, S. 125).

Todėl kungai ir vienuoliai — ne „pusžmogiai“, bet pilni žmonės, kuriuose galingai bujoja dvasinės ir antgamtinės jėgos, ir jų „gyvenime nepalieka tuščios vietos, kurią moterystė galėtų užpildyti“.

173. Prieš tautos gerovę.

„Kunigų ir vienuolių celibatas kenkia žmonių dauginimuisi“.

Atsakymas. 1. Tikrasis žmonių dauginimosi priešas yra neleistinas, Dievo įstatymų uždraustas moterystės piktanaudojimas ir negimusiųjų žudymas. „Šiandien daugelis nori naudotis moterystės teisėmis, bet vengia atlikti moterystės uždedamas pareigas. Nepažaboti geiduliai, bejausmis egoizmas ir gobšumas, vargo ir pasiaukojimo baimė priveda žmogų prie to, kad žmonės tyčiojasi iš tveriančios Dievo valios, kurios griežtai laikosi gamta, sutrukdo pagrindinį moterystės tikslą, ją dardo, subiaurina, žudo neapvaisinimu, mažina vaikų skaičių ir, žudydami vos gimusią gyvybę, pasidaro tikri žmogžudžiai“ (Vokietijos vyskupų ganytojiškas laiškas iš 1913 m. rugp. 20 d.).

2. Dievas aiškiai pasakė, kad Jis mėgstas, jei dėl Kristaus gyvenama celibate. O ką Dievas pamėgsta, negali būti žalinga tautos gerovei. Pats Dievas, įdėdamas į žmogų prigimtą linkimą prie kitos lyties, užtenkamaj pasirūpino tautos dauginimusi, ir, jeigu moterystėje gyvenantieji laikysis Dievo įsakymų (už kurių nevykdymą gresia pasmerkimas), žmonių daugėjimas bus užtikrintas.

3. Kunigai ir vienuoliai savo žodžiu ir pavyzdžiu padeda nugalėti tautos gerovę ėdantį gašlumą ir dauginti jos dvasines vertybes.

Palyg. Stimmen aus Maria-Laach, Bd. 86, 1914, 394 ff; Stimmen der Zeit, Bd. 91, 1916, 174 ff; Bd. 93, 1917, 51 ff.

174. Dvasiškiai ir šeimos gyvenimas.

„Vedusis dvasiškis galėtų savo pavyzdingu šeimos gyvenimu duoti kitiems gerą pavyzdį, ką daro, pav., evangelikų kunigai“.

Atsakymas. Kilnaus šeimos gyvenimo pavyzdžių mes, katalikai, gausiai randame ir pasaulininkų tarpe. Pasaulis yra reikalingas aukštesnio pavyzdžio, pavyzdžio aukojimosi ir laisvo išsižadėjimo dėl visuotinio žmonių gero. Skaistaus kunigo gyvenimo pavyzdys galinagai stiprina pačią dorovę ir padeda išlaikyti nesuteptą moterystę, laimingo šeimos gyvenimo pagrindą.

2. Kunigas, rūpindamasis savo šeima, negalėtų gerai atlikti savo pareigų (Atsiminkime tik išpažinties klausimą). Tai pripažįsta ir bedievis Nitčė: „Kai Liuteris leido savo kunigams turėti žmonas, jis turėjo panaikinti ir išpažintį; psichologišku atžvilgiu čia jis pasielgė visai teisingai; tačiau per tai krikščionių kunigas esmiškai buvo pakeistas, nes jo giliausias naudingumas pasireiškia išpažinties paslapties laikyme, jis yra „paslapčių karstas“ (Fröhliche Wissenschaft. S. 293).

Išpažinties pareigos atlikimas ne retai reikalauja karžygiško pasišventimo ir net gyvenimo paaukojimo. Tik prisiminkime apie išpažinties klausimą tų žmonių, kurie serga užkrečiamomis ligomis, tifu, cholera ir k., apie išpažinties klausimą ligoninėse ir karo laukuose. Kaip dažnai tokiuose atsitikimuose vedęs kunigas atsimintų savo žmoną ir vaikus ir gal dėl to neatliktų savo pareigos?

Pagaliau, nevedusio kunigo pragyvenimas yra daug lengvesnis, negu to, kuris yra vedęs, nes jis privalo rūpintis laikiniu šeimos išlaikymu; tuo tarpu nevedę gali savo šeimyną (aukštesne prasme) sudaryti iš vargšų ir kenčiančiųjų ir vykdyti krikščioniškojo gailestingumo įstatymą. Ir iš tikrųjų, katalikų kunigų celibatas yra antroji apvaizda nelaimingiesiems.

175. Tridento susirinkimas ir šv. Raštas.

„Tridento susirinkimas pareiškė: „Kas tvirtins, kad dvasiškai gali vesti, tebūna pasmerktas“. Vadinasi, visi vedusieji protestantų dvasiškai yra pasmerkti“.

Atsakymas. Tamsta ne pilnai nusakei šventojo Bažnyčios susirinkimo žodžius. Štai kaip ten sakoma: „Kas tvirtins, kad dvasiškai, kurie turi šventimus (t. y. subdiakonai, diakonai ir kunigai) arba vienuoliai, kurie yra laisvai padarę nekaltybės įžadus, gali sueiti moterystėn, ir kad, nežiūrint Bažnyčios įstatymų ir priesaikos, toji moterystė esanti tikra, tebūna atskirtas“ (24 sk. 9 kanon.).

Bet protestantų pastoriai neturi nei aukštesnių šventimų, nei nėra laisvų įžadų vienuoliai. Todėl Tridento susirinkimo nutarimai jų nesaisto.

II. „Šv. Raštas moko: „Vyskupas turi būti nepeiktinas, vienos moters vyras“,.... (1. Timot. 3, 2). Dar daugiau šis įsakymas tinka kunigams. Todėl kunigų celibatas priešinasi šv. Raštui“.

Atsakymas. Reikia abejoti, begu apaštalas Povilas būtų norėjęs, kad vyskupas vestų, nes jis, pats gyvendamas skaistybėje, išrinko Dievo tarnystei du skaisčius mokinius — Titą ir Timotiejų ir padarė juos vyskupais. Toji šv. Rašto vieta daugiau kalba apie tai, kad vyskupas turi būti renkamas iš tokių, kurie ne daugiau kaip vieną kartą yra vedę. Šis pageidavimas buvo užuomazga tolimesnio ir visuotinio kunigų celibato.

Pirmose krikščionybės dienose, kad Bažnyčia dar pati neturėjo išauklėjusi sau tarnų, ji privalėjo, kad pakankamai apsirūpintų kunigais ir vyskupais, skirti juos iš vedusiųjų ir tik iš tokių, kurie tebuvo vienos moters vyrai (t. y. gyveno pirmoje moterystėje).

Šv. Povilas savo pirmajame laiške į Korintiečius 7 skyriuje taip rašo: „Žmogui gera neliesti moteriškės... Nes aš noriu, kad jūs visi būtumėte, kaip aš pats*).... Nevedusiems ir našlėms aš sakau: Gera jiems, jei jie taip pasilieka, kaip ir aš“. Aišku: jeigu apaštalas norėjo, kad ir pasauliečiai liktų nevedę, tad juo labiau jis to norėjo iš kunigų.

*) nevedę. Red.

III. Popiežius.

176. Matoma galva.

„Kristus yra ir pasiliks nematoma Bažnyčios galva; kaip gi galėjo atsirasti matoma vyresnybė?“

Atsakymas. Kristus, be abejo, savo malone būtų galėjęs taip sutvarkyti Bažnyčią, kad visi tikintieji gyventų be jokios regimos vadovybės vienybėje; bet čia neklausiama, ką Kristus būtų galėjęs padaryti, bet ką Jis iš tikrųjų padarė.

2. Jau iš pat pradžių buvo galima laukti, kad Kristus savo Bažnyčiai duos matomą galvą (vyresnybę). Ten, kur yra matoma draugija ir kur ji nori vienybėje veikti, jos priešaky turi būti matomas vadas, kuris turėtų valdžią ir aukščiausią sprendimą visuose iškylančiuose klausimuose ir neaiškumuose. Bažnyčia yra namas (1. Tim. 3, 15), bet tik vienas šeimininkas; ji yra lavas (1. Petr. 3, 20), bet tik vienas vairininkas; ji yra aividė (Jon. 10, 1), bet tik vienas piemuo!

177. Vyras Romoje.

„Vyras Romoje, kuris save vadina popiežiumi, yra amžinas papiktinimas nekatalikanis; jo pasisavinimas visos Bažnyčios valdžios ir pavergimas visų sąžinių yra nepakenčiamas. „Popiežystė yra velnio įsteigta“, rašo Liuteris.

Pagal Šmalkaldeno nutarimus, popiežius yra „tikrasis antikristas, kuris aukštinaisi prieš Kristų“. Hase jį vadina „naujuoju dievažmogių ir Vatikano idoliu“ (dievuku), vienu „dieviškuoju vikaru ir vice-Dievu“ ir parašė maldą į jį (popiežių) (Polemik, S. 54 ff.)

Atsakymas. Pasirodo, kad Liuterio neapykanta prieš popiežių vis dar nenuslūgsta ir jo sekėjuose. Mes, katalikai, nenutolstame nuo savo Viešpaties žodžių tikrosios prasmės ir jų neiškreipiame: „Tu Petras, ir ant tos uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią“ (Mat. 16, 18), ir kitur sako: „Ganyk mano avinėlius, ganyk mano avis“ (Jon. 21, 15—17), t. y. visą kaimenę. Todėl Petras ir jo įpėdiniai mums yra ne vice-Dievas, bet matomas Kristaus vietininkas (vicarius).

„Šitie Kristaus žodžiai (Mato 16, 18) amžinai suteikė šv. Petrui primatą apaštalu tarpe. Apjaukėliai yra tie, kurie nenori pažinti, ką reiškia šitie žodžiai, arba stengiasi primesti jiems kitą prasmę“. Taip rašo protestantas Schelling'as savo veikale „Philosophie der Offenbarung“, 1858, II. S. 301).

„Visi protestantų puolimai prieš popiežių nesukelia mummyse jokių abejonių dėl Mato Evangelijos 16, 18, kur aiškiai suteikiamas Petrui primatas; Kristus jam pareiškė, kad jis bus Bažnyčios pamatas ir raktų savininkas, todėl ir namų prievaizdas Dievo karalystėje ir aukščiausias įstatymų davėjas, kuriam duota dieviškoji valdžia surišti ir atrišti“. Pfeleiderer, Urchristentum, 2. Aufl. I. S. 583 f.

Jeigu kalbama apie Dievo karalystės egzistavimą žemėje ir patį Jėzų, kaip jo karalių, tai juo nebūtinai privalėjo pasilikti Jėzus: jis galėjo ir kitą įgalioti. Jis buvo pasirengęs atsiskirti su žeme; todėl Jis turėjo pasirūpinti savo vietininku, vyriausiu valdininku, kuris tęstų pradėtąjį darbą, Jo vardu atrakindamas ar užrakindamas žmonėms dangaus karalystę, ir todėl Petrą Jis praminė savo raktų savininku.

Prof. Beyschlag'as (ne katalikas) rašo apie protestantų nuomones: „Be abejonės, ne visi protestantų išvedžiojimai apie Mato 16, 18 yra teisingi. Kad Kristus ne pats save laikė „uola“, ant kurios Jis turėjo statyti savo Bažnyčią, ne Petro tikėjimą ir išpažinimą, bet vyrą, kurį pavadino „uola“, — yra neginčytinas faktas, gautas nagrinėjant patį tekstą (graikišką)“ Neutest. Theologie I p. 168 ir toliau.

2. Nors daugelis protestantų nepajėgia kitaip išaiškinti Mato 16, 18, kaip tik katalikiškai, tačiau jie toli

gražu nepripažįsta Kristaus įsteigto Petro primato (pirmenybės). Vienintelė išsigelbėjimo priemonė liko paneigti minėtų žodžių tikrumą ir sakyti, kad „jų iš pradžios Evangelijoje nebuvo; juos įbrukę tik po 150 metų“. Iš to išeina, kad pirmieji krikščionys visai nežinoję apie Kristaus pažadėjimą Petrai. Netikėliai mano tuo būdu laimingai pašalinę visas popiežystės teises... Bet ar ilgai patvers šis mėginimas pašalinti tikrąjį tekstą?! *Violenta non durant*, per daug smarkūs mėginimai ilgai netveria. Šis priekaištas daug kiekiau puola protestantizmą (kiek jis yra dar tikėtinas), negu katalikų Bažnyčią; nes katalikų tikėjimas i Petro primatą yra pagrįstas ne vien šv. Raštu ir ne ta viena Mato Evangelijos vieta. Bet ką gali protestantas veikti su savo vieninteliu tikėjimo šaltiniu šv. Raštu, jeigu jis jau pirmose krikščionybės dienose, tuoj po paskutinio apaštalo mirties, buvo sufalsifikuotas ir tas vylius per visą tūkstantį su viršum metų buvo nepažintas?“ (P. Kneller, S. J., *Petrus als Felsengrund der Kirche*, in *Stimmen aus Maria-Laach* Bd. 50, 129 ff. und 129 ff. 288 ff., - 375 ff.).

4. 1918 metais Harnack'as, kaip ir visuomet, sugalvojo tokią teoriją, kuri sako, kad šie žodžiai („Ant šitos uolos pastatysiu savo Bažnyčią“) esą netikri; vienas Bažnyčios tėvas, sako, kalbėdamas apie tą Evangelijos vietą, visai nemini tų žodžių; Kristus tik Petrai pasakęs: „pragaro vartai tavęs nenugalės“, t. y. tu nemirsi. Šiai klaidingai Harnack'o teorijai galingai pasipriešino P. Kneller'is S. J. (*Zeitschrift für Kath. Theologie*, 1920, 147 ff. ir Dr. Kessel'is (*im Pastor bonus*, 1919—1920, 193 ff.).

Kristus, tikrasis Dievas, nepranašavo Petrai netiesos, kad jis nemirsias. Ir, jei koks Bažnyčios tėvas kartoją bet kurią šv. Rašto vietą, tai jis nebūtinai turi visą tą vietą rašyti. Anie Kristaus žodžiai reiškia: pragaro vartai tavęs, Petrai, nenugalės; jie Bažnyčios nenugalės; jie ir popiežystės nenugalės.

178. No popery! Šalin popiežius!

„Kaip šv. Povilas (Gal. 2, 11) pasipriešino pirmajam popiežiui Petru, taip ir mes, protestantai, priešinamės kiekvienam popiežiui“.

Atsakymas. 1. Vietoj nūnai iškeltojo šūkio „Šalin nuo Petro“, mes parodysime šv. Povilo raštuose kitą „Artyn prie Petro“, ir kaip tik tame pačiame laiške Galatams. Povilas, kaip jis pats pasakoja pirmame skyriuje, prieš pradėdamas savo apaštalavimą, keliavo pas pirmąjį popiežių į Jeruzalę. Kodėl jis ten ėjo? — O gi dėl to, kad pats Dievas jam betarpiškai tai apreiškė ir kad norėjo pamatyti garbingąjį Petrą (Gal. 1, 18). Taip aiškina šią vietą šv. Chrizostomas.

Toj pačioj vietoj Povilas pabrėžia, kad nematęs nė vieno kito apaštalo, išskyrus Jokūbą, kuris juk buvo Jeruzalės vyskupas. Vadinasi, Petrą jis aplankė dėl to, kad jame matė aukštesnį, negu kiti apaštalai, būtent, vyriausią Bažnyčios ganytoją, su kuriuo jis norėjo arčiau susipažinti.

2. Todėl jis antrame skyriuje, lyg kokį nuostabų dalyką, pažymi, kad jis viename praktiskame klausime atvirai išdrįsęs pasipriešinti savo vyresniajam. Apaštalų susirinkime Petras pareiškė, kad visi valgiai leidžiami valgyti, bet jis pats pasiliko prie žydiškųjų papročių. Jis, gal būt, nepastebėjo, kad kai kurie neapipiaustytieji krikščionys pasipiktino jo pavyzdžiu. Todėl Povilas jam čia pastebėjo; pirmojo popiežiaus pavyzdys, matyti, daug turėjo reikšti.

Toksai broliškas papeikimas tokiame dalyke buvo didelė dorybė, o ne valdžios paneigimas. Taip pat ir šv. Bernardas savo laiku papeikė popiežių, bet tik nepaniekino jo orumo. Jei kada ministeris pasako savo karaliui atvirą žodį, tai tuo dar nepaneigia jo valdžios, o parodo tik savo susirūpinimą karaliaus garbe.

Šv. Povilas — ne protestantas, kuris nieko nenori žinoti apie šv. Petrą; jis, pradėdamas apaštalauti, kelis kartus lankėsi pas popiežių, ką ir dabar tebedaro katalikų vyskupai.

179. Petras nebuvo Romoje.

„Romos popiežius nėra Bažnyčios galva, nes negalima įrodyti, kad jis yra Petro įpėdinis; Petras nebuvo Romoje“.

Atsakymas. Döllinger'is sako, jog geras istorikas neneigia ir neneigs to fakto, kad Petras mirė Romoje (Christent. u. Kirche, S. 100). Šiame atsitikime mus palaiko ir Harnack'as: „Šv. Petro, kaipo kankinio, mirtis Romoje yra tendencingų protestantų ir taip pat tendencingos kritikos neigiama. Kaip pirmi, taip ir antri klysta, bet jų klaidingas manymas davė progos tikrai konstatuoti šią svarbią istorinę tiesą. Šiandien kiekvienas tyrinėtojas, neapjaukintas dienos šviesa, pripažįsta, jog šv. Petras mirė Romoje. Visi kritikai, kurie su Baur'u neigė senąjį padavimą, šiandien teisėtai yra laikomi bevertės“ (Chronologie der altchristl. Lit. I, 244).

Protestantas prof. Hilgenfeld pareiškė, jog „Petro buvimas Romoje yra patikrintas faktas“, ir Baur'o, Neander'o ir Lipsius'o priešingą nuomonę jis laiko „nepagydomu neigimu, kuriuo protestantai teologai atidengia katalikų teologijai savo silpnąją pusę“.

„Paskutiniųjų 40 metų monumentaliniai (paminklų) tyrinėjimai“, sako Fr. X. Kaus'as (Kirchengesch., 4 Aufl., 1896, 51) „kiaurai patvirtino pirmųjų amžių Romos Bažnyčios istorijos parodymus ir todėl netiesioginiai parėmė Petro pontifikato Romoje tikėtinumą“.

Taigi, patys akmens šaukia: „Petras buvo Romoje!“

Pagal senus Romos padavimus, apaštalų kunigaikščių kūnai pirmiausiai buvo palaidoti kankinimo vietoje: Petras paliai Nerono cirką Vatikanė, Povilas gatvė, vedančioj į Ostiją. 258 met. Valerijono persekiojimų metu jie pateko į Sebastijono katakumbą Appiškoje gatvėje. Iš čia vėliau šv. Petro kūną nugabeno į Vatikaną, kur Konstantinas Didysis prie jo grabo pastatė šv. Petro bažnyčią. 1915 metais, darant atkasinėjimus Sebastijono bažnyčioje, rasta užrašai iš III šimtmečio, kurie liudija, kad šituo laiku apaštalų kunigaikščių relikvijos tikrai buvo palaidotos Sebastijono katakomboj (Žiūrėk Stimmen der Zeit, Bd. 90, 1916, 555 ff.).

2. Visa tai tvirtai mums įrodo, jog šv. Petras buvo Romoje. Ir šv. Petro pirmasis laiškas liudija to fakto tikėtinumą; jo pabaigoje (5, 13) jis sako: „Sveikina jus esanti Babilone bažnyčia, išrinktoji kaip ir jus, ir mano sūnus Morkus“. Visi katalikų ir daugelis protestantų tyrinėtojų (jų tarpe Liuteris) suprato Babilono vardą, kaip Romą, stabmeldiškojo pasaulio sostinę. Tuomet senasis Babilonas prie Eufrato buvo jau sunaikintas (Plinijus) ir žydų apleistas (Flavijus Juozapas).

3. Visa senovės krikščionybė Petrą laikė pirmuoju Rymo vyskupu, o popiežius — jo įpėdiniais. Pav., vysk. šv. Ireniejus († 202), darydamas buvusių Romos vyskupų sąrašą, pirmoj vietoj rašo Petrą, toliau Linų ir t.t.

4. Vienos profesorius Bauer'as nori įtikinti, jog pasakojimas apie kankinišką Petro ir Povilo mirtį Romoje esąs pramanytas II šimtmetyje, kada buvo lenktyniuojama (dėl šventenybių) su Rytų kraštais, kurie taip gausūs buvo apaštalu ir šventųjų kapais; tada, sako, ir Roma užsigeidusi daugiau tų šventenybių turėti. Bet ši Bauer'o teorija, kuri laiko legenda Petro mirties Romoje faktą, neatsilaikė prieš stiprius istorinius liudijimus. Žiūrėk E. Böminghaus, Stimmen der Zeit Bd. 95, 1918, 264).

5. 1915 metų pavasarį senovės tyrinėtojas Povilas Styger'is, katalikų kunigas, darė šv. Sebastijono bažnyčioje, Apijos gatvėj, prieš Romos vartus, atkasinėjimus, kur, pagal senovės padavimą, tam kartui buvę palaidoti apaštalu kunigaikščių kūnai. Styger'is iš karto nujautė, kad čia buvusios pirmosios jų kapinės.

Tyrimas puikiausiai pasisekė. Čia buvo atrasta senų mūrų palaikų ir daug braižinių (mūre), taip vadinamų graffitų (t. y. rankos užrašai ant kapų sienų), kurie mini Petrą ir Povilą ir kur krikščionys liudija apie surengtą šv. Petro garbei puotą. „Krikščionių archeologijos patyrimas sako: visur, kur tik esama panašių graffitų, mes stovime prie išymių kankinių kapų“ (P. v. Silva-Tarouca, Das Apostelgrab von S. Sebastiano, Stimmen der Zeit, Bd. 90, 1916, 559).

Atkasinėjimai šv. Sebastijono bažnyčioje, betariant paties tyrinėtojo žodžiais, yra „naujas įrodymas anks-

čiau patirtos istorinės tiesos, kad apaštalu kunigaikščiai mirė Romoje ir ten pat buvo palaidoti“. Zeitschrift für Theologie, Bd. 45, 1921, 572.

180. Popiežių noras viešpatauti.

„Popiežiai nori valdyti pasaulį“.

Atsakymas. Gal būt, Tamsta manai, kad kiekviena klebonija yra ginklų sandėlis, o Vatikanas — granatų dirbtuvė?

Kiekvienas vaikas žino, kad Bažnyčia negeidžia žemiškos valdžios. Didžiausias jos noras yra dvasinis viešpatavimas — išplatinti Jėzaus Kristaus religiją visoje žemėje; to siekia ir turi siekti katalikų kunigai su popiežium priešaky, nes Kristus įsakė: „Eikite ir mokykite visas tautas“.

Ši dvasinio viešpatavimo norą priešai taip sudarko ir šmeižia, lyg Bažnyčia pati viena norėtų viešpatauti, nepripažindama šalia savęs teisėtos valstybės. Patys popiežiai moko visai ką kita. Didysis visuomenininkas Leonas XIII savo enciklikoj „Annum ingressi“ 1902 m. kovo mėn. 19 d. rašo:

„Bažnyčia žino ir moko, jog jai dieviškasis Mokytojas įsakė atiduoti ciesoriui, kas yra ciesoriaus, ir Dievui, kas yra Dievo, ir tuo būdu nustatė griežtas ir pastovias ribas tarp tų dviejų valdžių, kurių kiekviena savo srity yra nepriklausanti nuo viena antros; tai laimingas perskyrimas, kuris tiek daug padėjo išsiplatinti krikščioniškai kultūrai. Bažnyčia nesipriešina valstybei; priešingai, ji, vieningai veikdama su valstybe, nori savo veikimą išplėsti tarp tų pačių žmonių ir toje pačioje visuomenėje, bet tą daro, turėdama aukštus tikslus, kurie atitinka jos dievišką pasiuntinybę... Sakyti, kad Bažnyčia turinti egoistinių tikslų, reiškia įprastai šmeižti ir tuo prisidengti, persekiojant Bažnyčią... (Leo XIII, Rundschreiben VI, 54, Freiburg. Herder).

2. Tokiuose dalykuose, kur susiduria Bažnyčios ir valstybės reikalai (res mixtae), Bažnyčia stengiasi taip susitarti su valstybe, kad nenukentėtų nei jos (valst.) gerovė, nei būtų ižeistos Bažnyčios teisės. Pav., moterystės, kaipo sakramento, sudarymas priklauso Bažnyčiai, pilietiniai moterystės padariniai (pasėkos) jau yra valstybės ir jos įstatymų žinioj.

Apsigynimo ginklas, 17.

181. „Šventas Tėvas.“

„Katalikai ir blogą popiežių turi vadinti „šventuoju Tėvu“ ir jo klausyti. Ar galima dėl to nesipiktinti?“

Atsakymas. „Šventojo Tėvo“ titulas pirmiausiai priklauso ne asmeniui, bet tarnybai, o savo tarnyboje dar nė vienas popiežius nieko blogo nėra įsakęs. Jeigu popiežius įsakytų ką nors bloga — ką dažnai padaro tėvai, vyriausybės ir kunigaikščiai — tai kiekvienas turėtų atsiminti pirmojo popiežiaus šv. Petro žodžius: Labiau reikia Dievo klausyti, negu žmonių“. Jeigu vyresnysis ką nors nuodėminga reikalautų, tai jis nustotų buvęs Dievo vietininkas.

Bet, jeigu jis nieko blogo neįsako, privačiai nedorovingai gyvendamas, tai jo teisėtai išleistų įsakymų reikia klausyti; jo klausome ne dėl jo gražių akių ar puikių papročių, bet dėl to, kad jis yra teisėtas vyresnysis, Dievo vietininkas. Teisėta valdžia palieka ir nevertame asmenyje, nes kitaip gautume daug kunigaikščių atstatyti ir daug vyriausybų maversti nuo sostų. To nori tik anarchistai, bet ne valstybės žmonės.

Jeigu kas reikalautų, kad dabartinis popiežius atsisakytų, nes du jo pirmataikai prieš 500 ar 1000 metų buvo blogi, tai aš paklausčiau, kiek vainikuotų galvų arba prezidentų paliktų sostuose, kai mes jiems tuos pačius reikalavimus statytume — jie turėtų pasišalinti dėl savo pirmataikų nuodėmių.

182. Blogi popiežiai.

„Popiežija negal būti iš Dievo, nes joje buvo labai daug blogų popiežių“.

Atsakymas. 1. Argi taip daug ir buvo tų blogųjų? Pirmiausia, nėra ir nebuvo nė vieno tokio blogo, kuris būtų iškraipęs Kristaus mokslą ar mokes ko nors nedoringo; kaip mokytojas ir Bažnyčios ganytojas, nė vienas nebuvo blogas.

Bet kokie jie buvo privatiname gyvenime? — paklauskite. Kiek tokių? Iš 263 popiežių mes galėtume pažymėti tik keturis ar penkis, kurie tikrai buvo blogi privatiname gyvenime, bet šitie popiežiai daugiausia buvo

išrinkti ne laisvai pagal Bažnyčios įstatus, bet per politinių partijų prievartą, kaip, pav., padarė X am. nedoros Marocijos partija. Nors apie Aleksandrą VI-tą, penkio-likto šimtmečio popiežių, yra daug perdėtų skundų, tačiau ir mes jo visai neteisiname (Žiūrėk, Pastor, Geschichte der Päpste).

2. Leiskite kitaip klausimą pastatyti: kiek yra gerų popiežių? Aš čia galvoju apie nepaprastai gerus ir šventus popiežius. Jūs gerai žinote apie blogus popiežius, bet nieko nenusimanote apie gerus. Iš visų popiežių 27 yra šventi ir 31 kankinys. Pirmųjų trijų šimtmečių popiežių gyvenimas yra tiek kilnus, kad net pikčiausios valios šmeižikai nieko negali jiems prikišti. Jie stovi nesutepti ir didingi, kaip balto marmuro statulos.

Kur rasime istorijoje tokių valdovų, kurie tiek daug būtų turėję savyje dvasios, jėgos, mokslo ir dorybių, kaip popiežiai? Pažvelkime tik į Bažnyčios mokytoją Leoną Didįjį ir Grigalių D., į tokius didvyrius ir visuomenininkus, kaip Grigalių VII ir Inocentą III, į mokslininkus, kaip Silvestrą II-jį ir Pijų II-jį, Grigalių XIII, Urboną VIII, Benediktą XIV, meno globotoją Julijų II ir Leoną X, kurių pagalba sukūrė savo nemirtingus veikalus Rafaelis ir Mykolas Angelas. O kaip galime pasigirti Leonu XIII! Protestantas Herder'is savo veikalė „Ideen zur Geschichte der Menschheit“ (19 t. 1) rašo: „Ilgą eilę vardų turėčiau surašyti, kad suminėčiau tik kilniausius, verčiausius ir didžiausius popiežius“. Taip pat protestantų istorikas Gregorovijus, baigdamas savo nešališką aštuonių tomų veikalą, „Geschichte Roms im Mittelalter“ (VIII, 653), taip rašo: „Istorija neturi tiek heroiškų titulų, kad galėtų bent apgraibomis sužymėti visą pasaulį apimantį popiežių veikimą, jų didžiuosius kūrybos darbus ir nenykstantą garbę“. Jie užsitarnavo „kad žmonija jais stebėtusi“.

183. Neklaidingumas.

„Sakyti, kad vienas mirtingasis turi tiesos pažinimo neklaidingą dovana, yra tiek pat, kaip teigti, kad jis yra visa žinas, kas yra išmintina Dievo teisė; lengviau žmogų pripažinti visagaliu, negu neklaidingu“ (Hase, Polemik, S. 148).

Atsakymas. 1. Be abejo, visų tiesų pažinimas yra išimtinė Dievo teisė. Toksai neklaidingumas Bažnyčiai nereikalingas. Štai ką Bažnyčia moko:

Kai popiežius kalba ex cathedra, t. y., kai jis, eidamas savo pareigas, kaip ganytojas ir mokytojas visų krikščionių, sprendžia mokymo galia klausimą, liečiantį dorovę ar tikėjimą, nurodydamas, kaip turi į tą klausimą žiūrėti visa Bažnyčia, tada jis lieka dieviškosios, jam šv. Petro pažadėtosios, pagalbos apsaugotas nuo klaidos (Vatikano koncilijs, 4 sesija, 4 skyrius).

Toks neklaidingas sprendimas visai tinka popiežiui, atsižvelgiant į jo paskyrimą. Neklaidingas sprendimas gali būti tikėjimą ir dorovę liečiančiuose dalykuose, ir šis neklaidingas sprendimas esti tik tada tikras, kai popiežius pilnoje savo galioje taria visai Bažnyčiai galutinį ir įpareigojantį žodį.

Juokinga būtų kalbėti apie popiežiaus neklaidingumą privačiose kalbose, jo mokslškuose veikaluose ir p. Klysta Hase, manydamas, kad popiežiaus neklaidingumas apima visa, „ką jis, teisėtai išrinktas ir eidamas savo ganytojo pareigas moko ir įsako, kaip katalikų Bažnyčios vyresnysis“. Nors popiežių aplinkraščiai į visas tautas yra katalikų Bažnyčios Vado ganytojiški perspėjimai ir kiekvieno kataliko sąžinę įpareigoja jų klausyti, tačiau dėl to jie dar nėra neklaidingi. Jie bus tokie tik tada, kai visoj savo autoriteto galybėj Popiežius juos išleis ir įsakys visai Bažnyčiai jų laikytis, kaip neklaidingu. Romos kongregacijų nutarimai nėra neklaidingi, nors mes turime juos priimti ir jų klausyti; nes popiežius savo aukščiausios neklaidingumo valdžios negali kitam perduoti.

2. Popiežiaus neklaidingumas, kaip jį katalikai supranta, visai natūraliai aiškėja iš Bažnyčios esmės. Kristus norėjo, kad Jo mokslas būtų išlaikytas nesugadin-

tas iki pasaulio pabaigos ir skelbiamas atskiriems žmonėms. Todėl Kristus iš anksto turėjo pasirūpinti savo mokslo likimu. Jis tai galėjo padaryti įvairiais būdais: galėjo kiekvieną atskirai apšviesti ir apsaugoti nuo klaidos; galėjo sutverti neklaidingą mokymo valdžią, kuri duotų kiekvienam tikrąjį mokslą. Jau pats kitatikių nesutikimo faktas rodo, kad Kristus neišsirinko pirmojo būdo, bet antrąjį.

Visuotinių susirinkimų nutarimai yra neklaidingi, bet tokie susirinkimai retai tešaukiami; visuotinių susirinkimų per visą Bažnyčios gyvenimą buvo tik dvidešimt. Kadangi neklaidingo nusprendimo reikalas daug dažniau pasitaiko, tai Kristus išrinko natūralų kelią ir pažadėjo vyriausiam Bažnyčios ganytojui pagalbos, viešai kalbant apie tikėjimo ir dorovės klausimus.

Taip mąstydamas apie Bažnyčią, vienas anglų karininkas-protestantas perėjo į katalikybę kaip tik 1870 m., kada buvo paskelbta neklaidingumo dogma; jis sako: jeigu Kristus protingai veikė, tai Jis negalėjo savo Bažnyčios kitaip sutvarkyti; o kadangi Jis yra Dievas, tai toks sutvarkymas Jam buvo visai nesunkus.

3. Popiežius, kaip Bažnyčios uola, negali svyruoti ir, kaip Apreiškimo saugotojas, klysti; apie tai aiškiai kalbėjo Kristus: „Tu Petras, ir ant tos uolos aš pastatysiu savo bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės“ (Mat. 16, 18). Jeigu popiežius, įpareigojamai mokydamas visą Bažnyčią, klystų ir lieptų tikėti klaidą, tai Bažnyčią, nežiūrint jos uolos, nugalėtų pragaro vartai, t. y. melas ir klaidos. Todėl popiežius čia turi būti apsaugotas nuo klaidos.

4. Čia verta pažymėti, kad nei Hase, nei Tschackert'as savo veikalu „Polemik“ neįstengė sugriauti tą taip tvirtą, šv. Raštu paremtą, neklaidingumo tiesą.

Savo ilguose (per 50 puslapių) „Neklaidingumo“ tyrinėjimuose Hase ypač stengias įtartį Vatikano susirinkimą, bet gale (195 p.) paduoda visai teisingą mintį: „Kiekvienas priekaištas prieš popiežiaus neklaidingumą yra taip pat nukreiptas ir prieš visos Bažnyčios ganytojišką neklaidingumą“.

Iš tikrųjų, kas nepripažįsta neklaidingo mokymo, kurį Kristus paliko Bažnyčiai, tas gali netikėti ir į po-

piežiaus neklaidingumą; bet, kas tai pripažįsta, tam nesunku pripažinti ir Popiežiaus neklaidingumą.

Tos minties vedamas ir visuotinis susirinkimas nusprendė, kad popiežius yra neklaidingas.

184. Valdžia ex cathedra.

„Popiežius, kaip aukščiausia tikėjimo instancija, šituo atžvilgiu yra visagalis ir gali įsakyti tikėti, ką jis tik nori. Katalikai jo vergiškai klauso“.

Atsakymas. 1. Nereikalinga Tamstos baimė! Popiežius negali įsakyti tikėti, ką jis nori, bet tik tai, ką Dievas apreiškė arba kas artimai su tuo yra susiję.

2. Tušti ir kvaili yra šūkavimai apie tariamąjį popiežiaus viešpatavimą ant sąžinių. Anot Tschakert'o, popiežystė, kaip pasiutusi audra, kylanti prieš kiekvieną naujovišką valstybės santvarką; mat, Rymo katalikai savo valstybines pareigas turi atlikti tik pagal popiežišką dorovę.

Kokią iš tikrųjų valdžią turi ant sąžinių popiežius per savo neklaidingą mokymą? Jis gali tik neklysdamas išaiškinti Dievo įstatymus, nustatyti kiekvienos tikros dorovės normą ir, kai jis leidžia įstatymus visai Bažnyčiai, tai jis iš anksto jau yra apsaugotas, nors ir mažmožiuose, ką nors įsakyti, kas prieštarauja Dievo įstatymams. Todėl, kol valstybės įstatymai nesipriešina dieviškosioms teisėms, katalikai dėl savo įsitikinimų visuomet yra ištikimiausi valstybės piliečiai.

185. Naujos dogmos.

„Rymo katalikų Bažnyčia kartais įveda naujų tikėjimo tiesų, arba dogmų, pav., Nekalto Marijos prasidejimo dogma (1854), popiežiaus neklaidingumas (1870). Taip darydama, ji pati sau prieštarauja, nes ji tvirtina, kad Apreiškimas, kiek jis yra visuotinio katalikų tikėjimo dalykas, yra pabaigtas su apaštalu mirtimi ir nuosekliai po to negali būti įvesta jokia nauja tikėjimo tiesa“.

Atsakymas. Tamstos tvirtinimas yra visai teisingas; katalikų Bažnyčia moko, kad Apreiškimas, kuris su-

dar katalikų tikėjimo objektą, yra baigtas su apaštalais. Visas katalikų tikėjimo tiesas Bažnyčia gavo apaštalu laikais. Todėl jos pareiga saugoti šią turtą ir jį teikti tikintiesiems. Anaiptol, ji neturi pareigos didinti tikėjimo turtą. Pats Dievas neduoda jokių naujų katalikų tikėjimo tiesų apreiškimų; jeigu jis kai kada ir apreiškia ką nors privatiems asmenims, tai tas dar nėra visuotinio katalikų tikėjimo objektas.

Argi, pav., mokslas apie Nekaltą Marijos Prasidėjimą ir popiežiaus neklaidingumą yra visai naujos tikėjimo dogmos ir naujesnių laikų? Ne. Abi šitos tiesos priklauso pirminiam tikėjimui. Naujas tėra tik iškilmingas Bažnyčios paskelbimas, kad šitos tiesos yra tikrai Dievo apreiškotos tikėjimo tiesos.

Kodėl tik dabar prie tokio iškilmingo skelbimo teprieta, pasako mums vienas žymus teologas: „Dideliame skaičiuje apreiškųjų tiesų yra tokių, kurios kiekvienu laiku visai Bažnyčiai yra svarbios, tai yra pagrindinės tiesos, kurias kiekvienas krikščionis turi žinoti, pav., kas yra apaštalu tikėjimo išpažinime (Tikiu į Dievą Tėvą). Kitos tiesos, sulig laiko reikalavimais, tik vėliau ar anksčiau iškyla. Bet reikalavimai keičiasi ir gali taip atsitikti, kad toks mokslas, kuris ilgą laiką viešai nesirodė ir buvo lyg užmirštas, staiga ar pamažu vėl pasidaro įdomus ir svarbus gyvenamuoju momentu“. Taip rašo Christian Pesch S. J. savo veikale „Glaube, Dogmen und geschichtliche Tatsachen“, Freiburg, 1907, p. 187.

2. Mūsų laikais labai madoje yra „evoliucija“ (išsirutuliojimas). Tačiau neužmirškime, kad katalikų dogmos nesirutuloja ta prasme, kurios norėtų modernieji laikai. Yra neesminių katalikų tiesų išsirutuliojimas, tai reiškia tik, kad jos ilgai neišimamos geriau suprasti, aiškiau išreikšti, giliau ir plačiau pradeda veikti gyvenime, tik jau sau pačioms neprieštarauja, nesimaino.

Katalikų Bažnyčios tikėjimas nėra sustingęs nei suakmenėjęs, kaip graikų-rusų bažnyčioje, ir čia mes sutinkame daug mažiau atskilimo pavyzdžių, kaip protestantų bažnyčioje, nes čia yra gyvas organizmas, kuris, nežiūrint savo evoliucijos, visomet palieka tas pats, kaip jaunas ir senas medis.

Kokia yra dogmų evoliucija, mums pasako taip pat jau minėtas katalikų tikėjimo mokytojas: „Ji nė kiek nepadidina ir nesumažina tikėjimo pagrindų; ji nepakelia filosofinių tezių ar hipotezių į apreiškųjų tiesų laipsnį; ji nėra atšaukimas ankstesnių definicijų ir jų minties pakeitimas; ji nėra joks naujas mokslas, bet tik aiškesnis išdėstymas ir išaiškinimas turimojo mokslo“. Ten pat, pusl. 194. Iš apreiškųjų dogmų Bažnyčia daro naujų išvadų ir atranda naujų sąryšių.

186. Syllabus.

„Pijaus XI išleistas Syllabus, kuris apima valstybę, auklėjimą ir kultūrą, pasmerkia kuone visa, kas kiekvienam žmogui, vertinančiam kultūrą, yra brangu“.

Atsakymas 1. Tad koks pagaliau yra Syllabus'o turinys? Jis skirstosi į 10 skyrių, nieko neprakeikia, tik pasmerkia 80 klaidų, štai jos:

1. Panteizmą, natūralizmą (žmogaus sau pačiam užtenkamumas be Dievo) ir visišką racionalizmą (kurs nepripažįsta jokio apreiškimo); 1—7;

2. Sušvelnintąjį racionalizmą, kuris tvirtina, kad mes galime visas krikščionių tikėjimo tiesas, taip pat ir paslaptis, pažinti ir suprasti vien tik savo protu; 8—14.

3. Indiferentizmą (abejingumą); 15—18.

4. Visuomenei žalingas socializmo, komunizmo, masonerijos ir kitas sistėmas.

5. Klaidas apie Bažnyčią ir jos teises; 19—38.

6. Įvairias visuomenines klaidas; 39—55.

7. Klaidas apie natūralę ir krikščioniškąją moralę; 56—64.

8. Klaidas apie krikščioniškąją moterystę; 65—74.

9. Klaidas apie pasaulinį popiežiaus viešpatavimą; 75—76.

10. Klaidas, susijusias su moderniuoju liberalizmu; 77—80.

Tie, kurie puola Syllabus'ą, turėtų jį bent perskaityti. Čia pasmerktos klaidos vargu ar gali būti brangiausios kultūros vertybės.

Bažnyčios priešai Kulturkampfo laikais, be abejo, siekė kai kurias tų pasmerktųjų klaidų įgyvendinti, pav., kurti nuo Romos nepareinančią bažnyčią (37) ir tautinius susirinkimus (36), atskirti visiškai Bažnyčią nuo valstybės (19, 20), teologijos mokymo tvarkymą pavesti valstybei (33), susiaurinti Bažnyčios įstatymdavystę (31) ir bausmes (24), pav., suspendavimo valdžią, vyskupu priklausomybę nuo Bažnyčios — gauti leidimą susirašinėjant su popiežiumi (28); visa, kas nėra dogmos, neturi jokios reikšmės (22), Bažnyčia neturinti mokyti, kad ji viena teturinti tikrąją religiją (21).

2. Kiek katalikus įpareigoja Syllabus'as, pasako profesorius Ehrhard'as: „Popiežiaus pasmerktas ydas reikia laikyti klaidingomis ta prasme, kokia pats popiežius suprato ir pasmerkė“ (Liberaler Katholizismus? S. 162).

Jis sutinka su Blötzer'iu S. J., kad „katalikui uždrausta laikytis pasmerktų klaidų ir kad tvirtinimai, tiesiai priešingieji toms klaidoms, tiesa, ne visais atvejais yra tikėjimo dogma, bet vis dėlto teisingi ir katalikiški“ (t. p., p. 258).

Tos pat pažiūros yra ir Heiner: „Kad Syllabus įpareigoja visus katalikus jo laikytis, yra neabejotina tiesa. Čia tik kyla klausimas, ar Syllabus yra „ex cathedra“ nutarimas, ar tik aukšto autoriteto paskelbtas įstatymas visam katalikiškam pasauliui? Į tai nėra galutinai atsakyta, ir teologų apie tai nuomonės yra ne vienokios, ir, kol Apaštališkasis Sostas tars savo autentišką žodį, kiekvienam katalikui paliekama laisvė laikytis vienos ar antros nuomonės. Be to, nereikia užmiršti, kad Syllabus'ą katalikai turi priimti ne vien laukuojai, bet ir vi-duojai“ (Der Syllabus, S. 20).

IV. Mokymas ir šv. Raštas.

187. Protestantų savarankiškumas ir katalikų nesubrendimas.

„Protestantas yra laisvas tikėjimo dalykuose — nesuvaržytas jokios iš šalies primestos inokomos valdžios; katalikas čia nėra laisvas. Protestantas yra savarankiškas vyras, kuris laisvai tyrinėja tiesą, o katalikas — nepilnametis vaikas, kuris pats negali mąstyti“.

Atsakymas. 1. Jau seniai, prieš protestantizmui gimsiant ir subręsiant, buvo didelių katalikų vyrų ir giliai mąstančių mokslininkų, kurie savo protavimo vaisius paliko storose bibliotekų knygose.

Mes ir šiandien esame įpratę mąstyti, savo tikėjimą protingai grįsti ir kurti mokslinę apologetiką; tuo tarpu protestantizmas religiją išstūmė iš proto srities ir ištrėmė į vienu jausmų sritį.

2. Katalikams nėra užginta mąstyti. Mes, katalikai, pv., mąstome, kad žmogus tikėjimo dalykuose nėra laisvas, bet pareina nuo Kristaus nustatytos tvarkos. Kristus įsteigė mokomą įstaigą Bažnyčią ir prižadėjo ją apsaugoti nuo klaidos. Todėl žmogus nėra laisvas nuo jos sprendimų.

Toks mąstymas nėra nepilnamečio vaiko, bet subrendusio vyro.

3. Laisvė yra gražus dalykas, ypač laisvė nuo klaidos, bet pasilaisvinti nuo Dievo įkurtos neklaidingo mokymo valdžios yra neprotinga, nes laisvas tyrinėjimas toje srityje veda į bekraščius klaidų laukus.

Nuolankus savarankiškumas yra girtinas, atvirkščiai — kiekvienas nepaklusnumas yra peiktinas.

Tad „savarankiškas vyras“ labai mažai tereiškia to akyse, kuris pasakė: „Jei jūs nepasidarysite, kaip kūdikiai, neįeisite į dangaus karalystę“ (Mat. 18, 3).

Katalikas talpina savyje vaiko ir vyro sąvokas: vaikas jis yra akivaizdus Dievo įsteigtos Bažnyčios neklaidingo mokymo autoriteto, tikėjimo vyras — protingame ištikinime ir darbe. Jis vyriškai ištikinęs, kad jo tikėjimas yra teisingas, ir kad Kristus per savo Bažnyčią jam vadovauja ir jį veda. Apšviestas katalikas, mokslininkas, tyrinėja be pavojaus ir baimės savo tikėjimo teisingumą. Jis nė kiek nepavydi ano „laisvo tyrinėjimo“ be plano ir vado, visų vėjų besigainiojančio, laisvo nuo Romos, kurio galutinis padarinys dažniausiai — šnypšt. Krikščionybės antgamtiskumas tokiam tyrinėtojiui nė iš tolo neprieinamas.

4. Bet kaip tada su moterimis ir vaikais, kurie negali savarankiškai tyrinėti? Ar daug rasime iš šimto tokių, kurie galėtų skaityti šv. Raštą pirmąkart ir spręsti visus klausimus, kuriuos iškelia liberalai profesorai? Ar atsiras iš šimto du? Likusieji 98 būtinai turės remtis tikėjimo dalykuose žmonišku autoritetu (tėvų, mokytojų, pamokslininkų, profesorių), ir koks jis bus (ortodoksiškas ar liberališkas), toks bus ir kiekvienas klausytojas. Štai „savarankiškas laisvas tyrinėjimas“!

Katalikas remiasi ne žmonišku, bet Kristaus įsteigtu dieviško mokymo autoritetu.

188. Vien šv. Raštas.

„Mes semiamės savo tikėjimą vien iš Šv. Rašto, kuris mums paduoda Dievo žodžius, ir nieko nenorime žinoti apie tradiciją (padavimus)“.

Atsakymas. Jei šv. Raštas būtų vienintelis tikėjimo šaltinis, tai Kristus būtų sakęs: „Eikite ir rašykite“. Jei Kristus būtų pasirinkęs šv. Raštą, kaip vienintelį tikėjimo šaltinį, tai, būdamas nuoseklus, būtų turėjęs apreikšti žmonėms spaudą, palikti mokyklinį švietimą ir mokėjimo skaityti dėsnius. Pirmiausiai Jis būtų turėjęs kiekvienai tautai parūpinti patikimą šv. Rašto vertėją, kuris, kaip Liuteris, nepadarytų per 3000 didesnių ar ma-

žesnių vertimo klaidų. Pagaliau, Jis būtų turėjęs įkurti piniginę kasą padengti tiems nuostoliams, kurie būtų susidarę, veltui bedalinant neturtingiesiems šv. Rašto knygas.

Senovėje ir viduramžiais labai brangiai kaštavo žmogaus ranka su didžiausiu vargu nurašytos knygos, ir, jeigu Liuteris būtų gyvenęs porą šimtmečių anksčiau, gal būtų, nebūtų prasimanęs, jog kiekvienas turįs skaityti šv. Raštą ir ten ieškoti tikėjimo, nes anais laikais maža tebuvo knygų ir retas kuris temokėjo skaityti. Tas buvo negalima taip pat ir Kristaus laikais. Kristus nestatė savo Bažnyčios ant negalimumų.

2. Apaštalai savo svarbiausiu uždaviniu laikė ne raštu surašyti Evangeliją, bet žodžiu ją skelbti. Ką jie rašė, rašė atsitiktinai, ir taip buvo iki galo I šimtmečio, kai jau buvo visas Šv. Raštas surašytas, o dar vėliau išplatintas. Todėl pirmieji krikščionys krikščionybės pavyzdžiu sėmės savo tikėjimą ne iš šv. Rašto, bet iš lūpinės apaštalų ir jų įpėdinių tradicijos, arba iš mokinančios Bažnyčios.

Net Hase sutinka, kad „Bažnyčia buvo įkurta ne per raštą, bet per gyvą žodį“ (Polemik. S. 61). Atsitiktini apaštalų raštai anaip tol nesudaro jų pilno mokslo ir pamokslų tūrio.

Labai teisingai pasakė Lessingas: „Mes negalime įrodyti, kad apaštalai ir evangelistai savo raštus tam palikę, kad galima būtų iš jų pasisemti Kristaus religijos turinį ir įrodyti jo tikėtinumą“ (Theol. Streitschriften, Nötige Antwort auf eine sehr unnötige Frage, § 13).

Ne vien Kristaus istorija jau buvo žinoma prieš ją paskelbsiant evangelistams, bet taip pat ir visa Kristaus religija jau buvo gyvenime, prieš ją surašysiant. „Tėve mūsų“ jau buvo kalbamas anksčiau, negu pas Matą buvo galima skaityti, nes Jėzus pats tos maldos išmokė savo mokinius.

Krikšto formula buvo vartojama pirmiau, negu tas pats Matas užrašė, nes Kristus pats jos išmokė apaštalus. Jei Kristus anuos dalykus panoro žodžiu skelbti, tai kodėl ne visą likusįjį mokslą, kurį apaštalai turėjo mokyti ir pasaulis tikėti? Pagaliau, Kristus raštu nieko ir neskelbė.

3. Protas draudžia priimti šv. Raštą vieninteliu tikėjimo šaltiniu. Protas reikalauja, kad mes prieš priimdami raštų rinkinį, kurį vadina Šv. Raštu, kaip Dievo žo-

dį, turime būti ištikimę, jog šitie visi įvairūs raštai yra šv. Dvasios įkvėpti, ko negalime sužinoti vien iš šv. Rašto, nes jame niekur nėra pasakyta, kiek yra šv. Rašto knygų, kurios jam priklauso ir kurios yra šv. Dvasios įkvėptos. Šitą pasako mums tik katalikų Bažnyčia.

Liuteris išmetė iš šv. Rašto taip vad. deuterokanoniškas knygas ir Jokūbo laiškus, Beyschlag'as — pastoralius laiškus, Harnack'as — šv. Jono Evangeliją, Pfleiderer'is, apskritai, nepripažino Evangelijų, kaip I-jo šimtmečio raštų; anot Weizsäcker'io, trys synoptinės evangelijos, t. y. Mato, Morkaus ir Luko, yra vėlesnės, negu apaštalu laikų ir t.t.

Beyschlag'as (Leben Jesu, 3 Aufl., I. S. 74) kalba apie „mišinį nuomonių ir spėliojimų, kuris, lyg koks senovės miškų vijoklis, apnarpliojo per 100 metų mūsų Evangelijas ir kurs kasmet auga“.

Kas turi visa tai išspręsti? Arba, geriau sakant, kas gali čia spręsti? Aišku, tik gyvas mokomas autoritetas, kurį turėjo palikti Kristus, pramatydamas šitą netvarką; ir Jis iš tikro paliko, įkurdamas mokinančią Bažnyčią. Iš jos protestantų tikintieji gavo šv. Raštą. Katalikų Bažnyčiai dėka, kad protestantai žino, kuriose knygose yra Dievo žodis.

„Jei aš neturėčiau Bažnyčios“, sako šv. Augustinas, „netikėčiau Evangelijų“.

4. Protestantai praktikoje neapsieina be Rymo Kat. Bažnyčios tradicijos (padavimų). Kodėl protestantai švenčia sekmadienį? — Dėl tradicijos. Šv. Rašte nieko nėra parašyta apie sekmadienio pareigas, priešingai, ten pasakyta: „atsimink subatą švęsti.“ Bažnyčios valdžia įsivedė subatos sekmadienį.

Kodėl jie krikštija vaikus? Pirma juk reikia išmokyti, paskui krikštyti: „Eikite ir mokykite visas tautas krikštydami juos“. Bet tebežindinčiųjų negalima išmokyti. „Kas tikės ir bus pakrikštytas, tas bus išganytas“. Žindintieji negali tikėti.

Bažnyčia žino iš padavimo, kad Kristus norėjo vaikų krikšto.

Kodėl protestantai nesilaiko kojų mazgojimo papročio? Juk šv. Rašte pasakyta: Aš jums daviau pavyzdį

(nuplaudamas kojas), kad jūs darytumėte, kaip aš jums padariau.

Jie nedaro to dėliai tradicijos, kuri nepripažįsta šituose žodžiuose įsakymo, kad reikią kitiems kojas mazgoti.

Kodėl jie vartoja priesaiką, nors šv. Rašte pasakyta. „Bet jūsų šneka tebūna; taip, taip; ne, ne; kas gi, virš to; tai eina iš pikta“ (Mat. 5, 37).

Nes tradicija, mokančioji Bažnyčia, žino, kad Kristus šitais žodžiais neįsakė, bet tik patarė nevartoti be reikalo priesaikos.

Jeigu protestantai nori būti nuoseklūs ir nori apsaugoti šv. Raštą, turi pripažinti katalikų Bažnyčios mokomąją valdžią, kuri tik viena davė jiems šv. Raštą ir tikrąjį Jo supratimą.

Tradicija yra apatinis, o šv. Raštas viršutinis aukštas, kuris ant apatiniojo yra pastatytas. Katalikai turi abu aukštu ir gyvena be jokių pavojų; o protestantai apsigyveno tik viršutiniame aukšte, atsižadėdami visai apatiniojo.

189. Katalikų Bažnyčia aukštesnė už šv. Raštą.

„Katalikų Bažnyčia, savindamasi teisę autentiškai aiškinti šv. Raštą, savo mokslą laiko aukštesniu už šv. Raštą, kurs yra Dievo Žodis“.

Atsakymas. 1. Teismo istaigos, kurios autentiškai aiškina valstybės įstatymus, dėl to nėra aukštesnės už pačius įstatymus. Juo labiau Bažnyčia nėra aukštesnė už šv. Raštą, kai ji, Kristui liepiant, aiškina šv. Rašto prasmę. Kristus įsakė Bažnyčiai mokyti visas tautas išganymo tiesų ir apie tikrąją šv. Rašto prasmę.

2. Ne Bažnyčia aukštinasi prieš šv. Raštą, bet Liuteris ir kiti jo sekėjai, kurie, neturėdami iš Dievo įsakymo ir įgaliojimo, aiškina šv. Raštą pagal savo nuožiūrą. Šv. Dvasia pažadėta ne atskiriems žmonėms, bet mokinančiai Bažnyčiai, nes tik apaštalams Kristus prižadėjo, kad šv. Dvasia išmokys juos visų tiesų ir primins visa tai, ką Jis jiems kalbėjo (Jon. 14, 26 ir 16, 13).

O Liuteris sako: „Tas (būtent, įterptasis žodelis „vien tik“, kur kalbama apie tikėjamą laišką į romiečius) turi pasilikti mano (!)

naujame testamente, ir, kadangi visi popiežiai — asilai, paklydėliai ir kvaili yra, tai jie negali man jo išbraukti... sic volo, sic iubeo, stat pro ratione voluntas (Taip aš noriu, taip ir turi būti)". (Luther an Link 1530).

Greitai po to Liuteris gavo griaužtis, nes kiti taip pat laisvai pradėjo elgtis, kaip ir jis: „Jie savo svajones padarė šv. Raštu“ (Sermon vom Sakr. wider die Schwarmgeister).

3. Liuteris atmetė tradiciją, laikydamas ją žmonių mokslu ir išradimu: jis pripažįsta tik Dievo žodį, „gryną Evangeliją“.

Bet šv. Raštas nėra jau toks aiškus, kad visi jį vienodai suprastų ir aiškintų.

„Ką pastatė Liuteris aiškinimo taisykle vietoj tradicijos? — gi nieko: raštas pats save aiškina; bet iš tikrųjų, kai jis pats save negali išaiškinti, tada Liuteris kuria savo dogmatiką, kuri galutinai i Kristų vedanti. Statydamas vietoj Bažnyčios dogmatikos savąją, Liuteris pasiliko viduramžių plotmėje“ (W. Köhler, in der Theol. Literaturzeitg., 1902, S., 576). Tai tau ir naujintojas!

190. Iš po suolo ištrauktas.

„Liuteris iš naujo ištraukė šv. Raštą iš po suolo; popiežių laikais šv. Raštas buvo nežinomas“.

Atsakymas. Iš kur gi iLiuteris gavo šv. Raštą, jei popiežių laikais jis buvo nežinomas? Seniai prieš Liuterį Vokietijoje buvo 14 viso šv. Rašto ir daug atskirų dalių vertimų.

Dar prieš spaudos atradimą šv. Raštas buvo žinomas ne vien inteligentams, bet ir liaudžiai. Apie tai kalba šv. Tomas Kempietis (miręs 1471 m.): „Jeigu kas nors atmintinai visą Bibiliją žinotų“. (I, 1, 2). Šv. Bernardas († 1153) beveik visuomet kalba šv. Rašto žodžiais, ir visi, kurie skaitė jo raštus, pastebėjo, kad jis remiasi šv. Raštu; ši didelį šv. Rašto pamilimą jis igijo daugiausia iš savo motinos, kuri mokėjo atmintinai visą N. Testamentą ir dalį S. Testamento. Apie liaudies šv. Rašto žinojimą viduramžiais kalba taip pat anų laikų pamokslai, skulptūra, tapyba ir poezija.

Visuotinis religingumas vidurmažiais augo grynai šv. Rašto įtakoje. Anais laikais, kai dar nebuvo knygų, o rankraščiai šimtais markių buvo kainojami, vargu ar ir

Liuteris dideliu stropumu būtų platinęs liaudyje šv. Raštą; bet anie krikščionys, klausydami pamokslų ir gerai auklėjami namuose, daugiau žinojo apie šv. Raštą, negu šių dienų didelė dalis nekatalikų, kurie, užmiršę svarbiausias tikėjimo tiesas, kurių buvo išmokę iš katekizmo, ir neklausydami pamokslų, liko neišmanėliai šv. Rašto dalykuose. Tik atsiminkime, kiek daug priviso netikėlių protestantiškuose kraštuose.

191. Katalikai niekina šv. Raštą.

„Katalikų Bažnyčia per mažai gerbia šv. Raštą: draudžia jį skaityti ir pyksta, kai jį platina protestantų biblijos draugijos (Bibelgesellschaften)“.

Atsakymas. Katalikų Bažnyčia labai brangina šv. Raštą, ragina savo vaikus stropiai jį skaityti, tik draudžia jį blogai naudoti.

1. „Evangelija katalikų Bažnyčiai“, sako apostatas Bourrier, „yra dieviška knyga, prieš kurią klaupiasi ant kelių ir smilko smilkalus (iškilmingose mišiose)“. Savo rašte toliau sako: „bet Bažnyčia draudžia šv. Raštą paliesti ir ypač jį atskleisti“, taip galėjo pasakyti tik atpuolėlis kunigas, kuris pirmiau kiekvieną sekmadienį prie altoriaus Evangeliją giedojo, iš sakyklos ją skaitė ir aiškino, kuris, jau klieriku būdamas, rimtai studijavo šv. Raštą, mokė vaikus šventos istorijos, kuris kasdien bent po valandą, melddamasis iš brevijoriaus, maitinosi šv. Rašto išmintimi — tokiam vyrui anoks pasakymas yra tiesiog akiplėšiškumas, kurs pasitiki protestantų nežinojimu; ir mes nenoromis turime manyti, kad jis sąmoningai meluoja.

2. Gerbdama šv. Raštą ir bijodama, kad jo minčių kas neiškraipytų, katalikų Bažnyčia išleido tam tikrus įstatymus apie šv. Rašto leidimą (spaudimą) ir jo vartojimą. Visi šv. Rašto leidiniai turi būti prieš išleidimą Bažnyčios patvirtinti. Šv. Rašto vertimai į gimtąją kalbą taip pat turi būti popiežiaus arba vyskupo patvirtinti, ir reikia, kad būtų paaiškinančios pastabos, imtos iš Bažnyčios tėvų ir mokytų katalikų veikalu (Bažnyčios įstat. knyga, 1385, 1391). Nekatalikiški leidimai ir ver-

Apsigynimo ginklas, 18.

timai — originalo ir senųjų katalikiškų vertimų leidimai, kurie ne katalikų yra atspausdinti, lygiai taip pat vertimai į bet kurią kalbą, kurie ne katalikų paruošti ir išleisti, — yra draudžiami. Bažnyčia čia daro išimtį tiems, kurie studijuoja teologiją ar šv. Raštą: jie gali ir aukščiau minėtais nekatalikiškais leidimais ir vertimais naudotis; jeigu šie yra tikri ir ištisi ir nei įvaduose nei komentoriuose (pastabose) nekovoja su katalikų tikėjimo mokslu. Tomis pačiomis sąlygomis jie gali naudotis ir katalikiškais vertimais į gimtąją kalbą, kurie neturi popiežiaus ar vyskupo aprobatos arba išspausdinti be paaiškinimų (komentorių). (Bažnyčios įstat. knyga. 1400).

Kad ne visiems tinka kai kurios šv. Rašto dalys, ypač S. Testamento, ir kad ypač nesubrendusiems jaunuoliams jų negalima duoti, — tai pripažįsta ne vien katalikai, bet ir rimtesni protestantai.

3. Kiek aukštai katalikų Bažnyčia vertina šv. Raštą, parodo Leono XIII enciklika apie šv. Raštą. Anglijos protestantas Ignacas iš Llanthony abatijos rašo apie išpūdį, kurį padarė toji enciklika, beskaitant ją „Catholic Times'o“ laikrašty:

„Leiskite Tamstos man, ne Rymo katalikui, pasisakyti, su koku giliu džiaugsmu, su kokia paguoda ir koku dėkingumu aš perskaičiau jūsų laikraščio skiltyse šia popiežiaus encikliką. Šis didžiulis, pastovus, drąsus ir dieviškas išpažinimas tikėjimo šv. Raštu šviečia prieš visą pasaulio mokslą ir netikėjimą. 19 amž. pabaigoj vėl atnaujinta liko ši tvirta tiesa, kad šv. Raštas yra neklaidingas, nes jis, būdamas šv. Dvasios įkvėptas ir turėdamas patį Dievą autorium, tuo pačiu yra tikėtinas ir turi sukelti visame krikščioniškame pasaulyje nusistebėjimą ir dėkingumą (popiežiui už tokį garbingą darbą)“.

Pastebėta, kad daugumas Vokietijos protestantų mažiau vertina šv. Raštą, Dievo įkvėptąjį žodį, kaip Anglijos protestantai.

Katalikų Bažnyčia yra didžiausia šv. Rašto brangintoja. Kardinolas Sarto, kuris vėliau kaip Pijus X užėmė popiežių sostą, labai palaikė įkurtąją Prancūzijoje ir Italijoje N. Testamentui platinti draugiją, kuri Vatikano spaustuvėje išspaudė šimtus tūkstančių pigių itališkų egzempliorių ir tiek pat jų išplatino.

V. Išganymas ir nuteisinimas

192. Nėra prigimtos nuodėmės.

„Žmogus iš prigimties yra geras; jis neturi jokios paveldimos nuodėmės ir nereikalingas jokio atpirkimo; jį gadina tik auklėjimas ir blogos gyvenimo sąlygos. Jo išganymas — grįžti į gamtą (Russo) ir išvystyti prigimtus gabumus, kurie iš esmės geri“.

Atsakymas. 1. Tiesa, žmogus nėra dėliai prigimtos nuodėmės toks blogas, kad jis, kaip sako Liuteris, nieko gero negalėtų padaryti.

Tiesa, nekrikščioniškas ir blogas auklėjimas ir tėvų ydos dažnai yra vaikams antra prigimta nuodėmė.

Bet laikai, kuriais laukta, kad pati viena žmogaus prigimtis, apsaugota nuo visokių įtakų, išaugins tobulą žmogų, jau praėjo, ir tie, kurie kūrė tokią pasauliožiūrą, šiandien nusivylę pamatė savo klaidą.

Prancūzų revoliucija su visomis savo baisybėmis, pagal Russo, yra žmoniška, nors ji nesukūrė gyvenimo rojaus; šimtas metų vėliau buvo garbinami „klajūnai šviesplaukiai žmonės — gyvuliai“ ir skelbiama antžmogio dorovė. Jeigu Apreiškimas mūs nebūtų pamokęs apie prigimtąją nuodėmę, tai vien tik dėl to turėtume ją išrasti, kad suprastume žmonijos gyvenimo eigą.

2. Katalikų Bažnyčia laiko vidurį tarp natūralistinio Russo optimizmo ir pesimistinio Schopenhauer'io ir Nitčės pansatanizmo.

Visai natūralu, kai žmogų, kaip kūniškai-dvasišką būtybę, veikia kūninės ir dvasinės gerybės, dėl kurių pirmenybės jam tenka kovoti. Kai žmogus buvo rojuje, jis neturėjo netvarkingo linkimo prie kūninių gerybių, nes jį tuomet buvo suvaldęs ypatingas Dievo surėdymas, bet

per pirmąją tėvų nuodėmę, kuri perėjo ant visų ainių, buvo atimta toji Dievo malonė, ir dabar jau iš jaunystės žmogus yra linkęs į blogą (1 Moz. 8, 21), t. y., kad nuo to laiko žmogus įgijo netvarkingą linkimą prie kūninių gerybių, kuris kartais net jo protą aptemdo.

3. Kristus savo kryžiaus mirtimi grąžino mums pirmųjų tėvų prarastąją malonę ir per krikšto sakramentą vėl mus daro Dievo vaikais; bet, nors krikštas panaikina prigimtąją nuodėmę, tačiau jis dar palieka pikta geismą, linkimą į pikta (fomes peccati), kad mes jį su Kristaus malonės pagalba nugaltume ir užsitarnautume dangaus karalystę. Be šitos kovos nėra tikros ir pastovios dorovės.

193. Prigimtoji nuodėmė — neteisybė.

„Kuo gi kalti ainiai, kad pirmieji tėvai nusidėjo? Prigimtoji nuodėmė yra didelė neteisybė“.

Atsakymas. Čia yra nelaimė, bet ne neteisybė; nes Dievas nebuvo mums skolingas rojaus ir savo malonių. Tai buvo tik laisva dovana, kurią Jis galėjo amžinai palikti pirmiesiems tėvams arba ją atimti, atsižiūrėdamas į tai, ar pirmieji tėvai patvers savo ištikimybėje, panašiai, kaip kunigaikštis, pakeldamas kokią šeimą į bajorų luomą, remiasi jos tėvų ištikimybė. Jei jie ištikimybę sulaužys, tai kunigaikštis nepadarys jokios neteisybės, jei jis titulą ir dovanotąsias gerybes atims ir šeimą vėl pastatys į pirmąją būklę ir neturtą. Juo labiau Dievas nepadarė jokios neteisybės Adomo šeimai, kai Jis, dėliai pirmojo tėvo neištikimybės, atėmė jai dieviškąją sūnystę, rojų ir visas neužtarnautas pirminės padėties malones. Bet Dievas paliko žmogui visas tas gerybes, be kurių jis negalėtų pasiekti savo prigimtojo galutinio tikslo. Anot žymių teologų, vaikai, mirę be krikšto gimtoje nuodėmėje, gauna tokią pat laimę, kuri atitinka žmogaus prigimtį ir kurios būtų susilaukę dorybingai gyvenę suaugusieji, jeigu Dievas nebūtų grąžinęs žmonėms antgamtiškų malonių.

194. Atlyginimas už kitus yra nedorovingas.

„Kristaus atpirkimo esmė glūdi Jo atlyginime už žmonių nuodėmes; bet toks už kitą atlyginimas yra neteisingas ir nedorovingas, nes kaltasis privalo pats atgailoti; dovanoti jam kaltę ir nuimti bausmes — reiškia jį prie pikto raginti“.

Atsakymas. Bet be atgailos juk nenyksta asmeniška kaltė, be nusikaltusiojo atsikėlimo iš nuodėmės. Čia negali niekas jį pavaduoti.

Bet kokia atgaila ir atsilyginimas menkutės būtybės žmogaus gali išdildyti sunkią nuodėmę? Begalinės Būtybės įžeidimas užtraukia begalinę kaltę. Norėdami už tokią nuodėmę pilnai atsiteisti, turėtume padaryti begalinės vertės atsilyginimą. Šitokią atsilyginimą atlikti pasiėmė už mus pats Dievažmogis Kristus, ir dėl Jo nuopelnų Dievas pasirengęs mums nuodėmes atleisti. Bet, kad galėtume dalyvauti šitame Kristaus už mus atsilyginime, turime gailėtis už savo nuodėmes ir vykdyti Kristaus dorovinius reikalavimus.

Nė kiek nepriešinga, jei nepilnamečiai vaikai be dorovinio bendradarbiavimo yra nuteisinami, nes jų kaltė nėra asmeninė, tik paveldėta iš jų gimdytojų.

195. Mokslas apie „sola fides“.

„Vien tikėjimas mus nuteisina; gerį darbą čia nereikalingi“.

Atsakymas. Paprastąją prasmę tikėjimas yra pripažinimas visų tų tiesų, kurias Dievas apreiškė ir per savo Bažnyčią įsakė tikėti; tikėti, ką Dievas apreiškė, yra būtinai reikalinga mūsų nuteisinimui ir išganymui; „Kas netikės, bus pasmerktas“ (Mk. 16, 16). „Be tikėjimo negalima patikti Dievui“ (Žyd. 11, 6). Tikėjimas yra pradžia žmogaus išganymo, pamatas ir šaknis visokio nuteisinimo.

Bet vieno tikėjimo neužtenka gauti nuteisinimui ir išganymui. Jeigu nusidėjėlis nedarys atgailos, nesitikės atleidimo ir nesinaudos Kristaus paliktomis malonėmis priemonėmis, jis nebus nuteisintas: „Darykite atgailą, nes dangaus karalystė arti“ (Mat. 4, 17) ir, „jei nedarysite

atgailos, visi taip pat pražūsite“ (Lk. 13, 3), sako Kristus: „Jūs matote, kad žmogus nuteisinamas darbas ir ne vien tikėjimu“, šaukia šv. Jokubas (2, 24). Teisusis nebus išganytas, jei jis nedarys gerų darbų. Talentas, kurį jis užkasa, bus atimtas. Paskutiniojo teismo dienoje Kristus teis sulig tuo, ką gera būsime padarę: „Aš buvau išalkęs, ir jūs mane pavalgydinote“ (Mat. 25, 35). Ir „ne kiekvienas, kurs man sako: Viešpatie, Viešpatie! įeis į dangaus karalystę, bet kas daro valią mano Tėvo, esančio danguje, tas įeis į dangaus karalystę“ (Mat. 7, 21). „Nes, kaip kūnas be dvasios, taip ir tikėjimas be darbų yra miręs“ (Jok. 2, 26). Nors Liuteris ir pavadino Jokūbo laišką šiaudiniu laišku, tačiau tai dar nepakeičia pačio fakto, kad šis laiškas yra toks pat Dievo žodis, kaip ir visos kitos šv. Rašto dalys, „Jėzuje Kristuje nieko nereikia nei apipiaustymas, nei neapipiaustymas, bet tikėjimas, kurs veikia meile“ (Gal. 5, 6).

Šv. Povilas, rašydamas laiške (3, 28) romiečiams, jog „Mes esame tos nuomonės, kad žmogus nuteisinamas tikėjimu be įstatymo darbų“, kalba čia apie įstatymą, kurį davė Mozė; o šis negali nuteisinti. Taigi, apaštalas mini čia tokį tikėjimą, kuris, kaip iš kitų laiško vietų aiškėja, turi būti surištas su kitais gerais veiksmais.

2. Kad ir tvirčiausio tikėjimo neužtenka nuteisinimui, aiškiai mums sako apaštalas Povilas: „Jei turėčiau visą tikėjimą, taip, kad galėčiau perkelti kalnus, neturėčiau gi meilės, aš esu niekas“ (1. Kor. 13, 2).

3. Juo labiau neužtenka tikėjimo, koki suprantą Liuteris; jis sako, jei žmogus yra giliai įsitikinęs, jog jis būsiąs išganytas, jog Kristaus nuopelną jam esą duoti ir jog jie uždengią jo nuodėmes, — tai jis būsiąs tikrai nuteisintas. Bet šv. Raštas niekur nekalba apie tos rūšies išganyto tikrumą ir nuodėmių paslėpimą, nors ir kažkaip mes tikėtumės atleidimo ir nuodėmių sunaikinimo. Šv. Rašte neparašyta, kad tokio tikėjimo į išganyimą užtektų nuteisinimui ir amžinybei.

196. Katalikų ir protestantų išganymo tikrumas.

„Katalikų Bažnyčia neįstengia žmogui užtikrinti, jog jis bus išganytas; tuo tarpu evangeliškoji bažnyčia, remdamasi tikėjimu, absoliučiai kiekvienam užtikrina, jog jis bus išganytas. Išganymą užtikrina ne geri darbai, bet pasitikėjimas Kristumi, nuoširdus žmogaus atsidavimas Dievui Kristuje, ką kiekvienas evangelikas gali ir privalo pergyventi. Taigi, tuo atžvilgiu mes, evangelikai, nepalyginamai esame laimingesni už dievotus katalikus“ (Sulig Tschackert, Pcl. § 34).

Atsakymas. Bet kaip suderinti protestantų mokslą su apaštalo Pavilo perspėjimu: „Vykindite savo išganymą su baime ir drebėjimu“ (Pil. 2, 12) ir šv. Petro žodžiais: „Todėl, broliai, labiau stenkitės gerais darbais padaryti savo pašaukimą ir išrinkimą tikrą“ (2 Petr. 1, 10)? Šv. Povilas sako: „Nors aš nieko neprisijaučiu, tačiau ne dėl to esu nuteisintas. Mano teisėjas yra Viešpats“ (1 Kor. 4, 4). „Kas tariasi stovįs, teveizdi, kad nepultų“ (1 Kor. 10, 12).

Nepalyginamai geresnis yra už per drąsųjį pasitikėjimą nuolankusis pasitikėjimas, apie kurį aiškiai kalba šv. Raštas. Šitas nuolankusis pasitikėjimas leidžia žmogui stebėti savo silpnybes, jausti Apveizdos reikalingumą savo pasielgimuose ir reikalą dar labiau šauktis Dievo gailestingumo.

Neteisu mums katalikams prikišti trūkumą pasitikėjimo Kristumi už tai, kad mes nenorime Juo neprotingai be saiko pasitikėti. „Jeigu protestantai giliau panagrinėtų savo išganymo tikrybę,“ savo Mausbach, „tai jie pamatytų, jog čia nėra nieko daugiau, kaip paprastas pasitikėjimas, mūsiškai supраста viltis“. (Die Kath. Moral., S. 13).

2. Kaip gali jaustis rimtai galvojęs protestantas po to, kai jis sekmadienį bažnyčioje pergyvena galingą išganymo tikrumo pajautimą, o pirmadienį vėl sunkiai nusideda? Patyrimas rodo, kad tokių, nežiūrint jų tvirto įsitikinimo, kad būsią išganyti, daug pasitaiko. Ar toks gali sakyti, kad išganymo tikrumas suderinamas su nuodėme, o gal net moterystės laužymu? Ar tai užtikrina išganymą ir duoda tikrą širdies ramybę? Šv. Raštas sako, kad niekas suteptas neįeis į dangaus karalystę: nei svetimoteriaująs, nei vagis ir t.t.

Katalikų Bažnyčios mokslas nepakenčia tokių priešingybių, o dar labiau jis negali piršti savo nuodėmingiems vaikams klaidingo tikrumo ir sustingusio širdies ramumo. Jis reikalauja, kad nusidėjėlis, pav., svetinoterys, pasitaisyty, sutraukytų nuodėmingus santykius, vengtų nuodėmingų progų, sąžiningai išpažintų ir apgailėtų nuodėmes. Tada tik Bažnyčia prižada tikrą Kristaus ramybę, nes Kristus tik atgailaujančiam nusidėjėliui pasakė: „eik ramybėje“, ir įsteigė susitaikinimo sakramentą — Atgailos sakramentą.

3. Visai teisingai A. Möhler'is sako: „Pagal protestantų mokslą, visus jo išpažintojus jau šiame gyvenime reikėtų laikyti šventaisiais... Bet, lyg tyčiodamiesi iš to, jie visai nepripažįsta šventųjų“... (Symbolik, § 20).

197. Geri darbai nereikalingi ir negalimi.

„Anot Liuterio, krikščioniui nesvarbu, ar jis įstatymų laikosi, ar ne. Liuteris net sako, kad įstatymų laikytis, nekaltai gyventi ir t.t. nesą galima. Melanchtonas sako, kad „mūsų darbai, mūsų pastangos esą ne kas kita, kaip nuodėmė“ (Loc. theol., p. 158).

Atsakymas 1. Kristus moko: „Jeigu nori įeiti į gyvenimą, laikykis įsakymų“ (Mat. 19, 17).

2. Istorija rodo, prie ko priveda Liuterio mokslas. Liuteris dejuoja dėl dorovės sunykimo ir prisipažįsta, kad „anksčiau popiežių laikais visa buvo puiku ir dora“.

3. Pats protas kartą privertė Liuterį priešingai savo mokslui išsirtarti, kad tikėjimas ir darbai yra vienas ir tas pats „pyragėlis“ ir skiriasi tik savo pavadinimu; vadinasi, ir darbai nuteisina.

Kadangi be gerų darbų negalima gyventi, tai juos vis labiau ir labiau pabraukė, kaip būtina nuteisinimo vaisių. Vėliau, kai racionalizmas vis labiau ėmė briautis po tikėjimo pamatais, geri darbai, ypač artimo meilės darbai pasireiškė, kaip pamatas krikščionybės.

„Galima viešai išsirtarti“, sako Hase, „kad mūsų dienų protestantų teologai ir tie, kurie save grynais Liuterio sekėjais laiko, ėmė ieškoti išganomiausio tikėjimo jau meilės darbuose, lygiai pagal scholastikų supratimą „iides formata“, ir jį statyti prieš tariamąją katalikų dogmą — nuteisinimą per gerus darbus (be malonės)“ Hase, S. 262.

198. Gerų darbų šventumas ir saviteisumas.

„Katalikų Bažnyčia, reikalaudama iš tikinčiųjų gerų darbų ir nusiteisinimo per save pačius, daro juos išdėdžius prieš Dievą, o reformatų mokslas moko pasižeminimo“.

Atsakymas. Tikra tiesa, katalikų Bažnyčia reikalauja gerų darbų; ji nori, kad mes ne tik iš viršaus per Kristaus kančios nuopelnus ir Jo nuteisinimą pasirodytume teisūs, tuo tarpu, kai mūsų vidus bus nuodėmingas, bet ir iš vidaus pasidarytume skaitūs. Tik iš pašventinto vidaus turi eiti geri darbai. Šis katalikų Bažnyčios mokslas apie vidaus malonę stovi taip toli nuo grynai paviršutiniško reformatų nuteisinimo, kaip dangus nuo žemės.

Katalikų Bažnyčia sako, kad mes patys, vien savo natūralėmis (prigimtomis) jėgomis negalime išsigelbėti, be Dievo malonės. Protestantų susirūpinimas mūsų pasižeminimu yra niekuo nepagrįstas ir pareina iš klaidingai suprasto katalikų mokslo apie gerus darbus; mes per juos vienus, be Dievo malonės, nesitikime išganyti. Todėl be reikalo mus, katalikus, įtarinėja esant farisiejus.

Pasakymas „Mes esame nenaudingi tarnai“, kurį protestantai mėgsta taikyti prieš mūsų gerų darbų mokslą, nežiūrint to, lieka visai teisingas, nes Dievas, apskritai, jokios naudos iš savo kūriniių negali turėti. Mes viską priskiriame Dievui, net gerų darbų galimumą. Tuo būdu mes nemažiname Išganytojo garbės, bet ją keliame pripažindami, kad mes be malonės nieko negalime sukurti, net vienos nuopelningos minties.

199. Ciesorius ir tarnaitė.

„Protestantai mano, kad Dievas nedaro jokio skirtumo dėl didesnių ir mažesnių nuopelnų, nes Jo akivaizdoj „ciesorius ir tarnaitė“, jei jie tiki, yra lygūs“.

Atsakymas. Ciesorius ir tarnaitė gali būti lygūs ne vien pas Dievą, bet ir pas mus; šalia ciesoriaus šv. Henricho stovi tarnaitė šv. Notburga, šalia karaliaus šv. Liudviko — artojas šv. Izidorius. Pats Kristus aiškiai sako, jog Dievas, danguje atlygindamas, darys skirtu-

mā sulig tuo, kiek žemėj būdamas nusipelnei: „Tuo pačiu saiku, kokiū seikėsite, bus jums atseikėta“ (Luk. 6, 38). Kad Kristus čia tikrai kalba apie atlyginimą danguje, mes matome iš tolimesnių Jo pasakymų: kas pelnė 5 talentus, bus penkių miestų viršininkas; ir kas pelnė du talentus, bus dviejų miestų viršininkas (Mat. 25, 20 ir Luk. 19, 17).

Liuteris sako: „Jau tokia žmogaus prigimties ypatybė, kad jis nori prieš Dievą nusipelnyti, bet tai yra klaida ir nuodėmė“. Kristus visai ką kita sako: „Tavo Tėvas, kuris mato slaptoji, tau atsilygins“, ir tuos žodžius pakartoja tris kartus, įsakydamas melstis, pasninkauti ir duoti išmaldos (Mat. 6, 4, 6, 18).

Jis nori, kad mes džiaugtumės dangiškuoju užmokesniu: „Džiaugkitės ir linksminkitės, nes jūsų užmokesnis gausus danguje“ (Mat. 5, 12). Jis ragina mus daryti gerus darbus: „Dirbkite, kol dar diena“ ir „kraukite sau turtus danguje“ (Mat. 6, 20). Ką mums, katalikams, kartais protestantai su pašaipa prikaišioja, kad mes norį nusipirkti dangų už pinigus, t. y. geros intencijos išmaldomis, tą kaip tik įsako Išganytojas turtinam jaunuoliui: „Eik, parduok, ką turi ir duok beturčiams, ir turėsi turtą danguje“ (Mat. 19, 21). Savaimė suprantama, kad pinigais per save nieko negali; bet visa nusveria malonės padėtyj daromi geri darbai.

VI. Šventieji sakramentai.

200. Magiška priemonė.

„Mes nepripažįstame rymiškų burtų, sakramento malonės be dorovinių pastangų. Mes su stebukladarišku sakramentų supratimu atmetame kiekvieną burtininką pašventinamąją jėgą“ (Tschackert'as, Pol., p. 70 ir 76).

Atsakymas. 1. Mažasis Liuterio katekizmas burtams priskiria šias nuodėmes: būrimą, sapnų aiškinimą, kortų mėtymą, įkalbinėjimais gydymą žmonių ir gyvulių. Aš nežinau, kuris iš minėtų burtų galėtų pasitaikyti katalikų sakramentų tiekime.

Apskritai, žyniavimas pasireiškia tada, kai mes norime su piktojo pagalba padaryti pusiau stebuklingų dalykų. Argi galima tokių kvailybių prikišti katalikų Bažnyčiai?

Jeigu mes burtus ir magiją taip suprasime, jog velnio įtaka visai nustumsime ir patį įvykį pavadinsime „magišku“, prie kurio dėl įvairių priežasčių lauksime aukštesnių veikimų, pav., kad pašelis pats rašytų žodžius, kad kortų lapelis pats per save pasakytų ateitį, tai ir to sakramentuose niekur neužtiksimė. Regimieji ženklai (pav., vanduo ir žodžiai krikšto sakramente) veikia ne iš savės, bet per tuos ženklus, lyg per įrankius, veikia šv. Dvasia.

Panašus žyniavimas yra tada, kai mąstančio žmogaus rankoje rašo pašelis.

2. Kristus, kaip užtarnautų malonių Viešpats, be abejo, galėjo nurodyti žmonėms ir būdą, kaip jie turi pelnytis tų malonių. Kristus, sujungdamas vidaus malonės gavimą su išorės ženklais, pirmiausiai atsižvelgė

į dvasinę bei pojutinę žmogaus prigimtį, pav., įsteigimas regimosios Bažnyčios su regimąja kunigyste. Bet vien naudojimasis išviršiniais, pojūčiams prieinamais ženklais nieko žmogui nepadeda: čia reikia taip pat dorovės ir šventumo. Pats žmogus savo įgytomis dorybėmis turi pasidaryti tinkamas malonėms gauti. Mes, katalikai, nesakome, kad šitas mūsų pačių su malonės pagalba įgytas tinkamumas sakramentams priimti yra priežastis, kuri, priimant sakramentą, būtinai teikia ir su juo susijusią malonę. Jis yra tik būtina sąlyga malonei suteikti, o šitoji teikiama per sakramentus, kurie yra Kristaus nuopelnų vaisus.

3. Protestantų supratimu „sakramentų palaima“ (kaip jie tą malonę vadina), pareina vien nuo priėmėjo nusiteikimo, nuo jo tikėjimo. Taip sakydami, jie patys sau prieštarauja, kai susiduria su vaikų krikšto klausimu. Beveik visi protestantai, išskyrus tuos, kurie reikalauja antrojo krikšto, pripažįsta, kad vaikai per krikštą lieka nuteisinti. Vadinasi, jie gauna nuteisinimą ne per savo tikėjimą, kuris juose dar negalimas, ir juo mažiau per kitų tikėjimą, bet per sakramentalį veiksmą, kurį katalikų teologai vadina *ex opere operato* (sakramentų pačių per save veikimas).

Tschackert'as, gerai jausdamas, kad negalės moksliškai pagrįsti vaikų krikšto protestantų pasauliožiūroje, ir norėdamas išsigelbėti iš to keblumo, nueina taip toli, jog net drįsta tvirtinti, kad ir kūdikiui tikėjimas yra galimas. Tikėjimas, anot jo, esąs linkimas į Dievą; jis galimas ir neturint savišamonės (saviįautos). Toji pažiūra, atsiminus aną atkaklų pačių protestantų garbinimą „asmens dorovinio veikimo“ ir niekinimą katalikiškojo sakramentų mokslo, yra daugiau negu keista. Jeigu jau tokio „dorovės laipsnio ir veikimo“ užtenka, kokį gali atlikti vienos ar dviejų dienų kūdikis, tai nebetenka daugiau nieko dėl tokių nesąmonių kalbėti.

Tik katalikų mokslas yra nuoseklus. Todėl reikia protestantams arba išsižadėti krikšto — kaip skaudu, kad tai labai dažnai atsitinka — ir eiti į naują stabmeldybę, arba priimti katalikų mokslą.

201. Septyni ar du sakramentai?

„Mes, protestantai, žinome tik du sakramentus: krikštą ir eucharistiją (altoriaus sakramentą); kiti penki yra katalikų išrasti“.

Atsakymas. 1. Tik du, arba, tiksliau pasakius, „dviem daugiau ar mažiau“. Augsburgo konfesijos apologija prie šių dviejų aiškiai priskaito ir atgailos sakramentą; tuo būdu pasidaro jau trys; o kartais pripažįstama tik vienas arba net nė vieno sakramento. Liuteris sako: „Jei tu ir neini prie sakramento (eucharistijos), vis tiek gali būti išganytas per žodį (pamokslą) ir tikėjimą“; toliau rašo: „Kas nenori priimti krikšto, tesižini“.

Ir Hase mano, kad aukščiausias komunijos išdavys gali pavaduoti paprastas pamokslas.

202. Altoriaus sakramentas.

„Kaip Kristus gali būti kartu duonos ir vyno pavidale? Toks mokslas man yra per kietas“.

Atsakymas. Panašiai kalbėjo murmeldamį Kristaus mokiniai (Jon. 6, 60); bet Kristus išlaikė savo žodį ir reikalavo tikėti.

Juk nėra prieštaraivimas, kad mes, vargšai žmonės, ne visa suprantame savo silpnu protu, ką begalinis Dievas gali padaryti; bet manyti, kad mus išganytojas apgavo, būtų ne tik prieštaraivimas, bet ir nesamone. Todėl mes, katalikai, tikime į paslaptį, nė kiek neiškreipdami išganytojo žodžių. Mes nepadarome iš „yra“ (Tai yra mano kūnas...), jokio „bus“ ir taip pat jokio „reiškia“.

Švabijoj, Ottobeueren'o vienuolių bažnyčioje, kuri 1558 m. buvo pakonsekruta, ant tabernakulio yra toks vaizdas:

Kristus sėdi prie stalo su pakonsekruta Ostija rankose ir taria šiuos žodžius: Tai yra mano kūnas. Prie vieno stalo stovi juoduose daktaro rūbuose Liuteris; jis laiko rankose knygą, kur yra parašyta: Tai bus mano kūnas (būtent, priėmimo momente). Priešais, prie antro stalo šono, stovi Kalvinas, taip pat su atidaryta knyga, kurioj parašyta: Tai reiškia mano kūną. Apačioj vaizdo yra trumpas klausimas: Kieno tiesa? (Pastor in Janssens Gesch. des deutsch. Volkes, Bd. 6, S. 52, Anm. 1.).

Kieno nors „kūną valgyti“ (Jon. 6) negali būti suprasa alegoriškai; nes tai alegoriška prasme žydų kalboje reikštų: „Ką nors nepakeisti ir pasmerkti“; o apie tai šv. Jonas 6 nieko nekalba; todėl turi laikytis tiesioginės tikrosios prasmės.

2. Septyni katalikų Bažnyčios sakramentai yra Kristaus įsteigti apaštalų laikais. Suklasifikavimas ir nustatymas jų eilės įvyko vėliau, kad imta moksliškai grįsti Kristaus religiją.

Tą aiškiausiai įrodo schizmatiškoji Rytų Bažnyčia, kuri jau 9 šimtm., o iš dalies ir 5 šimtmetyje atsiskyrė nuo Romos Bažnyčios, tačiau pripažįsta septynis sakramentus. Būdama nesantaikoj su Roma, ji negalėjo, jeigu sakramentai būtų vėliau išrasti, jų priimti, kaipo „rymiško išradimo“.

Visos protestantų pastangos susiartinti su Rytų Bažnyčia sudužo į mokslą apie „septynis sakramentus, kuriuos ji gavo iš Kristaus ir apaštalų“. Tą mes matome iš daugelio 16 ir 17 šimtmečių synodų ir pagaliau iš Bonnos konferencijos (1874), kur senkatalikiai, protestantai ir anglikonai dėjo tiek daug bergždžių pastangų, kad susivienytų su Graikų Bažnyčia. Rusų patriarchas Janiševas pasakė: „Mokslas apie septynis sakramentus glūdi seniausioje abiejų (rytų ir vakarų) Bažnyčių liturgikos praktikoje ir Bažnyčios tėvų raštuose, patvirtintuose visuotinių susirinkimų, kurie, nors neišskaičiuoja sakramentų, tačiau kiekvienas aiškiai juos pripažįsta; su tuo tenka būtinai sutikti“. (Žiūrėk, Dr. H. Reusch, Bericht über die Unionskonferenzen, Rom 1874).

203. Šv. mišios—ne iš šv. Rašto.

„Katalikų mišios yra ne iš šv. Rašto; laiške žydams pasakyta: Kristus kartą mirė ir daugiau nebemirs; jis davė visiems amžiną išganymą. O mišiose Kristus turi iš naujo mirti ir atpirkti“.

Atsakymas. Kristus šv. Mišiose miršta ne iš naujo, bet tik atnaušina savo auką nekruvinu būdu, kurią Jis kartą ant kryžiaus kruvinai atnašavo; čia Jis neina iš naujo atpirkti, bet tik dalijasi su mumis kartą užtarnautą atpirkimo malone.

204. Šv. mišios temdo Kryžiaus auką.

„Mišios tik temdo ir žemina Kryžiaus auką“.

Atsakymas. Priešingai, šv. mišios ją aukština ir nuolat mums stato prieš akis. „Nes kiek kartų jūs valgysite tą duoną ir gersite tą taurę, jūs skelbsite Viešpaties mirtį“ (1. Kor. 11, 26).

Paimkime pavyzdį. Vienas turtingas geradaris užrašė savo turta gimtojo miesto beturčiams. Kasmet paskirtoje dienoje visi susirinkę beturčiai gaudavo daug dovanų; tačiau prieš tai, pagal velionies norą, būdavo viešai skaitomas jo testamentas, kad kiekvienas savo širdyje panaujintų jo atminimą. Ar šitas panaujinimas mažina pirmąjį testamento orumą? — Anaipol, jis jį aukština. Tuo būdu ugdoma beturčių meilė ir dėkingumas savo geradariui.

Panašiai yra su mišių — kryžiaus auka.

205 Pasaulininkų kielikas.

I. „Katalikų Bažnyčia neduoda pasaulininkams paskutinės vakarienos kieliko, nors Kristus pasakė: „Imkite ir gerkite visi iš jo“.

Atsakymas. Taip, visi; o tai reiškia: jūs visi apaštalai (ir jūsų pavaduotojai vyskupai ir kunigai), nes tik jiems Kristus pasakė paskutinėje vakarienoje tuos žodžius ir jiems vieniems suteikė galią daryti tai, ką jis darė. Jis reikalauja iš pasaulininkų naudotis Jo kūnu ir krauju, bet drauge sako: „Kas šitą duoną valgo, bus gyvas per amžius“ (Jon. 6, 59).

Abu pavidalu vartojamu tik šv. mišių aukoje; ne šv. mišiose ir kunigai priima komunią vienu pavidalu.

II. „Iš to seka, kad šalia mišių katalikų Bažnyčia neduoda tik Viešpaties kūną valgyti ir neduoda gerti Jo kraujo“.

Atsakymas. Viešpaties kūnas pagaliau jau nėra lavonas: jis yra gyvas kūnas, kuriame jungiasi kraujas, siela ir dievybė.

Vargu ar tiki ir ortodoksai liuteronai, kurie mums prikiša, kad neduodame pasaulininkams kieliko, jog su duona priima negyvą Kristaus kūną ir bekraujį lavoną?

Daugelis Amerikos bažnyčių dėl higieniškų sumetimų pasisakė prieš bendrą vartojimą paskutinės vakarinės kieliko. Bradforde Anglijoje buvo nutarta nevartoti kieliko. Norvegijoje išrado „neužkrečiamąjį ir nemikrobinį kieliką“, iš kurio irgi nepriverstinai įsako gerti. Danijos sveikatos departamentas išleido daugybę higienos lapelių, kurių nurodymu „tautiškos bažnyčios“ įsakė laikytis dvasiškiams.

Bradforder'io pastorius Williams visomis keturiomis purtosi vieno pavidalo komunijos, nes tai reikštų, anot jo, grįžimą prie katalikiškos praktikos; bet greičiau tai būtų grįžimas prie senovės krikščionybės praktikos (Apd. 2, 42, 46; 20, 7). Katalikų Bažnyčia ir šaukiasi tos senovės krikščionybės praktikos (Žiūrėk Stimmen aus Maria-Laach, Bd. 65, 1903, 241 f.).

206. Užkampio mišios ir stipendijos.

„Užkampio“ mišios, kur nėra tikinčių, yra visai be tikslo; atrodo, lyg jos būtų laikomos vien dėl stipendijos“.

Atsakymas. 1. Ar kunigas ir patarnautojai nėra tikintieji? Kristus mylėjo ir laimino ne tik didelius būrius žmonių, bet ir vieną sielą; Jis leido nakties valandas su vienu tarėju Nikodemu ir gaišino laiką prie Jokūbo šulinio dėl vienos samarietės.

2. „Užkampio mišios“ yra storžieviškas išsireiškinimas. Persekiojimų metu (Anglijoje ir per Prancūzų revoliuciją) šv. mišios dažnai buvo laikomos užkampiuose ir slaptose vietose; tačiau tikinčiųjų ten netrūko, nors jiems grėsė gyvybės pavojus; antra vertus, galima ir bažnyčioje labai anksti atlaikyti šv. mišias, kuriose tikintieji nedalyvautų: bažnyčia nėra užkampis.

3. Kiekvienose šv. mišiose kunigas meldžiasi su Kristumi už neesančius ir tuo būdu geriausiai pagarbina Dievą. Čia yra viduojis tikslas, kurį visai pasiekia vienos pačios šv. mišios.

4. Ar kunigas gauna stipendiją, ar ne, nuo to šv. mišių esmė nesikeičia.

Apie teisę imti stipendijas aiškiai kalba šv. Povilas: „Kas altoriui tarnauja, turi iš altoriaus ir gyventi“; ir tos teisės mes niekuomet neišsižadėsime.

Katalikai yra tiek susipratę, kad jokios nebūtinės (laisvo noro) pareigos iš kunigo veltui nereikalauja; į stipendiją jie žiūri ne kaip į priverstiną mokesį, bet kaip į meilės dovaną ir pačiam Dievui duodamą išmaldą. Katalikų kunigai irgi yra tiek džentelmeniški, kad už tuos, kurie neturi tos aukos, ir veltui atlaiko; kiekvieną sekmadienį ar Bažnyčios įsakytą šventę klebonas turi be stipendijos atlaikyti šv. mišias už savo parapijiečius.

207. Išpažintis — kunigų išradimas.

„1215 met. ketvirtasis Laterano susirinkimas, įdėdamas į Bažnyčios įsakymų skaičių, įvedė išpažintį: „Eik išpažinties bent vieną kartą metuose“.

Atsakymas. Kodėl sakoma bent vieną kartą? — O gi dėl to, kad pirmiau dažniau eita išpažinties. Susirinkimas tik nustatė dėl apsileidėlių išviršines laiko ribas. Nustatyti laikas dar nereiškia naują dalyką įvesti. Jei gu šeimininkas, norėdamas palaikyti gerą tvarką, atėty pietus įsakė valgyti 12 valandą, tai jis nustatė tik laiką, bet ne įvedė ar išrado pietus.

Jau nuo pat krikščionybės pradžios nuodėmės buvo išpažistamos. Išpažintis nėra žmogaus padarinys: ją pats Dievas, pasigailėdamas žmonių, paliko. Jono 20, 23 Evangelijoje mes skaitome, kad Kristus suteikė kunigams dvigubą valdžią — aleisti ir sulaukyti nuodėmės; todėl Jis norėjo, kad kunigas teistų, o teistų galės tik žinodamas nuodėmės; taigi, Kristus reikalavo, kad nusi-dėjėlis išpažintų savo nuodėmės kunigui. Viešosios išpažinties, kuri buvo praktikuojama pirmuose amžiuose šalia ausų išpažinties, kai dar buvo didesnis atgailojimas, Kristus nereikalauja.

208. Betarpiškai į Dievą.

„Jeigu aš norėsiu prieiti išpažinties, tai kreipsiuos betarpiškai į Dievą; kunigas man nereikalingas, nes jis yra toks pat žmogus, kaip ir aš“.

Atsakymas 1. Jeigu aš pavogęs ar apgavęs ir turėdamas būti teisiamas, kreipčiaus tiesiog į karalių, o ne į teisėją, nes jis yra toks pat pavaldinys, kaip ir aš, tai pasirodyčiau labai juokingas!

Kaip teisėjai yra karaliaus pavaduotojai, taip ir kunigai, pagal Kristaus nustatymą, yra Dievo pavaduotojai, ir kas per sunkias nuodėmes užsipelnė Dievo teismo, tas turi stoti prieš Kristaus isteigtąjį teismą; nes kitaip tokia Kristaus tvarka būtų beprasmiška ir savyje negalima; Jis būtų pastatęs teisėjus, kurie nieko neteisio; Jis būtų jiems davęs „išrišimo valdžią“, kad paskui iš jos galėtų kiekvienas ironiškai pasityčioti ir sakyti: kunige, jeigu tu mane suriši, tai aš pats atsirišiu, kreipdamasis tiesiog į Dievą. Kristus taip negalėjo nustatyti.

2. Argi tai nėra tikrą geradarybę atgailojančiai žmogaus širdžiai, kad ji gali per matomą žmogų susitaikinti su Dievu ir gauti tikrą atleidimą? Todėl mes esame dalininkai tos paguodos, kuri išplaukia iš matomo Kristaus pasireiškimo žemėje.

Žmogus — nuodėmklausis supranta mano silpnybes, gailisi drauge su manim, nuoširdžiai man pataria ir veda mane prie Dievo. Jis yra ne vien teisėjas, bet daug labiau sielos gydytojas ir dvasiškas tėvas. Jis trokšta gero atgailojančiai širdžiai ir ši kalbasi su juo, kaip su geriausiu draugu. Per išpažintį apsivalęs nuo nuodėmių, žmogus vėl gali kilti prie Dievo.

209. Kristus ir išpažintis.

„Kristus pats neklausė išpažinčių ir neįsakė niekam klausyti“ (Hase, Polemik S. 356).

Atsakymas. Pirmasis pasakymas, kad Kristus pats neklausęs išpažinčių, aiškėja pats iš savęs, nes Kristus buvo visažinas, o savo įpėdiniais jis tos dovanos nedavė. Todėl jie, prieš teisdami, turi išgirsti nuodėmes.

Atsakymas į antrąjį pasakymą, kad Kristus neįsakė nuodėmių klausyti, yra savaime aiškus, nes, jei kartą

Kristus paliko išpažinti, kaip teismą, ir jei kiekvienas kunigas turi atskirų žmonių nuodėmes išgirsti, tai tuo pačiu Kristus netiesioginiai liepė nuodėmių klausyti. Todėl tikroji Kristaus Bažnyčia nuo pirmųjų amžių iki šiandien tebepraktikuoja išpažinties klausymą.

210. Bendroji išpažintis.

I. „Bendrosios išpažinties užtenka (t. y. kai kunigas visiems drauge teikia nuodėmių atleidimą); kam būtinai privatinė išpažintis?“

Atsakymas. Bendrosios išpažinties neužtenka dėl to, kad Kristus kunigui davė ne vien išrišimo valdžią, bet Jis taip pat leido jam ir surišti, t. y. davė teisminę valdžią. Nekatalikų dvasiškiai neturi ir negali turėti teisės kam nors nuodėmes suaiškyti. „Liuteriškoji ir reformatų bažnyčia“, sako Hase (Polemik, S. 361), „turi teisę paskelbti nuodėmių atleidimą bendruomenėms; jas sulaikyti atskiriems žmonėms paliekama Dievui“. Jeigu nuodėmių sulaikymas paliekamas Dievui, tai ardoma Kristaus nustatyta tvarka. Todėl 1891 met., dar protestantu teologu bebūdamas, rašo Krogh-Tonning: „Mūsų Bažnyčia turi grąžinti privačią išpažintį. Viešpats pasakė savo tarnams: jeigu jūs vienam jo nuodėmes atleisite ir t.t., jeigu jūs jas sulaikysite ir t.t. Ką turi daryti Viešpaties tarnas atskiruose atsitikimuose? Atleisti ar sulaikyti? Ar tai nepareina nuo to įspūdžio, kurį jis įgauna iš nusidėjėlio sielos padėties? Bet kaip jis įgaus šį įspūdį be privataus pasitarimo, be privačios išpažinties?“ (Hist.-polit. Blätter, I, S. 195). Teisė „nuodėmes sulaikyti“, pagal Hases teoriją, yra visai bevertė; bet suteikimas nevertingos teisės yra Kristaus nevertas.

II. „Protestantų bendrasis nuodėmių išpažinimas pasiekia savo tikslą: nuolat žmogui primena, kad jis yra nuodėmingas ir todėl reikalingas malonių. Atskirų nuodėmių išskaičiavimas atrodo betikslis ir nereikalingas“.

Atsakymas 1. Ne nereikalingas, bet būtinas dalykas išpažinti sunkiąsias po krikšto padarytas nuodėmes, kad gautume atleidimą.

Kristus nesakė, kam jūs nuodėmingumą atleisit, bet kam nuodėmes, t. y. atskiras nuodėmes. Tiktai tada,

kai kunigas girdi atskiras nuodėmes, gali jis teisti, dovanoti arba sulaikyti; bet ne tada, kai nusidėjėlis bendrai pasakys: aš apsiskundžiu, kad nusidėjau.

2. Kas yra tiksliau: ar kai ligonis atskirus skausmus išskaito, ar kai jis tik pasako — aš sergu? Kada mokinyš daro didesnę pažangą: ar kada jis bendrai nugarsta, kad jo darbas esąs klaidingas, ar kai jis į kiekvieną klaidą atskirai išsižiūri?

3. Žymus vokiečių poetas Goethe savo veikale „Wahrheit und Dichtung“ 7-je knygoje štai ką pasakoja iš savo jaunystės: „Mums buvo kalbėta, kad mes esą daug geresni už katalikus dėl to, kad nieko neišpažindavome prie klausyklos; dargi nepriderėtų to ir norėti. Su šia paskutiniąja mintimi aš visai nesutikau... Aš susistačiau tokią išpažintį, kurį pilnai atitiktų mano gyvenimą ir per kurią galėjau bendrai išpažinti protingam vyrui visa tai, kas man atskirai pasakyti buvo uždrausta“. Koks natūralus veržimasis atverti sielos žaizdas!.. „Bet, kai aš ėjau išpažinties, atsiverčiau sumišęs knygą, kaip pakliuvo; ir perskaičiau iš ten pirmą užtiknąją formulę, kuri buvo taip bendra, kad kiekvienas ją visai ramiai būtų galėjęs perskaityti. Gavęs išrišimą, paėjau nei šiltas, nei šaltas“.

Greit po to jis visai atmetė visas religijos praktikas. „Kai tik aš pasiekiau Leipzigą, stengiausi visai nuo Bažnyčios atsipalaiduoti“.

Vėliau tas pats Goethe rašė apie katalikiškosios išpažinties naudą. 1805 m. jis kalbėjosi su Henrichu Voss'u, savo mokiniu, ir, kai šis jam kai ką iš Liuterio raštų (Tischreden) paskaitė, „jis (Goethe) pradėjo keikti ir plūsti velniškas reformatoriaus sąjones... ir tada jis labai gražiai kalbėjo apie katalikų ir protestantų religiją. Aš (Voss'as) pripažinau jam visišką tiesą, kai jis kaltino protestantų religiją už tai, kad ji per daug užkraunanti ant atskirų žmonių. Ne kartą sąžinės našta gali būti nuimta kitos sąžinės; o dabar jie patys turi nešioti apsunkintas sąžines ir dėl to nustoja jėgos vėl sukurti savyje harmoniją“. — „Asmeninės išpažinties“, sakė Goethe, „nebūtų niekuomet reikėję iš žmogaus atimti“ (V. Biedermann, Goethes Gespräche. 2 Aufl., Vergl. Baumgartner-Stockmann, Goethe, I. 24.

211. Hases nereikalinga baimė.

„Išpažintis „kaip tik geriausiai tinka silpnapročiams ir vėjavaikiams“: ji padaugina nusidėjimų skaičių (Hase, Polemik, S. 362)“.

Atsakymas. Hase visai užmiršo, kad išpažinčiai pirmoj eilėj priklauso tikra atgaila ir pasiryžimas daugiau nenusidėti. Hase niekuomet, tur būt, nestebėjo tikinčiųjų katalikų, einančių prie klausyklos, nes kitaip jis žinotų, kad „vėjavaikiai ir silpnapročiai“ stovi tolimiausiai nuo klausyklos arba visai neateina į bažnyčią.

2. Gal būt, Hase mano, kad nuodėmių skaičius tada sumažės, kai jų neišpažins? Argi pasiliaus nedorovingi darbai nuo to, pav., kai nusidėjėlis nebeis išpažinties?

3. Kas nori vogti, apgaudinėti ir neskaisčiai gyventi, tam reiktų, pagal Hasę, patarti dažnesnę išpažintį, nes per ją nuimamas nusidėjėliui sąžinės griaužimas ir grąžinama ramybė. Žinoma, prie tokių priklauso toks nuodėmklausis, kuris nuolat visus išriša, bet ne katalikų kunigas, kuris išrišimą sulaiko ir turi sulaikyti tokiam nusidėjėliui ar lengvapročiui, kuris negrąžina pavogtų daiktų, neatitaiso skriaudos, nevengia nuodėmingų progų ir, apskritai, kuris nenori rimtai taisytis. Kunigas turi (protestantams nepripažįstamą) valdžią sulaikyti nuodėmes iki tol, kol nusidėjėlis tikrai pasitaiso.

212. Išpažinties našta.

„Išpažintis yra nepakenčiamas sąžinės jungas, jos kankintoja“.

Atsakymas. 1. Keista, ką tik išpažintis buvo palengvinimas. dabar ji jau yra jungas.

2. Išpažintis yra jungas; bet čia savaime kyla klausimas: kas jaučiasi prislėgtas, ar senasis, ar naujasis žmogus?

Jungas yra dvejopas: sąžinės ir nusižeminimo bei atgailos jungas. Šį paskutinįjį Dievas uždeda mums per išpažintį, kad nuo mūsų nuimtų pirmąjį, t. y. sąžinės jungą. Kaip lengvai jaučiasi po išpažinties atgailojęs nusidėjėlis, atsiminės šiuos Išganytojo žodžius: Ką jūs (kunigai) išrišite žemėje, tas bus išrištas ir danguje.

3. Protestantų filosofas Leibnic'as (17 am. gale) rašo: „Negalima užginčyti, kad išpažintis yra Dievo išminties darbas ir kad krikščionybė niekuo negali taip vertingu pasigirti, kaip išpažintimi. Išpažinties pareiga atbaido daugelį nusikaltimų..., ir užtikrina puolusiems paguodą, todėl aš tuojuo pagalvoju, jog rimtas, dievotas ir išmintingas nuodėmklausis yra didelė Dievo priemonė sielų išganymui..., ir, kai žemėje sunku rasti nors vieną ištikimą draugą, tad kaip reikalingas yra toksai, kuris, būdamas religijos ipareigotas, yra šventai prisiekęs išlaikyti ištikimybę ir padėti sieloms!“ (Theolog. System, herausgegeben von Dr. Röss und Dr. Weiss S. 160).

4. Štai gražus pavyzdys, rodąs išpažinties troškimą ir palaisvinantį jos veikimą; tai — Luizos Hensel, tuo laiku dar protestantės jaunystė. „Ji buvo labai švelni ir sąžininga, ir jos mažos vaikiškos nuodėmės ją dažnai ir sunkiai slėgė. Ir, kai ji būdavo parblokšta smarkios savo prigimties ir manydavo esanti padariusi nusikalstamą klaidą, ji ne tik giliai gailėdavosi, bet taip pat joje reikšdavosi dar neiškus troškimas nutildyti savo nerimstančią širdį, viešai išpažistant savo kaltę...

Vėliau, kai ji buvo prirengta konfirmacijai, jos troškimas išpažinties pasidarė toks galingas, kad ji vieną dieną susiieškojo pažįstamą dvasiškį, kuris ją rengė prie konfirmacijos, ir karštai prašė ji išklaudyti jos nuodėmių. Kai šis jai pasakė, kad ji savo nuodėmės tik Dievui tegalinti išpažinti, Luiza negalėjo nusiraminti ir išėjo su savo gera ir dievota drauge į plačius laukus pasivaikščioti, kad galėtų jai nors kiek savo širdies paslaptis atverti ir per nuolankų prisipažinimą savo sąžinę palengvinti“ (Binder, Luize Hensel, Freiburg 1885, 78, 79).

213. Prievartos įtaisas.

„Išpažintis katalikams yra prievartos įtaisas“.

Atsakymas. Ne kiekvienas specialus jungas yra atmetinas. Jeigu, pav., Tamstai kas nors užkris ant nosies, tai, nors čia bus gamtos „priverstinis įtaisas“, Tamsta tą daiktą numesi. Ligoniams dar sunkesnis yra

jungas, kai jie privalo vartoti vaistų ir kitų gydymosi priemonių. Jeigu Tamstai namas sudegtų ir Tamsta nenorėtųm gatvėje gyventi, tai turėtųm užsidėti sau jungą — naują namą pasistatyti.

Todėl yra visai protingų jungų. Viena tokį paliko Kristus dvasiškame gyvenime: kai siela serga, puola arba kai nuodėmės sugriauna pašvenčiamosios malonės rūmus, tada reikia „išpažinties jungo“.

214. Protestantų privatinė išpažintis.

„Protestantai irgi pripažįsta privatinę išpažintį, bet jos atlikimą palieka tikinčiųjų laisvei“.

Atsakymas. Užtat (priv. išpažintis), nežiūrint Liuterio paraginimų ir visų ortodoksų pastangų, yra visai išnykusi.

Liuteris sako: „Išpažintis arba absoliucija bažnyčioje realiai (kūniškai) neprivalo reikštis. Čia tik reikalinga, kad visi nusidėjėliai išpažintų mirtinąsias nuodėmes ir už jas gailėtusi. Aš labai branginu slaptąją išpažintį ir laikau ją šventu dalyku..., ir mes privalome Dievui iš širdies dėkoti, kad jis ją leido ir davė“.

Be abejo, kitoj vietoj Liuteris kalba jau visai priešingai ir privatinę išpažintį priskiria tiktai bailioms sieloms ir „per jautrioms sąžinėms“; jis čia daro skirtumą, kurio veltui ieškotume išpažinties įsteigime (Jon. 20, 23).

Tokie vyrai, kaip Kliefoth, prof. Walther, vyresnysis Delitzsch, Iöhr, Ackermann, Steinmeyer ir kiti protestantų teologai pareiškė, kad privatinės išpažinties įvedimas liuteriškoj bažnyčioj yra būtinas; Delitzsch perspėja, kad „Bažnyčia privalo vėl likti paslapčių saugotoja, ir tada jai sugriš raktų valdžia... Kol to nebus, mes sėdėsime su Jeremiju ant Jeruzolimos griuvesių“.

1901 m. spalio mėn. 9 dn. Stuttgarte, posėdžiaujant Würtembergo rudeninei pamokslininkų konferencijai, vienas evangelikų pastorius stojo už privatinę išpažintį. Marbacho klebonas (liuteronas) Dipperis reikalavo ganytojiško leidimo laisvai iversti privatinę išpažintį.

Protestantiškas Berlio pastorių laikraštis „Der Reichsbote“ išnešė šimtmečiais gyvą atsišaukimą — gražinti privatinę išpažintį.

„Mūsų Bažnyčia, kaip kasdienės duonos reikalas, yra būtinas gražinimas privatinės išpažinties. Kas ilgesnį laiką yra dirbęs sielų ganytojavimo darbą, žino, kad mūsų Bažnyčia yra pilna tokių žmonių, kurie privalėtų išpažinti, ir dėl to taip pat daug tokių, kurie po to trokštų, kad vėl galėtų eiti išpažinties. To reikia ne tik kiekvienam žmogžudžiui ir neteisiam prisiiekiančiam, kuris tol nenusiramina, kol išpažįsta žmogui savo nuodėmes, bet ir tokiems, kurie yra persekiojami tamsių praeities šešėlių. Jie galėtų savo gyvenimo knygos biaurias dėmes išnaikinti savo krauju ir ašaromis; o dabar sąžinė palieka sužeista, siela serganti: jiems trūksta atleidimo žodžio, būtent, Dievo žodžio iš žmogaus burnos, Dievo pažadėjimo, kurį asmeniškai gauna pasiryžęs atgailoti nusidėjėlis.“

215. Paviršutiniškumas.

„Kokia iš to nauda, kad savo nuodėmes pasisakote? Čia yra paviršutinis dalykas; pasitaisymas turėtų eiti iš vidaus“.

Atsakymas. Visai teisingai — prie išpažinties būtinai reikalingas vidaus gailestis. Be vandens nėra krikšto; be gailesčio nėra išrišimo. Jeigu ir be gailesčio kunigas išriša, tai jo išrišimas Dievui nieko nereiškia. Dievas yra vyriausiasis teisėjas ir Jo niekas neapgaus, nors Jo vietininkai gali būti neteisingi ir veidmainingai apgauti.

216. Sąžinės tiranija.

„Išpažintis yra sąžinės tiranija“.

Atsakymas. 1. Būk atsargus, nes priekaištas liečia Kristų, kuris įsteigė išpažintį.

2. Keistas tas tironas, nuodėmklausis! Jis pradeda laimindamas ir baigia išrišdamas, o išpažinties viduryje gailisi drauge su atgailojančiu nusidėjėliu, teikia paguo-

dos nustojusiems vilties, stiprina silpnuosius! Jis neleidžia nusidėjėliui sustingti nuodėmėse ir ragina jį gailėtis, bet, kai nieko negelbsti, turi jį paleisti be išrišimo. Tironai paprastai taip nesieltgia!

217. Išpažintis — nemorališka.

Hase sako: „Geras ir kilnus žmogus negali pakęsti išpažinties; ji yra lyg pusiau atnaujinimas padarytų nuodėmių“; todėl aišku — nemorališka.

Atsakymas 1. Hase, girdamas protestantų privačią išpažintį, pats sau prieštarauja; jeigu čia yra laikomas morališkas protingai ir rimtai apgalvotas apsiskundimas, tai dar morališkesnis yra trumpais ir tinkamais žodžiais apsiskundimas katalikų išpažintyje.

2. Kunigas, vykdydamas Bažnyčios valią, neturi klausti to, kas nereikalinga, o kas reikalinga — pritinkančiai, trumpai ir atsargiai, kad nepakenktų sielai. Tridento Bažnyčios susirinkimas sako, kad reikia klausyti tik sunkiųjų nuodėmių skaičių, rūši ir tik tas aplinkybes, kurios keičia nuodėmės rūši.

3. Visuotinė ištikimybė, kuria pasižymi visų šalių ir visų luomų katalikų nuodėmklausiai, atremia nesažiningų priešų skleidžiamus begėdiškus įtarimus ir sunkius šmeižtus.

4. Argi tėvai įžeidžia kuklumo jausmus, kai jie stropiai atkalbinėja savo klystantį vaiką nuo begėdiškų žingsnių? To niekas neginčija.

5. Išpažintis ne tik neįžeidžia, bet sustiprina drovumą — šventą nuodėmių baimę. Tikrasis drovumas privalo sulaikyti mus nuo nuodėmių, o ne nuo atgailojančio jų išpažinimo, per kurį padaroma atgaila už praėjusias nuodėmes ir pasiryžtama ateityje jų vengti.

Blogiausi nedorovingi darbai puikiausiai tarpsta kaip tik tada, kai jie neišeina viešumon, taigi yra paslapyje; tuo tarpu juos išpažįstant daug lengviau būtų nugalėti. Nedori darbai bijosi šviesos!

218. Klausyklos galybė.

I. Klausykla slepia savyje didelę galybę: „Niekuo-
met ir nė viena hierarchija nesurado geresnės priemo-
nės valdžiai palaikyti... Bažnyčia per išpažintį sužino
beveik visas paslaptis visų šeimų ir valstybių“ (Hase,
Polemik, S. 366).

Atsakymas. 1. Tuščia baimė! Išpažinties paslaptis
visiškai uždaro kunigui burną; jis negali nė mažiausio
dalykėlio išduoti, nors turėtų dėl to ir mirti. Tad kokio
iš tokių paslapčių nauda šeimų ir valstybių valdžiai pa-
laikyti?

2. Nereikia užmiršti, kad nė vienas penitentas (t. y.
asmuo, einas išpažinties) nėra verčiamas eiti prie tam
tikro kunigo ir jam nuodėmės išpažinti; kiekvienas gali
eiti prie to kunigo, kuris jo nepažįsta. Kunigui griežtai
uždrausta klausyti penitento jo vardo. Argi čia troškimo
viešpatauti pažymys? Jeigu Bažnyčia būtų norėjusi per
klausyklą viešpatauti, tai ji būtų visai neišmintinga bu-
vusi, reikalaudama eiti išpažinties bent vieną kartą me-
tuose, nes daug paslapčių tuomet nustotų savo reikšmės
— pasentų.

II. „Bet penitentas taisosi tik prieš kunigą“.

Atsakymas. Nusidėjėlis turi taisyti ne prieš kunigą,
bet dėl Dievo įsakymų, kuriems reikalaujant nuodėm-
klausis vykdo savo pareigą.

Be abejo, Dievas vykdo per klausyklą savo valdžią
žmonėse, kiek tai liečia žmogaus pareigas šeimai ir val-
stybei. Dievas, bet ne hierarchija, nori viešpatauti.
Dieviškoji išpažinties įtaka, kaip atskiram individui, taip
šeimoms ir valstybėms, yra labai palaiminga. Ir tada
visi bus dori, kai visi eis išpažinties ir kai girdės para-
ginimą, kad savo pareigas reikia eiti sąžiningai ir smulk-
meniškai.

219. Atlaidai.

„Atlaidų kromelis katalikų Bažnyčioj tai — tikras
skandalas, ir tas skandalas yra 20 amžiuje!“

Atsakymas. Baisu! Bet visų baisiausia yra tai, kad
atlaidai teikiami pačiose protestantiškose valstybėse ir
šeimose. Atlaidai yra atleidimas laikinės bausmės už

nuodėmės. Kaip dažnai kunigaikščiai atleidžia nuo bausmės savo pavaldinius, ko jie kartais neturėtų daryti! Ne vienas protestantas tėvas, užtariant motinai ar kitam geram vaikui, dovanoja bausmę besigailinčiam sūnui. Kai bausmė visai dovanojama, tada yra visiškai atlydai; jei- gu ji tik sumažinta, tada nevisiškai atlydai.

2. Protestantizmas skelbia kiekvienam tikinčiam žmogui tobulą atleidimą visų nuodėmių ir bausmių už nuodėmes, — ir dar veltui; jis turėtų, tiesą sakant, peikti katalikų Bažnyčią ne dėl atlydų, bet dėl to, kad ji yra per daug taupi atleisdama nuodėmes ir per daug rimtus reikalavimus dėl jų stato.

II. „Bet ar čia ne skandalas, kad nuodėmių atleidimas gaunamas už pinigus ir dargi atleidimas būsimų nuodėmių?“

Atsakymas. Tikrai toks manymas yra skandalingas; tik nė vienas katalikas taip nemano. Katalikai žino, kad sunkios nuodėmės atleidžiamos tik per gailestį išpažintyje, kad be dovanojimo kalčių už nuodėmes ir be amžinųjų bausmių atleidimo yra dar, kaip Dovidą pavyzdys rodo, laikinų bausmių už nuodėmes. Tad ir Kristaus Bažnyčia, remdamasi Mato 18, 18 suteikta valdžia ir naudodamasi Kristaus ir šventųjų nuopelnais, visai arba iš dalies paleidžia nuo šitų bausmių.

Tikintieji, norėdami būti šitos malonės dalininkai, turi būti vienybėje su Dievu ir daryti šv. Rašto patariamus gerus darbus, kaip maldą, pasninką ir išmaldą. Tai yra viskas. Ar tai ne išmintinga? — Teigimas, kad atlydai gaunami už pinigus ir dar netgi už būsimas nuodėmes, yra fantazijos padarinys; kas taip mano, parodo tik savo vaikiškumą ir didelį nesusivokimą katalikų religijoje.

220. Atlydų pardavinėjimas.

„Katalikų Bažnyčia „prekiauja su atlydais, nuodėmėmis ir nustato kainoraštį bausmėms už tam tikras nuodėmes“.

Atsakymas 1. Būdami prietaringai nusistatę prieš atlydus, protestantai visai lengvai užmiršta, kad išmaldą yra geras darbas, kad pats Išganytojas kalbėjo apie dan-

gaus karalystės nusipirkimą (nusipelnymą) ir apie dangaus turtus, kuriuos žmogus gaus, kaip atlyginimą už išdalijimą savo žemės turtų iš vargšų meilės.

Čia nuopelnų daugumas daugiau pareina nuo išvidinės Dievo meilės, negu nuo išmaldos didumo. Todėl negali būti jokios kalbos bloga prasme apie bet kokią „prekybą“, nes pirkliui pirmoj eilėj rūpi litai, o ne meilė.

2. Atlaidai teikiami pagaibos reikalingoms sieloms, kaip užtarimas pas Dievą. Prieš reformaciją kai kurie katalikų mokslininkai laikėsi vėliau visai atmestos nuomonės, kad šis teikimas reikalingoms pagalbos sieloms esąs tikras ir kilęs iš tobulos Bažnyčios valdžios. Todėl mes galėsime suprasti kai kuriuos perdėjimus tų pamokslininkų, kurie skelbė atlaidus; štai, pav., sako: „Kai pinigų moka, sielos iš skaistyklos šoka“. Bet tie patys atlaidų skelbėjai visuomet pabrėždavo, kad nė vienas krikščionis čia negali gauti atlaidų be gailėsčio, išpažinties ir atsivertimo. Žiūrėk, N. Paulus, Tetzel 158 ff; Kurz, Die Lehre vom Ablass vor und nach dem Auftreten Luthers).

221. Leono X jubiliejinė bulė.

„Aiškiai pasakyta, kad Leono X jubiliejiniai atlaidai, kuriuos skelbė Tetzel'is, buvo prižadami tikintiesiems, remiantis nė vien privačiu autoritetu, bet taip pat vyriausiu Bažnyčios autoritetu ir mokslu apie atleidimą nuodėmių ir bausmių. Girdėdamas visa, kas jau buvo skelbiama, tikintysis klausytojas galėjo palaikyti tuos atlaidus švenčiausiuoju iš visų sakramentų ir tiesiog Evangelijos isikūninimu. Bet kodėl nereikalauta veiklios atgailos, kaip sąlygos gauti jubiliejaus malonei, o užteko, šalia piniginės aukos ir kai kurių lengvų pamaldų, abejingo noro gauti popiežiaus malones. Kaip galėjo krikščionis per tai nepasigaminti religinės ir dorovinės žalos?“ (H. Uelmann, Kaiser Maximilian I, Bd. 1. S. 62).

Atsakymas. Vienas aršus Wittenbergo reformacijos šalininkas Andreas Karlstadt 1520 m. rašo: „Visos bulės pirmoj eilėj reikalauja, kad kiekvienas, kuris nori gauti atlaidus, turi prieš tai padaryti atgailą už savo nuodėmes ir gauti atleidimą nuo amžinos kaltės ir kan-

čių“ („Von Vermügen des Ablas, wider Bruder Franciskus Seyler Barfusserordens Anders Carlstadt Doktor“). Rašyta Wittenberge, 1520 m. rugp. 10 d.

Wittenbergo universiteto profesorius nieko nežinojo apie tai, kad vyriausioji Bažnyčios valdžia būtų teikusi tokius atlaidus, kurie atleistų nuodėmes; priešingai, jis pabrėžiamai tai paneigia. Popiežiai pirmiau, negu kalbėję apie atlaidus, kurie atleistų laikines bausmes už nuodėmes, reikalavo atgailos, kančių ir nuodėmių atleidimo.

Taip pat Karlstadt'as kalba ir apie atlaidų skelbėjus: „Išmintingieji pranašai, kurie mus, wittenbergiečius, perkūnija ir žaibais sukrėtė, taip kalbėjo apie atlaidus: atlaidai nenuima amžinųjų kalčių, t. y. nuodėmių, kuriomis išeidžiamas Dievas ir užtraukiamos amžinos bausmės, ir neatperka nuo-tų bausmių. Nėra nei žemėje, nei danguje tokio sutvėrimo, kurs galėtų atleisti nuodėmes ir bausmes už jas; vienas Dievas savo vardu tegali tai padaryti... Ta pripažino ir skelbė basieji vienuoliai ir kiti atlaidų garsintojai“.

222. Kunigo šventumas.

„Kunigas turi valdžios konsekruoti ir nuodėmes atleisti arba jas sulaikyti, kai jis pats yra ydingas ir sunkiai nusideda“ (Tschackert'as, Polemik, S. 70).

Atsakymas. Labai liūdna, kai kunigas nusideda ir tuo būdu pats netenka Dievo malonės. Bet dėl to jis dar nepraranda įgaliojimo, kurį jam pats Dievas davė kitų išganymui ir naudai; lygiai taip pat ir teisėjas dėl blogo savo privataus gyvenimo nenustoja tarnybinės valdžios.

Pažymėtina, kad Tschackert'as (p. 70) karščiuojasi prieš nuodėmingo kunigo valdžią, o jau pus. 73 rašo: „Taip pat ir protestantų bažnyčia teikia sakramentų malones nepareinant nuo dvasiškio asmens dorumo; šis Dievo veikimas palieka palaimingas ir tada, kada teikiaš dvasiškis būtų ir nevertingas žmogus. Jeigu jis tik savo darbą pagal Kristaus įstatymą atlieka, tai jis iš savo pusės visa padaro, kas iš tikrųjų yra reikalinga“.

Mes džiaugiamės, visai čia su Tschackert'u sutikdami.

223. Moterystė.

„Anot Liuterio, moterystė nėra sakramentas, tik „pasaulinis dalykas“, „išviršinis kūniškas dalykas, kaip ir kiti pasauliniai veiksmai“.

Atsakymas. „Tokia pažiūra į moterystę, kaip grynai išviršinį kūnišką susijungimą, kuris nieko bendro neturįs su religija nei su Bažnyčia ir kurio tikslas esąs tenkinti pigimties geidulius, yra beveik ta pati, kokia buvo stabmeldiškoj senovėj ir kokia vėliau per Prancūzų revoliuciją vėl atgijo (bedievių tarpe)“. Taip rašo protestantas Hagen'as savo veikale „Der Geist der Reformation“, II. S. 233.

Čia verta pridurti, kad ir giliausioj nusmukusioj senovės stabmeldystėj moterystė buvo laikoma visuomet kažkuo šventu, ir jos sudarymas buvo surištas su religinėmis iškilmėmis, — kas ir šiandien stabmeldžių tautosose tebepraktikuojama. Tik Liuteris, Prancūzų revoliucijos kūrėjai ir kiti netikintieji laiko moterystę „pasauliniu dalyku“.

2. Jau pats Dievas įsteigė moterystę rojuje, kaip prigimtą susijungimą moters su vyru. Pagal katalikų Bažnyčios mokslą, moterystę įsteigė ne Kristus, kaip mums kai kas visai nesąmoningai prikiša, bet Jis tik šio susijungimo sudarymą pakėlė į sakramentus. Tai aiškiai mes matome iš laiško Efez. 5, 31, 32, kur krikščioniškoji moterystė parodyta, kaip pilnas paslapties ir malonės simbolis susijungimo Kristaus su Jo sužieduotine, Bažnyčia.

3. Labai dažnai tikinčiųjų protestantų tautinis jausmas kalba už sakramentalinį moterystės charakterį; tą aiškiai rodo vis dažnesnis bažnytinis sutuokimas. „Vien tiktai valstybės įstatymais sudaryta moterystė atrodytų protestantų tautai negarbinga ir nekrikščioniška; protestantų bažnyčia ypatingą dėmesį kreipia į susituokimą su bažnytiniu palaiminimu“ (Hase, Polemik, S. 426).

Keista! Hase ką tik karščiaivosi prieš katalikišką palaiminimą, kaip prietaringą priemonę, o čia vėl reikalauja paslaptinai veikiančio palaiminimo iš tokio „kūnigo“, kuris yra tik pasaulietis, ir norima, kad iš to jau kiltų „krikščioniška, garbinga moterystė“, kuri stovėtų

daug aukščiau už valdininko suteiktą moterystę. Ir, nežiūrint to, protestantams moterystė tėra pasaulinis dalykas, ar ji būtų kunigo, ar valdininko sudaryta.

224. Civilinės jungtuvės.

„Moterystės tvarkymas priklauso valstybei, o ne Bažnyčiai“.

Atsakymas 1. Visai priešingai, kadangi krikščioniškoji moterystė yra sakramentas, religinis veikiny, tai teisė ją tvarkyti priklauso ne valstybei, bet Bažnyčiai; ji rūpinasi tinkamu ir galimu moterystės sudarymu; ji nustato moterystei kliūtis, kurios turi galios ir pas Dievą ir kurių turi žmogaus sąžinė laikytis.

2. Jeigu civilių jungtuvių esmė būtų tik tame, kad valstybė, turėdama teisę žinoti apie savo ribose sudarytas moterystes, imtusi apsaugoti teisinius moterystės padarinius, tai mes, katalikai, tam nesipriešintume.

3. Kur Bažnyčios (Tridento susirinkimo nustatyti) moterystės įstatymai buvo neįsiteisėję, pav., protestantiškuose kraštuose ir valsčiuose, ten mes, katalikai, protestantišką moterystę laikome galiojančia ir jos sudarymą pripažinome kaip sakramentą; ir pats Hase prisipažįsta, kad tai esąs neteisingas priekaištas katalikų Bažnyčiai sakyti, jog ji visas protestantiškas moterystes laikanti konkubinatais. Naujaisiais laikais nuo 1918 met. Sekminių įsiteisėjęs Bažnyčios įstatymų knygos kanonas 1099 § 2 aiškiai daro išimtį nekatalikų jungtuvėms savo tarpe, paleisdamas jas nuo nuostatų, liečiančių moterystės formą.

Bažnyčios protingai nustatytas moterystei kliūtis pripažįsta ir ne katalikai. Pav., ir statistika konstatavo blogus giminių moterystės padarinius, ir, juo artimesnis būna giminystės laipsnis, juo jie blogesni.

Atskirais atsitikimais Bažnyčia dėl svarbių priežasčių gali duoti dispensą, pav., kad apsaugotų nuo didelio skurdo, atkritimo nuo tikėjimo, nuodėmingo gyvenimo ir k.

Už dispensas tenka mokėti kanceliarijos reikalams; juk kanceliarijų tarnautojai negali misti oru. Juk ir kitatikių dvas. tarnautojai ima algas.

Kad pinigais Romoje moterystės dalykuose nieko nepersiversi, rodo popiežių ištikimybė Bažnyčiai ir jos griežtumas net su aukštais ponais, kaip su Anglijos karaliumi Henriku VIII, kuris tikrai būtų davęs visą krūvą pinigų, kad būtų gavęs leidimą vykinti neleistinus savo planus.

225. Persiskyrimai.

„Mes, protestantai, pripažįstame valstybinį persiskyrimą, ir, žinoma, ne vien tokį, kuris atskirtų vyrą nuo žmonos ir privatiniam gyvenime, bet kuris visai atrištų moterystės ryšius, kad persiskyrusieji galėtų eiti į naują moterystę“.

Atsakymas 1. Amžinas moterystės ryšys yra tikras idealas ir pilnai atitinka žmogaus prigimtį. Kilni protestantų jaunavedžių pora vestuvių dieną gal nepagalvoja, kad jų pasižadėjimas yra sąlygotas: „Aš imu tavę vyrą (ar moterį) iki tol, kol kitas (ar kita) pasi-
taikys“.

2. Mes, katalikai, negalime pripažinti persiskyrimo, nes mes laikomės aiškių Viešpaties žodžių: „Ką tat Dievas sujungė, žmogus teneperskiria“ (Mato 19, 6).

„Kiekvienas, kurs paleidžia savo pačią ir kitą vedą, svetimoteriauja, ir kas vyro paleistąją vedą, svetimoteriauja“ (Luk. 16, 18).

„Tiems, kurie yra surišti moterystėje, isakau ne aš, bet Viešpats, kad moteris nesiskirtų nuo vyro; o jei atsiskirtų, kad pasiliktų netekėjusi, ar susitaikintų su savo vyru. Taip pat vyras tenepaleidžia savo pačios“.
1. Kor. 10, 11.

Kristus pakeitė Mozės duotąjį persiskyrimo raštą dėliai vyrų širdies kietumo: „Pradžioje taip nebuvo“, ir tuo labiau negali būti ateity; nes aš (Kristus) jums sakau: „Kas nors paleidžia savo pačią...., svetimoteriauja“
Mato 19, 7.

Kai katalikų tikėjimo mokslas apie moterystės nesuardomybę, anot kai kurių žmonių, yra „šaltas, kietas ir neatsižvelgia į asmens gyvenimą“, tai jie už tai peikia

Kristų; kai kurie Kristaus įstatymai, tiesa, yra „kieti ir šalti“ prieš iškrypusią prigimtį ir jos palaidus linkimus ir „neatsižvelgia“ į asmeninius geidulius.

3. Istorija rodo, kaip šventai laikėsi Katalikų Bažnyčia moterystės nesuardomybės. Jai mieliau buvo peržesti Anglijos atkritimą, negu atleisti gašlų Henriką VIII nuo teisėtos moterystės su Kotryna Aragoniete.

Kai IX šimtmeityje karalius Lotaras paleido savo teisėtą žmoną, tai popiežius Mikolajus I pasipriešino ir stojo už nelaimingą moterį. Tada karalius Liudvikas II, svetimoterio karaliaus brolis, artinosi su savo kariuomene į Romą, jo gaujos apiplėšė miestą, žiauriai elgėsi su dvasiškiais, bet popiežius Mikalajus nė kiek nenusi-gando. Jis nuvyko į šv. Petro bažnyčią ir ten pasiliko, karaliaus apgultas, dvi dienas ir dvi naktis, nieko nevalgęs ir negėręs. Mikalajus I kovą laimėjo; ją taip pat laimėjo vėlesniuose šimtmečiuose Gregorius V su karaliumi Robertu, Urbonas II su Prancijos karaliumi Pilypu.

Ir kai XIII amžiuje Prancūzijos karalius Pilypas Augustas, būdamas galingesnis už savo pirmatakus, įtempė visas jėgas, kad priverstų popiežių paleisti jį nuo teisėtos moterystės su karaliene. Tai popiežius Inocentas Didysis III rašė jam visų buvusių ir būsiančių popiežių vardu: „Iš Dievo malonės mes esame stiprūs ir nepajudinami savo valioj, niekas ir niekuomet neįstengs mus atskirti nuo teisėtumo ir tiesos: čia nieko negelbės nei prašymai, nei dovanos, nei meilė, nei neapykanta, — mes eisime ir toliau aukso vidurio keliu, nesikraipydami nei kairėn, nei dešinėn ir neatsižiūrėdami į asmens garbingumą, nes Dievui visi žmonės lygūs“.

226. Nesuardoma moterystė — nemorališka.

„Jeigu vyras ir žmona yra verčiami būti moterystėje ir tada, kai jie nebegali jau vienas antro ilgiau kęsti ir gauna žudyti savo gyvenimą, tai visai nemoralu. „Pasitaiko taip giliai sugadintų ir sulaužytų moterystėjų, jog jų ilgesnis buvimas būtų nedorovė“ (Hase, Polemik, S. 433).

Apsigynimo ginklas, 20.

Atsakymas. 1. Tokiais atsitikimais, kuriuos Hasečia pažymi (moterystės suardymas, jos piktanaudojimas ir p.) leidžiama, kad vyras su žmona gyventų persiskyrę; bet nuo moterystės ryšių, kaip šv. Raštas aiškiai sako, mirtis teisvaduos. Tokie nelaimingi santykiai moterystėje yra tikrai didžiausia nelaimė, kietas kryžius; bet kryžius ir skausmas neleidžia laužyti moterystės.

2. Kryžius ir skausmai, kantriai kenčiami dėl Dievo ir su Dievu, kaip šv. Raštas dažnai pažymi, pakelia žmogų tobulybėje (Jobas, Tobijas, Dovidas).

Nedora yra laužyti moterystę, nedora blogai gyventi persiskyrus: nedora, kai nesutinkančioj poroj (vyro ir žmonos) trūksta kantrybės, švelnumo ir artimo meilės, nedora išsiskyrus trukdyti vaikų auklėjimą, nedora suvilioti vyrą ar žmoną ir siūlyti laisvą gyvenimą. Negalima užginčyti, kad tos viltys atidaro duris ir vartus naujoms pagundoms.

3. Labai teisingai ir gražiai sako protestantas Grottnuss'as: „Be švelnių jausmų ir meilės yra dar pareigų, ir kiekviena kilni moteris be jokio atsisakymo turi atlikti šias pareigas... Ir, kai meilės rožių vainikas, kuriuo jie yra apjuosti, nuvysta ir nukrinta, tai šitų pareigų geležiniai pančiai ir moterystės priesaika vien dėl to negali būti teršiama“ (Probl. und Char., 4 Aufl. S. 296).

227. Mišrios jungtuvės.

„Būdama nepermaldaujamai kieta mišrių jungtuvių klausime, katalikų Bažnyčia dažnai daugelį atbaido nuo savęs... Kodėl ji savinasi visus moterystės vaikus; juk natūrališkiausia būtų, jeigu sūnūs būtų auklėjami tėvo, o dukterys — motinos religijoj“.

Atsakymas. Bažnyčia, kuri sutiktų su tokia dalia, jau vien dėl to nebebūtų tikroji Kristaus Bažnyčia. Ji būtų panaši į „aną moteriškę, kuri vieną iš dvynukų vaikų paliktų badaujantį, o antrą maitintų ir juo rūpintųsi; ar ji vienam ar abiem vaikams leistų žūti, vis tiek tada ji būtų vaikų žudytoja“... (A. Stolz, Der verbotene Baum).

Bet ir protestantai, būdami nuoseklūs, to paties turėtų reikalauti ir iš savo religijos. Ir kas tada?

Todėl jau iš to aiškėja, kad mišrios jungtuvės yra baisiai nenuoseklios, ir kiekvienas rimtas žmogus, sąmoningas savo religijoje krikščionis, turi pasisakyti prieš jas.

2. Ir tikrai, protestantai ne retai kelia balsą prieš mišrias jungtuves. Hase sako: „Jeigu jau abi Bažnyčios nuo mišrių jungtuvių atkalbinėja, tat šios yra sąžinės dalykas; tikėjimo skirtumas... mes tamsų šešėlį i mišrią moterystę“. Pol., S. 448.

„Savaime suprantama, kad tokį protestantą vyrą, kuris, vesdamas katalikę žmoną, prižadėtų visus vaikus auklėti katalikų religijoje... mes laikytume blogu protestantu ir dezertyru“... (Ten pat, pus. 450).

Pastorius Fricke iš Hanovero sako: „Blogas dalykas, kai vyras yra liuteronas, o žmona katalikė, arba atvirkščiai... Tada tuojau prisimenama vaikai, ir kyla klausimas, katroj religijoje juos auklėti? Jeigu jis arba ji yra iš visos širdies katalikai, tai Bažnyčia nenorėtų ir negalėtų pakęsti, kad vaikai būtų liuteroniškai auklėjami. Tada smarkiai įsiliępsnotų nesutikimai ir vaidai... Todėl nedarykite mišrių jungtuvių!“ (Pastor bonus, 1893, 228).

Prof. Tschackert'as sako: „Taip pat mes, evangelikai, patariame vengti mišrių jungtuvių, nes evangelikų tikėjimui dėl to yra didelio pavojaus iškrypti; kur pas tėvus nėra pilnos harmonijos religijoje, ten žaidžiama moterystės laime, ir jų vaikų auklėjimas neturi aiškaus tikslo: todėl mišrios jungtuvės visai lengvai gali pasidaryti dvasinių kančių versme, tuo tarpu moterystė turėtų skausmus mažinti, o ne didinti... Tokiems protestantams, kurie visus savo vaikus katalikiškai pakrikštija ir auklėja, turi būti atsakyta ne tik bažnytinė rinkimo teisė ir galėjimas būti krikšto tėvais, bet taip pat komunija ir bažnytinės laidotuvės, kol jie atsisakys nuo nedorai duoto pažadėjimo, nes jie išdavė savo Bažnyčią“... (Polem., S. 341 — 342).

3. Protestantų tariamasis nuolaidumas, kad jie su puse vaikų patenkinti, yra nenuoseklus, nes..., jeigu jie savo religiją laiko tikrai dieviška, tai turi trokšti, kad

visi jų vaikai būtų joje auklėjami, ir sunki nuodėmė yra tiesiog leisti, kad viena vaikų dalis būtų auklėjama netikroje religijoje. Bet, jeigu jie savo religiją ne dieviškąją arba bent ne išimtinai Dievo apreiškta laikytų, tai būtų didelė netolerancija reikalauti iš katalikiškos moterystės tėvų, kurie laiko savo religiją vienintele tikra, kad jie veiktų prieš savo įsitikinimus ir nusidėtų dėliai pusės savo vaikų.

4. Kai kas sako, kad mišrių jungtuvių ginčą turėtų išspręsti valstybė. Taip mano Hase ir kalba už padalinimą pagal lytis (Polem., S. 449). Tschackert'as taip pat pripažįsta valstybei tokią teisę, bet vaikų dalinimą pagal lytis, kaip buvo norėjęs prūsų teismas, laiko netobulu; todėl giria karaliaus kabineto įsakymą iš 1803 m., pagal kurį visa šeima turi išpažinti tokią religiją, kokią išpažįsta tėvas, nes žmonos valdžia per moterystę pereina vyro valdžion.

Iš šito nesutarimo jau aiškėja, kaip maž valstybė teisingai spręsti sąžinės klausimus. Apskritai, kas davė valstybei teisę vaikų tikėjimą nustatyti? Kokia valstybė turėtų šią teisę? Ar protestantiška? ar nereliginė? ar laisvamaniška? ar katalikiška? Ar būtų patenkinti protestantai katalikų šalyse, jei valstybė reikalautų visus vaikus auklėti katalikiškai?

Keista! Protestantai, pripažindami sąžinės laisvę ir laikydami Dievą jos davėju, kurios jokia žmogaus valdžia negalinti liesti, šį svarbų sąžinės klausimą paveda spręsti valstybei, kuri, pav., įpareigotų dalį arba visus vaikus auklėti klaidose.

5. Jeigu visos sąlygos (auklėti vaikus katalikų religijoje, nekliudyti katalikiškajai pusei atlikti religines praktikas, rūpintis, kad nekatalikas-ė pereitų į tikrąją Bažnyčią) esti išpildytos, ir jeigu dėl svarbių priežasčių Bažnyčia kartais duoda dispensą, tai dėl to ji mišrių jungtuvių negiria ir negirs. Kodėl? Priežastys įvairios: pavojus katalikiškos pusės tikėjimui, pavojus ginčų dėl religijos arba, kaip dažnai pasitaiko, religinio indiferentizmo, pavojus vaidų, nuolatinio vieningumo stokos vaikų auklėjime; o tuo tarpu Dievas nori, kad abu tėvai vaiką išauklėtų religingai.

Kai vaikas lygiai tėvą ir motiną myli ir yra pasirengęs abiem tikėti, tai jis visai lengvai religijoj gali pasidaryti indiferentas; tikrumoj trečioji ar ketvirtoji mišrių jungtuvių karta atkrinta nuo katalikų Bažnyčios.

Mirštant katalikiškai pusei, ligi šiol katalikiškai auklėti vaikai visai lengvai gal virsti protestantais: dėl kitos moterystės arba dėl protestanto globėjo ir t.t.

Plačiau apie mišrias jungtuves skaityk:

Wilmers, Lehrbuch der Religion, IV, § 96; Jäger, Die Gemischten Ehen; A. Stolz, Der verbotene Baum; Jos. Plagge, Die Gemischten Ehen, 1888; Jos. Könn. Tu es nicht!, Köln, Benziger, 1909. Olandų kalboj ta pati knyga vadinasi: Niet doen!

Von den Driesch, Der Irrweg der Gemischten Ehe, Preisgekrönte Volksschrift, Köln, Bachem, 1912.

VII. Paskutiniai daiktai.

228. Lavonų deginimas.

„Katalikų Bažnyčios nusistatymas prieš lavonų deginimą yra kvailas ir atsilikęs nuo gyvenimo; šiandieną praktiką reikia įvesti vien dėl higienos reikalavimų“..

Atsakymas. 1. Ne taip jau svarbūs tie higienos reikalavimai; gerai įrengtos kapinės nė kiek nekenkia sveikatai. Aukšti dievotumo ir religijos tikslai yra svarbesni už higienos reikalavimus. Ne vien dėl to, kad lavonų laidojimas daug labiau atitinka gyvo žmogaus prigimtį ir žmoniškumo jausmus, negu baisus mūsų mylimųjų asmenų lavonų sunaikinimas, ne vien dėl juridinių sumetimų, kad teismo bylose galėjimas iškasti ir apžiūrėti lavoną turi didžiausios svarbos susekti padarytiems nusikaltimams (pav., nuuodijimui ir p.), bet čia viską turi nusverti vienas krikščioniškas nusistatymas. Krikščionys amžinai nori turėti savo akyse mylimųjų asmenų paminklus, lankyti jų kapus, ten melstis ir gaivinti savo dvasią kilniomis mintimis. Kokia gausybė dorovinės jėgos glūdi aplankyme dievotos ir mylimos motinos arba gero ir ištikimo tėvo kapo! Nieko panašaus negalėtume jausti, stovėdami prieš žiupsnelį sudeginto lavono pelenų.

2. Kristus buvo grabe paguldytas. Krikščionis ingi panašiai į Kristų privalo būti karste paguldytas, kad iš ten vėl būtų prikeltas. Krikščionies kūnas yra pašventintas daugelio sakramentų, ypač švenčiausiojo Kūno ir Kraujo sakramento, todėl jam pritinka ne nenatūrališkas, bet paprastas, Dievo Apvaizdos vadovaujamas, gamtinis suirimas.

3. Lavonų deginime nesunku įžiūrėti Bažnyčiai ir religijai priešingą srovę, vylingą netikėjimo srovę, kuri

nori užkasti arba sudeginti kiekvieną pomirtinio gyvenimo lūkestį. Materialistas Moleschott'as ir antras materialistas laikraštyje „Gartenlaube“ (1856, N. 49) ciniškai pareiškė, kad iš lavono privalo likti tik azoto junginiai ir fosfatas, kurie yra reikalingi vegetacijai palaikyti, o, sudeginę lavonus, gausime taukų žvakėms ir ciano rūgščių. Iš tėvo ir motinos lavonų žvakių taukai ir ciano rūgštys! Šalin netikėjimas su tokiais patarimais!

4. Bažnyčios įstatymų knyga iš 1918 metų aiškiai sako: „Tikinčiųjų lavonus reikia užkasti, jų deginimas yra papeikiamas. Jei kas nors savo lavoną kokiu nors būdu yra liepęs sudeginti, tai įvykdymą reikia sutrukdyti; o jei tas liepimas yra pridurtas prie kokios nors sutarties, testamentą ar šiaip kokio rašto, tai reikia tą liepimą laikyti nesančiu. Kas liepė sudeginti savo lavoną ir prieš mirtį neparodė atgailos ženklų, yra neleidžiamas bažnytiškai palaidoti“ (Kanon. 1203; 1240).

5. Katalikų Bažnyčia turi didelę teisę, įsakydama (to negalima vadinti dogma) laidoti lavonus. Bažnyčia ir mirties akivaizdoje neužmiršta socialės lygybės tarp turto ir beturčio. Išsilmės, kurias parengia giminės laidotuvėse, gali būti laibai skirtingos; turtingesnieji žmonės gali sukviesti daugiau kunigų dalyvauti laidotuvėse, bet Bažnyčia lygiai turtuoliui ir beturčiui aukoja tas pačias šv. mišias ir vartoja tą pačią užkasimo apeigą ir karsto palaiminimą. Tuo tarpu netikėliai turtuoliai visai ką kita prasimano, gabendami mirusiųjų lavonus į Jenos ar Gothos (Vokietijoje) krematorijas*); laidojime dalyvauja tik „antžmogiai“, o paprasti žmoneliai paniekinami.

229. Skaistykla.

„Skaistykla yra katalikų išradimas: ji prieštarauja šv. Raštui ir protestantų pasauliožiūrai“.

Atsakymas. 1. Antroje Markabėjų knygoje (12, 46) aiškiai pasakyta: „Šventa ir išganinga yra mintis melstis už mirusius, kad jie būtų išvaduoti iš savo nuodė-

*) Lavonų deginimo vietos.

mių“. Danguje nėra nuodėmių, o pragare nėra išvadavimo iš jų; todėl turi būti trečia vieta, kurią mes vadiname skaistykla (nusivalymu). Palygink taip pat 1. Kor. 3, 15: „Bet pats bus išganytas, tačiau taip, kaip ugnimi“; ir Mato 12, 32, kur išganytojas kalba apie nuodėmes, kurios nei šitame, nei aname gyvenime nebus atleistos. Vadinasi, yra tokių nuodėmių, kurios aname gyvenime privalo būti atleistos.

2. Kai kardinolas Newmann'as dar tebebuvo protestantas, jam kilo abejonė, ar protestantų pasauliožiūra yra tikrai kilusi iš pirmosios krikščionybės; savo tyrimo objektu jis pasiėmė klausimą, ar seniausieji krikščionybės rašytojai ir Bažnyčios tėvai savo pažiūrose sutinka su protestantais, ar su katalikais. Jis pasirinko temą apie skaistyklą, smulkmeniškai perstudijavo B. tėvų raštus ir savo tyrinėjimo davinius sužymėjo dviejose skiltyse: dešinę paliko protestantams, o kairiąją — katalikams. Po ilgo mokslinio darbo pasirodė, kad dešinioji pusė liko visai tuščia, o kairioje rinkosi kaskart vis labiau ir labiau gausi šv. tėvų mokslo medžiaga, kol pagaliau visiškai paaiškėjo, jog katalikų mokslas yra imtas iš pirmos krikščionybės. Tai pastebėjęs, jis liko kataliku.

3. Thümmel savo „Konfirmandenunterricht“, norėdamas paveikti vaikų psichologiją, vaizduoja katalikę mergaitę mirties patale, kuri neturi ramumo po išpažinties: ji nugąsčiauja dėl savo nuodėmių, o ypač dėl skaistyklos, kol pagaliau katalikybę pametęs jos brolis grąžina jai ramybę, liepdamas pasitikėti tikėjimu į Kristų, kurs vienas nuteisina ir pašventina. Be abejonės, mes privalome ir išpažintyje ir po išpažinties pasitikėti Kristumi; Bažnyčia moko, kad, juo didesnė yra mūsų meilė Kristaus, juo labiau siela apvaloma nuo kaltės ir bausmių. Kur trūksta pasitikėjimo ir meilės, ten lieka dėmių, kurias reikia nuplauti gailesčio ašaromis, norint įeiti į dangų, į kuri „niekas suteptas neįeina“.

Vietoj jaunos mergaitės mes paimkime seną nusidėjėlį, kuris, ilgą laiką gyvenęs girtuoklystėje, svetimotyrystėje, apgaulėse ir veidmainystėje, staigios mirties pavojaus užkluptas, su dideliu vargu atsiverčia ir, neužtenkamai turėdamas geros valios (pasitikėjimo ir meilės), prižada Dievui pasitaisyti. Jis nebus į pragarą nu-

gramzdintas, bet kas drįs tvirtinti, kad jis, kelios minutes po mirties, būsiąs tarp palaimintųjų danguje? Tas žmogus būtinai turės dar nusivalyti; tą mums sako krikščioniškas jausmas ir tikėjimo apšviestas protas.

230. Ar yra pragaras?

„Kas žino, ar yra amžinas pragaras?“

Atsakymas. Tai žino Jėzus Kristus, kuris aiškiai pasakė: „Šitie (nusidėjėliai) eis į amžinąją kančią, teisieji gi į amžinąjį gyvenimą“ (Mat. 25, 46). Kad „ugnis negesta“, Kristus triskart pakartojo Morkaus Evangelijoje. Ir, kad praeikantieji ten amžinai pasiliks, sako Jis jau minėtais žodžiais: „Jie eis į amžinąją kančią“.

2. Visos tautos visais laikais žinojo apie bausmės vietą pomirtiniame gyvenime; kaip tik visos kultūringiausiosios stabmeldžių tautos aiškiai kalba apie ją: indai, germanai (senojoje Eddoje), graikai (Platonas „Fedone“) ir romėnai (Virgilijus Eneidoj, IV, 616 eil.).

Plyg. Oswald, Eschatologie.

3. Ir protas neranda prieš šią dogmą jokių neišsprendžiamų sunkenybių; priešingai, yra priežasčių, kurios kalba už šią dogmą. Aiškiausią šio klausimo išsprendimą davė pats Dievas Apreiškime.

231. Pragaras nepakenčiamas.

„Mintis apie visišką, beviltišką pasmerkimą mums, žmonėms, yra nepakenčiama“.

Atsakymas. Dievui taip pat yra nepakenčiama toji mintis, kad Jo kūrinys sąmoningai ir laisva valia drįsta Jam, didybių Viešpačiui, pasipriešinti.

Tokiam įžuliam akiplėšiškumui pritinka ir nepakenčiamasis pragaras!

232. Pragaras — paslaptis.

1. „Amžinas pragaras yra nenatūrališka paslaptis“.

Atsakymas. 1. Taip, pragaras — paslaptis, bet natūrališka paslaptis. Pats protas negali visiškai išsiaiškinti pragarą, bet neįstengia taip pat ir prieštaravimo parodyti.

2. Norint teisingai spręsti apie šią paslaptį, nereikia pamiršti to sąryšio, kuris yra su kitomis didžiomis krikščionybės paslaptimis.

Dievas panorą ir sutvėrė tokį milžiniškai didelį pasaulį, kad mokslininkai neranda galo jį tyrinėdami. Panorėjęs mus išganyti, Jis įvykdė tokia nuostabią isikūnėjimo paslaptį, kad Dievas mirė nusikaltėlio mirtimi. Norėdamas parodyti mums savo meilę, Jis padarė mus savo vaikais ir savo prigimtį dalyviais. Kokia malonės paslaptis! Jis pats liko paslaptingu mūsų sielos maistu, — kas tai supras? Norėdamas mums atlyginti, Jis sutvėrė tokį didelį ir kilnų dangų, kad joks žmogaus protas negali jo suprasti. Visi Dievo darbai yra pilni paslapčių, bet daug paslaptingesnė yra Jo būtybė, Jo bekraštė didybė ir šventumas. Todėl ir mūsų šiaušimas prieš Dievą, sunki nuodėmė, yra paslaptis. Argi gali būti kas nuostabu, jei ir Jo bausmės, amžino pragarą, negalime visiškai suprasti?

3. Mirtina nuodėmė yra šis tas daugiau, negu baili siela gali įsivaizduoti. Anot šv. Tomo Akviniečio, mirtinos nuodėmės esmė yra žmogaus nusigrežimas nuo Dievo, kaip paskutiniojo savo tikslo; čia žmogus veikia aiškiai apgalvojęs, tvirtai norėdamas; čia yra svarbus žmogaus dvasios veiksmas, kurį atlikdamas, jis aiškiai supranta esąs už savo darbą atsakomingas. Kai kurie žmonių darbai laikomi mirtina nuodėme, bet jie dėl aiškaus pažinimo ir pilnos valios laisvės trūkumo kartais teesti didesnė atleistina nuodėmė. Vienas Dievas tepažįsta išvidinę kaltybę, ir Jis neperdeda.

4. Dievas yra teisingas. Jis duoda kiekvienam, kiek užsitarnavo — atlyginimo ar bausmės. Kodėl mes nusipelnome amžiną bausmę? — Gi dėl to, kad begaliniai gerojo Dievo laisvas ir sunkus įžeidimas yra begalinė kaltybė, kuri užsitarnauja begalinės bausmės. Tai žino-

jo pasmerktieji, nes jų sąžinė, Dievo balsas, juos perspėjo; Dievas visuomet siūlė jiems pagalbos prieš pagundas. Jie galėjo išvengti sunkių nuodėmių ir išsivaduoti net iš padarytųjų (per atgailą). Jie nenorėjo gelbėtis, todėl teisingai gavo tai, ką nusipelnė laisvu noru.

Jie per mirtiną nuodėmę žemėje nusigręžė nuo Dievo, norėdami ir žinodami, ką daro, ir tame nusistatyme laisvai patvėrė iki žemiško ištyrimo galo. Jie taip pat gerai žinojo, kas juos laukia amžinybėje; vadinasi, jie laisvai pasirinko sau likimą, ir Dievas davė jiems, ko jie norėjo.

Dievas, paskyręs žemišką gyvenimą, kaip ištyrimo ir apsisprendimo laiką, turi visą teisę nustatyti ir galą šitam ištyrimui.

II. „Dievo gerumas — nesuderinamas su pragaru“.

Atsakymas. Geras yra tas, kuris trokšta kitam geru ir noriai daro gera. Dievas nori, kad visi žmonės būtų laimingi, tuo tikslu Jis apdovanojo juos nesuskaitoma daugybe malonių ir geradarybių.

Dievo gerumas čia žemėje yra nesuprantamai didelis. Malonė „apšviečia kiekvieną žmogų, ateinantį į šį pasaulį“ ir jį tikrai gelbsti, jei žmogus su ja bendradarbiauja. Net žiauriausiose sielose, pikčiausiuose santykiuose, dažnai paskutiniame akimirksnyje veikia pagalbos malonė, jei tik čia yra geros valios. Ji negesina degančio knato ir neperlaužia palinkusios nendrės. Kur mes, žmonės, dažnai nuteisiame, ten Dievo gerumas išteisina klystantį nusidėjėlį, įžiūrėdamas jo širdies gelmėje atsivertimą, kuris yra paslėptas nuo mūsų akių. Todėl daugelis tų, kuriuos mes laikome pražuvusiais, bus išgelbėti. Jei nusidėjėlis iki mirties palieka nusigręžęs nuo Dievo, tai visai teisingai čia liaujasi Dievo gerumas, o jo vietą užima šventas teisingumas.

III. „Dievas galėjo daugiau malonių duoti ir visus žmones nuo pragaro išgelbėti“.

Atsakymas. 1. Be abejo, Dievas galėjo taip padaryti, bet tai daryti Jo niekas neįpareigoja, net Jo gerumas.

Imkime pavyzdį. Vienas turtingas vyras bado metu duoda beturčiams pietus ir vakarienę. Įsivaizduokite, kaip būtų, jei atsirastų tokių išdidžių ir tokių neprotingų beturčių, kad, vietoj paprasto valgio, reikalautų ska-

naus kepsnio ir vyno, o jų negavę, geriau sutiktų badauti? Ar geradaris būtų kaltas, jei šie iš bado mirtų? Ar jis turi gerąjį valgį jiems atiduoti? Ar būtų nusikaltimas dosnumui, jei jis neduotų?

2. Dievas elgiasi teisingai, kai išuliam žmogui ne visuomet duoda geresnių malonių. Kodėl jis apsiribojo savo dosnume, yra Jo laisvės paslaptis.

Galvojant apie amžiną bausmę, reikia visuomet atsimint šias dvi tiesas:

a). Dievas nori, kad kiekvienas žmogus būtų išganytas, ir dėl to duoda kiekvienam žmogui, įgijusiam pilną sąmonę, reikalingų malonių, kad galėtų pasiekti dangaus karalystę;

b). niekas nenueina į pragarą be savo sunkios kaltės, nes mirtinos nuodėmės negali būti be aiškos sąmonės ir visiško valios pritarimo.

233. Pragaras ir pasigailėjimas.

„Dievas yra be galo gailestingas: jis neįmes manęs į amžinąjį pragarą“.

Atsakymas. 1. Čia ir yra mūsų paguoda ir viltis, kad Dievas be galo gailestingas; didžiausias nusidėjėlis žemėje, jei jis nori atsiversti, gali gauti didelį Dievo pasigailėjimą; net paskutiniame akimirksnyje, kaip latras ant kryžiaus, jis gali būti išgelbėtas.

Dievas sako: „Aš nenoriu nusidėjėlio mirties, bet kad atvirstų ir gyventų“ (Ez. 33, 11).

Ką daugiau Dievas galėjo padaryti, kad parodytų savo gailestingumą? Ar Jis turi prieš mus ant kelių pulti? Jis pats paskutinėje vakarienėje net prieš Judą buvo atsiklaupęs. Ar begalėjo Jis daugiau padaryti? Taip, Jis padarė dar daugiau: Dievas mirė už mus iš meilės ant kryžiaus kančioje ir gėdoje.

2. Jeigu žmogus, negerbdamas šitos begalinės Dievo meilės ir per daug ją pasitikėdamas, laužys vieną po kito Dievo įsakymus, jeigu jis, klaidingai save ramindamas, kad Dievas yra gailestingas, nuolat Dievą įžeidinės ir taip visą savo gyvenimą Dievo gailestingumą piktaudaus ir be jokios atgailos numirs, tai ar užsitarnaus

toks žmogus kitame gyvenime pasigailėjimo? Ar tai bus neteisinga, jeigu jis ten patirs Teisėjo teisingumą?

3. Kaip Dievo gailestingumas tikrai atleis kiekvienam atgailojančiam nusidėjėliui nuodėmes, taip begalinis Dievo teisingumas tikrai nubaus aname pasaulyje be gailėsčio mirusį nusidėjėlį, — tada išnyks meilė ir pasigailėjimas ir savaime susikurs pragaras. Visa yra savo laiku: gailestingumas šioje žemėje, teisingumas aname gyvenime. Abu šie savumai Dievuje lygūs, lygiai bekraščiai, lygiai kilnūs, lygiai meilės verti.

234. Nuodėmės ir pragaras.

„Nuodėmės yra ne amžinas dalykas — žmogaus, laikinės būtybės, veiksmas“.

Atsakymas. 1. Jeigu žmogžudys sakytų teisėjui: „Tamsta tegali priteisti man tik vieną minutę kalėjimo, nes aš tik vieną minutę panaudojau, kad parbloškčiau savo auką“, tai jam maža ką padėtų. Bausmė nepareina nuo laiko, kuriame nuodėmė padaryta, bet nuo pačios nuodėmės sunkumo ir piktumo.

2. Į nuodėmes galime žiūrėti dvejopai: fizišku ir morališku atžvilgiu. Žiūrint į jas fiziškai, kaip į laikinės būtybės veikimą, jos tėra tik laikinės; bet, žiūrint į jas moraliai, jos bus daug daugiau.

Moraliai nuodėmę suprantame, kai žmogus nusideda sąmoningai ir laisva valia.

Mokinys nedorai pasielgtų, duodamas į ausį kitam mokiniui; bet dar nedoriau jis padarytų, kai tuos pačius smūgius suduotų mokytojui. Čia veiksmas tas pats, bet doroviniu atžvilgiu skirtingas. Panašus įžeidimas, kurį gali padaryti kunigui, vyskupui, popiežiui, savo pareigas einant valstybės valdininkui ar valdovui, doroviškai įkainojamas pagal tai, kiek orus ir garbingas buvo įžeistasis, prieš kurį įžeidėjas sąmoningai pasikėsino. Dievas, kaip nusidėjėlis gerai žino, yra begalinio orumo ir didybės. Todėl laisva valia padarytas sunkus Dievo įžeidimas šituo atžvilgiu bus begalinis nusikaltimas, vertas begalinės bausmės.

3. Jeigu už mirtiną nuodėmę galėtume atsiteisti laikine bausme, pav., milijonu metų pragaro kančios, tai

Dievas nebebūtų Dievas, aukščiausioji Būtybė; nes tada aš pagalvočiau apie kitą būtybę, kurios orumas būtų toks didelis, jog, norint atsisteisti už jos ižeidimą, reikėtų dviejų milijonų metų pragaro bausmės. Šita būtybė turėtų būti didesnė už Dievą; tai būtų nesamonė. Dievas turi Dievu pasilikti. Todėl neužtenka laikinės bausmės, bet reikia ir amžinos bausmės.

235. Nuodėmė ir kaltė.

„Vėrtinant nuodėmingą kaltumą, tenka atsižvelgti į tai, kad žmogus nesupranta Dievo didybės, todėl jį negalima taip labai kaltinti“.

Atsakymas. Jeigu žmogus ir negali viso amžinybės turinio suvokti, tai jis vis tik gerai žino, kad Dievas yra amžina, visų aukščiausioji Būtybė.

Jeigu kas iš pykčio uždegs namą, apie kurį jis žinos, jog jame yra visas jo priešo turtas, tai jo piktadarybė nieko nepasikeis nuo to, ar jis žinos ar nežinos, kokie yra ten turtai; jo tikslas yra sudeginti visą turtą.

Taip ir nusidėjėlis, kada gerai žinodamas nusigręžia nuo Dievo prie kūrinio, pameta ir paniekina aukščiausią ir begalinį Gėrį ir tuo būdu duoda pirmenybę laikiniam gėriui. Tokiame žygyje glūdi mirtinųjų nuodėmių esmė.

Jeigu mes Dievą, begalinį Gėrį, galėtume aiškiai be jokios priedangos pamatyti, tai, apskritai, tarp Jo ir kitų laikinio gėrio nebebūtų galimas joks pasirinkimas. Tuomet žmonės būtinai pasirinktų Dievą, kaip kad yra danguje su palaimintaisiais — jie nebegali nusidėti.

236. Pragaras — baisus.

„Pragaras yra toks baisus, kad jis naikina visus žemės džiaugsmus“.

Atsakymas. Pragaras atima žemės džiaugsmus tik Dievo priešui, o ne Jo vaikui. Jis sugadina tik nuodėmingus pasigėrėjimus, bet ne tikrą, leistą šios žemės džiaugsmą, o dar mažiau amžinąjį dangaus džiaugsmą.

Kodėl gi turi bijoti ištikimas Dievo vaikas pragaro? Viena tėra protinga baimė — Dievo baimė ir baimė nu-

sidėti. Šis kelias veda atstu nuo pragaro ir nepažįsta neprotingos jo baimės.

237. Pragaras — nemoderniškas.

„Mūsų laikais nė vienas inteligentas nebetiki į pragarą. Pragaras yra nemoderniškas“.

Atsakymas. 1. Aš bijau, kad perdaug moderniškas: „Kas neitiks, bus pasmerktas“.

Yra tokių daiktų, kurie užsilikę iš senovės frankų, senovės babiloniečių laikų arba dar senesnių, tačiau jie dar tebėra moderniški, pav., daugybės lentelė, Dievas, amžinybė, dangus ir pragaras.

2. „Nė vienas inteligentas“, sako „nebetiki į pragarą“. Taip kalba ir raminausi bemoksliai, bet ne tikrieji inteligentai, nes šie žino, kad tarp tikinčių yra nesuskaitoma daugybė gerai išmokslintų ir aukšto luomo inteligentų, tikinčių į pragarą. Atsiminkite, gerbiamieji, kad aibe žodžių neįstengsite užgesinti ugnies, o juo labiau amžinos pragaro ugnies. Skambančiais žodžiais, kaip tuščių riešutų maišu, galima sukelti didelį triukšmą, bet vargšai vaikai ten neranda jokio branduolio, kaip netiksliai neranda ramybės savo tuščiose kalbose.

238. Pragaras ir pasityčiojimas.

„Šiandien visi juokiasi iš pragaro ir laiko jį auklės pasaka ir ilgaskvernių lojimu, kuriuo jie stengiasi gąsdinti vaikus ir bobas“.

Atsakymas. 1. Labiausiai bijo pragaro pasityčiojimai, kurie gerai žino, kad už „ilgaskvernių“ stovi visagalio Dievo begalinis teisingumas. Jie tyčiojasi dėl to, kad labai bijo; pav., ir piemenukas, eidamas vakare per mišką, paprastai iš didelės baimės ima švilpti.

Vieną kartą Volteriui rašė jo „brolis belzebube“, kad pragaras esąs auklės pasaka. „Ar gali Tamsta įrodyti, kad jo nėra?“ atsakė Volteris: „tada aš Tamstą sveikinsčiau, nes aš lig šiol neradau tam jokių įrodymų“.

2. Kas tyčiojasi iš pragarų? — Ogi kai kada tokie, kurie religiniuose klausimuose labai mažai tenusivokia, t.y. žmonės, kurie nėra specialistai religijos dalykuose, arba tokie, kurie dėl savo viešų ar slaptų nedorybių turi bijoti pragarų, o dėl to ir negali teisingai apie jį kalbėti.

Ką padės man tokių žmonių gudragalviavimas ir patyčios, jeigu iš kitos pusės stovi Kristus, amžinoji tiesa, ir sako: yra pragaras. „Nebijokite jų, kurie užmuša kūną, sielos gi negali užmušti; velyk bijokite to, kuris gali ir sielą ir kūną nugramzdinti į pragarą“ (Mat. 10, 28).

239. Nuodėmė ir kumštis.

„Man atrodo, kad mirtina nuodėmė, kuri užtraukia amžiną bausmę, gali būti padaryta tik tada, kai žmogus iš neapykantos prieš Dievą atkakliai Jam grūmoja kumštimi. Tokios nuodėmės, kurios kilo iš aistros, iš gašlumo, tinginystės, garbėtroškos, godumo ir t. t., man rodosi, negali užtraukti amžinos pragarų bausmės“.

Atsakymas. 1. Šv. Raštas nieko panašaus nekalba. Čia aiškiai ir nedviprasmiškai pasakyta: „Ar jūs nežinote, kad neteisingieji nepaveldės dangaus karalystės? Neklyskite! nei paleistuviai, nei stabų garbintojai, nei svetimoteriai, nei begėdžiai, nei vaikų darkytojai, nei vagys, nei godūs, nei girtuokliai, nei piktažodžiutojai, nei plėšikai nepaveldės dangaus karalystės“ (1. Kor. 6, 9, 10).

Tokios nuodėmės kyla ne iš neapykantos prieš Dievą; priešingai, pav., girtuoklis mielai norėtų pasilikti santaikoj su Dievu ir su savo stikleliu. Nežiūrint to, girtuoklis, jeigu jis nepasitaisys, nepaveldės dangaus karalystės ir bus amžinai nuo Dievo atstumtas.

2. Jeigu tik nusidėjimai, grūmojant kumštimi padaryti, tevestų į pragarą, o kiti nusidėjimai aname pasaulyje po to, kai nuslugs geidulių karštis, vėl būtų lengvai atitaisomi, tai Kristus ir Jo Bažnyčia taip turėtų mokyti: „Jūs, žmonių vaikai, negražiai darote, kai save svaiginate; kai vagiate, žudote, neskaisčiai gyvenate ir t.t.; tai visai neteisinga ir baustina; bet nenusiminkite! Vis tiek jūs paveldėsite dangaus karalystę, jeigu tik ne-

turėsite neapykantos prieš Dievą ir kumštini negrūmosite“.

Šv. Povilas, perspėdamas, kad su baime ir išgąsčiu reikia siekti išganymo, būtų buvęs aiškus skrupuliatas. Neapykantos prieš Dievą pavojus nėra jau taip didelis, kad mes turėtume bijoti ir drebėti.

Pats Kristus būtų kaip tik melagingai mokes: Jeigu nori įeiti į gyvenimą, laikyk įstatymus. Tie įstatymai, kaip Jis pats pareiškė, yra 10 įsakymų; Jis būtų turėjęs sakyti: „Kiti įstatymai nesvarbūs; jų sulaužymas neuždaro dangaus, tik vienas įsakymas yra lemias: nenusidėk iš neapykantos, grūmodamas kumštini“.

240. Nuodėmė iš piktos valios ir iš silpnybės.

„Juk tikrai yra skirtumas tarp nuodėmių iš piktos valios ir nuodėmių iš silpnybės arba, geriau sakant, iš aistros. Todėl turi būti skirtumas ir bausmėje“.

Atsakymas. Tikra tiesa; pragare bausmė bus sulig nuodėmių didumu. Bet tos abi nuodėmių rūšys — nuodėmės iš piktos valios ir nuodėmės iš silpnybės — reiškia tą patį dėl to, kad jos abi yra esminis ir laisvai padarytas Dievo įžeidimas, todėl — sulaužymas sandoros su Dievu, atsiskyrimas nuo Jo, uždarymas sau dangaus, o tai yra amžina prapultis.

Jeigu taip vadinamosios nuodėmės iš silpnybės arba, geriau sakant, nuodėmės iš aistros įvyko ne labai svarbiame dalyke, ne visai sąmoningai ir ne visai pačiam pritariant, tai tada nebus mirinė nuodėmė, tik didesnė ar mažesnė kasdienė nuodėmė, kuri nesutrauko draugystės su Dievu.

241. Pragaro amnestija.

„Apskritai, aš pripažįstu pragarą. Bet ar negalėtu būti amnestijos atskiriems žmonėms, o ypač tiems, kurie beveik be savo kaltės, susidėjus nepakenčiamoms aplinkybėms, įpuolė į nuodėmę ir nusipelnė pragarą? Dievas yra juk be galo gailestingas ir nenori nusidėjėlio mirties“.

Atsakymas. 1. „Beveik be kaltės“ niekas neįeina į pragarą, nes Dievas yra teisingas. Dievas teisia žmogų daug nuodugniau ir teisingiau, negu mes teisiame, ir atsižvelgia net į mažiausias aplinkybes. Jis nesako niekam pasmerkimo ištarmės, kur išvidinė nusidėjėlio kaltė yra abejotina.

2. Dievas nenori nusidėjėlio mirties, bet laukia, kad sugrižtų ir gyventų (Ez. 33, 11). Sugrižti galima tik šiame pasaulyje, nes aname pasaulyje nebeduodama daugiau malonių. Todėl Dievas nori sugrižimo, ir nėra amnestijos be sugrižimo.

3. Amnestija, malonės suteikimas, yra grynai išviršinė priemonė; ji yra netobulos žmonių teisės (įstatymų) vaisius ir tam tikrose aplinkybėse, kaip patyrė Pius IX pradžioj savo viešpatavimo, gali ir labai blogai veikti.

Dažniausiai amnestiją duoda po politinių sumišimų, kad būtų gražinta ramybė. Malonių reikia teikti ten, kur yra netobuli žmonių įstatymai ir įstatymo raidė*) ima prieštarauti žmoniškumo jausmams.

Nieko panašaus nėra Dievo įstatymuose. Tačiau Dievas iš savo begalinio gailestingumo neskaitomus kartus teikia panašių malonių; tik ne kaip išviršinę, bet kaip išvidinę priemonę; Jis yra maloningas išpažintyje.

4. Dievas, norėdamas parodyti nepalyginamai didesnę gailestingumą, turi daug geresnių priemonių, negu amnestija. Jis nedaro jokių išimčių iš savo įstatymų, tačiau nusidėjėliui, kuris nusidėjo, ypač dėl nepakenčiamų aplinkybių, dėl paveldėjimo, blogo auklėjimo, draugu ir t.t., gali suteikti mums nepastebimų išviršinių arba išvidinių malonių, arba net paskutiniame akimirksnyje ateiti į pagalbą ir jo sielą išvaduoti. Vienintelis latro ant kryžiaus prašymas atvėrė jam dangų. Suprantama, tą pačią malonę gavo ir antras latras. Bet, jei jis ją atstūmė, tai ar yra prasmė jam aname pasaulyje ją beduoti?

*) Smulkmeniškas įstatymų taikymas žmonėms.

242. Pragaras—be tikslo.

„Bausmės tikslas yra pataisyti žmogų. Bet pragare pataisymo nebegalį būti. Todėl pragaras — be tikslo“.

Atsakymas. Pirmutinis bausmės tikslas yra atgaila, atstatymas dorovinės tvarkos, kuri laužant įstatymus buvo sugriauta. Toks yra išvidinis ir tiesioginis bausmės tikslas, kuris ne visuomet rišasi su antruoju tikslu — nusikaltėlio pataisymu. Tuomet ir mirties bausmė žmogžudžiui būtų neteisybė; nes, jeigu žmogžudys kalėjime pasitaisytų ir atgailą padarytų, tai tikslas ir taip jau būtų pasiektas; o jeigu jis jokios atgailos neparodytų, tai tikslas būtų besas nepasiekiamas.

Tikrai galima sakyti, kad kai kurie sunkių darbų kalėjimo kaliniai greičiau iš proto išeitų, negu pasitaisytų. Anot jūsų, tokiems kalėjimas yra be tikslo, ir visus kalinius iš jo reikia paleisti. Tai būtų gražus kitų palinksminimas!? Dievas taip kvailai nesieltgia.

243. Pragaras—nenaudingas.

„Kokia nauda iš pragaro? Kas iš jo Dievui?“

Atsakymas. 1. Dievui tokia pat nauda iš pragaro, tokia ir iš dangaus; nes Dievas, apskritai, negalį turėti jokios naudos. Bet Jis, kaip be galo tobula Būtybė, pats save įpareigojo laikyti tvarką ir teisingumą, ir dėl to yra dangus ir pragaras.

Dievas yra garbinamas už savo gailėstingumą ir teisingumą. Abu šie savumai Jame yra lygūs; juos abu Jis duoda žmogui pasirinkti, katra nori Jame šlovinti.

2. Ne Dievas, bet mes turime iš pragaro naudos. Pragaras yra milžiniška apsauga žmogaus-kriekščionies vertybės. Sunkių pagundų valandomis, kai yra pavojaus visai užgesti Dievo meilei, mums į pagalbą ateina amžino pragaro baimė ir perkelia mus per bedugnę, kaip mašinos švankratis per taip vadinamą „mirties tašką“. Pragaras sulaiko nuo milijonų nusidėjimų, savo žmogiškosios vertės paniekinimų ir Dievo įžeidimų. Sunkios nuodėmės yra blogiau, kaip pragaras.

Pats vienas pragaras, praktiškai imant, turi galios padaryti žmonėms gyvą ir aiškų skirtumą tarp gero ir

blogo. Jeigu nebūtų amžino pragaro ir visi, geriausieji ir blogiausieji, patektų į dangų, jeigu šv. Agnietė šalia pasileidusios moters, šv. Alioymas šalia bauriausio svetimoterio, šv. Vincentas Paulietis ir šv. Elžbieta šalia kiečiausio ir žiauriausio šykštuolio, jeigu angelai šalia velnių, Dievo Motina šalia šėtono džiaugtusi amžinoj draugystėj, tai mes, žmonės, nebegalėtume jausti esminio skirtumo tarp gero ir blogo. Kaip dažnai tada išgirstume sakant: „Visų pabaiga vienoda — visi nueisim į dangų“.

Pragaras — tai ramstis dorovinės pasaulio tvarkos. Skaistyklos baimė pra' tikoj maža ką tesulaikytų nuo blogų darbų, nes skaistyklos kančios—ne amžinos. Jeigu pragaras būtų neamžinas, tai daugumai žmonių būtų daug sunkiau didelėse pagundose ir aukos laikais dorovingai gyventi. Tuomet daug dažniau pasitaikytų plėšimų, žmogžudybių, pasileidimo, svetimoteriavimo, girtavimų, apgaulių ir t.t.; žmogaus orumas ir pasaulio dorovinė tvarka tikrumoj būtų nebegalima; Dievo įžeidimai plėstųsi be krašto. Amžinasis pragaras sudaro prieš šitą antplūdį stiprų pylimą. Jeigu jau Dievas neturį iš pragaro naudos, tai bent mes apsčiai jos turime.

244. Pragaras ir jausmas.

„Pragaras yra nesutaikomas su apšviesto žmogaus kilniais jausmais. Jis čia stačiai nepakenčiamas“.

Atsakymas. Lygiai nepakenčiamas, kaip mirtina nuodėmė, be galo kilnaus ir gero Dievo įžeidimas. Kas yra tobulas ir Dievui paklusnus ir vykdo Jo valią, tam niekas nedrumsčia kilnių jausmų. Kas Jo neklauso, tas jaučia sąžinės priekaištų, ir, be abejo, tam pragaras nemalonus.

Balmes savo veikale „Laiškai abejotojui“ sako: „Virgilijus nebuvo nei kapucinas, nei kunigas, nei katalikas, o turėjo visam gerą skonį; tačiau vargu ar atvaizdavo kas taip baisiai pragarą, kaip jis savo Eneidos šeštoje knygoje (p. 71)“.

245. Kur yra dangus?

Vienas mūrininkas socialdemokratas kartą parašė man storžievišką laišką, vadindamas mane ir kitus žmonių apgavikais, nes aš kalbėjęs apie dangų ir negalėjęs žmonėms pasakyti, kur jis yra. Jei jis mane vidudienyje paklaustų, kur dangus, aš parodyčiau jam į viršų, o jei vidurnaktyje, padaryčiau irgi tą patį, nenusivokdamas, jog aš rodau visai į priešingą pusę, nes per tą laiką žemė apsisuko. Tai storžieviškai manyta ir taip pat naiviai pasakyta. Tą pačią mintį, tik švelnesne forma, pareiškė vienas išlavintas protestantas, kuris parodė, kad Kristaus dangun įžengimas yra priešingas gamtos įstatymams; jis sakosi nežinąs, kur Kristus nužengęs.

Atsakymas. Dievas laiduoja mums, kad yra dangus; bet kur jis yra (t. y. kur yra toji vieta, kurioje gyvena palaimintieji po atsikėlimo nuskaistintais kūnais), apie tai mums protas nieko tikra negali pasakyti; nė apreiškimas neduoda į šį klausimą atsako.

Dievas yra visur, o ten, kur yra Dievas, gali būti ir dangus. Kodėl dangus turėtų būti apribotoje vietoje? Dangiškoji Jeruzalė yra tik grožybės, ne talpumo paveikslas. Argi dangus negalėtų apimti visą regimąjį sutvėrimą? Tolumas permainingiems kūnams nesudarys jokių kliūčių, kaip čia žemėje.

Ar vidurnaktyj ar vidurdienyj aš rodau į viršų, visuomet pataikau į tą pačią neišmatuojamą erdvę, kur yra tie patys Dievo kūriniai, ir niekas neturi teisės man primesti, kad aš dangų mažesni vaizduočiaus.

Permainingtas kūnas nepareina nuo kūnų prisitraukimo įstatymo; jis stovi viršuj gamtos įstatymų. Tą aiškiai mums parodė Kristus, žengdamas į dangų, kai Jis savo žemišką prigimtį atskyrė nuo žemės ir apsigyveno kitame pasaulyje ir kitokiu būdu, pagal savo valią ir norus. Ten Jo ištikimieji ras Jį ir kur Jis yra, ten yra ir dangus.

Kaip dangaus, taip lygiai ir pragaro vietos nežinome; čia užtenka žinoti, kad jis yra. Kas nori, gali pragarą vaizduotis ir žemės viduryje, nors tikrų motyvų tokiam vaizdavimuisi mes neturime.

Geriau laikykimės šv. Krizostomo patarimo: „Neklausime, kur yra pragaras, bet rūpinkimės, kaip jo išvengti“.

246. Socialdemokratų nuobodulis aname gyvenime.

Tariamoji išganymo laimė, rašo socialdemokratas Douai, „kurią žada tikrasis krikščionių išganymas, nebegali būti daugiau siekiama, nes palaimintieji, kaip angelai, visoje amžinybėje tik šlovina ir giria Dievą. Šis nuobodus išganymas praktikoje būtų nepakenčiamas“ (ABC des Wissens, S. 21).

Atsakymas. Tokia kalba parodo tik netikėtai vaikišką ir kvailą pasaulėžiūrą. Pomirtinis palaimintųjų gyvenimas yra neapsakomai gražus, neapsakomai laimingas ir kilnus dvasios gyvenimas, kuriame bus patenkintos kilniausios ir aukščiausios pastangos ir norai, tiesos pažinimo troškimas, kilniausios meilės ir laimės siekimas, ir išrinktieji bus prie visos Tiesos, Gėrio ir Grožio šaltinio ir okeano, susijungę su visomis kilniomis ir mylinčiomis dvasiomis, kurios priklauso vienai palaimingai Dievo šeimai. Šitame dvasios gyvenime tam tikru būdu dalyvaus taip pat po atsikėlimo persimainęs kūnas.

Tokiu gyvenimu Dievas mus neapsunkina, nenustumia į nuobodžiavimą, bet teikia gyvybę trykštančio įvairaus ir kilnaus gyvenimo, kuris niekuomet nebus paprastas ir nuobodus.

Be abejo, netikėlis žmogus, kuris žmogaus gyvenimo centrą nukelia į „pilvą“, nesupranta nieko dvasiško, ir jam dangaus laimė taip pat nuobodi, kaip aklajam yra nuobodu meno galerijoje ir kurčiajam koncerte.

VIII. Šventųjų garbinimas.

247. Romėnų politeizmas.

Harnack'as katalikišką šventųjų garbinimą vadina „apaštališkai-romėnišku politeizmu“.

Atsakymas. Politeizmas reiškia garbinimą daugelio dievų; todėl priekaištą reiktų taip pasakyti: jūs, katalikai, garbinate šventuosius, kaip dievus.

Mums stebėtina, kaip toks Harnackas išdrįso daryti tokį kvailą priekaištą, į kurį atsako kiekvienas katekizmas. Harnackas turėtų gėdytis mums primesti šventųjų garbinimą, kaip politeizmą.

2. Šiek tiek apsitrynę priešai šito priekaišto nedaro nė vienam išlavintam katalikui, bet tik liaudžiai, vadinasi, tai liaudžiai, kuri nemoka skirti Dievo ir šventųjų sąvokų. Nemanykite, kad mūsų liaudis tokia tamsi; paprasčiausias katalikiškos liaudies žmogus žino, kad yra tik vienas Dievas, kurį jis turi garbinti, kad šventųjų, tik kaip Dievo draugų, gali šauktis užtarimo.

Laikyti katalikus stabmeldžiais ir taip piktai apie juos manyti yra skaudus jų įžeidimas.

248. Tik vienas tarpininkas.

„Jėzus Kristus yra vienintelis tarpininkas; todėl tik į Jį vieną, o ne į šventuosius turime kreiptis, kitaip elgdamiesi, griausime Kristaus tarpininkystę“.

Atsakymas. 1. Šv. Povilas, kuris užrašė tą pasakymą apie „Vieną tarpininką“ (1. Tim. 2, 5), maldavo pirmųjų krikščionių, kad jie jį užtartų,—t.y. rūpinosi išigyti jų tarpininkavimo. Taip ir šv. Jokūbas, rašydamas

„melskitės vieni už kitus, kad būtumėte išgelbėti“ (Jok. 5, 16), buvo laisvas nuo protestantiškos baimės.

Kristus pats mus atpirko: Jis vienas išdildė nuodėmės kalnę ir laimėjo mums malonių; šventieji nieko kito negali, kaip tik mums jų išprašyti. Todėl Kristus ir palieka vienintelis tarpininkas. „Nes daug gali nuolatinė teisiojo malda“ (Jok. 5, 16), o tai yra šventųjų maldos.

Jeigu kartais žmogus čia žemėje reikalingas kitų užtarimo, pav., pas vyriausybę, tai kodėl krikščionis negali turėti sau užtarėjų pas Dievą, visų valdovų Valdovą?

249. Kristaus užtemdymas.

„Šventųjų garbinimas užtemdo ir nustumia užpakalin Kristų“.

Atsakymas. Šventųjų garbinimas nenustumia Kristaus į užpakalį, bet stato Jį dangaus karalystės centre (viduryje), kur Jis, kaip garbės Karalius, viešpatauja šventųjų tarpe. Šventieji nesišalina nuo Kristaus, bet klūpo prieš Jį ant kelių.

Beveik visos mišolo, brevijoriaus ir maldaknygių maldos šventiesiems pagarbinti betarpiškai yra nukreiptos į Dievą ir baigias išganymo Tarpininku: „Per Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį“. Daugelyj tų maldų meldžiama Dievą, kad Jis per šventųjų užtarimą suteiktų mums savo malonių. Kitose mes prašome Dievo pagalbos, kad galėtume ir norėtume sekti šventųjų dorybėmis.

Ar Kristus labiau garbinamas protestantų bažnyčioje?

Mes, katalikai, kasdien šv. Mišiose, o taip pat kiekvieną savaitę, susilaikydami nuo mėsos, ir kasmet septynių savaitių pasninku garbiname Kristaus kančią ir kryžiaus mirtį. Kiekvienaime tabernakulyj mes garbiname ten esantį Išganytoją, o naktį už mus Jį garbina negėstanti lempa; ką kuriose vietose maldingi pasauliečiai ir vienuoliai be paliovos garbina eucharistinį Kristų.

Kaip dažna yra katalikų Bažnyčioje komuniija, tikras susijungimas su gyvuoju Kristumi! Šventieji yra Jėzaus meilės paveikslai: jie visuomet kreipia mus su kryžiumi rankoje ir Jėzaus meile širdyje į mūsų Išganytoją. Kiekvienoje „Sveika Marija“ Jėzus yra visos

maldos branduolis: „pagirtas tavo iščios vaisius, Jėzus“, ir ražančius duoda mums turtingiausios medžiagos mąstyti apie Jo vaikystę, Jo kentėjimus ir Jo garbę.

Tuo tarpu daugelis protestantų net netilki į Kristaus Dievystę.

250. Meldimasis į šventuosius nereikalingas.

Tschackert'as savo knygoj „Evang. Polemik“, pus. 145 sako: Kaip gali šventieji sužinoti katalikų prašymus? Tas ir tas šventasis buvo paprastas žmogus su dviem ausimis, kaip ir mes: jeigu į jį šiandien toj pat minutėj šaukiasi kas nors Paderborn'e ir Vatikane, Paragvajuje ir Tonkine, tai ar jis girdi tuos keturis prašymus?

Atsakymas. Pagaliau, mes norėtume pastebėti, kad dangaus šventieji prieš kūno atsikėlimą turi ne „dvi ausis, kaip ir mes“. Jų sielos regi Dievą, taigi, yra dvasiškai susijungusios su Dievu ir dėl to gali be jokių sunkumų visa pažinti, ką joms Dievas leidžia žinoti. Danguje daugiau džiaugsmo bus iš vieno sugrįžusio nusidėjėlio, negu iš 99 teisųjų, kurie neprivalo atgailos. Iš tų Kristaus žodžių jau galime išvesti, kad Dievas leidžia dangaus gyventojams žinoti apie žemės daiktus. Todėl šventiesiems nereikia „daryti kelionių pas klientus“, nereikia „visur būti“: jiems nereikia aštuonių ausų keturiems prašymams išgirsti; visi šitie rūpesčiai išnyksta, atsiminus, kad šventieji susisiečia su visąžinančiu Dievu, kuris jiems visai lengvai suteikia dalį savo žinojimo.

251. Pasaulio valdymo apsunkinimas.

Iš paskutiniojo atsakymo aiškėja neprotingas pasaulio valdymo apsunkinimas; prašytojas daug išmintingiau pasielgtų, jeigu tiesiog į Dievą kreiptųsi, kuris visuomet pirmiau jo prašymus sužinotų, ir jam nereiktų laukti dangaus ministerio pranešimo (Tschackert'as k. vietoj).

Atsakymas. 1. Be abejo, Dievui nereikia laukti dangaus ministerio pranešimo, kad patirtų apie mūsų prašymus. Dievas, apskritai, nieko naujo nepatiria, nes Jis žino, ko mes per amžius Jo prašysime.

Maldos tikslas, apskritai, nėra ką nors naujo Dievui pranešti, tik kad Jis išklausytų mus nusižeminusius ir Juo pasitikinčius.

Kai prašome Dievo palaimintųjų užtarimo, pareiškiamo dar didesnį nusižeminimą; juk ir šv. Povilas panašiai darė, prašydamas krikščionis melstis už jį; kai kreipiamės į Dievą per šventuosius, per tai nesumažėja mūsų pasitikėjimas Dievu, į kuri mes nesuskaitomus kartus kreipiamės stačiai.

Tschakert'as pridurdamas sako: mes, evangelikai, jokių būdu neniekiname tų žmonių, kurie yra garbinami, kaip dangaus šventieji. Kas galėtų nesistebėti tokiu Pranciškum Asyžiečiu ir daugeliu kitų „šventųjų“. Be to, jie yra tikro šventumo pavyzdžiai, kuriais sekdami, galime pasiekti jų dorybes.

Labai gerai! Bet nuo sekimo dorybėmis lig meldimosi į šventuosius nėra tolks didelis tarpas.

252. Relikvijų garbinimas.

„Katalikų Bažnyčia, garbindama šventųjų kaulus, šventojo vartotas skareles, medinius daiktus, drabužių skarmalus, kaip, pav., šv. Roko Tryre, elgiasi tikrai stabmeldiškai“.

Atsakymas. Pirmiausiai tenka pastebėti, kad mes čia kalbėsime ne apie šventųjų kaulus, kaip Tamsta storžieviškai išsireiškė, bet apie jų palaikus arba relikvijas.

2. Mes, protingai elgdamiesi ir pasiremdami šv. Raštu, ne meldžiamės į šventųjų palaikus ir kitus daiktus, kurie šiokių ar tokių būdu buvo su jais susiję, tik jas (relikv.) gerbiame, ir gerbiame ne vien dėl natūralių priežasčių, bet ir dėl to, kad šventieji yra Dievo išrinktieji ir Jo palaimintieji.

Daikto gerbimas yra tik santykinis: daiktą gerbiame ne dėl jo pačio savos vertės, bet tik žiūrėdami į santykį, kuriame jis buvo su gerbiamu asmeniu. Tik asmenį tegalima stačiai gerbti patį, nes tiesioginis gerbimas jau reiškia nuolankų atsidavimą, kurį tik asmeniui tegalima rodyti. Gerbimo esmė — viršesnybės pripažinimas. Tarp Dievo ir Jo kūrinio viršesnybės yra esminis skirtumas. Todėl Dievo gerbimą mes kitaip dar vadiname adoracija, dieviškos

garbės reiškimu. Mes neadoruojame kūrinį, nereiškiame dieviškos garbės šventiesiems, juo labiau relikvijoms.

Ne kryžių mes garbiname, kaip savo Viešpatį, bet Tą, kuris ant kryžiaus kaba.

Lukas savo Evangelijoje (8, 44) kalba apie vieną moteriškę, kuri, dievobaimingai prisilietusi Jėzaus Kristaus rūbo, staiga buvo išgydyta nuo kraujo plūdimo. Ši prikišamai aiškų relikvijų gerbimą Hase mėgina užtrinti, sakydamas, kad tai esąs vienintelis tos rūšies atsitikimas. Bet tai — netiesa; nes Lukas 6, 19 sako: „Ir visa minia stengėsi prisiliesti jojo, nes iš jo ėjo galia ir visus gydė“. Tą pat skaitome Apaštalų darbų istorijoje (19, 11) apie šv. Povilo skepetas ir juostas, kurias nešė ligoniams ir juos gydė. Ketvirtoje Karalių knygoje (13, 21) yra pasakyta, kad, pridėjus pranašo Eliziejaus palaikus prie vieno numirėlio, jis kėlėsi. Jeigu jau pats Dievas savo šventuosius taip pagerbia per jų relikvijas, tai kodėl gi ir mes negalime taip pat daryti?

3. Jeigu kas įsakytų gerbti netikras Kristaus ar šventųjų relikvijas, tai nusižengtų prieš Bažnyčios valią ir padarytų didelę nuodėmę.

4. Daugelis žmonių, karščiuodamiesi prieš katalikišką relikvijų gerbimą, patys laiko pagarboje visai kitokias „relikvijas“, negu katalikai.

Tokie yra anie protestantai, kurie Liuterio „sostinėj“ Wormse pirkto Liuterio vartotus daiktus ir lankė su didele pagarba Liuterio kambarį Wartburge.

Kai aš buvau prieš keletą metų Wartburge, mačiau Liuterio kambarį tą vietą sienoje, kur anksčiau buvo garsios rašalo dėmės. Dabar siena jo garbintojų keletą sprindžių į plotį ir gilumą išdraskyta: mat, norėta gauti Liuterio „relikvijų“. Ar lova irgi laikoma tikra Liuterio relikvija, aš negalėjau sužinoti; taip pat nežinau, kiek teisingas šis pasakojimas: ši lova esanti trečioji — dvi pirmosios pamažu buvusios suskaldytos ir skeveldromis po pasaulį išnešiotos. Po stiklu blizgėjo „sutuoktųjų žiedas“, kurį Liuteris buvo užmavęs savo Katrei. Mūsų vadovas patylomis pasakė man ir kitam ponui: „Aišku savaimė, kad žiedas yra pirmojo imitacija“ (t. y. padirbtas pagal pirmąjį).

1899 met. nuo birželio iki spalio mėn. Diuseldorfe buvo karaliaus dailės akademijoje Goethes palaikų paroda; ten kataloge, viršum žemiau paduodamų numerių, riebiomis raidėmis buvo parašyta **RELIKVIJOS**:

N. 199. Lotos plaukai (Charlottes Buff, kurios nuodėmingi santykiai su Goethe atsispindi jo veikale „Leiden des jungen Werther“).

N. 203. Saldainių dėžutė su miniatiūra (Buff'ų šeimos nuosavybė).

N. 207. Senos lango uždangos šmotelis iš Lotos kambario Wetzlar'e.

N. 210. Šmotelis lango rūto iš Jücksburg'o namo Wetzlarė, kur pakreivazuota keletas žodžių Goethes ranka.

N. 2324. Puodukas, iš kurio jaunas Goethe pieną gėrė.

N. 2325. Naktinė kepuraitė.

N. 2326. Dvi Goethes skarelės.

Ir tikrai gausus rinkinys: plaukai, stiklų šukės, žiedas, saldainių dėžutė, langų uždangos šmotelis, naktinė kepuraitė, skarelės — ir dar nežinia, ar visi tikri.

Nelsonas, nugalėjęs prie Trafalgaro, žuvo jūroje nuo mirtinos kulkos. Jis buvo palaidotas Londone Povilo bažnyčioje. Kai jo vėliava buvo leidžiama į kapą, jo matrosai ją suplėšė, norėdami turėti savo admirolo atminimą. Taip pasakoja Weiss'as savo veikale Weltgeschichte, Bd. 20, 1896, 470.

Kas laiko visa tai pagarboje, neturi teisės peikti krikščionių relikvijų gerbimą.

253. Marijos kultas.

I. „Katalikai garbina Mariją“.

Atsakymas. Mes meldžiamės ne tik į Dievą, bet ir į Mariją, nes ji yra Jėzaus, mūsų brolio (Žyd. 2, 11, 12), motina (nes broliai turi tą pačią motiną), tai mes, kaip geri vaikai savo tėvus, turime ją gerbti ir ją vaikiškai pasitikėti.

Kristaus pasakyti nuo kryžiaus šv. Jonui žodžiai: „Štai tavo motina“, taip pat buvo taikinami ir mums visiems.

II. „Bet ar meldžiasi kas į savo tėvus? O katalikai meldžias į Mariją“.

Atsakymas. Mes taip pat galime ir savo tėvus prašyti, kad jie mus užtartų pas Dievą. Jeigu mes tą patį prašymą nukreipsime į šventąjį, tada jau sakysime, kad meldžiamės į šventąjį. Taip ir katalikai meldžiasi į Mariją; jie prašo Dievo Motiną, kad ji juos užtartų pas Dievą. Mes galime taip pat savo tėvus girti ir jiems dėkoti. Kai nukreipsime pagyrimo ir padėkos žodžius į šventąjį, sakysime, kad meldžiamės į jį. Taip meldžiasi katalikai į Mariją.

Jie nukreipia į ją pagyrimo ir padėkos žodžius.

III. „Bet Marija nieko nežino apie šį meldimąsi. O gal ji yra visažinanti?“

Atsakymas. Ji nėra visažinanti; tik Dievas jai praneša, kas ją liečia, pav., kaip pasako angelams apie atgai-lojantį nusidėjėlį (Luk. 15, 7).

IV. „Tik Dievas tegali duoti malonių. Marija jų duoti negali“.

Atsakymas. Visai teisingai; todėl mes ir nesakome Marijai: suteik mums malonių, bet išmelsk mums jų iš savo Sūnaus. Ora pro nobis.

254. Tarnavimas moteriai-viduramžių atžala.

„Marijos garbinimas yra atžala jaunųjų viduramžių, kai pasauliniame ir religiniame gyvenime rūpintasi moteriškei tarnauti. Šv. Raštas niekur nekalba apie Marijos garbinimą; apaštalai niekur nesakė pamokslų apie Mariją, ir pirmoji Bažnyčia garbino Kristų, o ne Mariją“.

Atsakymas. 1. Vadinasi, šv. Rašte nieko nėra apie Marijos garbinimą? Bet juk šv. Raštas rodo mums Kristų kaip pavyzdį; o Kristus gerbė savo motiną; šv. Raštas stato mums pavyzdžiu angelus, o juk Gabrielius sveikino ir gyrė Mariją; šv. Raštas ragina mus sekti šv. Dvasia, o juk šv. Dvasia paragino Elžbietą pagirti Mariją. Per Marijos užtarimą Kristus padaro pirmąjį savo stebuklą; per 30 metų Jis buvo jai paklusnus; Jis tobuliausiai išpildė, vėliau savo paties panaujintą, įsakymą: gerbk savo tėvą ir motiną.

2. Apaštalai, girdi, nesakę jokių pamokslų apie Mariją. Tai ką gi jie kalbėjo, aiškindami Tikėjimo išpažinimo trečiąjį punktą?

12 artikulų sudaro lyg trumpą apaštalų katekezių santrauką. Visi tikintieji, kaip sako apaštalų mokslas, turi mylėti Kristų, vienąinį Dievo Sūnų, ir Mariją, malonės pilnąją ir nesuteptąją Dievo motiną. „Gimė iš panos Marijos“. Ar tai nėra mokslas apie Mariją?

3. Pirmoji Bažnyčia irgi puikiausiai liudija apie Marijos garbinimą. Nusileisk Tamsta į katakombas ir pažiūrėk ten Marijos paveikslus paskaityk Bažnyčios tėvų raštus, ir tikrai visur Tamsta rasi tobuliausių Marijos pagyrimų. Jums taip pat gerai žinomas žmonių džiaugsmas, kai trečiasis visuotinis Efezo susirinkimas paskelbė dogmą apie Marijos Dievo motinystę.

Ne, ne tik viduramžiais, bet ir šiandien tebesipildo pranašystė: „Nuo dabar visos kartos vadins mane palaiminta“ (Luk. 1, 48).

4. Jeigu mes teisėtai darome, garbindami tuos, kuriuos Kristus apdovanojo malonėmis ir pašaukė pas save, kaip šv. Joną Krikštytoją, Kristaus globėją Juozapą, apaštalus, tai dar labiau turime garbinti tą, kurią Jis daugiausiai apdovanojo malonėmis ir kuri jam buvo artimiausioji — tai švenčiausioji Jo Motina.

255. Marija—atpirkimo bendrininkė.

„Mes negalime pripažinti šalia vieno ir vienintelio Atpirkėjo, Jėzaus Kristaus, kito kūrinio — atpirkimo dalininko“.

Atsakymas. Be abejonės, Kristus tėra vienas ir vienintelis Atpirkėjas; bet atpirkimo darbe dalyvavo daug kūrinių; angelai, apaštalai, kunigai ir tikėjimo pirmataakai.

Prie atpirkimo labai prisidėjo Marija; ji galingai meldė pasauliui atpirkimo, ji davė sutikimą; ji su noru priėmė kančių taure ir kentėjo drauge su Sūnumi; ji tarnavo Viešpačiui, kaip tarnaitė ir motina; ji laisvu noru paaukojo savo Sūnų už mus ant kryžiaus; ji išmeldžia mums atpirkimo malonių ir savo motinyste veda žmonių sielas pas savo Sūnų. Tiktai šita prasme suprantame žodį „atpirkimo dalininkė“.

256. Mergelė Marija.

„Evangelijoje yra kalbama apie Jėzaus brolius; todėl Marija buvo motina ne vieno vaiko: ji — ne mergelė“.

Atsakymas. 1. Tiesa, Evangelija kalba apie „Jėzaus brolius“, bet jie turi kitą motiną.

Protestantai, šv. Rašto tyrinėtojai, turėtų žinoti, kad šv. Rašte giminičiai tiesiog broliais vadinami, pav., Abraomas ir Lotas, nors jie visai nebuvo broliai. Abraomas buvo Loto dėdė (1. Moz. 11, 31; 13, 8).

2. Aš manau, krikščioniškasis jausmas sakyte sako, kad Dievas, priimdamas žmogaus prigimtį, turėjo susirasti sau motiną - mergelę, kuri pradėtų iš šv. Dvasios.

3. Jau 700 metų prieš Kristų buvo pranašaujama: „Štai, mergaitė pradės ir pagimdys sūnų, ir jis bus vadinamas vardu Emmanuelis“ (Dievas su mumis) (Izajas 7, 14).

257. Nekaltas Prasidėjimas.

„Katalikų Bažnyčia, garbindama Mariją, taip toli nuėjo, kad 1854 m. išrado naują Nekalto Prasidėjimo dogmą“.

Atsakymas. Garbingas atsivertėlis dr. Bickell'is, Insbruko ir Vienos universitetų profesorius, apie savo grįžimą į katalikų Bažnyčią tarp ko kita štai ką rašo: Kai aš buvau beveik su visomis katalikų Bažnyčios dogmomis sutikęs, nuolatos negalėjau nurimti dėl vienos dogmos (Nekalto Prasidėjimo), nes neradau padavimų jai paremti. Kai žiemą 1862 m. Londone nurašinėčiau dar lig šiol mažai kam težinomas šv. Efreimo giesmes, man atėjo iš šalies mintis, kad, jei kurioj giesmėj būtų neabejotinas to mokslo liudijimas, tai aš turėčiau į jį žiūrėti, kaip į to mokslo ir katalikų Bažnyčios teisingumo įrodymą. Toji išmigusi mintis mane privertė iš širdies gelmių maldauti Dievą, kad Jis teiktųsi anuo būdu man padėti pažinti, jog katalikų Bažnyčia yra viena neklystanti, kurios mokslą atmetęs, niekas negali būti išganytas; taip pat aš pirmą kartą savo gyvenime prašiau Dievo Motinos užtarimo. Ir tikrai aš suradau aname giesmių rinkinyje aiškų liudijimą, aiškiausiąjį, kurs yra už-

Apsigynimo ginklas, 22.

silikęs iš visos patristinės literatūros. Jis skamba taip: „Tu, o Viešpatie, ir Tavo Motina esate vienui vieni visais atžvilgiais tobulai skaitūs, nes nėra tavyje sutepimo, Viešpatie, ir jokios dėmės tavo Motinoje!“ 1865 m. Bickell'is priėmė katalikų tikėjimą, o 1867 metų rudenį jis aukojo, kaip neseniai išventintas kunigas, šv. mišias ant šv. Bonifacijaus karsto Fuldoje (Rosenthal, Konvertitenbilder, 1. Bd., 3 Abt., 1901, 529 f.).

Šalia šv. Efremono († 373), ir daugelis kitų Bažnyčios tėvų giria kilnų Marijos skaistumą; nors tiesiog jie nepasako, kad Marija be gimtosios nuodėmės, tačiau tai savaime suprantama, pripažįstant jiems tobulą Marijos skaistumą ir visišką nenuodėmingumą. Ji vadinama galinga moterimi, kuri drauge su savo Sūnumi nugalėjo pragaro žaltį, sutrindama jam galvą. Ji yra „pilna malonės“.

2. Jau nuo VII ir VIII amžiaus kai kuriose Bažnyčios vietose buvo švenčiama Nekalto Prasidėjimo šventė. IX amžiuje mes ją sutinkame Neapolio ir Sicilijos karalystėje, o XI amžiuje Anglijoje. 1263 metais Pizoje pranciškonų ordeno generali kapitula įsakė visam savo ordeni švesti šitą šventę. Popiežius Sikstus IV 1476 metais suteikė ypatingus atlaidus tos dienos šv. mišioms ir valandoms (tam tikros pamaldos Marijos garbei). 1708 metais popiežius Klemensas XI visai Bažnyčiai įsakė priimti tą šventę.

3. Viduramžiais kai kurie teologai iškėlė priekaištų prieš Nekaltą Prasidėjimą; jie sakė, jei Marija be nuodėmės pradėta, tai jai buvo nereikalingas išganymas, — o tas susiaurintų Kristaus kančios nuopelnus. Bet kitas didelis teologas, pranciškonas Duns Skotus (mirė 1308 m., palaidotas Kėlno minoritų bažnyčioje) galingai atrėmė visus priekaištus ir nugalėjo. Jis sako, kad Kristaus išganymo darbas nė kiek nesumenkėjo dėl nekaltos Marijos prasidėjimo; atvirkščiai, jis dar aiškiau suspindėjo, parodydamas, jog gali ne tik išvaduoti sielas po puolimo, bet vieną sielą apsaugojo nuo paties puolimo.

4. Visuotinis Bažnyčios susirinkimas Tridente 1546 metais pasakė, kad jis, skelbdamas visus žmones gemant su gimtąja nuodėme, neturiš omenyje įskaityti į juos skaičių ir Mariją.

5. Todėl nebuvo naujas išradimas, kai Pius IX 1854 m. gruod. mėn. 8 d. paskelbė tikėjimo dogmą apie Nekaltą Prasidėjimą. Iš šitos dogmos mes galime užtenkamai pastebėti, kur yra nekalto prasidėjimo esmė. Maloningiausioji Mergelė Marija pačioje pradžioje savo prasidėjimo, atsižvelgiant į Jėzaus Kristaus, žmonių giminės Atpirkėjo nuopelnus per galingiausiojo Dievo nepaprastą malonės privilegiją buvo visiškai apsaugota nuo gimtosios nuodėmės suteptimo.

Visi Adomo vaikai, kaipo rūstybės vaikai, ateina į šį pasaulį be pašvenčiamosios malonės, gimtosios nuodėmės apstulbti; bet Marija pačiam pirmajam savo buities mirksnyj, kaip Apvaizdos mylimoji, Dievo Sūnaus Motina, buvo jau laisva nuo gimtosios nuodėmės. Mokslas apie nekaltą Dievo Motinos Prasidėjimą „yra Dievo apreiškimas ir todėl visi tikintieji turi stipriai jį tikėti“.

Visa tai, kas čia pasakyta apie šią tiesą, tinka visoms kitoms katalikų Bažnyčios tikėjimo dogmoms. Pati amžinoji Tiesa jas apreiškė. Dėl to mes galime ir turime tikėti. Ir „kas tikės ir bus pakrikštytas, tas bus išganytas; kas gi netikės, bus pasmerkta“ (Mor. 16, 16).

O. A. M. D. G.

TURINYS.

I. Religija.

1. Religija — tik liaudžiai	1
2. Religija — skonio dalykas	1
3. Religija — jausmo dalykas	2
4. Religija — moterims	2
5. Religija — kunigų išradimas	3
6. Religija — pinigų dalykas	3
7. Religija ir mokslas	3
8. Laisvamanis	4
9. Religinis abejojimas ir apsišvietimas	5
10. Religija — nereikalingas padaras	6
11. Religija ir mokykla	7
12. Religija ir žemės ūkis	9
13. Religija — privatus dalykas	10
14. Religija yra svajonė	12

II. Dievas ir pasaulis.

15. Dievo negalime rasti	13
16. Klaidingas sprendimas	13
17. Tikėjimas į Dievą kilo iš baimės	13
18. Tikėjimas į Dievą — nemoksliškumo išdava	14
19. Bedievybė ir moksias	16
20. Dievo buvimas neįrodytas	17
21. Atsitikimas	18
22. Savaiminis atsiradimas	19
23. Savaiminis gyvybės atsiradimas ir teizme (religijoj, pripažįstančioj Dievą) neneigiamas	20
24. Praeityj buvo palankesnės sąlygos savaiminiam gyvybės atsiradimui	21
25. Savaiminis atsiradimas yra bent hipotezė	22
26. Tvarka — atsitikimo žaislas	23
27. Nežinomos priežastys (ignoramus)	24
28. Tikrasis mokslas	26
29. Dievo buvimo įrodymas ir Kantas	27
30. Skepticizmas	29

II. Ateizmas, materializmas, panteizmas.

31. Ateizmas — moksliškas	33
32. Netikėlių ramybė	35

33. Visur paslaptys	36
34. Medžiagos amžinumas	37
35. Begalė eilė	38
36. Jokios pirmutinės jėgos nebuvo	39
37. Sutvėrimas negalimas	40
38. Materializmas — jėga ir medžiaga	42
39. Darvinizmas	43
40. Tinkamųjų gyvių išlikimas, priverstinis pasirinkimas ir prisitaikymas	46
41. Haeckel'io „padermių eilės“	48
42. Ilgi laikotarpiai	49
43. Kaip Haeckel'is sprendžia pasaulio mįslės?	49
44. Haeckel'io autoritetas	53
45. Monizmas	56
46. Panteizmas	57
47. Panteizmo kilnumas	59
48. Kaip Goethe suprato Dievą?	61

IV. Dievo savumai ir veikimas.

49. Dievo visagalybė	63
50. Dievo išmintis	63
51. Dievas ir Oras	64
52. Gyvulių skausmas (jutimas)	65
53. Dievo žinojimas	66
54. Dievo visažinojimas ir žmogaus laisvė	67
55. Dievo nesikeičiamybė	68
56. Dieviškos valios sprendimų nekintamumas	68
57. Vargų problema	69
58. Nepasitenkinimas kūryba	73
59. Deizmas	73
60. Žemė — visatos vidurys	74

V. Žmogus.

61. Gyvulys ir žmogus	77
62. Žmogaus kilmė iš beždžionės ar gyvulio	78
63. Beždžionė bereginti virtusi žmogum	80
64. Iškastosios žmogaus kaukolės	82
65. Ką sako Katalikų Bažnyčia apie žmonių kilmę iš beždžionės	84

66. Šuns protas	87
67. Gudrusis Jonas Berline	90
68. „Mašta“ arkliai iš Elberfeld'o	91
69. Gyvulių dorovės mokslas	93
70. Galvojimas — fosforo veikimo išdava	94
71. Spiritizmas	95
72. Büchner'io pokaitis	97
73. Valios laisvė	98
74. Valios laisvė — apgaulė	99
75. Valios laisvė — negalima	102
76. Nusikaltimų statistika	104
77. Sielos nemirtingumas	105
78. Įtartinas stropumas	106
79. Išvaizda ir spalva	107
80. Žmogaus siela — gamtos padaras	107
81. Pradžia — galas	108
82. Anatomijos peilis	108
83. Nemirtingumas ir atgamtiškumas	109
84. Nusivylimas ir įsivaizdavimas yra priežastys tikėjimo į nemirtingumą	109
I dalies baigiamasis žodis	112

Antroji dalis: Kristus.

I. Apreikštoji religija.

85. Kodėl krikščionys?	119
86. Teisingai elkis ir nieko nebijok	122
87. Prigimtas teisumas (dorumas)	123
88. Humaniškoji religija	124
89. Ir vis tik geresni žmonės	127
90. Indiferentizmas	128
91. Lessing'o trys žiedai	129
92. Klasiškas palyginimas	130
93. Tikėjimas ir apšvietimas	131
94. Tikėjimas žmonėmis, tikėjimas Dievu	131
95. Jokio telegrafo	132
96(97). Apreikštoji religija priešinas protui	132
98. Daugiau šviesos	133

II. Paslaptys.

99. Paslaptys man visai nepatinka	135
100. Paslaptys — prieštaravimai	136
101. Paslaptys priešingos žmogiškajai vertybei	136
102. Paslaptys ir jų aiškinimas	137
103. Beprasmiškas tamsumas	138

III. Stebuklai.

104. Stebuklai pirmiau ir dabar	141
105. Stebuklai ir mokslas	141
106. Stebuklai ir gamtos įstatymas	143
107. Stebuklai arda pasaulio tvarką	145
108. Geležiniai gamtos įstatymai	147
109. Stebuklai priešinasi Dievo išminčiai	147
110. Jėga ir medžiaga yra pastovios	148
111. Jozuės stebuklai	148
112. Prieš mano akis	149
113. Ir vis dėlto	150

IV. Stebuklų pažinimas.

114. Stebuklų negalima pažinti	151
115. Mylimiausias tikėjimo vaikas	151
116. Dvi svarstyklių lėkštės	152
117. Balaamo asilas	153
118. Gamtos jėgų ribos	153
119. Ateities mokslo šviesoje	154
120. Paslaptingos gamtos jėgos	156
121. Magnetizmas, hipnozė, fantazija ir nervai	156
122. Gamtininkų kongrese	157
123. Mokslo vardu	159
124. Katalikas ir stebuklai	161

V. Krikščionybės liudijimai.

125. Apskritimo galas	163
126. Evangelijos tikrumas	164
127. Originalas ar nuorašas	167
128. Evangelijos nėra suklastotos	168
129. Evangelijų tikėtinumai	170

130. Nekritiškas laikas	173
131. Tiesa ar prasimanymas	174

VI. Kristaus Dievystė.

132. Kristus Dievo Sūnus	177
133. Išminčius iš Nazareto	179
134. Sudievinimo pasaka	180
135. Kristaus liudijimai apie savo Dievystę	181
136. Tų liudijimų tikrumas	184
137. Kristaus stebuklai	186
138. Natūralus stebuklų aiškinimas	183
139. Dovido Strauss'o mitų hipotezė	190
Ką sako istorija?	192
Mitas apie Napoleoną	193
140. Kristaus atsikėlimo aiškinimas netikra mirtimi	195
141. Kristaus atsikėlimas — apgaulė	195
142. Apaštalai patys save apgavę	196
143. Harnackas ir Kristaus atsikėlimas	198

VII. Krikščionybė.

144. Pasemusi pažiūra	205
145. Ar krikščionybė Dievo ar žmogaus kūrinys?	206
146. Ar krikščionybė savo išpažintojų skaičiumi yra didžiausioji religija?	203
147. Krikščionybė — tolimesnis izraelizmo ir stabmeldystės plėtojimas	209
148. Krikščionybė atgyveno jau savo amžių	211
149. Budizmo stebuklai	214
150. Mahometo stebuklai	215
151. Šiandieniai indų stebuklai	216
152. Bedognė krikščionybė	217
153. Krikščionybės esmė	219

Trečioji dalis: Bažnyčia

I. Viena Kristaus Bažnyčia.

154. Be konfesijos	227
155. Tikybiniai ginčai	228

156. Religijos keitimas	229
157. Kodėl katalikas?	230
158. Bažnyčia nematoma	232
159. Dalinės bažnyčios	233
160. Išvidinė ir išviršinė vienybė	235
161. Vienintelė išganančioji bažnyčia	236
162. Neklaidinga Bažnyčia	239
163. Dogmatinė netolerancija	240
164. Piktanaudojimas	241
165. Blogi katalikai. Konfesionalė išdava	241

II. Dvasiškieji ir pasauliečiai.

166. Visuotinioji kunigystė	243
167. Tschackert'o „be abejo“	244
168. Tarp Dievo ir manęs	245
169. Ne moterystėje	245
170. Celibatas — negalimas	246
171. Celibato prievarta	247
172. Pusžmogiai	247
173. Prieš tautos gerove	248
174. Dvasiškieji ir šeimos gyvenimas	249
175. Tridento susirinkimas ir šv. Raštas	250

III. Popiežius.

176. Nematoma galva	251
177. Vyras Romoje	251
178. No popery! Šalin popiežius!	254
179. Petras nebuvo Romoje	255
180. Popiežių noras viešpatauti	257
181. „Šventas Tėvas“	258
182. Blogi popiežiai	258
183. Neklaidingumas	260
184. Valdžia ex cathedra	262
185. Naujos dogmos	262
186. Syllabus	264

IV. Mokymas ir šv. Raštas.

187. Protestantų savarankiškumas ir katalikų nesubrendimas	267
188. Vien Šv. Raštas	268

189. Katalikų Bažnyčia aukštesnė už Šv. Raštą	271
190. Iš po suolo ištrauktas	272
191. Katalikai niekina Šv. Raštą	273

V. Išganymas ir nuteisinimas.

192. Nėra prigimtos nuodėmės	275
193. Prigimtoji nuodėmė — neteisybė	276
194. Atlyginimas už kitus yra nedorovingas	277
195. Mokslas apie „sola fides“	277
196. Katalikų ir protestantų išganymo tikrumas	279
197. Geri darbai nereikalingi ir negalimi	280
198. Gerų darbų šventumas ir saviteisumas	261
199. Ciesorius ir tarnaitė	281

VI. Šventieji sakramentai.

200. Magiška priemonė	283
201. Septyni ar du sakramentai	285
202. Altoriaus sakramentas	285
203. Šv. Mišios — ne iš Šv. Rašto	286
204. Šv. mišios temdo kryžiaus auką	287
205. Pasaulininkų klierikas	287
206. Užkampio mišios ir stipendijos	288
207. Išpažintis — kunigų išraijimas	289
208. Betarpiškai į Dievą	290
209. Kristus ir išpažintis	291
210. Bendroji išpažintis	291
211. Hases nereikalinga baimė	293
212. Išpažinties našta	293
213. Prievartos įtaisas	294
214. Protestantų privatinė išpažintis	295
215. Paviršutiniškumas	296
216. Sąžinė tiranija	296
217. Išpažintis — nemorališka	297
218. Klausyklos galybė	298
219. Atlaidai	298
220. Atlaidų pardavinėjimas	299
221. Leono X jubiliejinė balė	300
222. Kunigo šventumas	301
223. Moterystė	302
224. Civilinės jungtuvės	303

225. Persiskyrimai	304
226. Nesuardoma moterystė — nemorališka	305
227. Mišrios jungtuvės	306

VII. Paskutiniai daiktai.

228. Lavonų deginimas	311
229. Skaistykla	312
230. Ar yra pragaras?	314
231. Pragas nepakenčiamas	314
232. Pragas — paslaptis	315
233. Pragas ir pasigailėjimas	317
234. Nuodėmės ir pragaras	318
235. Nuodėmė ir kaltė	319
236. Pragas — baisus	319
237. Pragas — nemoderniškas	320
238. Pragas ir pasityčiotojas	320
239. Nuodėmė ir kumštis	321
240. Nuodėmės iš piktos valios ir iš silpnybės	322
241. Pragaro amnestija	322
242. Pragas — be tikslo	324
243. Pragas — nenaudingas	324
244. Pragas ir jausmas	325
245. Kur yra dangus?	326
246. Socialdemokratų nuobodulis aname gyvenime	327

VIII. Šventųjų garbinimas.

247. Romėnų politeizmas	329
248. Tik vienas tarpininkas	329
249. Kristaus užtemdymas	330
250. Meldimasis į šventuosius nereikalingas	331
251. Pasaulio valdymo apsunkinimas	331
252. Relikvijų garbinimas	332
253. Marijos kultas	334
254. Tarnavimas moterjai — viduramžių atžala	335
255. Marija — atpirkimo bendrininkė	336
256. Mergelė Marija	337
257. Nekaltas prasidėjimas	337
